

**NP Podpora deinštitucionalizácie náhradnej starostlivosti
Inštitút pre výskum práce a rodiny (2014)**

**Výskum v oblasti náhradnej rodinnej starostlivosti so zameraním
na pestúnsku starostlivosť pre ťažko umiestniteľné deti**

Milan Fico

Ďakujeme Ústrediu práce sociálnych vecí a rodiny, Oddeleniam sociálnoprávnej ochrany za konzultácie a koordináciu stretnutí s náhradnými rodičmi. Náhradným rodičom patrí naša vďaka za ochotu podeliť sa s ich skúsenosťami.

SPRÁVA OBSAHUJE ZISTENIA Z KVANTITATÍVNEHO A KVALITATÍVNEHO ZISŤOVANIA, ZAMERANÉHO NA PROBLEMATIKU PODPORY PESTÚNSKEJ STAROSTLIVOSTI PRE ŤAŽKO UMIESTNITEĽNÉ DETI

1. CIELE SPRÁVY A SKÚMANÉ OKRUHY	5
2. ZÁKLADNÁ IDENTIFIKÁCIA VZORKY PESTÚNSKÝCH RODÍN A ŽIADATEĽOV/ZÁUJEMCOV	6
3. NÁHRADNÍ RODIČIA, ŽIADATEĽIA/ZÁUJEMCOVIA A „ASOCIÁCIE ŤAŽKEJ UMIESTNITEĽNOSTI“	8
3.1. ASOCIÁCIE NÁHRADNÝCH RODIČOV BEZ DIEŤAŤA V KATEGÓRII „ŤAŽKÁ UMIESTNITEĽNOSŤ“	8
3.2. ASOCIÁCIE NÁHRADNÝCH RODIČOV S DIEŤAŤOM V KATEGÓRII „ŤAŽKÁ UMIESTNITEĽNOSŤ“	9
3.3. ASOCIÁCIE ŽIADATEĽOV/ZÁUJEMCOV A KATEGÓRIE „ŤAŽKEJ UMIESTNITEĽNOSTI“	11
3.4. ZHRNUTIE	12
4. ŽIADATEĽIA/ZÁUJEMCOVIA – A PRIJATIE „ŤAŽKO UMIESTNITEĽNÉHO“ DIEŤAŤA	14
4.1. KTO SÚ ŽIADATEĽIA/ZÁUJEMCOVIA S TENDENCIOU PRIJAŤ „ŤAŽKO UMIESTNITEĽNÉ“ DIEŤA?	15
4.1.1. PRIJATIE RÓMSKEHO DIEŤAŤA	16
4.1.2. PRIJATIE DIEŤAŤA SO SKÚSENOSŤOU S TÝRANÍM/ZNEUŽÍVANÍM	16
4.1.3. PRIJATIE DIEŤAŤA S VYŠŠÍM VEKOM	16
4.1.4. PRIJATIE DIEŤAŤA S PORUCHAMI SPRÁVANIA	17
4.1.5. PRIJATIE DIEŤAŤA SO SÚRODENECKOU SKUPINOU	17
4.1.6. PRIJATIE DIEŤAŤA SO ZDRAVOTNÝM ZNEVÝHODNENÍM/POSTIHNUTÍM	18
4.1.7. PRIJATIE DIEŤAŤA S DUŠEVNOU PORUCHOU	18
4.1.8. PRIJATIE DIEŤAŤA SO SKÚSENOSŤOU S DROGOVOU ZÁVISLOSŤOU	19
4.2. ZHRNUTIE	19
5. ASOCIÁCIE NÁHRADNÝCH RODIČOV ŽIADATEĽOV/ZÁUJEMCOV – DETAILNEJŠÍ POHĽAD	20
5.1. PODĽA STATUSU NÁHRADNÉHO RODIČA/ŽIADATEĽA ZÁUJEMCU	20
5.2. PODĽA NÁRODNOSTI	21
5.3. PODĽA KRAJOV	22
5.4. PODĽA VIEROVÝZNANIA	23
5.5. PODĽA VEĽKOSTI OBCE	25
5.6. PODĽA RODINNÉHO STAVU	26
5.7. PODĽA NAJVVYŠŠIEHO DOSIAHNUTÉHO VZDELANIA	27
5.8. PODĽA UKONČENIA NÁHRADNEJ RODINNEJ STAROSTLIVOSTI V MINULOSTI	28
5.9. PODĽA UMIESTNENIA DIEŤAŤA PRED PRÍCHODOM DO NÁHRADNEJ RODINY	30
5.10. PODĽA PRÍBUZENSKÉHO VZŤAHU K NÁHRADNÝM RODIČOM	31
5.11. PODĽA PRÍJMU DOMÁCNOSTI	32
5.12. PODĽA KONTAKTOV S INÝMI NÁHRADNÝMI RODIČMI	35
5.13. PODĽA PRACOVNÉHO STATUSU NÁHRADNÝCH RODIČOV	36
5.14. PODĽA PRIEMERNÉHO VEKU NÁHRADNÝCH RODIČOV	37
5.15. PODĽA DĽŽKY TRVANIA NÁHRADNEJ RODINNEJ STAROSTLIVOSTI	40
5.16. POČET DETÍ PRIJATÝCH DO NÁHRADNEJ RODINY	42
5.17. ZHRNUTIE	43
6. UKAZOVATELE VPLYVAJÚCE NA PRIJATIE „ŤAŽKO UMIESTNITEĽNÉHO“ DIEŤAŤA	45
6.1. VPLYV NÁRODNOSTI	45
6.2. VPLYV KRAJA	46
6.3. VPLYV VIEROVÝZNANIA	47
6.4. VPLYV VEĽKOSTI OBCE	48
6.5. VPLYV RODINNÉHO STAVU	49
6.6. VPLYV NAJVVYŠŠIEHO DOSIAHNUTÉHO VZDELANIA	50
6.7. VPLYV UKONČENEJ NÁHRADNEJ RODINNEJ STAROSTLIVOSTI V MINULOSTI	51

6.8.VPLYV TYPU UMIESTNENIA DIEŤAŤA PRED PRÍCHODOM DO NÁHRADNEJ RODINY	52
6.9.VPLYV PRÍBUZENSKÉHO VZŤAHU V NÁHRADNEJ RODINE	53
6.10.VPLYV CELKOVÉHO PRÍJMU DOMÁCNOSTI	53
6.11.VPLYV TYPU DOMÁCNOSTI	54
6.12.VPLYV KONTAKTOV S INÝMI NÁHRADNÝMI RODINAMI	55
6.13.VPLYV PRACOVNÉHO STATUSU NÁHRADNÝCH RODIČOV	56
6.14.VPLYV PRIEMERNÉHO VEKU NÁHRADNÝCH RODIČOV	57
6.15.VPLYV DĹŽKY TRVANIA NÁHRADNEJ RODINNEJ STAROSTLIVOSTI	57
6.16.PRÍTOMNOSŤ PÔVODNÝCH DEŤÍ V DOMÁCNOSTI.....	59
6.17.ZHRNUTIE.....	59
7.UKAZOVATELE PODPORUJÚCE PRIJATIE DEŤÍ S VIACERÝMI ZNEVÝHODENIAMÍ	64
7.1.ZHRNUTIE.....	68
8.SLUŽBY, OPATRENIA, PODPORA A POMOC.....	68
8.1.CESTY, KTORÝMI SA DOSTÁVAJÚ NÁHRADNÍ RODIČIA K INFORMÁCIAM O SLUŽBÁCH.....	68
8.2.CESTY K SLUŽBÁM - PODĽA KATEGÓRIE „ŤAŽKÁ UMIESTNITEĽNOSŤ“	69
8.3.FORMY VYUŽÍVANEJ ODBORNEJ POMOCI.....	70
8.4.FORMY ODBORNEJ POMOCI A KATEGÓRIE „ŤAŽKEJ UMIESTNITEĽNOSTI“.....	70
8.5.POTREBA ODBORNEJ POMOCI A KATEGÓRIE „ŤAŽKEJ UMIESTNITEĽNOSTI“.....	71
8.6.NÁVRHY NA ZLEPŠENIE PRÍPRAVY NA NÁHRADNÚ RODINNÚ STAROSTLIVOSŤ	72
8.7. NÁVRHY NA ZLEPŠENIE PODĽA KATEGÓRIE „ŤAŽKEJ UMIESTNITEĽNOSTI“	73
8.8.NÁVRHY NA ZLEPŠENIE PODPORY PESTÚNSKEJ STAROSTLIVOSTI	74
8.9. NÁVRHY NA ZLEPŠENIE PODPORY PODĽA KATEGÓRIE „ŤAŽKÁ UMIESTNITEĽNOSŤ“	75
9. ZHRNUTIE DISKUSÍ – NAJČASTEJŠIE REFLEKTOVANÉ TEMATICKÉ OBLASTI	76
9.1. FINANČNÁ POMOC	76
9.2. OSVETA A INFORMOVANOSŤ	78
9.3. PSYCHOLOGICKÉ, ODBORNÉ PORADENSTVO A SUPERVÍZIA.....	80
9.4. PESTÚNSKI RODIČIA AKO ZAMESTNANCI/KYNE	84
9.5. DOSTUPNOSŤ ZDRAVOTNEJ POMOCI A PODPORY, KRITÉRIÁ NA ASISTENTA	86
9.6. KULTÚRNE A RELAXAČNÉ AKTIVITY	87
9.7. ÚPRAVA STYKU S BIOLOGICKOU RODINOU	87
9.8. BYROKRACIA A PRÍSTUP SOCIÁLNYCH PRACOVNÍČIEK	90
9.9. ŠKOLA	91
9.10. PODPORA VZÁJOMNÝCH STRETNUTÍ.....	92
9.11. DOVŔŠENIE PLNOLETOSTI.....	93
9.12. VEĽKÉ SÚRODENECKÉ SKUPINY.....	94
9.13. PODPORA PRÍPRAVY.....	95
10.CELKOVÉ ZHRNUTIE A ODPORÚČANIA	97
11.PRÍLOHA	99

1. CIELE SPRÁVY A SKÚMANÉ OKRUHY

Správa obsahuje výsledky výskumu prijímania detí s „ťažko umiestniteľnými“ charakteristikami do náhradného rodinného prostredia. Na základe analýzy povahy asociácií náhradných rodičov a žiadateľov/záujemcov identifikujeme faktory, ktoré prijatie detí podporujú, alebo mu môžu brániť. Uvádžeme poznatky o rôznej miere predpokladaných ťažkostí, spojených nielen so zdravotnými a psychickými problémami, negatívnymi životnými skúsenosťami, ale aj so stigmou menšinovej národnosti. Pre potreby empirického prieskumu sme vyčlenili osem kategórií ťažko umiestniteľných detí: veľké súrodenecké skupiny, poruchy správania, deti majúce skúsenosti s drogovou závislosťou, týrané/zneužívané deti, ťažké zdravotné znevýhodnenia/postihnutia, duševné poruchy, vek vyšší v čase prijatia ako 10 rokov a deti vnímané ako rómske. Správa je rozdelená na dve hlavné časti – kvantitatívnu (kap.3-7) a kvalitatívnu (kap.8-9). V kvantitatívnej časti zisťujeme, ako je osem kategórií „ťažkého umiestnenia“ vnímaných náhradnými rodičmi z hľadiska potencionálnej náročnosti starostlivosti o dieťa. Negatívne asociácie, odkazujúce na komplikovanosť jej priebehu nemusia automaticky znamenať odmietanie, existenciu bariér alebo zníženú šancu prijatia dieťaťa. Tie môžu byť výsledkom osobnej dlhodoberej skúsenosti, vyplývajúcej z hlbších poznatkov, realistického posúdenia situácie, z absencie dostupného kvalitného odborného servisu alebo podpory náhradných rodín. Podobne, ani z priaznivejších asociácií automaticky nevyplýva budúci rodinný potenciál, keďže na rozhodnutie prijať dieťa do rodiny vplyva príliš veľký počet okolností. V závislosti od vybraných ukazovateľov preto skúmame nielen možnosti prijatia detí aj zo strany žiadateľov/záujemcov, ale aj reálny stav „ťažko umiestniteľných“ detí v náhradných rodinách. Z kombinácie získaných údajov odvodzujeme potenciálne možnosti prijatia aj v závislosti od vybraných sociodemografických a iných charakteristík. Hľadáme odpovede na nasledujúce otázky:

1. Ktoré z ôsmich „ťažko umiestniteľných“ kategórií pri prijatí dieťaťa do náhradného rodinného prostredia nevyvolávajú žiadne alebo iba mierne komplikácie, a ktoré z nich naopak môžu spôsobovať závažnejšie problémy?
2. Ako sú jednotlivé kategórie „ťažkej umiestniteľnosti“ vnímané náhradnými rodičmi a žiadateľmi / záujemcami? Existujú medzi týmito dvoma skupinami rozdielne predstavy, a ako sú tieto rozdiely ovplyvňované ich predchádzajúcimi skúsenosťami so znevýhodnenými deťmi?
3. Aký podiel zo skupiny žiadateľov/záujemcov uvažoval niekedy nad prijatím „ťažko umiestniteľného“ dieťaťa?
4. Aké sú profily žiadateľov/záujemcov z hľadiska vybraných sociodemografických a ďalších charakteristík, indikujúcich najväčší potenciál prijatia?
5. Ktoré sociodemografické a iné charakteristiky vplyvajú na povahu predstáv náhradných rodičov?
6. Ktoré sociodemografické a iné charakteristiky vplyvajú na prijatie „ťažko umiestniteľného“ dieťaťa do náhradnej rodiny?
7. Možno identifikovať charakteristiky náhradných rodín, ktoré sú potenciálne otvorené aj deťom s viacerými znevýhodneniami, naakumulovanými v priebehu ich života?

Odpovede na uvedené otázky a výsledky empirických zistení môžu naznačovať cestu smerom do budúcnosti. Na dostatočné zhodnotenie súčasnej situácie však nestačí poznať len kvantitatívne súvislosti. Rovnako dôležité je vedieť, aké služby náhradné rodiny využívajú, akou cestou sa k nim dostávajú, ako ich hodnotia a čo im v procese podpory a pomoci najviac chýba. Na základe zhrnutých poznatkov sme zisťovali diskrepancie pri využívaní rôznych foriem pomoci náhradným rodinám, v závislosti od kategórie problémov prijatého dieťaťa. Máme tak prehľad o tom, k akej forme pomoci náhradné rodiny najčastejšie inklinujú podľa znevýhodňujúcej charakteristiky ich dieťaťa a aké sú potreby náhradných rodín vzhľadom na situáciu, v akej sa práve nachádzajú. Z výsledkov možno identifikovať dopyt po službách, odvíjajúci sa od kategórií „ťažkej umiestniteľnosti“. Druhá, kvalitatívna časť práce obsahuje zistenia z fokusových skupín, ktoré sa uskutočnili v jednotlivých krajoch Slovenska. Mapuje návrhy na zlepšenie odbornej pomoci, prípravy na náhradnú rodinnú starostlivosť a najväčšie problémy náhradných rodín. Náhradných rodičov a pracovníčiek oddelení sociálnoprávnej ochrany sme sa pýtali na okolnosti, ktoré by sa mali zmeniť, aby rodinná agenda bola podporená aj pre špecifickú skupinu znevýhodnených detí, žijúcich mimo svojich pôvodných rodín. Identifikujeme tematické okruhy reflektované náhradnými rodičmi, nimi pociťované bariéry v súvislosti s fungovaním sociálnoprávnej ochrany, ako aj námety na pomoc a zlepšenie priebehu náhradnej rodinnej starostlivosti. Uvedené zistenia môžu byť užitočné pre politiky definujúce ďalšiu transformáciu ústavných zariadení a spôsoby podpory pestúnskych rodín. Sú jedným z východísk pre riešenie situácie tých detí, ktoré nielenže musia žiť mimo svojich pôvodných rodín, ale navyše si prešli aj ďalšími hraničnými skúsenosťami, disponujú problémovými, zdravotnými alebo stigmatizujúcimi charakteristikami. Tie ich v porovnaní s ostatnou detskou populáciou ešte viac znevýhodňujú a zhoršujú ich možnosti pri uplatnení sa v ďalších fázach života.

2. ZÁKLADNÁ IDENTIFIKÁCIA VZORKY PESTÚNSKÝCH RODÍN A ŽIADATEĽOV/ZÁUJEMCOV

Prostredníctvom oddelení sociálnoprávnej ochrany na 46 úradoch práce sme oslovili dotazníkom oslovili všetkých pestúnskych rodičov a žiadateľov/záujemcov, žijúcich na území ich pôsobnosti. V dôsledku rozdielneho prístupu náhradných rodičov k vyplneniu dotazníkov a ich návratnosti, sa prieskum napokon uskutočnil na vzorke 533 pestúnskych rodín a 97 žiadateľov/záujemcov. Žiadatelia/záujemcovia prejavovali záujem o náhradnú rodinnú starostlivosť, pričom v absolútnej väčšine nemali žiadnu predchádzajúcu skúsenosť s prijatým dieťaťom. Z pestúnskych rodín, 37% prijalo dieťa, nespádajúce ani do jednej z ôsmich skúmaných charakteristík „ťažkého umiestnenia“, zvyšných 63% prijalo dieťa, disponujúce niektorou z ôsmich charakteristík „ťažkého umiestnenia“. Pri detailnejšom pohľade na štruktúru druhej (väčšej) podskupiny náhradných rodín, vyplynulo niekoľko skutočností. V súlade s očakávaniami, podiely náhradných rodín s „ťažko umiestniteľným“ dieťaťom klesali s počtom jeho súčasne uvedených charakteristík. Až 46% pestúnskych rodín z tejto podskupiny uviedlo, že prijali dieťa s jedinou charakteristikou, ďalších 28% s dvoma a dieťa so všetkými ôsmimi kategóriami prijalo iba 0,6% náhradných rodičov. Druhou skutočnosťou je samotná štruktúra náhradných rodín s „ťažko umiestniteľnými“ deťmi. Najpočetnejšiu časť z nich tvorili pestúnski rodičia, ktorí prijali rómske dieťa (48%). Nasledovali náhradné rodiny s deťmi vykazujúcimi poruchy správania (34%), s deťmi so skúsenosťou s týraním a zneužívaním (30,9%). Najmenej často boli do rodín prijaté drogovu závislé deti (5,6%) a deti trpiace duševnými poruchami (11,9%). Tretia skutočnosť sa vzťahuje k podskupine náhradných rodín, ktoré prijali dieťa s jednou „ťažko umiestniteľnou“ charakteristikou. Keďže to bola najväčšia podskupina náhradných rodín s deťmi so znevýhodňujúcimi charakteristikami (až 46%), zaujímalo nás, aká je ich podielová štruktúra. V porovnaní s celkovou štruktúrou náhradných rodín s „ťažko umiestniteľnými“ deťmi (63%), sú tu opäť najviac zastúpené náhradné rodiny s prijatými rómskymi deťmi, veľké súrodenecké skupiny, skúsenosť s týraním a zneužívaním, pričom štruktúry oboch podskupín sa od seba výrazne neodlišujú.

PODIEL PESTÚNSKÝCH RODÍN S DIEŤAŤOM V KATEGÓRIÁCH „ŤAŽKÁ UMIEŠTNITEĽNOSŤ“	N	percento
bez dieťaťa v kategórii „ťažko umiestniteľné“	198	37,1%
s dieťaťom v kategórii „ťažko umiestniteľné“	335	62,9%
spolu	533	100%

PESTÚNSKI RODIČIA S DIEŤAŤOM V KATEGÓRII „ŤAŽKO UMIEŠTNITEĽNÉ“	N	percento charakteristiky	kumulatívne percento
1. 1 charakteristika	155	46,3%	46,3%
2. 2 charakteristiky	95	28,4%	74,6%
3. 3 charakteristiky	43	12,8%	87,5%
4. 4 charakteristiky	29	8,7%	96,1%
5. 5 charakteristík	6	1,8%	97,9%
6. 6 charakteristík	5	1,5%	99,4%
7. 7 charakteristík	0	0%	-
8. 8 charakteristík	2	0,6%	100%
spolu	335	100%	-

PESTÚNSKI RODIČIA S DIEŤAŤOM V KATEGÓRII „ŤAŽKO UMIEŠTNITEĽNÉ“ N=335 (možnosť uviesť viac odpovedí)	počet	percento charakteristika	percento odpovede
1. národnosť vnímaná ako rómska	163	24,4%	48,4%
2. poruchy správania	115	17,2%	34,1%
3. skúsenosť s týraním/zneužívaním	104	15,6%	30,9%
4. súrodenecká skupina	86	12,9%	25,5%
5. ťažké zdravotné postihnutie/znevýhodnenie	75	11,2%	22,3%
6. vyšší vek v čase prijatia (viac ako 10 rokov)	66	9,9%	19,6%
7. duševná porucha	40	6,0%	11,9%
8. skúsenosť s drogovou závislosťou	19	2,8%	5,6%
spolu (možnosť uviesť viac odpovedí)	668	100%	198,2%

PESTÚNSKI RODIČIA S DIEŤAŤOM V KATEGÓRII „ŤAŽKO UMIESTNITEĽNÉ“ (podskupina, ktorá uviedla jednu charakteristiku)		N	percento	kumulatívne percento
1.	národnosť vnímaná ako rómska	52	33,5%	33,5%
2.	súrodenecká skupina	22	14,2%	47,2%
3.	skúsenosť s týraním/zneužívaním	21	13,5%	61,2%
4.	ťažké zdravotné postihnutie/znevýhodnenie	20	12,9%	74,1%
5.	poruchy správania	19	12,3%	86,4%
6.	vyšší vek	14	9,0%	95,4%
7.	skúsenosť s drogovou závislosťou	6	3,9%	99,3%
8.	duševná porucha	1	0,7%	100%
spolu		155	100%	-

Z hľadiska sociodemografických a iných ukazovateľov sa obidve skupiny pestúnskych rodičov a žiadateľov/záujemcov vyznačovali najrôznejšími charakteristikami (detailnejšie viď. príloha). Všetky tri podskupiny sa hlásili najmä k slovenskej národnosti (89% N=618). Pochádzali zo všetkých regiónov Slovenska, najmä z banskobystrického (21%), nitrianskeho (14%) a žilinského kraja (14% N=620). Vierovyznaním sa najčastejšie hlásili k rímsko-katolíckemu (67%) a evanjelickému vierovyznaniu augsburského vyznania (9%, N=610). Pochádzali najmä z menších dedín/obcí – do 999 obyvateľov (22%) alebo z miest s 20 000-90 000 obyvateľmi (22%, N=605). Vyše dve tretiny respondentov a respondentiek uzavrelo manželstvo (70%, N=624). Bývali v jednej domácnosti s manželom/manželkou (70%, N=540), najčastejšie s najvyšším dosiahnutým úplným stredoškolským vzdelaním s maturitou (36%, N=628 – vzdelanie náhradnej matky). Približne 14% náhradných rodičov a žiadateľov/záujemcov už niekedy v minulosti ukončili náhradnú rodinnú starostlivosť (N=608). Deti prichádzali do náhradných rodín najmä z detského domova (38,9%), profesionálnych (29,6%) alebo priamo z biologických rodín (24,7%, N=494). Vyše tri štvrtiny náhradných rodičov nemali k prijatým deťom príbuzenský vzťah (78%, N=533). Vzťah absentoval najmä u náhradných rodičov, ktorí prijali dieťa s ďalšími znevýhodňujúcimi charakteristikami (85,4%, N=335). Celkový príjem domácnosti bol vo vzorke rozložený približne rovnomerne - 30% domácnosti malo celkový príjem do 700 eur, čo možno považovať za veľmi nízky príjem. Medzi 701-900 eur to bolo 23%, medzi 901-1250 euro to bolo 24% a nad 1250 euro 25% (N=510). Asi tretina náhradných rodičov nemá žiadny kontakt na iných náhradných rodičov (31%). Zvyšné dve tretiny kontakty majú buď s jednou - dvoma (37%) alebo viacerými náhradnými rodinami (32%, N=510). Častejšie disponujú vzájomnými kontaktmi tie náhradné rodiny, ktoré prijali do svojho rodinného prostredia dieťa so znevýhodňujúcimi charakteristikami. Z hľadiska zamestnaneckého statusu mala asi tretina z náhradných rodičov a žiadateľov záujemcov zamestnanie aj s partnerom/manželom/manželkou (36%). V 50% percentách bol zamestnaný aspoň jeden. Iba 13% vo vzorke tvorili obidvaja nezamestnaní náhradní rodičia (N=629). Vekový priemer dosahoval hodnotu 48 rokov (N=622). Priemerná dĺžka náhradnej rodinnej starostlivosti sa v priemere dosahovala 8 rokov (N=523). Prijatie detí do náhradných rodín má rôzne motivácie a dôvody. Na prvom mieste obsahovali motivácie ako ochotu pomôcť dieťaťu, ktoré to potrebuje (33%), pozitívny vzťah k deťom (22%) a presvedčenie, že deťom rozumiem a že to s nimi viem (16%, N=1240 – možnosť uviesť viac dôvodov). Náhradní rodičia bývali často v domácnosti bez svojho pôvodného dieťaťa (40%, N=599). jednalo sa najmä o skupinu bez prijatých detí s charakteristikou „ťažkej umiestniteľnosti“ (51,9%, N=187) - v porovnaní s druhou skupinou náhradných rodičov, kde bol podiel náhradných rodičov bez dieťaťa v domácnosti menší (37,9%, N=319). Ešte menší bol v skupine žiadateľov/záujemcov (22,6%, N=93). Náhradní rodičia s dieťaťom v kategórii „ťažkej umiestniteľnosti“, v porovnaní s ostatnými náhradnými rodinami, považujú častejšie samotný priebeh starostlivosti za jednoznačne náročný alebo náročný (64% N=332). Zo skupiny ostatných náhradných rodín bol podiel náhradných rodičov, ktorí považujú jej priebeh za náročný alebo jednoznačne náročný 46% (N=194). V dvoch skupinách náhradných rodín existujú aj pomerne odlišné výšky podielov prijatých detí. Kým v prvej skupine, bez dieťaťa so znevýhodňujúcimi charakteristikami, malo jedno prijaté dieťa 80% z náhradných rodín (N=195), v druhej skupine bol tento podiel 57% (N=323). Znamená to, že náhradné rodiny s ťažko umiestniteľnými deťmi prijímajú do svojej starostlivosti častejšie i dve a viac detí.

3.NÁHRADNÍ RODIČIA, ŽIADATELIA/ZÁUJEMCOVIA A „ASOCIÁCIE ŤAŽKEJ UMIESTNITEĽNOSTI“

Asociácie náhradných rodičov/žiadateľov/záujemcov voči deťom, ktoré disponujú niektorými z charakteristík „ťažkej umiestniteľnosti“, mali rôznu podobu v závislosti od odpovede na otázku: „Predstavte si, že máte zo svojho života skúsenosť s uvedenými charakteristikami „ťažkej umiestniteľnosti“. Aké komplikácie by podľa Vás v náhradnej starostlivosti spôsobovali?“ 1 = „vôbec žiadne komplikácie“, ... , 9 = „veľmi veľké komplikácie“. Zistenia sú zoradené do poradia – od najpriaznivejšej asociácie (vôbec žiadne komplikácie) až po charakteristiky, ktoré boli na kontinuu považované za najproblémovejšie (veľmi veľké komplikácie). Z výsledkov možno usudzovať, ako silno sú pri starostlivosti a výchove v náhradnom rodinnom prostredí spájané jednotlivé charakteristiky s komplikáciami, alebo naopak, s bezproblémovým priebehom. Možno tak nepriamo zhodnotiť mieru potenciálu pri prijatí do náhradného rodinného prostredia v zmysle bariér alebo naopak väčšej otvorenosti. V prvej podkapitole sú vyhodnotené asociácie náhradných rodičov, ktoré nemajú s deťmi v kategóriách „ťažká umiestniteľnosť“ žiadnu skúsenosť. Druhá obsahuje odpovede náhradných rodičov, ktorí prijali do náhradnej rodiny dieťa, nachádzajúce sa aspoň v jednej alebo viac kategóriách „ťažkej umiestniteľnosti“. Ide o podskupinu, ktorá má vo svojej náhradnej rodine dieťa buď s jednou alebo viacerými uvedenými charakteristikami. Tu vychádzajú ich odpovede z ich reálnych skúseností. Tretia podkapitola mapuje asociácie žiadateľov/záujemcov. Porovnaním výpovedí sme zisťovali, aké rozdiely budú spôsobovať znevýhodňujúce charakteristiky medzi dvoma skupinami náhradných rodičov, žiadateľov/záujemcov - ako z hľadiska ich poradia, tak aj v kontexte výšky priemerného skóre u každej z ôsmich charakteristík. Vieme tak vyhodnotiť nielen poradie priemeru prijateľnosti, priemernú výšku, ale vieme urobiť aj vzájomné porovnanie v závislosti od dvoch skupín náhradných rodičov a žiadateľov/záujemcov. Ako už bolo spomenuté, asociácie spadajúce do problémovejšej časti kontinua nemusia automaticky znamenať väčšie odmietanie alebo existenciu závažnejších prekážok prijatia. Môžu byť vyjadrením realistickejšieho posúdenia situácie, zodpovednejšieho odhadu priebehu náhradnej rodinnej starostlivosti, miery dostupnosti podporných služieb. Opatrnejšie hodnotenia tak môžu vyplývať z komplexnejšieho posúdenia situácie, zhodnotenia okolností pri rozhodovaní, ako aj zo skúseností s už ukončenou náhradnou rodinnou starostlivosťou z minulosti, ak si ňou náhradní rodičia niekedy v minulosti prešli. Rovnako platí, že existuje veľký neznámy priestor medzi asociáciami a reálnymi krokmi prijatia.

3.1. ASOCIÁCIE NÁHRADNÝCH RODIČOV BEZ DIEŤAŤA V KATEGÓRII „ŤAŽKÁ UMIESTNITEĽNOSŤ“

Asociácie náhradných rodičov, ktorí nemajú skúsenosť s deťmi, ktoré by spadalo do jednej alebo viacerých z ôsmich skúmaných kategórií „ťažkej umiestniteľnosti“, zobrazuje doleuvedená tabuľka - najpozitívnejšie sú vnímané deti s vyšším vekom, deti, ktorých národnosť bola vyhodnotená ako rómska, veľké súrodenecké skupiny, deti so skúsenosťou týraním a zneužívaním. U všetkých z nich bola najčastejšia odpoveď na škále 1- vôbec žiadne komplikácie, 9 – veľmi veľké komplikácie, variant č.1 – asociácia spojená s vysokou mierou absencie akýchkoľvek problémov (modus). Mediánová hodnota najväčšej miery prijateľnosti bola u detí s vyšším vekom - dosahovala hodnotu tri. Naopak najvyššia bola u detí so skúsenosťou s drogovou závislosťou, kde dosahoval medián hodnotu osem. Skúsenosť s drogovou závislosťou tak bola naopak spájaná s najväčšími komplikáciami spomedzi všetkých charakteristík - za duševnými poruchami, poruchami správania alebo zdravotnými znevýhodneniami - u všetkých štyroch boli očakávané veľmi veľké komplikácie.

BEZ DIEŤAŤA V KATEGÓRIÁCH „ŤAŽKÁ UMIESTNITEĽNOSŤ“	POČET ODPOVEDÍ	PORADIE (MEAN)	MEAN	MEDIÁN	MODUS	ŠTANDARD- NÁ ODCHÝLKA	MIN	MAX
VV	N=125	1	3,86	3,00	1	2,758	1	9
RD	N=127	2	4,51	5,00	1	2,914	1	9
SS	N=137	3	4,81	5,00	1	2,972	1	9
TZ	N=126	4	5,10	5,00	1	2,720	1	9
ZZ	N=128	5	5,90	6,00	9	2,653	1	9
PS	N=129	6	6,33	7,00	9	2,670	1	9
DP	N=126	7	6,44	7,00	9	2,643	1	9
DZ	N=124	8	6,87	8,00	9	2,843	1	9
CELKOVÉ SKÓRE	N= 123	-	5,61	5,75	1 (viac)	1,833	1	9

LEGENDA: PORADIE (MEAN):

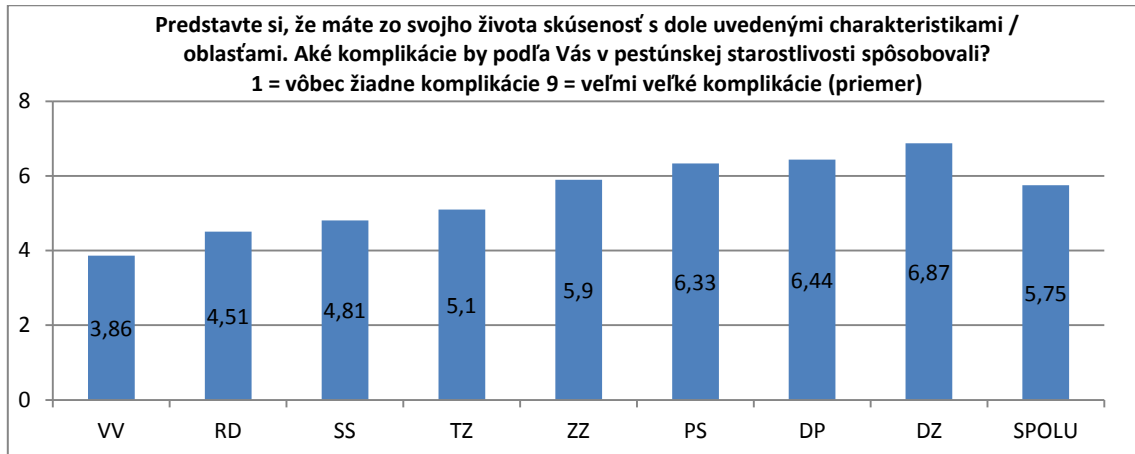
1 – kategória vnímaná ako najmenej problémová

8 – kategória vnímaná ako najviac problémová

CELKOVÉ SKÓRE – iba tí, ktorí označili všetky kategórie „ťažkej umiestniteľnosti“

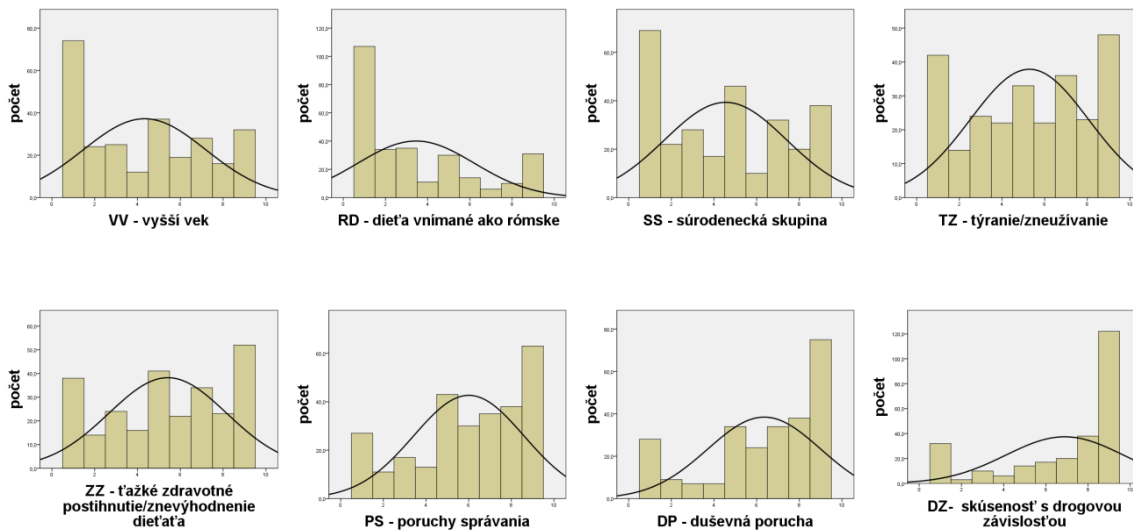
(čím nižší priemer, medián, modus, tým je charakteristika spájaná s asociáciami menších komplikácií)

1. VV- vyšší vek
2. RD - dieťa vnímané ako rómske
3. SS - súrodenecká skupina
4. TZ - týranie/zneužívanie
5. ZZ – ťažké zdravotné postihnutie/znevýhodnenie
6. PS - poruchy správania
7. DP - duševná porucha
8. DZ – skúsenosť s drogovou závislosťou

Predstavte si, že máte zo svojho života skúsenosť s dole uvedenými charakteristikami /oblasťami/. Aké komplikácie by podľa Vás v pestúnskej starostlivosti spôsobovali? 1= vôbec žiadne komplikácie 9 = veľmi veľké komplikácie

3.2. ASOCIÁCIE NÁHRADNÝCH RODIČOV S DIEŤAŤOM V KATEGÓRII „ŤAŽKÁ UMIESTNITEĽNOSŤ“

Poradie asociácií u náhradných rodičov, u ktorých dieťa v náhradnej rodinnej starostlivosti spadalo aspoň do jednej z ôsmich skúmaných kategórií „ťažkej umiestniteľnosti“ sa v porovnaní s predchádzajúcou skupinou náhradných rodičov zásadne nezmenilo. Zmenu možno pozorovať iba na prvom mieste, kedy vyšší vek vystriedala národnosť, vnímaná ako rómska, ktorá je v porovnaní s ostatnými kategóriami najčastejšie spájaná s absenciou akýchkoľvek komplikácií. Poradie ostatných kategórií ostalo nezmenené. Aj tu sú hodnoty priemerov najvyššie u detí so skúsenosťou s drogovou závislosťou, duševnými poruchami alebo poruchami správania. Sú to tak opäť drogové závislosti, zdravotné, psychické komplikácie, ktoré sú asociované s najväčšími problémami – najmä u týchto detí bolo najčastejšou odpoveďou náhradných rodičov vyjadrenie, zdôrazňujúce veľmi veľké komplikácie. Hodnoty modusov rovnako poukazujú na vysokú mieru veľmi veľkých komplikácií. S výnimkou rómskych detí, vyššieho veku a súrodeneckých skupín bola u všetkých ostatných kategórií „ťažkej umiestniteľnosti“ najčastejšou formou odpovede variant č. 9 – veľmi veľké komplikácie. V porovnaní

s predšlou skupinou náhradných rodičov boli priemery u niektorých charakteristík o niečo nižšie, čo znamená očakávaná menších komplikácií. Bolo tomu tak u detí vnímaných ako rómskych, súrodeneckých skupín, zdravotných znevýhodnení alebo porúch správania. U vyššieho veku bol priemer v tejto skupine o niečo vyšší a celkové skóre priemerov dosahovalo naopak nižšie hodnoty. Znamená to, že niektorí náhradní rodičia, ktorí majú skúsenosť s deťmi s charakteristikami „ťažkej umiestniteľnosti“, majú k týmto deťom prijateľnejšie asociácie ako tí náhradní rodičia, ktorí túto skúsenosť nemajú. Vecne išlo ale o veľmi malé rozdiely.

S DIEŤAŤOM V KATEGÓRIÁCH „ŤAŽKA UMIESTNITEĽNOSŤ“	POČET ODPOVEDÍ	PORADIE (MEAN)	MEAN	MEDIÁN	MODUS	ŠTANDARDNÁ ODCHÝLKA	MIN	MAX
RD	N=278	1	3,45	2,00	1	2,770	1	9
VV	N=267	2	4,33	4,00	1	2,862	1	9
SS	N=282	3	4,54	5,00	1	2,860	1	9
TZ	N=278	4	5,28	5,00	9	2,782	1	9
ZZ	N=264	5	5,41	5,00	9	2,456	1	9
PS	N=277	6	6,00	6,00	9	2,591	1	9
DP	N=256	7	6,35	7,00	9	2,656	1	9
DZ	N=262	8	6,89	8,00	9	2,794	1	9
CELKOVÉ SKÓRE	N=241	-	5,34	5,63	6	1,719	1	9

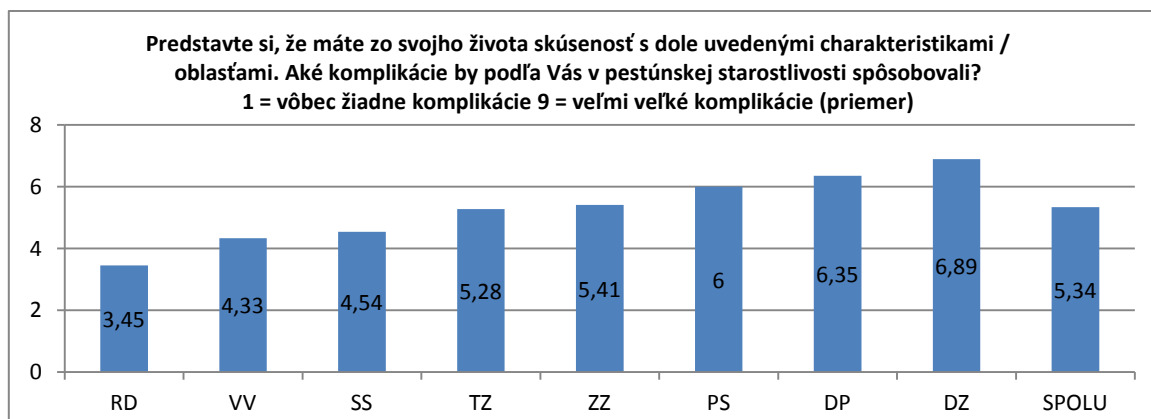
LEGENDA: PORADIE (MEAN):

1 – kategória vnímaná ako najmenej problémová

8 – kategória vnímaná ako najviac problémová

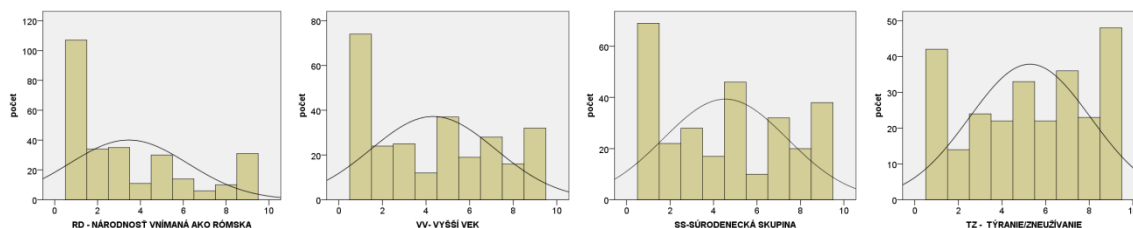
(čím nižší priemer, medián, modus, tým je charakteristika spájaná s asociáciami menších komplikácií)

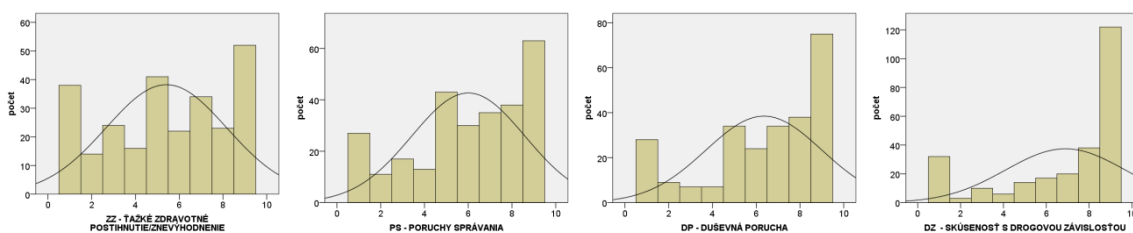
CELKOVÉ SKÓRE – iba tí, ktorí označili všetky kategórie „ťažkej umiestniteľnosti“

1. RD - dieťa vnímané ako rómske
2. VV - vyšší vek
3. SS - súrodenecká skupina
4. TZ - týranie/zneužívanie
5. ZZ – ťažké zdravotné postihnutie/znevýhodnenie
6. PS - poruchy správania
7. DP - duševná porucha
8. DZ - skúsenosť s drogovou závislosťou

Predstavte si, že máte zo svojho života skúsenosť s dole uvedenými charakteristikami / oblasťami. Aké komplikácie by podľa Vás v pestúnskej starostlivosti spôsobovali? 1 = vôbec žiadne komplikácie 9 = veľmi veľké komplikácie

3.3.ASOCIÁCIE ŽIADATEĽOV/ZÁUJEMCOV A KATEGÓRIE „ŤAŽKEJ UMIESTNITEĽNOSTI“

Asociácie žiadateľov/záujemcov majú u ôsmich kategórií „ťažkej umiestniteľnosti“ na prvých miestach rovnaké poradie ako u predošlej skupiny náhradných rodičov, ktorí takúto skúsenosť majú. Najmenšie komplikácie, podobne ako tomu bolo u predošlej skupiny náhradných rodičov, sú asociované s rómskymi deťmi, kde bol najčastejšou odpoveďou variant č.1 – vôbec žiadne komplikácie. Nasledoval vyšší vek a súrodenecké skupiny. Naopak – najodmietavejšie hodnotenia sú opäť spájané so skúsenosťami s drogovými závislosťami a duševnými alebo zdravotnými komplikáciami, ktoré najčastejšie dosahovali variant č.9 - zdôrazňujúci najväčšie komplikácie. V porovnaní s predchádzajúcimi dvoma skupinami mali žiadatelia/záujemcovia najvyššie hodnoty priemerov u štyroch charakteristík – vyššieho veku, zdravotných znevýhodnení, duševných porúch alebo skúseností s drogovou závislosťou. V týchto ukazovateľoch, pri porovnaní s obidvoma skupinami náhradných rodičov, boli ich asociácie spájané s najvyššími priemernými komplikáciami. Zo všetkých troch skupín mali tiež najvyššie celkové priemerné skóre – aj keď boli tieto rozdiely minimálne, žiadatelia/záujemcovia očakávali celkovo najvyššie komplikácie v porovnaní so skupinou náhradných rodičov.

ŽIADATEĽIA/ ZÁUJEMCOVIA	POČET ODPOVEDÍ	PORADIE (MEAN)	MEAN	MEDIÁN	MODUS	ŠTANDARDNÁ ODCHÝLKA	MIN	MAX
RD	N=91	1	4,03	3,00	1	2,892	1	9
VV	N=87	2	4,69	5,00	5 (viac)	2,776	1	9
SS	N=89	3	4,87	5,00	1	2,841	1	9
TZ	N=91	4	5,35	6,00	3	2,605	1	9
PS	N=88	5	6,19	7,00	8 (viac)	2,348	1	9
ZZ	N=87	7	6,83	8,00	9	2,562	1	9
DP	N=85	6	7,05	8,00	9	2,415	1	9
DZ	N=86	8	7,53	9,00	9	2,107	1	9
CELKOVÉ SKÓRE	N=84	-	5,90	6,00	6	1,523	2	9

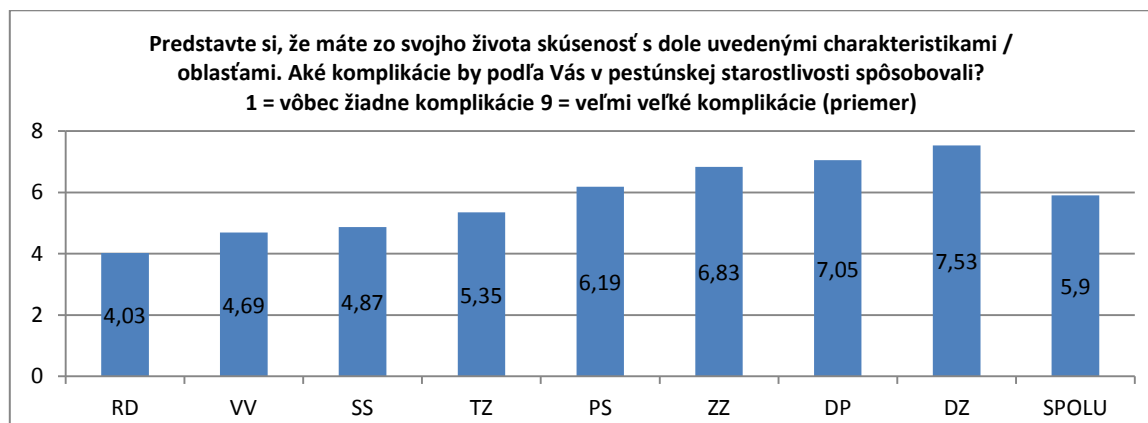
LEGENDA: PORADIE (MEAN):

1 – kategória vnímaná ako najmenej problémová

8 – kategória vnímaná ako najviac problémová

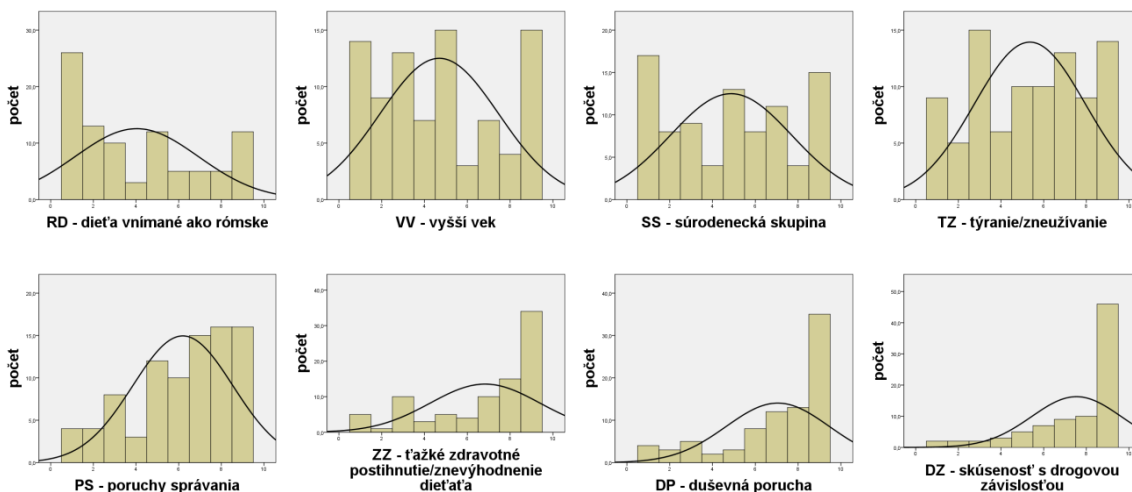
(čím nižší priemer, medián, modus, tým je charakteristika spájaná s asociáciami menších komplikácií)

CELKOVÉ SKÓRE – iba tí, ktorí označili všetky kategórie „ťažkej umiestniteľnosti“ (čím nižší priemer, medián, modus, tým je daná charakteristika vnímaná ako menej problémová a priaznivejšia pre prijatie do náhradnej rodiny).

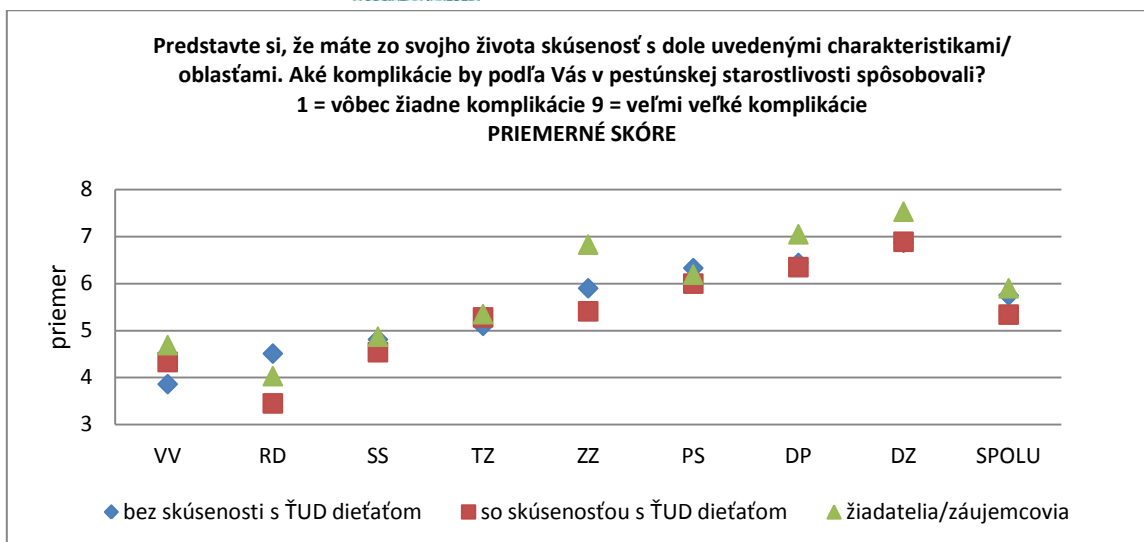
1. RD - dieťa vnímané ako rómske
2. VV - vyšší vek
3. SS - súrodenecká skupina
4. TZ - týranie/zneužívanie
5. PS - poruchy správania
6. ZZ – ťažké zdravotné znevýhodnenie/znevýhodnenie
7. DP - duševná porucha
8. DZ – skúsenosť s drogovou závislosťou

Predstavte si, že máte zo svojho života skúsenosť s dole uvedenými charakteristikami / oblasťami. Aké komplikácie by podľa Vás v pestúnskej starostlivosti spôsobovali? 1 = vôbec žiadne komplikácie 9 = veľmi veľké komplikácie

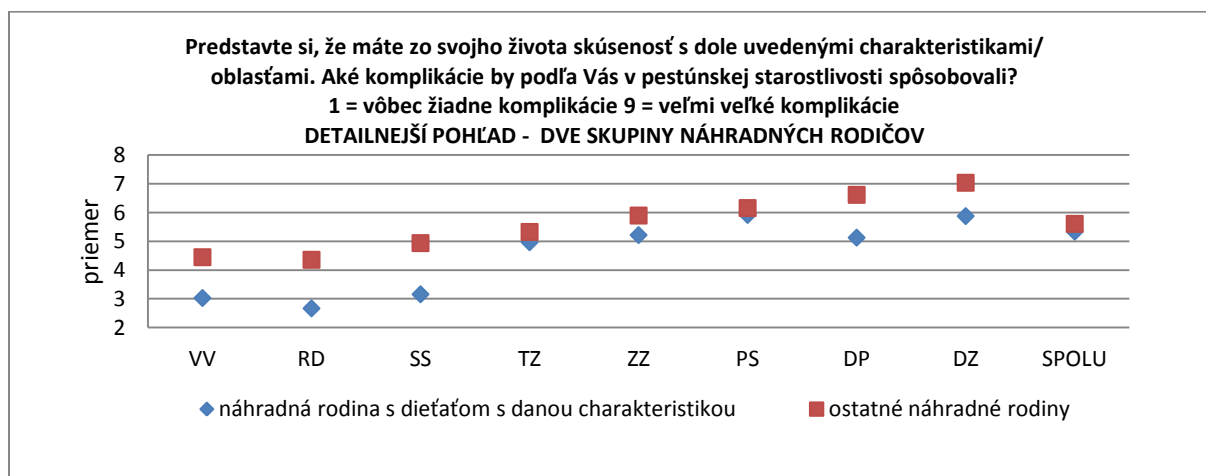

3.4. ZHRNUTIE

Všetkých osem kategórií „ťažkej umiestniteľnosti“ bolo spájaných s istou mierou očakávaných problémov. U niektorých charakteristík (rómske deti, vyšší vek, súrodenecké skupiny, skúsenosť s týraním/zneužívaním) boli priemerné asociácie priaznivejšie, iné (drogové závislosti, duševné poruchy alebo poruchy správania) dosahovali veľmi veľkú mieru očakávaných problémov. S vyššou mierou prijatia sa tak spájali charakteristiky, ktoré sa netýkali zdravotných, psychických problémov detí – tieto skôr vytvárali očakávanie komplikácií a ťažkostí. Ako ukazuje dole uvedený graf, rozdiely medzi priemermi u dvoch skupín náhradných rodičov a žiadateľov/záujemcov mali u jednotlivých charakteristík rôznu veľkosť - od minimálnych až po markantnejšie. Vo väčšine prípadov tieto rozdiely ale nedosahovali štatistickú významnosť (výnimku tvorili kategórie prijatia rómskych detí a detí so zdravotnými znevýhodneniami vid' kapitola.5.1). Pre ilustráciu – najväčšie rozdiely sa ukázali pri náhradných rodinách s dieťaťom v kategórii „ťažkej umiestniteľnosti“ a žiadateľmi/záujemcami pri hodnotení zdravotných znevýhodnení. Žiadatelia/záujemcovia dosahovali, pri porovnaní s dvoma skupinami náhradných rodičov, najvyššie priemery očakávaných komplikácií v štyroch z ôsmich charakteristík. Skúsenosť s náhradnou rodinnou starostlivosťou súvisí so zníženými očakávanými problémami u väčšiny charakteristík. Náhradní rodičia sa takouto skúsenosťou sú k deťom v priemere naklonení v nadpolovičnej väčšine ukazovateľov v porovnaní s druhou skupinou náhradných rodičov a žiadateľmi/záujemcami priaznivejšie. Pri detailnejšom porovnaní náhradných rodičov so skúsenosťou prijatia dieťaťa v kategórii „ťažkej umiestniteľnosti“ s ostatnými náhradnými rodinami sa ukázalo, že títo sú v hodnotení priebehu starostlivosti priaznivejší - priama skúsenosť so znevýhodňujúcou charakteristikou zlepšuje v porovnaní s ostatnými náhradnými rodinami aj hodnotenie priebehu náhradnej rodinnej starostlivosti. Najväčšie rozdiely sa v priemeroch ukázali u rodín, ktoré majú skúsenosť so súrodeneckými skupinami, detí vnímaných ako rómskych, duševných poruchách alebo vyššom veku v čase prijatia. Najmenšie pri skúsenostiach s poruchami správania.

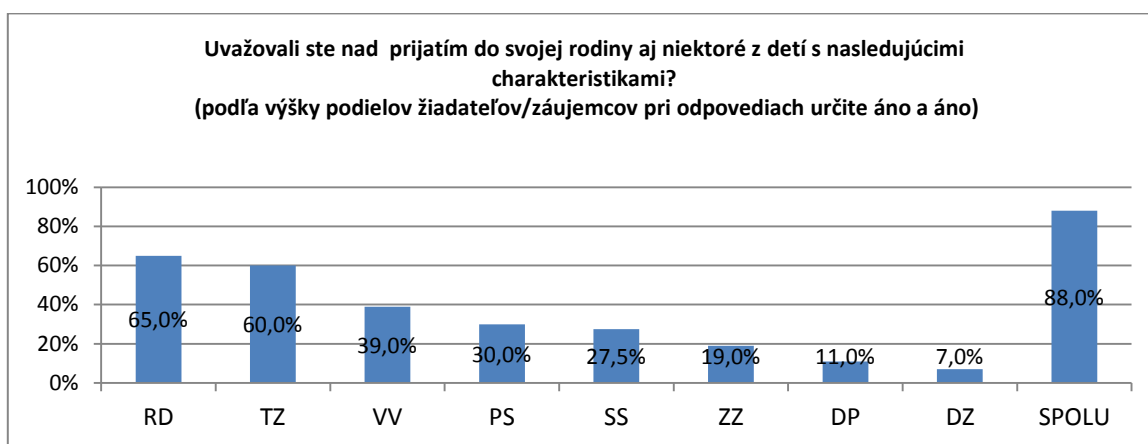
- 1.VV – vyšší vek
- 2.RD – dieťa vnímané ako rómske
- 3.SS - súrodenecká skupina
- 4.TZ – skúsenosť s týraním/zneužívaním
- 5.ZZ – zdravotné znevýhodnenie/postihnutie
- 6.PS – poruchy správania
- 7.DP – duševné poruchy
- 8.DZ – skúsenosť s drogovou závislosťou

PRIJATIE DIEŤAŤA S DANOU CHARAKTERISTIKOU	VV	RD	SS	TZ	ZZ	PS	DP	DZ	SPOLU iba tí čo označili všetko
N	59	150	79	98	68	108	38	16	123
priemer	3,03	2,67	3,16	4,97	5,22	5,92	5,13	5,88	5,61
medián	2,00	1,00	2,00	5,00	5,00	6,00	5,50	6,00	5,75
modus	1	1	1	5	9	9	1(viac)	3	1
štandardná odchýlka	2,525	2,486	2,574	2,630	2,631	2,704	2,970	2,247	1,833
OSTATNÍ NÁHRADNÍ RODIČIA	VV	RD	SS	TZ	ZZ	PS	DP	DZ	SPOLU iba tí čo označili všetko
N	421	347	431	384	412	387	430	457	241
priemer	4,45	4,36	4,94	5,33	5,90	6,16	6,62	7,04	5,34
medián	5,00	4,00	5,00	6,00	6,00	7,00	7,00	8,00	5,63
modus	1	1	1	9	9	9	9	9	6
štandardná odchýlka	2,829	2,878	2,849	2,754	2,746	2,540	2,552	2,707	1,719

4.ŽIADATELIA/ZÁUJEMCOVIA – A PRIJATIE „ŤAŽKO UMIESTNITEĽNÉHO“ DIEŤAŤA

V tejto kapitole sa detailnejšie zaoberáme odpoveďami žiadateľov/záujemcov na otázku, či niekedy uvažovali o prijatí dieťaťa do svojej rodiny, vyznačujúceho sa niektorou z ôsmich skúmaných charakteristík. Chceli sme predovšetkým zistiť, či nad tým niekedy rozmýšľali a ak áno, ako sa ich podiel u jednotlivých kategórií vyvíjal a akú dosahoval celkovú hodnotu. Pri vyhodnocovaní sme sa zamerali na kladné odpovede - varianty „určite áno“, alebo „skôr áno“. Základný prehľad výsledkov zachytáva nižšie uvedený graf. Až 88% žiadateľov/záujemcov uvažovalo o prijatí dieťaťa s niektorou z charakteristík „ťažkého umiestnenia“. Z nich, pomerne veľký podiel – 65% uvažovalo prijať do rodiny dieťa s dvoma alebo viacerými znevýhodňujúcimi charakteristikami (tabuľka pod grafom). Najväčší podiel (65%) rozmýšľa nad prijatím rómskeho dieťaťa, 60% žiadateľov/záujemcov uvažovalo nad prijatím dieťaťa, ktoré bolo v minulosti vystavené týraniu a zneužívaniu. Ide o dve kategórie detí, ktoré dosahovali najväčšiu mieru potenciálnej akceptácie a charakteristiky s nimi spájané tvorili najmenšie bariéry pri prijatí do rodinného prostredia. U ostatných ukazovateľov podiely rapídne klesali – o vyššom veku uvažovalo 39% žiadateľov/záujemcov, u porúch správania to bolo 30%. Ešte menšie podiely žiadateľov/záujemcov sa vyjadrili v súvislosti s úvahami o prijatí väčších súrodeneckých skupín (28%), ťažkých zdravotných postihnutí/znevýhodnení (11%) alebo duševných porúch (11%). Na poslednom mieste (7%) opäť skončila možnosť prijať dieťa so skúsenosťou s drogovou závislosťou (7%). Môžeme vidieť, že v skupine žiadateľov/záujemcov majú najväčší potenciál prijatia deti so stigmu etnicity vyhodnotenej ako rómskej alebo so zlými skúsenosťami z pôvodnej rodiny. Na opačnom konci boli zdravotné a duševné komplikácie detí a skúsenosť s drogovou závislosťou. Dolevedené grafy detailnejšie ilustrujú rozloženie odpovedí u jednotlivých charakteristík.

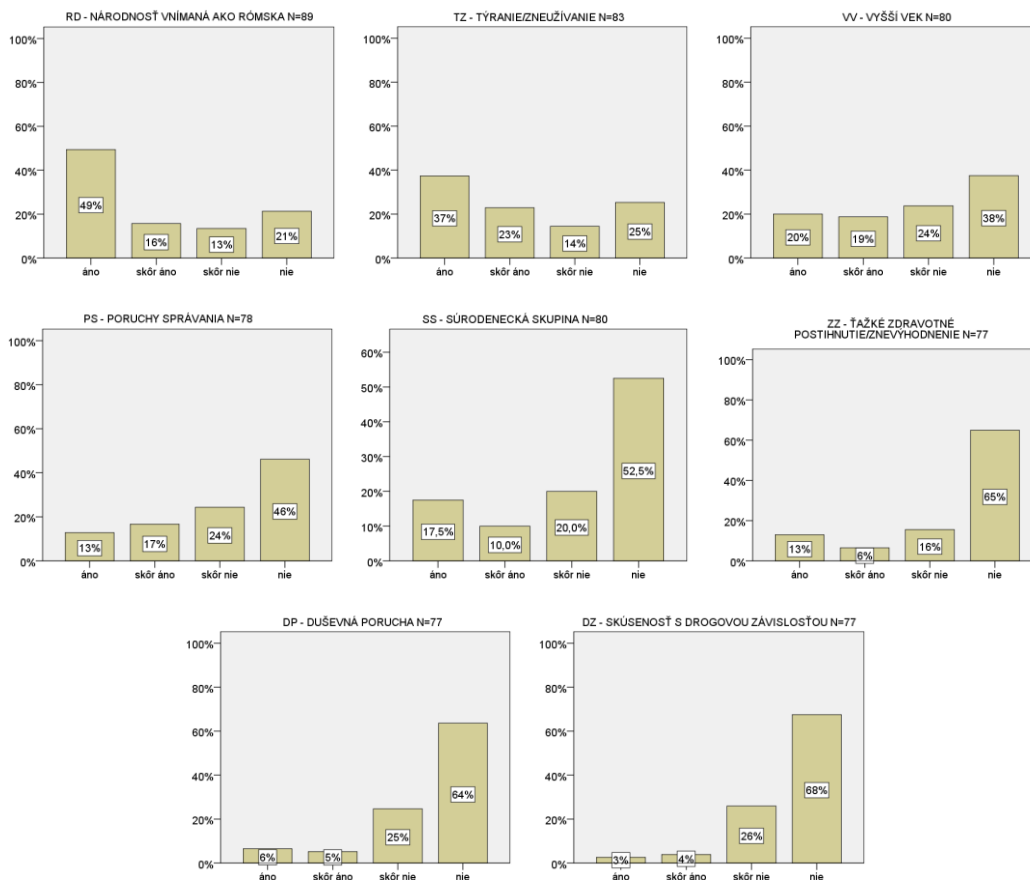

LEGENDA: sčítanie podielov odpovedí áno + skôr áno

1. RD – národnosť vnímaná ako rómska (65%, N= 58)
2. TZ – skúsenosť s týraním, zneužívaním (60%, N=50)
3. VV – vyšší vek (39% N=31)
4. PS – poruchy správania (30%, N=23)
5. SS – súrodenecká skupina (27,5%, N=22)
6. ZZ – ťažké zdravotné postihnutie/znevýhodnenie (19%, N=15)
7. DP – duševná porucha (11%, N=9)
8. DZ – skúsenosť s drogovou závislosťou (7%, N=5)
- 9.SPOLU - 88% (N=86)

ŽIADATELIA/ZÁUJEMCOVIA, KTORÍ UVAŽOVALI NAD PRIJATÍM „ŤAŽKO UMIESTNITEĽNÉHO“ DIEŤAŤA		N	percento charakteristika	kumulatívne percento
1.	s jednou charakteristikou	30	34,9%	34%
2.	s dvomi charakteristikami	21	24,4%	59,3%
3.	s tromi charakteristikami	16	18,6%	77,9%
4.	so štyrmi charakteristikami	9	10,5%	88,4%
5.	s piatimi charakteristikami	5	5,8%	94,2%
6.	so šiestimi charakteristikami	3	3,5%	97,7%
7.	so siedmymi charakteristikami	2	2,3%	100%
8.	s ôsmymi charakteristikami	0	0%	-
spolu		97	100%	-

Uvažovali ste nad prijatím do svojej rodiny aj niektorého z detí z nasledujúcimi charakteristikami?

4.1. KTO SÚ ŽIADATELIA/ZÁUJEMCOVIA S TENDENCIOU PRIJAŤ „ŤAŽKO UMIESTNITEĽNÉ“ DIEŤA?

Deti, žijúce v ústavných podmienkach detských domovov alebo všeobecnejšie - v rôznych zariadeniach na výkon rozhodnutia súdu, sú v porovnaní s ostatnou detskou populáciou znevýhodnené vo viacerých ukazovateľoch - či už je to povaha sociálnych zručností, životného štartu do samostatného života, následného uplatnenia sa na trhu práce, pri hľadaní si bývania a podobne. V dôsledku skúseností, ktorými si prešli, či už v pôvodnej alebo v náhradnej rodine, v ústavnej starostlivosti alebo v rámci povahy a kvality následných opatrení sociálnoprávnej ochrany, dosahujú tiež vyššie v oblastiach emocionálnych problémov, problémov so správaním, s hyperaktivitou, s vrstovníkmi alebo v prosociálnom správaní (SDQ). Zaujímalo nás preto, aké sociodemografické a iné charakteristiky sú najčastejšie spájané s otvorenosťou voči deťom, ktoré sa nachádzajú v ôsmich skúmaných kategóriách „ťažkej umiestniteľnosti“. V nasledujúcej kapitole sú uvedené profily žiadateľov/záujemcov, ktorí boli k týmto deťom najviac prístupní. Celkovo sme sledovali 10 ukazovateľov – kraj, z ktorého žiadatelia/záujemcovia pochádzali, národnosť, ku ktorej sa hlásia, najvyššie dosiahnuté vzdelanie (žena), vekový priemer žiadateľov/záujemcov, príjem domácnosti, typ domácnosti, veľkosť obce/mesta, vierovyznanie, rodinný stav a skúsenosť žiadateľov/záujemcov s náhradnou rodinnou starostlivosťou v minulosti. V ôsmich profiloch je z každej charakteristiky uvedená tá kategória, v rámci ktorej bol podiel odpovedí uvažovania nad prijatím po sčítaní variantov „určite áno“ a „skôr áno“ najvyšší. V niektorých prípadoch ale išlo o veľmi malé absolútne početnosti žiadateľov/záujemcov, preto tieto podiely pochádzajú v niektorých prípadoch z veľmi malého počtu žiadateľov/záujemcov. Pre jednoduchosť sú v ôsmich profiloch uvedené iba tie ukazovatele, v rámci ktorých sme zaznamenali najvyšší podiel kladných odpovedí.

4.1.1. PRIJATIE RÓMSKEHO DIEŤAŤA

Rómska národnosť dieťaťa bola charakteristikou, ktorá je medzi žiadateľmi/záujemcami vnímaná najpozitívnejšie – 65% žiadateľov/záujemcov uvažovalo o prijatí rómskeho dieťaťa. U väčšiny z nich nie je menšinová národnosť samá o sebe vnímaná ako stigma alebo bariéra prijatia do náhradnej rodiny. Ďalšie údaje ukazujú, že z hľadiska regiónu pochádzali títo žiadatelia/záujemci najmä z košického kraja, v charakteristike národnosti sa najväčší podiel z nich hlásil k rómskej národnosti. Najmä rómski žiadatelia/záujemcovia sú tými, ktorí nevidia prekážku národnosti ako bariéru brániacu prijatiu. V ukazovateli najvyššie dosiahnuté vzdelanie pochádzali najvyššie podiely akceptácie vo variante najvyššieho dosiahnutého základného vzdelania. Priemerný vek s najvyššími podielmi sa pohyboval v kategórii do 39 rokov a v príjme domácnosti vo výške nad 1250 euro. Podľa typu domácnosti bývali žiadatelia/záujemcovia najmä s partnerom/manželom/manželkou. Pochádzali z veľmi malých miest a hlásili sa najmä k reformovanému kresťanskému vyznaniu. Z hľadiska rodinného stavu boli vydatá/ženatí. Častejšie boli otvorení tí žiadatelia/záujemcovia, ktorí už mali v minulosti skúsenosť s nejakou formou náhradnej rodinnej starostlivosti a tak už zrejme poznajú okolnosti, sprevádzajúce prijatie dieťaťa do náhradnej rodiny, následnú starostlivosť i výchovu.

CHARAKTERTISTIKY SPÁJANÉ S NAJČASTEJŠOU AKCEPTÁCIOU RD – národnosť vnímaná ako rómska (identifikácia profilu s najväčším potenciálom)									
kraj	národnosť	vzdelanie	vekový priemer	príjem domácnosti	typ domácnosti	veľkosť obce/mesta	vierovyznanie	rodinný stav	skúsenosť s NRS v minulosti
KŠ	rómska	základné	do 39 rokov	nad 1250 euro	partner/manžel	do 999 obyvateľov	reformované kresťanské	ženatí/vydatá	áno

4.1.2. PRIJATIE DIEŤAŤA SO SKÚSENOŠŤOU S TÝRANÍM/ZNEUŽÍVANÍM

Prijatie dieťaťa so skúsenosťou s týraním a zneužívaním bolo druhou najprijateľnejšou kategóriou „ťažkej umiestniteľnosti“, nad ktorou žiadatelia/záujemcovia boli ochotní uvažovať (60%). Tí, ktorí boli otvorení skupine detí so zlými skúsenosťami v rodine tohto typu, pochádzali najmä z trenčianskeho a nitrianskeho kraja. Z hľadiska národnosti, najväčšie podiely sa nachádzali prevažne u ľudí, hlásiacich sa k slovenskej národnosti. Vzdelaním dosahovali najvyššie stredoškolské vzdelanie s maturitou (žena). V porovnaní so skupinou, ktorá inklinovala k prijatiu rómskeho dieťaťa, mali vyšší priemerný vek a celkovo nižší príjem domácnosti. Najväčší podiel ľudí pochádzal z domácností, v ktorých žijú sami, sú rozvedení a bývajú v menších mestách. Z hľadiska vierovyznania dosahoval ich najvyšší podiel v skupine reformovaného kresťanského vierovyznania. Opäť to boli najmä tí žiadatelia/záujemcovia, ktorí mali už skúsenosť s náhradnou rodinnou starostlivosťou z minulosti.

CHARAKTERTISTIKY SPÁJANÉ S NAJČASTEJŠOU AKCEPTÁCIOU TZ – skúsenosť s týraním/zneužívaním (identifikácia profilu s najväčším potenciálom)									
kraj	národnosť	vzdelanie	vekový priemer	príjem domácnosti	typ domácnosti	veľkosť obce/mesta	vierovyznanie	rodinný stav	skúsenosť s NRS v minulosti
TR/NT	slovenská	stredoškolské s maturitou	nad 58 rokov	701-900 euro	sám/sama	do 999 obyvateľov	reformované kresťanské	rozvedený/ná	áno

4.1.3. PRIJATIE DIEŤAŤA S VYŠŠÍM VEKOM

Podiel žiadateľov/záujemcov, ktorí akceptovali u detí vyšší vek, na rozdiel od predchádzajúcich dvoch kategórií „ťažkej umiestniteľnosti“ rapídne klesol (39%). Išlo o charakteristiku „ťažkého umiestnenia“, voči ktorej sa prejavila už silnejšia bariéra. S vyšším vekom prijatia bol v rámci krajov spájaný najmä bratislavský a banskobystrický región. Ide o dva kraje, v ktorom sa vyskytovali najvyššie podiely žiadateľov/záujemcov, u ktorých by vyšší vek ako 10 rokov nebol pri uvažovaní o prijatí dieťaťa do rodiny prekážkou a netvoril žiadnu bariéru. Z hľadiska národnosti išlo o podiel jedincov hlásiacich sa najmä k slovenskej národnosti, z kategórie,

ktorá v rámci charakteristiky vzdelania dosahovala najvyššie základné vzdelanie. Podobne ako tomu bolo u akceptácii dieťaťa so skúsenosťou s týraním a zneužívaním, aj tu to boli ľudia, pochádzajúci najmä z kategórie nad 58 rokov. Celkový príjem domácnosti sa pohyboval v intervale 701-900 euro. Z hľadiska typu domácnosti a rodinného stavu išlo o ľudí, ktorí boli vydatí/ženatí a bývali s partnerom/manželom. Pochádzali najmä z miest nad 90 000 obyvateľov a rovnako ako v predchádzajúcich dvoch skupinách, mali častejšiu skúsenosť s náhradnou rodinnou starostlivosťou v minulosti, v skupine s vierovyznaním.

CHARAKTERTISTIKY SPÁJANÉ S NAJČASTEJŠOU AKCEPTÁCIOU VV – vyšší vek (identifikácia profilu s najväčším potenciálom)									
kraj	národnosť	vzdelanie	vekový priemer	príjem domácnosti	typ domácnosti	veľkosť obce/mesta	vierovyznanie	rodinný stav	skúsenosť s NRS v minulosti
BA/BB	slovenská	základné	nad 58 rokov	701-900 euro	partner/manžel	nad 90 000 obyvateľov	grécko-katolícke	ženatý/vydatá	áno

4.1.4. PRIJATIE DIEŤAŤA S PORUCHAMI SPRÁVANIA

Poruchy správania sú považované za malaadaptívne konanie a ak nie sú primárnou diagnózou, súvisia s dôsledkami a reaktívnym konaním na podmienky, v ktorých deti vyrastajú. Táto charakteristika bola druhou v poradí, u ktorej podiel akceptujúcich odpovedí rapídne klesol (30%). Celkovo bola v poradí na štvrtom mieste pri uvažovaní nad prijatím do náhradnej rodiny. Zvládanie porúch správania je pre rodinu náročnejšie. Prijatie dieťaťa s poruchami správania vzbudzuje otázky existencie takých okolností a služieb, ktoré by zabezpečili, aby bola rodina na dostatočne pripravená a pomohli jej s výchovou a starostlivosťou. Podobne, ako tomu bolo u detí s vyšším vekom, aj tu sa najväčšie podiely akceptácie nachádzali medzi žiadateľmi/záujemcami v banskobystrickom kraji. V charakteristikách vzdelania a veku išlo najmä o kategórie stredoškolsky vzdelaných ľudí bez maturity a ľudí vo vekovom intervale 46-50 rokov. Najväčšie podiely žiadateľov/záujemcov žili v domácnosti sami, pochádzali najmä z menších miest. Z hľadiska príjmu a rodinného stavu dosahovali o niečo vyšší príjem, ako tomu bolo v profiloch s tendenciou prijať deti týrané/zneužívané alebo s vyšším vekom. Najpriaznivejšie odpovede sa nachádzali vo variante vydatá/ženatý, vierovyznaním sa hlásili najmä k evanjelickej viere augsburského vyznania. Na rozdiel od predchádzajúcich troch profilov sa medzi nimi častejšie nachádzali tí, ktorí nemali skúsenosť s náhradnou rodinnou starostlivosťou z minulosti.

CHARAKTERTISTIKY SPÁJANÉ S NAJČASTEJŠOU AKCEPTÁCIOU PS – poruchy správania (identifikácia profilu s najväčším potenciálom)									
kraj	národnosť	vzdelanie	vekový priemer	príjem domácnosti	typ domácnosti	veľkosť obce/mesta	vierovyznanie	rodinný stav	skúsenosť s NRS v minulosti
BB	slovenská	stredoškolské bez maturity	46-50 rokov	901-1250 euro	sám/sama	do 999 obyv.	evanjelické a.g.	ženatý/vydatá	nie

4.1.5. PRIJATIE DIEŤAŤA SO SÚRODENECKOU SKUPINOU

Prijatie veľkých súrodeneckých skupín do rodiny je sprevádzané viacerými bariérami, vyplývajúcich z náročnejších požiadaviek na náhradných rodičov. Nie vždy bola prax dodržiavania pravidla nerozdeľovania súrodencov vnímaná z hľadiska prijatia týchto detí do rodiny ako správna (viď.kap.9.11). Zo všetkých žiadateľov/záujemcov, ktorí na otázku odpovedali, o takomto kroku uvažovalo 28%. Tí z nich, ktorí boli viac otvorení prijatiu, sa nachádzali najmä v košickom kraji a hlásili sa k slovenskej národnosti. Vzdelaním pochádzali z kategórie stredoškolského vzdelania s maturitou. Z hľadiska veku patrili najväčšie podiely do vyšších vekových hraníc – nad 58 rokov. Spomedzi domácností dosahovali celkovo najnižší príjem spomedzi všetkých profilov – do 700 euro. Z hľadiska typu domácnosti, rodinného stavu a vierovyznania pochádzali títo ľudia z domácnosti, v ktorých bývali s partnerom/manželom/kou, boli vydaté/ženatý. Najväčšie podiely akceptácie dosahovali hodnotu vo variante hlásiacej sa k rímskokatolíckej viere so skúsenosťou s náhradnou rodinnou starostlivosťou z minulosti.

CHARAKTERTISTIKY SPÁJANÉ S NAJČASTEJŠOU AKCEPTÁCIOU									
SS – súrodenecká skupina									
<i>(identifikácia profilu s najväčším potenciálom)</i>									
kraj	národnosť	vzdelanie	vekový priemer	príjem domácnosti	typ domácnosti	veľkosť obce/mesta	vierovyznanie	rodinný stav	skúsenosť s NRS v minulosti
KS	slovenská	stredoškolské bez maturity	nad 58 rokov	do 700 euro	partner/manžel	do 999 obyv.	rímsko-katolícke	ženatý/vydatá	áno

4.1.6. PRIJATIE DIEŤAŤA SO ZDRAVOTNÝM ZNEVÝHODNENÍM/POSTIHNUTÍM

Zdravotné znevýhodnenia/postihnutia patrili spomedzi všetkých skúmaných kategórií „ťažkej umiestniteľnosti“ medzi tie, ktoré si vedeli žiadatelia/záujemcovia v prijatí do náhradnej rodiny predstaviť veľmi zriedkavo. Zo všetkých žiadateľov/záujemcov, ktorí odpovedali na túto otázku odpoveďami „určite áno“ alebo „áno“, ich bolo 19%. Predstavy žiadateľov/záujemcov boli nastavené skôr na deti, ktoré sú zdravé a netrpia zdravotnými znevýhodneniami alebo postihnutím. V skupine žiadateľov/záujemcov, ktorí odpovedali, že nad tým uvažovali, bol pri porovnaní opäť najvyšší podiel kladných odpovedí v banskobystrickom kraji. Z hľadiska vzdelania išlo o ľudí so stredoškolským vzdelaním s maturitou, hlásiacich sa k slovenskej národnosti. Vekom pochádzali z vyšších vekových ročníkov – 51-57 ročných. V ďalších ukazovateľoch ako sú typ domácnosti, rodinný stav a veľkosť mesta sa najväčšie podiely nachádzali v skupinách viacgeneračných domácností, v manželskom zväzku. Vierovyznaním sa hlásili najmä ku grécko-katolíckemu vierovyznaniu. Častejšie to bola skupina, ktorá nemala z minulosti skúsenosť s náhradnou rodinnou starostlivosťou.

CHARAKTERISTIKY SPÁJANÉ S NAJČASTEJŠOU AKCEPTÁCIOU									
ZZ – ťažké zdravotné postihnutie/znevýhodnenie									
<i>(identifikácia profilu s najväčším potenciálom)</i>									
kraj	národnosť	vzdelanie	vekový priemer	príjem domácnosti	typ domácnosti	veľkosť obce/mesta	vierovyznanie	rodinný stav	skúsenosť s NRS v minulosti
BB	slovenská	stredoškolské s maturitou	51-57 rokov	901-1250 euro	viac generáčna	do 999 obyv.	grécko-katolícke	ženatý/vydatá	nie

4.1.7. PRIJATIE DIEŤAŤA S DUŠEVNOU PORUCHOU

Duševné poruchy dieťaťa boli kategóriou, o ktorej žiadatelia/záujemcovia pri prijatí uvažovali v podielovom poradí na predposlednom mieste. Iba 11% zo všetkých žiadateľov/záujemcov, ktorí odpovedali na otázku, či o tom niekedy uvažovali, by prijalo dieťa s duševnou poruchou. Najväčší podiel žiadateľov/záujemcov pochádzal najmä z nitrianskeho kraja, hlásil sa k slovenskej národnosti. Vzdelaním pochádzali najčastejšie spomedzi stredoškolsky vzdelaných bez maturity. Z hľadiska veku dosahovali v porovnaní s predošlými profilmi jeden z vyšších vekových priemerov – nad 58 rokov. Príjem domácnosti sa pohyboval medzi 901-1250 euro. Najväčší podiel z nich býval vo viacgeneračných domácnostiach, z hľadiska rodinného stavu z variantu slobodných jednotlivcov. Ukazovateľ vierovyznania dosahoval najväčší podiel vo variante gréckokatolíckeho vierovyznania. Rovnako ako v prípadoch súrodeneckých skupín, detí s vyšším vekom, týraných/zneužívaných detí a detí vnímaných ako rómskych, vyššie podiely akceptácie sa nachádzali u tých, ktorí mali s náhradnou rodinnou starostlivosťou skúsenosť z minulosti.

CHARAKTERTISTIKY SPÁJANÉ S NAJČASTEJŠOU AKCEPTÁCIOU									
DP – duševná porucha									
<i>(identifikácia profilu s najväčším potenciálom)</i>									
kraj	národnosť	vzdelanie	vekový priemer	príjem domácnosti	typ domácnosti	veľkosť obce/mesta	vierovyznanie	rodinný stav	skúsenosť s NRS v minulosti
NT	slovenská	stredoškolské bez maturity	nad 58 rokov	901-1250 euro	viac generáčna	2000 – 4999 obyv.	grécko-katolícke	slobodný/ná	áno

4.1.8. PRIJATIE DIEŤAŤA SO SKÚSENOSŤOU S DROGOVOU ZÁVISLOSŤOU

Skúsenosť dieťaťa s drogovou závislosťou bola charakteristikou, ktorá tvorila najväčšiu bariéru prijatia. Spomedzi všetkých ôsmich skúmaných kategórií „ťažkej umiestniteľnosti“ vzbudzovala pre všetky skupiny náhradných rodičov a žiadateľov/záujemcov očakávania najväčších problémov. V skupine žiadateľov/záujemcov sa vyskytoval najmenší podiel z nich, ktorí by uvažovali nad prijatím aj u dieťaťa s takouto skúsenosťou (7%). Tí z nich, ktorí nad tým rozmýšľali, sa nachádzali najmä v nitrianskom kraji. Hlásili sa k slovenskej národnosti, vzdelaním dosahovali najčastejšie stredoškolské vzdelanie s maturitou. Z hľadiska veku sa najvyšší podiel pohybovali v dolných vekových hraniciach - do 39 rokov, čo je v porovnaní s predošlými profilmi jedna z nižších vekových hraníc. Disponovali príjmom domácnosti 900-1250 eur. Typom domácnosti, rodinného stavu a vierovyznania pochádzali najväčšie podiely z domácnosti, v ktorej bývali s partnerom/manželom, v kategórii slobodný, hlásiaci sa k rímskokatolíckemu vierovyznaniu. Najvyšší podiel z nich pochádzal z miest nad 90 000 obyvateľov. V porovnaní skupín žiadateľov/záujemcov podľa skúseností s náhradnou rodinnou starostlivosťou z minulosti, sa vyššie podiely nachádzali vo variante bez skúsenosti s náhradnou rodinnou starostlivosťou z minulosti. Celkovo išlo ale o veľmi malé absolútne počty žiadateľov záujemcov – z celej skupiny, ktorí odpovedali na túto otázku vo variante „určite áno“ alebo „áno“ ich bolo 5.

CHARAKTERISTIKY SPÁJANÉ S NAJČASTEJŠOU AKCEPTÁCIOU DZ – skúsenosť s drogovou závislosťou (identifikácia profilu s najväčším potenciálom)									
kraj	národnosť	vzdelanie	vekový priemer	príjem domácnosti	typ domácnosti	veľkosť obce/mesta	vierovyznanie	rodinný stav	skúsenosť s NRS v minulosti
NT	slovenská	stredoškolské s maturitou	do 39 rokov	901-1250 euro	partner/manžel	nad 90 000 obyv.	rímskokatolícke	slobodný/ná	nie

4.2. ZHRNUTIE

V skupine žiadateľov/záujemcov sme identifikovali najtypickejšie profily charakteristík, ktoré poukazovali na tendencie, súvisiace s uvažovaním nad prijatím detí trpiacich rôznymi znevýhodneniami, negatívnymi životnými skúsenosťami, zdravotnými, psychickými komplikáciami, stigmu menšinovej etnicity. Pri sumárnom porovnaní výsledkov sa dá konštatovať niekoľko okolností - z hľadiska krajov to bol najmä banskobystrický, košický a nitriansky kraj, z ktorých bol podiel žiadateľov záujemcov uvažujúcich nad prijatím ťažko umiestniteľného dieťaťa najväčší. V ukazovateli národnosť boli v siedmich kategóriách „ťažkého umiestnenia“ najvyššie podiely zastúpené u žiadateľov/záujemcov slovenskej národnosti. Výnimku tvorila podskupina, ktorá uvažovala nad prijatím rómskych detí – tu to boli najmä žiadatelia/záujemcovia hlásiaci sa k rómskej národnosti. Vo väčšine profilov to boli ľudia s najvyšším ukončeným stredoškolským vzdelaním. U dvoch charakteristík – prijatie rómskeho dieťaťa a detí s vyšším vekom, boli najväčšie podiely akceptácie u ľudí so základným vzdelaním. K deťom boli viac otvorené najmä vyššie vekové ročníky – väčšina žiadateľov/záujemcov dosahovala priemerný vek vyšší ako 46 rokov, u súrodeneckých skupín a starších detí bol tento vek ešte vyšší – viac ako 58 rokov. Najmladšie vekové ročníky - do 39 rokov boli otvorenejšie rómskym deťom alebo deťom s najodmietavejšou skúsenosťou – drogovou závislosťou. Príjem domácnosti bol v profiloch zastúpený najmä vo vekovej kategórii 901-1250 euro. Najmenší bol v prípade súrodeneckých skupín (do 700 euro), naopak najvyšší v skupine žiadateľov/záujemcov s tendenciou prijať rómske dieťa (nad 1250 euro). V ôsmich profiloch žila polovica žiadateľov záujemcov v domácnosti s partnerom/partnerkou. Viacgeneračné domácnosti boli viac otvorené deťom zo zdravotnými znevýhodneniami a s duševnými poruchami. Domácnosti slobodných jednotlivcov inklinovali skôr ku deťom týraným/zneužívaným alebo deťom s poruchami správania. Takmer všetci žiadatelia/záujemcovia pochádzali najmä z menších miest. Zároveň sa všetky skupiny hlásili k nejakej forme kresťanského vierovyznania. Ani u jedného profilu s najväčším potenciálom prijatia nebola zastúpená skupina žiadateľov/záujemcov hlásiaca sa k ateizmu. Najväčšie podiely v charakteristike rodinného stavu dosahovali u väčšiny profilov tí, ktorí boli v manželskom zväzku. Naopak rozvedení tvorili najväčší podiel u detí týraných a zneužívaných a slobodní žiadatelia/záujemcovia boli najčastejšie zastúpení u dvoch najmenej akceptovaných detských charakteristík – u detskej skúsenosti s drogovou závislosťou a duševných porúch. V piatich z ôsmich profilov poznali akceptujúci žiadatelia/záujemcovia už zo svojej minulosti starostlivosť o dieťa nepochádzajúce z ich pôvodnej rodiny. Pri istom stupni zjednodušenia sa v celkovom zhrnutí vyznačovali pomerne rovnakými charakteristikami. V porovnaní ôsmich profilov sa tak vyskytovali určité podobnosti. Týkali sa najmä stredoškolského vzdelania, hlásenia sa k slovenskej národnosti, kresťanského vierovyznania, vyšších vekových ročníkov, žitia v menších obciach, v manželskom zväzku, prevažne so skúsenosťou s náhradnou rodinnou starostlivosťou v minulosti.

5. ASOCIÁCIE NÁHRADNÝCH RODIČOV ŽIADATEĽOV/ZÁUJEMCOV – DETAILNEJŠÍ POHĽAD

Rozšírenie zistení o povahe asociácií, uvedených v prvej kapitole, je užitočné z niekoľkých dôvodov. Podobne ako u popísaní profilov žiadateľov/záujemcov, aj tu je možné detailnejšie poznať, s akými charakteristikami a okolnosťami súvisia tie z nich, ktoré prijatie „ťažko umiestniteľných“ detí vnímajú ako menej problémové alebo sú naopak spájané s horšími očakávaniami alebo problémami. Zistenia môžu načrtávať cesty, ktoré sú pre deti otvorenejšie ako aj tie z nich, ktoré rodinné prostredie môžu skôr zatvárať. Asociácie spadajúce do problémovnejších oblastí nemusia automaticky znamenať odmietanie alebo existenciu väčších bariér. Môžu byť vyjadrením realistickerejšieho posúdenia situácie, zodpovednejšieho odhadu priebehu náhradnej rodinnej starostlivosti, z ktorých môže vyplývať hlbšie posúdenie situácie pri rozhodovaní. V konečnom dôsledku to môže znamenať lepšie naplnenie potrieb prijatých detí, ak sa títo pre náhradnú rodinnú starostlivosť rozhodnú. Pri jej meraní sme v jednotlivých podkapitolách porovnávali štatisticky významné rozdiely priemerov, v závislosti od vybraných ukazovateľov ako aj vecnosť sily ich efektu. Poznáme tak tie ukazovatele a okolnosti, ktoré na asociácie majú vplyv a vieme určiť, akým smerom sa tento vplyv ubera – či je to skôr smerom k predstave zdôrazňujúcej absenciu komplikácií alebo naopak.

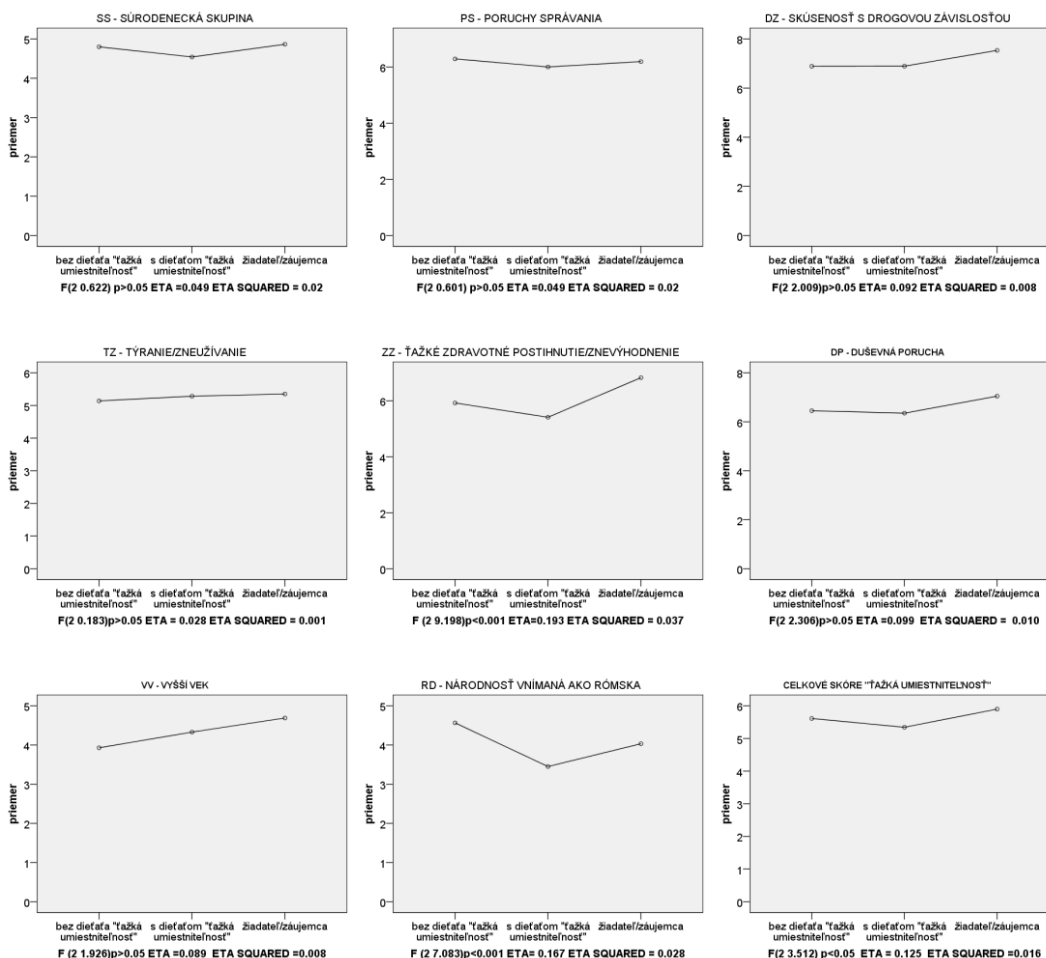
5.1. PODĽA STATUSU NÁHRADNÉHO RODIČA/ŽIADATEĽA ZÁUJEMCU

Prvú charakteristiku, u ktorej sme zisťovali vplyv na asociácie u ôsmich kategórií bol status náhradného rodiča/žiadateľa záujemcu. Títo boli rozdelení do troch skupín - náhradní rodičia bez dieťaťa v kategórii „ťažká umiestniteľnosť“ s dieťaťom so znevýhodňujúcimi charakteristikami a žiadateľov/záujemcov. U šiestich kategórií – veľké súrodenecké skupiny, poruchy správania, skúsenosti s drogovou závislosťou, skúsenosti detí s týraním a zneužívaním, duševných porúch a vyššieho veku sa priemerné rozdiely v asociáciách nepreukázali ako štatisticky významné. Predpokladáme preto, že u väčšiny z nich sa napriek rozličným hodnotám vo vzorke priemery v populácii náhradných rodičov žiadateľov/záujemcov nebudú v závislosti od troch statusov líšiť alebo budú obsahovať iba minimálne rozdiely. Doleuvedené grafy ukazujú, že sa hodnoty (s výnimkou vyššieho veku a rómskej národnosti detí) pohybovali v druhej, vyššej polovici škály - čo znamená súvislosť s väčšími problémami. Štatisticky významné rozdiely medzi tromi statusmi sa ukázali u troch kategórií - zdravotných komplikácií, rómskych detí a pri celkovom skóre. U zdravotných komplikácií bol priemer asociácie štatisticky významne nižší u náhradných rodín bez „ťažko umiestniteľného“ dieťaťa v porovnaní so žiadateľmi/záujemcami. Rovnako to platilo aj pri porovnaní dvojice náhradná rodina s dieťaťom v kategórii „ťažká umiestniteľnosť“ a žiadateľmi/záujemcami. Dva statusy náhradných rodičov sú aj v nami definovanej populácii v asociáciách, spojených so zdravotnými komplikáciami miernejšie, v porovnaní so žiadateľmi/záujemcami. Uvedené rozdiely nie sú ale z vecného hľadiska príliš veľké. U rómskych detí sa štatisticky významný rozdiel ukázal medzi dvoma statusmi náhradných rodičov, kde tí náhradní rodičia, ktorí prijali dieťa v jednej alebo viacerých kategóriách „ťažšej umiestniteľnosti“ boli v porovnaní s ostatnými náhradnými rodinami voči rómskym deťom ústretovejšie. Opäť ale nešlo o vecne veľký rozdiel. V celkovom skóre boli štatisticky významne rozdiely v hodnotení u náhradných rodín s dieťaťom so znevýhodňujúcimi charakteristikami v porovnaní so žiadateľmi/záujemcami. Všetky koeficienty sily efektu (Eta squared) poukazujú na vecne slabý efekt vplyvu statusov a minimálne vecné rozdiely.

ZZ	- zdravotné postihnutie/znevýhodnenie
RD	- rómske dieťa
CS	- celkové skóre pre všetky kategórie „ťažkej umiestniteľnosti“
X	- nie sú štatisticky významné rozdiely v priemeroch
ETA SQUARED	- podiel vysvetlenej variancie - čím vyššie číslo, tým lepší model.
F HODNOTA	- kvalita odhadu modelu - čím vyššie číslo, tým lepšie
*	- štatistická významnosť medzi statusmi pri uvedenom čísle rozdielu v priemeroch

ŠTATISTICKY VÝZNAMNÉ ROZDIELY MEDZI PRIEMERMI ASOCIACÍ „ŤAŽKEJ UMIESTNITEĽNOSTI“
* $p < 0.05$

	bez dieťaťa v kategórii „ťažká umiestniteľnosť“	s dieťaťom v kategórii „ťažká umiestniteľnosť“	bez dieťaťa v kategórii „ťažká umiestniteľnosť“
	žiadateľ/záujemca	žiadateľ/záujemca	s dieťaťom v kategórii „ťažká umiestniteľnosť“
ZZ	-0,905*	-1,415*	X
RD	X	X	1,116*
CS	X	-0,557*	X

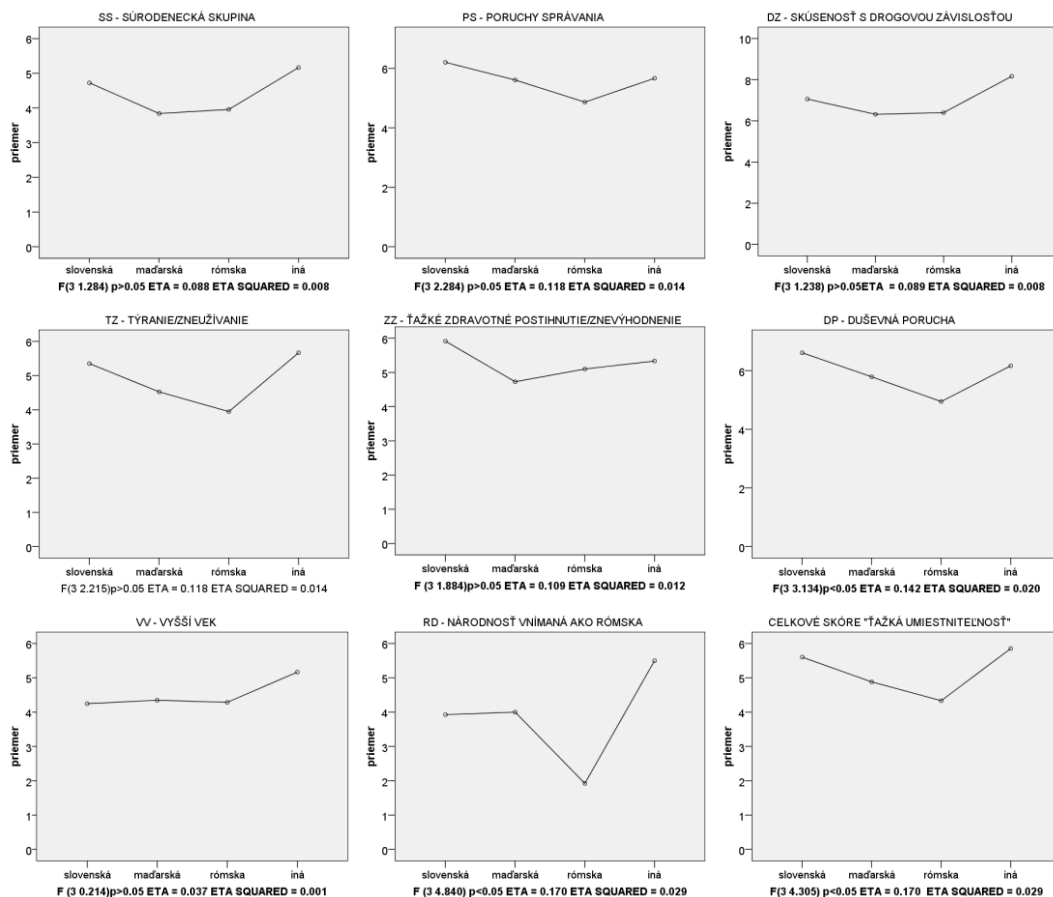
5.2. PODĽA NÁRODNOSTI

Náhradní rodičia, žiadatelia/záujemcovia sa najčastejšie hlásili k trom národnostiam – slovenskej, maďarskej a rómskej. V doleuvedených grafoch je uvedená aj „iná“ národnosť, do ktorej spadali tí z nich, ktorí uviedli ruskú, českú alebo inú menštinovú národnosť. Podobne ako tomu bolo u troch statusov, aj tu diferencovala národnosť náhradných rodičov štatisticky významne priemery troch kategórií – opäť to boli deti vnímané ako rómske, duševné poruchy a celkovo dosiahnuté skóre. Ako ukazuje doleuvedená tabuľka a nasledujúce grafy, asociácie náhradných rodičov a žiadateľov/záujemcov hlásiacich sa k rómskej národnosti boli v porovnaní so slovenskou populáciou štatisticky významne priaznivejšie v očakávaných komplikáciách k deťom trpiacimi duševnými poruchami, k deťom rómskej národnosti ako aj v celkovo dosiahnutom skóre. U dvojice národností - rómska a iná národnosť to boli opäť rómski náhradní rodičia, ktorí v porovnaní s „inou“ národnosťou priaznivejšie vnímali detí svojej menštinovej národnosti – v tejto skupine dosahoval priemer hodnotu dva, čo indikuje žiadne komplikácie. Ako ukazuje tabuľka, rozdiel medzi priemermi tu bol vecne najväčší. Rómski náhradní rodičia/záujemcovia/žadatelia mali zo všetkých národností najpriaznivejšie priemerné asociácie aj u porúch správania alebo týraných a zneužívaných deťoch - v týchto prípadoch sa ale rozdiel nepreukázal ako štatisticky významný. Predpokladáme preto, že v populácii náhradných rodičov, žiadateľov/záujemcov nie sú v závislosti od

národnosti u týchto znevýhodňujúcich charakteristík žiadne alebo len minimálne rozdiely. Koefficienty Eta poukazovali opäť na vecne veľmi slabé efekty. Rovnako sa aj vecné rozdiely ukázali ako veľmi malé.

- DP - duševná porucha
 RD - národnosť vnímaná ako rómska
 CS - celkové skóre pre všetky kategórie „ťažkej umiestniteľnosti“
 X - nie sú štatisticky významné rozdiely
 ETA SQUARED - podiel vysvetlenej variancie - čím vyššie číslo, tým lepší model
 F HODNOTA - kvalita odhadu modelu - čím vyššie číslo, tým lepšie
 * - štatistická významnosť medzi skupinami pri uvedenom čísle rozdielu v priemeroch

HODNOTY ŠTATISTICKY VÝZNAMNÝCH ROZDIELOV MEDZI PRIEMERMI ASOCIACIÍ „ŤAŽKEJ UMIESTNITEĽNOSTI“ * $p < 0.05$		
	slovenská rómska	rómska iná
DP	1,663*	X
RD	2,003*	-3,557*
CS	1,269*	X

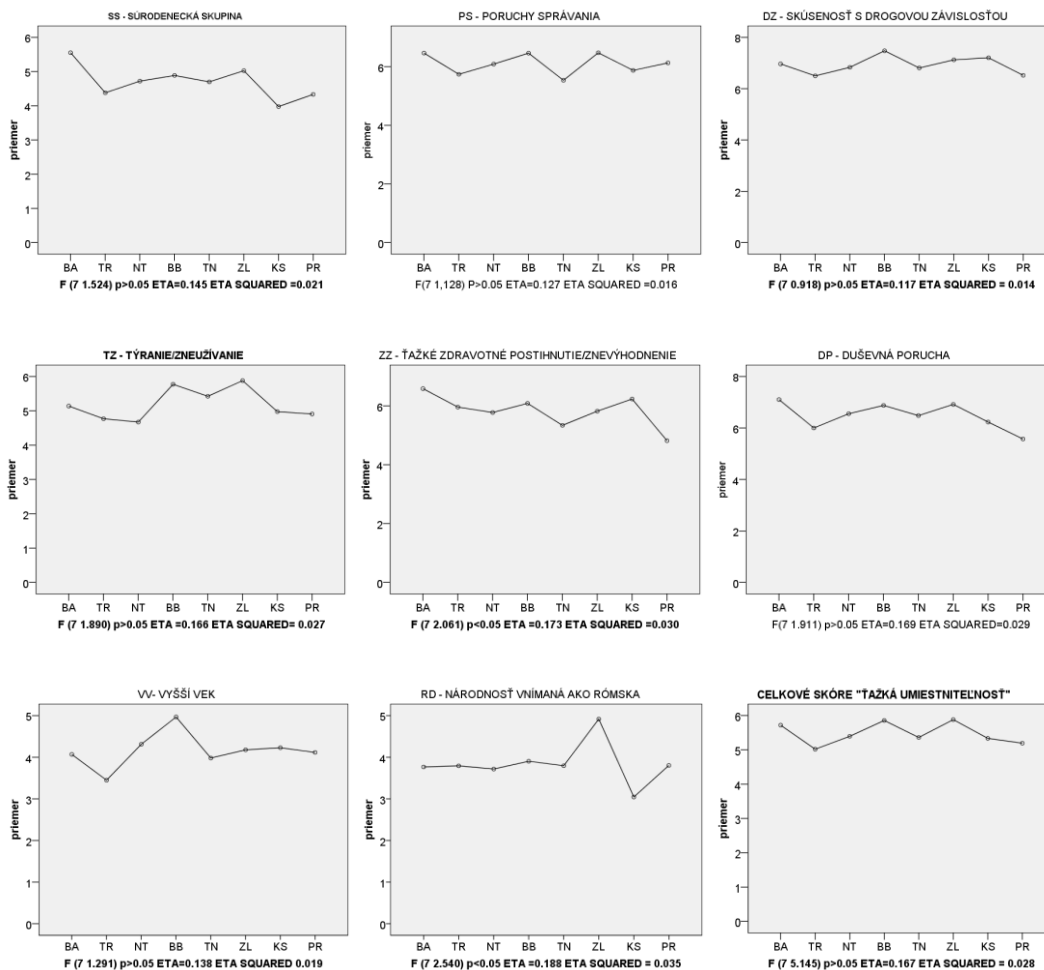
5.3. PODĽA KRAJOV

Diferencie rôzneho vnímania detí považovaných z hľadiska prijatia do náhradného rodinného prostredia za „ťažko umiestniteľné“ sa ukázali aj v závislosti od krajov Slovenska, z ktorého náhradní rodičia a žiadatelia/záujemcovia pochádzajú. Z grafov možno vyčítať, že v jednotlivých regiónoch bol priemer ôsmich kategórií „ťažkého umiestnenia“ rôzny – od priaznivejších asociácií až po predstavy veľmi veľkých komplikácií. U žiadnej kategórie „ťažkej umiestniteľnosti“ neprekročil priemer hodnotu nižšiu ako štyri. Napriek tomu, že grafy uvádzajú rozličné hodnoty, ako štatisticky významné sa ukázali rozdiely iba v rámci jednej kategórie a iba u jednej dvojice krajov - išlo o žilinský a košický kraj, ktoré diferencovali priemery asociácií spojených s prijatím rómskeho dieťaťa. Znamená to, že náhradní rodičia/žadatelia/záujemcovia očakávali najmenšie kom-

plikácie prijatia rómskej dieťaťa v košickom kraji, v porovnaní so žilinským krajom, kde sa priemer asociácií prikláňal smerom k väčším očakávaným komplikáciám. Z vecného hľadiska išlo ale opäť o malý vplyv regiónu (hodnota koeficientu Eta). U ostatných charakteristík sa nepreukázali štatisticky významné regionálne diferencie, a preto predpokladáme neexistenciu vecných rozdielov jednotlivých priemerov asociácií v závislosti od kraja, v ktorej náhradní rodičia/žiadatelia/záujemcovia žijú.

- RD - národnosť vnímaná ako rómska
 ETA SQUARED - podiel vysvetlenej variancie - čím vyššie číslo, tým lepší model
 F HODNOTA - kvalita odhadu modelu - čím vyššie číslo, tým lepšie
 * - štatistická významnosť medzi skupinami pri uvedenom čísle rozdielu v priemeroch

HODNOTY ŠTATISTICKY VÝZNAMNÝCH ROZDIELOV MEDZI PRIEMERMI ASOCIÁCIÍ „ŤAŽKEJ UMIESTNITEĽNOSTI“ * $p < 0.05$	
žilinský kraj	
košický kraj	
RD	1,873*

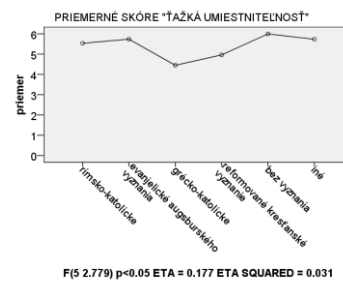
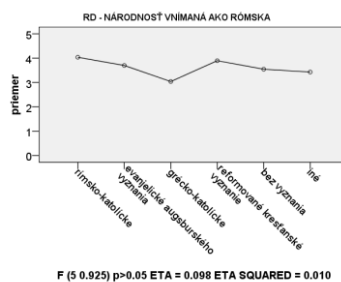
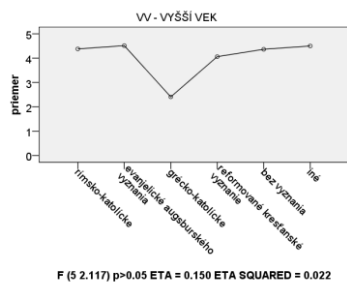
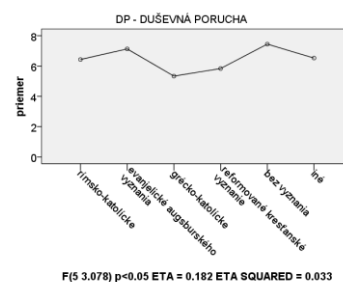
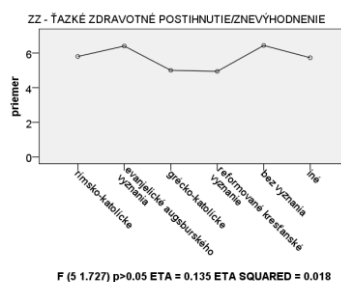
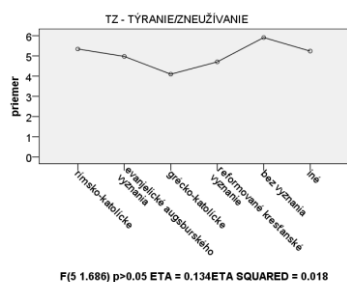
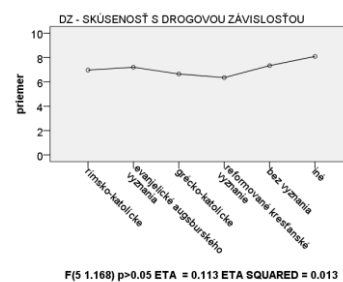
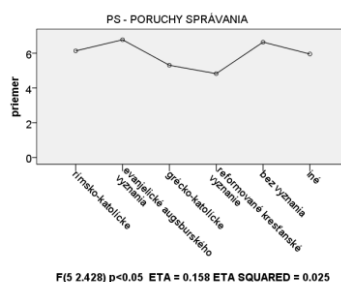
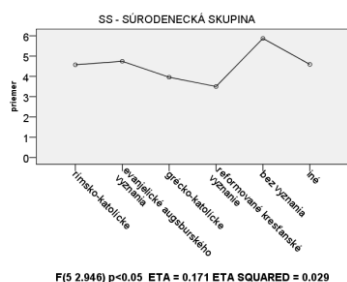
5.4. PODĽA VIEROVYZNANIA

Okrem celkového skóre, diferencovalo vierovyznanie štatisticky významne aj tri ďalšie charakteristiky - veľké súrodenecké skupiny, duševné poruchy a vyšší vek. U veľkých súrodeneckých skupín hrali rolu dvojice rímsko-katolíckeho vierovyznania - ateistov a reformovaného kresťanského vyznania - ľudí bez vyznania. Náhradní rodičia/žiadatelia/záujemcovia, uvádzajúci rímsko-katolíckeho alebo reformované kresťanské vyznanie, mali v priemerných asociáciách u súrodeneckých skupín štatisticky významne nižšie (priaznivejšie) priemery asociácií v porovnaní s tými, ktorí sa nehlásili ku žiadnemu vierovyznaniu. Veľkým súrodeneckým skupinám sú tak

skôr naklonené rodiny s kresťanským pozadím, či už rímskokatolíckym alebo reformovano-kresťanským. Podobne je tomu aj u duševných porúch detí, ktoré mali rovnako priaznivejšie hodnoty u grécko-katolíckych veriacich v porovnaní s ľuďmi bez vyznania. Pri vyššom veku (viac ako 10 rokov) to boli rovnako grécko-katolíci v porovnaní s rímsko-katolíckymi veriacimi. Ako ukazujú rozdiely celkového skóre ľuďa, hlásiaci sa ku grécko-katolíckej viere, dosahovali štatisticky významne nižšie hodnoty priemerov očakávaných komplikácií, v porovnaní s ľuďmi bez vyznania. Z vecného hľadiska išlo o veľmi malý vplyv vierovyznania u všetkých signifikantných rozdielov. Zároveň boli aj vecné rozdiely v priemeroch pomerne malé – najvyššie hodnotu dosahoval rozdiel u dvojice reformovaného kresťanského vierovyznania a ľudí bez vyznania pri prijatí veľkých súrodeneckých skupín.

- SS - súrodenecká skupina
- DP - duševná porucha
- VV - vyšší vek
- CS - celkové skóre pre všetky kategórie „ťažkej umiestniteľnosti“
- X - nie sú štatisticky významné rozdiely
- ETA SQUARED - podiel vysvetlenej variance - čím vyššie číslo, tým lepšie.
- F HODNOTA - kvalita odhadu modelu - čím vyššie číslo, tým presnejší model
- * - štatistická významnosť medzi skupinami pri uvedenom čísle rozdielu v priemeroch

HODNOTY ŠTATISTICKY VÝZNAMNÝCH ROZDIELOV MEDZI PRIEMERMI ASOCIÁCIÍ „ŤAŽKEJ UMIESTNITEĽNOSTI“ * $p < 0.05$				
	rímsko-katolícke bez vyznania	rímsko-katolícke grécko-katolícke	reformované kresťanské bez vyznania	grécko-katolícke bez vyznania
SS	-1,301*	X	-2,373*	X
DP	X	X	X	-2,111*
VV	X	1,970*	X	X
CS	X	X	X	-1,549*

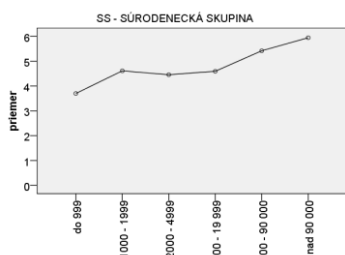

5.5.PODĽA VEĽKOSTI OBCE

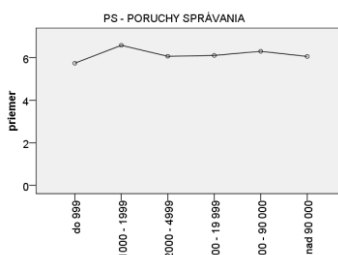
Vplyv veľkosti obce na výšku priemerov asociácií ôsmich kategórií „ťažkej umiestniteľnosti“ sa ako štatisticky významný ukázal u jedinej charakteristiky – súrodeneckej skupiny. So vzrastajúcou veľkosťou obce/mesta sa priemer asociácií, spojených s komplikáciami prijatia súrodeneckej skupiny, zvyšoval. Čím väčšie mesto, tým je priemerná miera očakávaných komplikácií u súrodeneckých skupín vyššia. Štatisticky významné rozdiely sa ukázali u dvojíc najmenších miest – do 999 obyvateľov a miest s počtom obyvateľov medzi 20 000- 90 000 obyvateľov a nad 90 000 obyvateľov. Prijateľnejšie asociácie spájané so súrodeneckými skupinami sú tak spojené najmä s vidieckym prostredím alebo veľmi malými obcami. Podobný stúpajúci trend ako u súrodeneckých skupín sa ukázal aj pri asociáciách s rómskymi deťmi, kde, s výnimkou najväčších miest, táto narastala. V najväčších mestách nad 90 000 obyvateľov opäť poklesla. U tejto ako aj ďalších kategórií sa ale nepreukázali medzi veľkosťou obce a jednotlivými charakteristikami „ťažkej umiestniteľnosti“ štatisticky významné rozdiely. Predpokladáme preto, že sa priemerné hodnoty asociácií u ostatných siedmich kategórií „ťažkej umiestniteľnosti“ budú v populácii líšiť len veľmi mierne alebo vôbec. Vecná súvislosť sa rovnako ukázala ako veľmi slabá, práve tak ako vecné rozdiely medzi priemerami.

- SS - súrodenecká skupina
- ETA SQUARED - podiel vysvetlenej variancie - čím vyššie číslo, tým lepšie
- F HODNOTA - kvalita odhadu modelu - čím vyššie číslo, tým lepšie
- * - štatistická významnosť medzi skupinami pri uvedenom čísle rozdielu v priemeroch

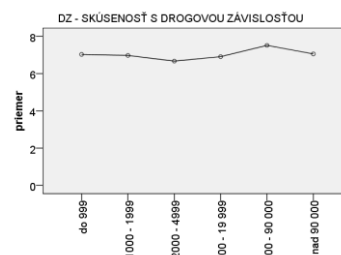
HODNOTY ŠTATISTICKY VÝZNAMNÝCH ROZDIELOV MEDZI PRIEMERMI ASOCIÁCIÍ „ŤAŽKEJ UMIESTNITEĽNOSTI“ * $p < 0.05$	
	do 999 obyv. 20 000 – 90 000 obyv.
SS	-1,721*
	do 999 obyv. nad 90 000 obyv.
	-2,246*

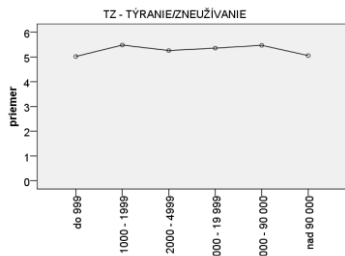
F(5 5.163) $p < 0.001$ ETA = 0.223 ETA SQUARED = 0.054

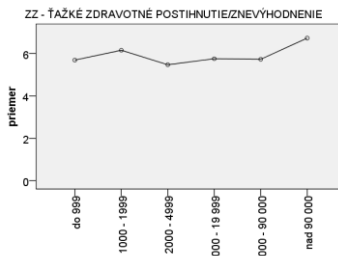
F(5 1.114) $p > 0.05$ ETA = 0.108 ETA SQUARED = 0.012

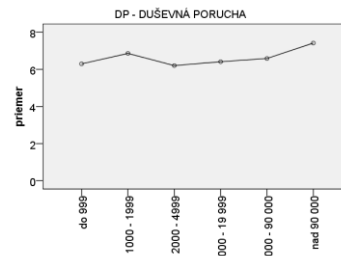
F(5 0.998) $p > 0.05$ ETA = 0.104 ETA SQUARED = 0.011

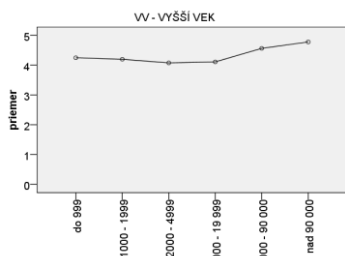
F(5 0.423) $p > 0.05$ ETA = 0.067 ETA SQUARED = 0.005

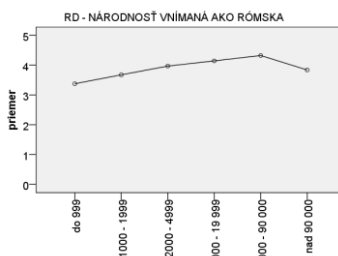
F(5 1.428) $p > 0.05$ ETA = 0.123 ETA SQUARED = 0.015

F(5 1.579) $p > 0.05$ ETA = 0.131 ETA SQUARED = 0.017

F(5 0.574) $p > 0.05$ ETA = 0.079 ETA SQUARED = 0.006

F(5 1.368) $p > 0.05$ ETA = 0.119 ETA SQUARED = 0.014

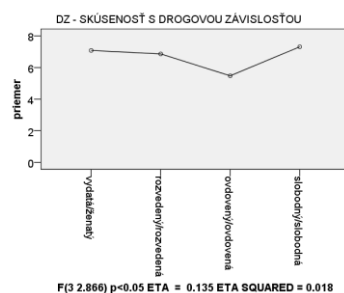
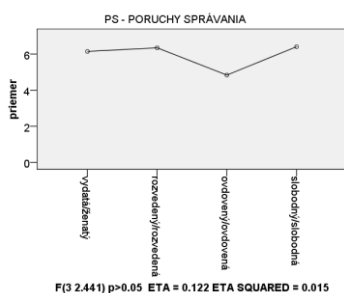
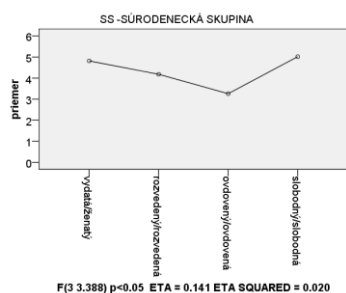
F(5 1.439) $p > 0.05$ ETA = 0.128 ETA SQUARED = 0.016

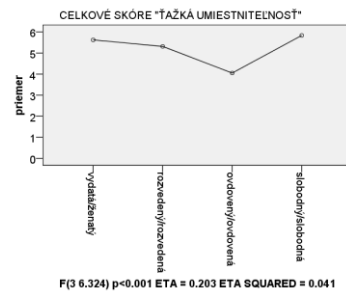
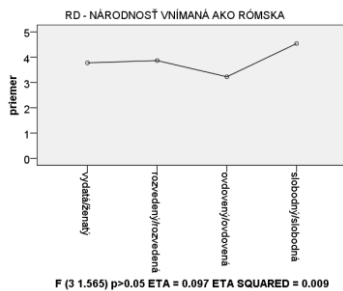
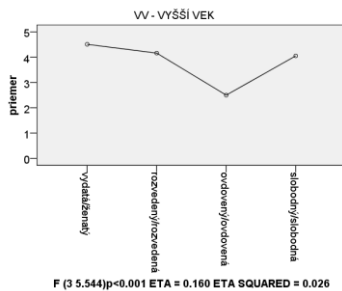
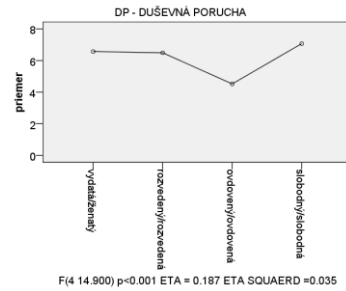
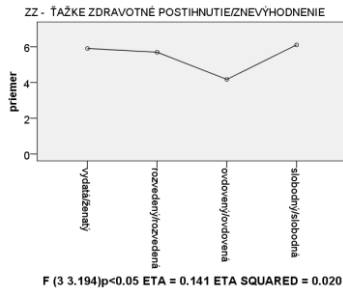
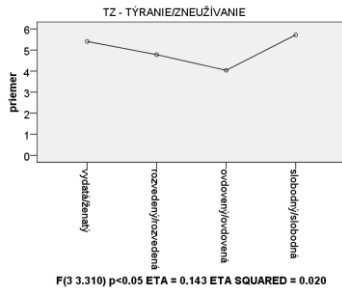
5.6. PODĽA RODINNÉHO STAVU

Katégorie rodinného stavu patrili medzi ukazovatele, ktoré v porovnaní s predošlými zisteniami štatisticky významne diferencovali väčšie množstvo znevýhodňujúcich charakteristík. Podoba rodinného stavu zohráva pri podobe asociácií svoju rolu. Rodinný stav sa spája s nepriaznivejšími hodnotením u piatich charakteristík ako aj u celkového skóre. Skupina náhradných rodičov, pochádzajúca z manželského zväzku, dosahovala signifikantne vyššie hodnoty priemerov (v porovnaní s ovdovenými) u súrodeneckých skupín, drogových závislostí, zdravotných znevýhodnení, duševných porúch a vyššieho veku detí pri ich prijatí do rodiny. Skupina, ktorá stratila partnera/manžela, očakávala v priemerných hodnotách naopak menšie komplikácie u všetkých spomenutých charakteristík. Najmä u duševných porúch a vyššom veku mali vdovci/vdovy priaznivejšie asociácie. Skupina ovdovených mala rovnako priaznivejšie asociácie u väčšiny zo spomenutých charakteristík aj v porovnaní so skupinou slobodných vydatých (viď. dole uvedená tabuľka a grafy). Z vecného hľadiska išlo opäť o veľmi malé vplyvy – koeficienty sily efektu vplyvu rodinného stavu spadali do oblasti s nízkou mierou súvislosti. Vecné rozdiely sa opäť ukázali relatívne malé.

SS	- súrodenecká skupina
DZ	- skúsenosť s drogovou závislosťou
ZZ	- ťažké zdravotné postihnutie/znevýhodnenie
DP	- duševná porucha
VV	- vyšší vek v čase prijatia (viac ako 10 rokov)
CS	- celkové skóre pre všetky kategórie „ťažkej umiestniteľnosti“
X	- nie sú štatisticky významné rozdiely
ETA SQUARED	- podiel vysvetlenej variancie - čím vyššie číslo, tým lepšie
F HODNOTA	- kvalita odhadu modelu - čím vyššie číslo, tým lepšie
*	- štatistická významnosť medzi skupinami pri uvedenom čísle rozdielu v priemeroch

HODNOTY ŠTATISTICKY VÝZNAMNÝCH ROZDIELOV MEDZI PRIEMERMI ASOCIÁCIÍ „ŤAŽKEJ UMIESTNITELNOSTI“ * $p < 0.05$			
	vydatá/ženatý	slobodná/slobodný	rozvedená/rozvedený
	ovdovená/ovdovený	ovdovená/ovdovený	ovdovená/ovdovený
SS	1,556*	X	X
DZ	1,606*	1,837*	X
ZZ	1,732*	1,932*	X
DP	2,050*	2,522*	1,970*
VV	2,013*	X	X
CS	1,574*	1,787*	1,265*

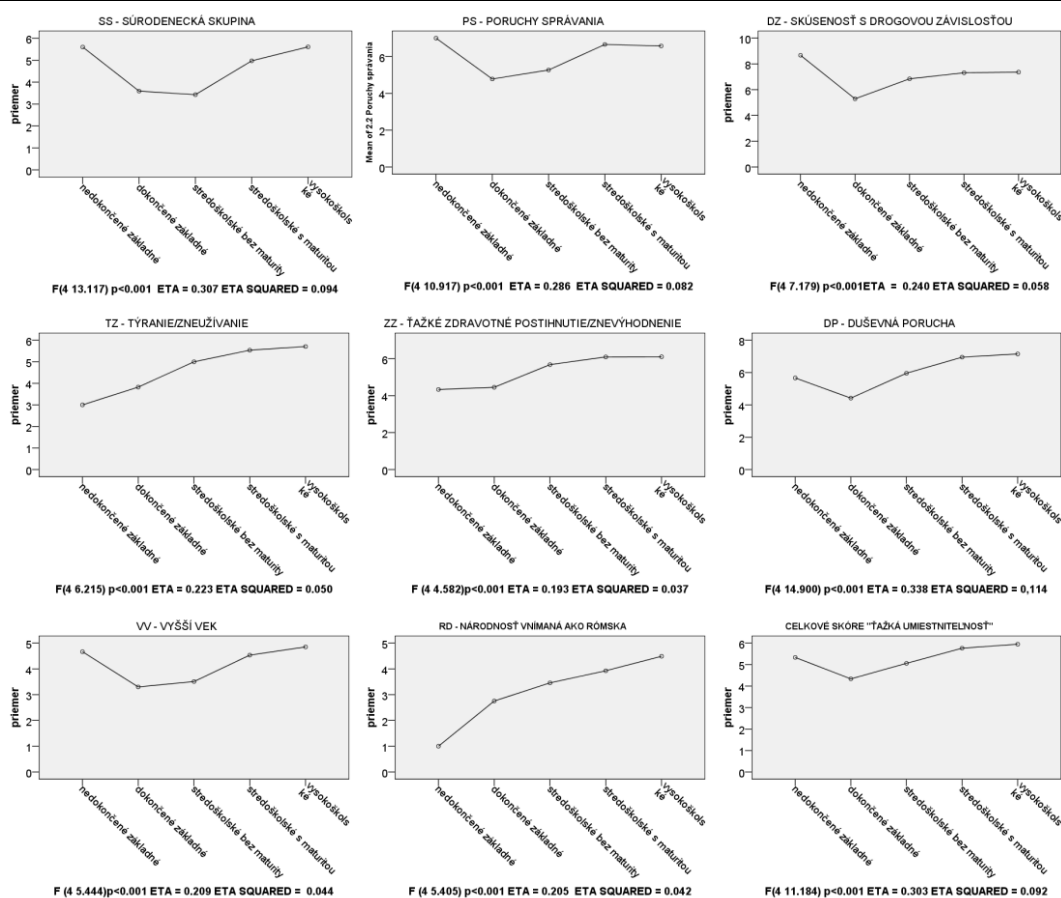
5.7. PODĽA NAJvyššieho DOSIAHNUTÉHO VZDELANIA

Úloha vzdelania sa svojím vplyvom na výšku priemerov asociácií ukázala ako zásadná u väčšiny kategórií „ťažkej umiestniteľnosti“. Štatisticky významné diferencie u všetkých znevýhodňujúcich charakteristík spôsobovala dvojica: základné vzdelanie - stredná škola s maturitou, a dvojica: „základné vzdelanie - vysokoškolské vzdelanie“. Nasledujúca tabuľka ukazuje, že tí, ktorí uviedli najvyššie dosiahnuté vzdelanie základné, mali v porovnaní s vysokoškólakmi v priemere nižšie asociácie očakávaných komplikácií u všetkých charakteristík „ťažkej umiestniteľnosti“. Najvyššie rozdiely priemerov dvojice základná škola - stredná škola s maturitou sa ukázali pri duševných poruchách, drogových závislostiach a poruchách správania. V rozdieloch dvojice základné - vysokoškolské vzdelane boli najväčšie rozdiely v priemeroch opäť u duševných porúch. Nasledovalo týranie/zneužívanie a drogové závislosti. Rovnako sa ukázali štatistické významné diferencie priemerov aj u ostatných dvojíc podľa vzdelania – tu už ale išlo o menšie hodnoty rozdielov. Lineárne súvislosti sa dali pozorovať u detí vystavených týraniu/zneužívaniu alebo u detí rómskych – čím vyššie vzdelanie, tým väčší priemer asociácií spájaných s komplikáciami s prijatím rómskeho alebo týraného a zneužívaného dieťaťa. Z hľadiska vecného vplyvu vzdelania sa ale všetkých osem hodnôt koeficientov Eta pohybovala v oblasti nízkej súvislosti (pod hranicou 0,06). Rovnako boli všetky rozdiely medzi priermi relatívne malé.

SS	- súrodenecká skupina
PS	- poruchy správania
DZ	- skúsenosť s drogovou závislosťou
TZ	- týranie/zneužívanie
ZZ	- ťažké zdravotné postihnutie/znevýhodnenie
DP	- duševná porucha
VV	- vyšší vek v čase prijatia (viac ako 10 rokov)
RD	- národnosť vnímaná ako rómska
CS	- celkové skóre pre všetky kategórie „ťažkej umiestniteľnosti“
X	- nie sú štatisticky významné rozdiely
ETA SQUARED	- podiel vysvetlenej variance - čím vyššie číslo, tým lepšie
F HODNOTA	- kvalita odhadu modelu - čím vyššie číslo, tým lepšie
*	- štatistická významnosť medzi skupinami pri uvedenom čísle rozdielu v priemeroch

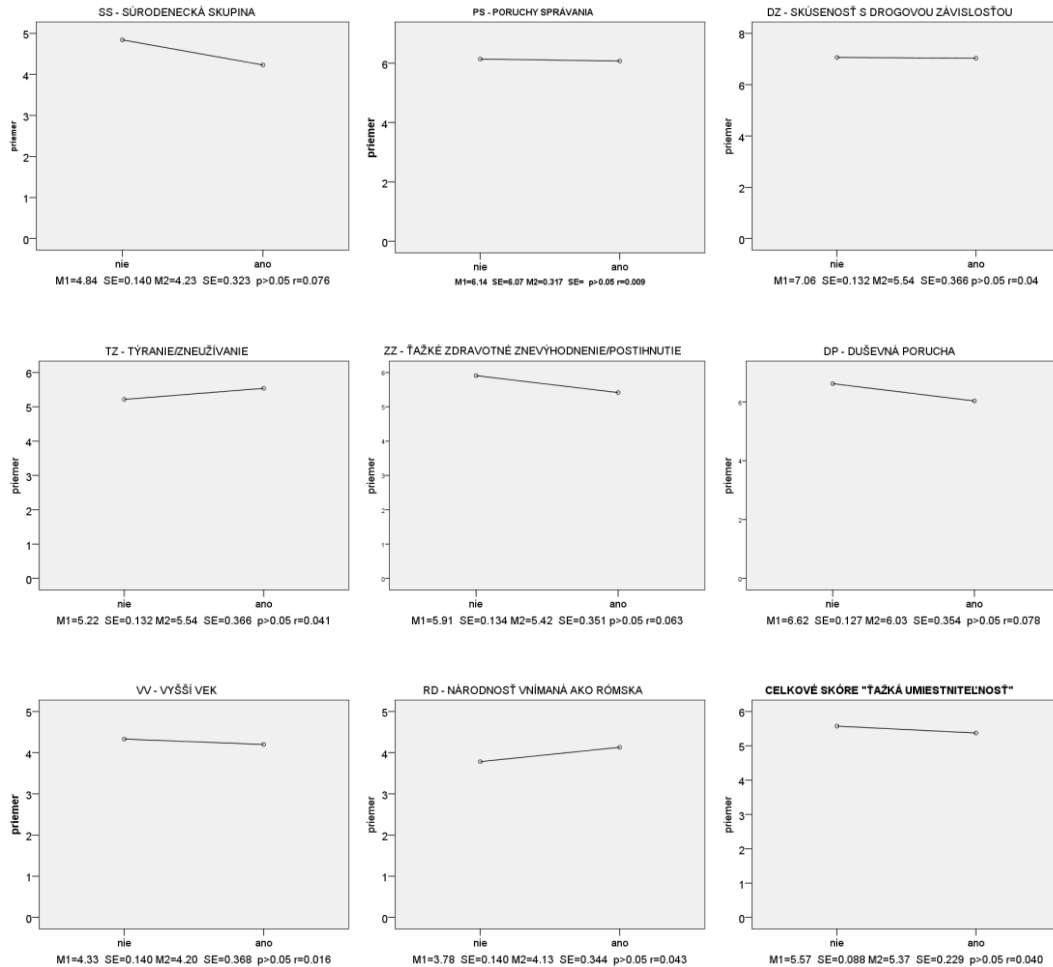
HODNOTY ŠTATISTICKY VÝZNAMNÝCH ROZDIELOV MEDZI PRIEMERMI ASOCIÁCIÍ „ŤAŽKEJ UMIESTNITEĽNOSTI“ * $p < 0.05$

	ZŠ SŠ bez maturity	ZŠ SŠ s maturitou	SŠ bez maturity SŠ s maturitou	SŠ bez maturity VŠ	ZŠ VŠ
SS	X	-1,230*	-1,544*	-2,178*	-1,864*
PS	X	-1,768*	-1,387*	-1,304*	-1,685*
DZ	-1,369*	-1,839*	X	X	-1,888*
TZ	-1,232*	-1,711*	X	X	-1,940*
ZZ	-1,233*	-1,650*	X	X	-1,658*
DP	-1,475*	-2,470*	-0,995*	-1,195*	-2,670*
VV	X	-1,157*	-1,024*	-1,343*	-1,475*
RD	X	-1,261*	X	-1,032*	-1,823*
CS	X	-1,370*	-0,707*	-0,891*	-1,554*

5.8. PODĽA UKONČENIA NÁHRADNEJ RODINNEJ STAROSTLIVOSTI V MINULOSTI

Približne 15% zo všetkých náhradných rodičov a žiadateľov/záujemcov malo už z minulosti skúsenosť s ukončenou náhradnou rodinnou starostlivosťou. Táto podskupina mala v rodine buď jedno alebo aj viac detí, ktorým už niekedy v minulosti ukončili svoju starostlivosť. Išlo tak o rodiny alebo jednotlivcov, ktorí poznajú skúsenosť prijatia dieťaťa, ktoré buď dosiahlo plnoletosť alebo sa vrátilo do pôvodnej rodiny. Fakt ukončenej náhradnej rodinnej starostlivosti z minulosti nemal ani v jednom prípade štatisticky významný vplyv na priemer asociácií u žiadanej zo skúmaných kategórií „ťažkej umiestniteľnosti“. Dolevedené grafy ukazujú, že medzi už ukončenou náhradnou rodinnou starostlivosťou a priemermi vo všetkých ôsmich kategóriách nie je žiadny vzťah. Fakt prijatia dieťaťa do náhradnej rodiny s priemernou výškou asociácií nesúvisí.

Podobný výsledok sa ukázal aj pri zisťovaní vplyvu ukazovateľa počtu detí s už ukončenou starostlivosťou u dvoch skupín náhradných rodičov, žiadateľov a záujemcov. Ako ukazujú dole uvedené výsledky, u väčšiny korelačných koeficientov sa súvislosť medzi počtom detí a asociáciami, spájaných s mierou očakávaných komplikácií, nepreukázala. Väčšina kategórií „ťažkej umiestniteľnosti“ neobsahuje také hodnoty korelačných koeficientov, ktoré by sa pohybovali v intervale, poukazujúcom na existenciu súvislostí. V prvej skupine náhradných rodičov bez dieťaťa v kategórii „ťažkej umiestniteľnosti“ sa nízka až stredná, ale štatisticky nevýznamná súvislosť, ukázala iba u dvoch kategórií - drogovej závislosti a rómskych detí – čím viac detí s už ukončenou starostlivosťou, tým bolo hodnotenie komplikovanejšie. V skupine náhradných rodičov s dieťaťom so znevýhodňujúcou charakteristikou tomu tak bolo iba v prípade rómskych detí. Naopak u žiadateľov/záujemcov zvyšujúce počty detí, ktorým ukončili starostlivosť, naznačovali rastúce asociácie spojené s menšími priemermi komplikácií u porúch správania, súrodeneckých skupín alebo skúseností s drogovou závislosťou. Napriek existencii súvislosti, korelačné koeficienty neboli ani v jednom prípade štatisticky významné. Znamená to, že aj keď hodnoty korelačných koeficientov dosahovali oblasť, ktorá sa dá interpretovať ako existencia súvislostí, ich hodnota môže byť dôsledkom výberovej chyby. Zistenia nie je možné očakávať ani v nami definovanom základnom súbore náhradných rodičov/žiadateľov/záujemcov, kde tiež dosahujú väčšie hodnoty pri malých vzorkách.

NÁHRADNÍ RODIČIA BEZ DIEŤAŤA V KATEGÓRII „ŤAŽKÁ UMIESTNITEĽNOSŤ“	TZ	ZZ	VV	DP	PS	SS	DZ	RD	SPOLU
POČET DETÍ S UŽ UKONČENOU STAROSTLIVOSŤOU	-0,029	-0,014	0,003	0,018	0,033	0,057	0,105	0,136	0,061

NÁHRADNÍ RODIČIA S DIEŤAŤOM V KATEGÓRII „ŤAŽKÁ UMIESTNITEĽNOSŤ“	DP	SS	VV	DZ	ZZ	PS	TZ	RD	SPOLU
POČET DETÍ S UŽ UKONČENOU STAROSTLIVOSŤOU	-0,097	-0,086	-0,065	-0,019	0,003	0,029	0,097	0,113	-0,027

„ŽIADATELIA/ZÁUJEMCOVIA“	PS	SS	DZ	DP	TZ	ZZ	VV	RD	SPOLU
POČET DETÍ S UŽ UKONČENOU STAROSTLIVOSŤOU	-0,139	-0,132	-0,108	-0,076	-0,042	-0,041	-0,017	0,058	-0,073

VŠETCI	DP	SS	VV	ZZ	DZ	PS	RD	TZ	SPOLU
POČET DETÍ S UŽ UKONČENOU STAROSTLIVOSŤOU	-0,084	-0,077	-0,044	-0,035	-0,021	0,002	0,061	0,066	-0,041

POROVNANIE PORADIA – Z PREDOŠLÝCH TROCH TABULIEK	DP	SS	VV	ZZ	DZ	PS	RD	TZ	SPOLU
BEZ DIEŤAŤA V TUD	4	6	3	2	7	5	8	1	4
S DIEŤAŤOM V TUD	1	2	3	5	4	6	8	7	3
ŽIADATEĽ/ZÁUJEMCA	4	2	7	6	3	1	8	5	1
VŠETCI	1	2	3	4	5	6	7	8	2

interpretácia korelačných koeficientov:

0.01-0.09 – žiadna súvislosť	VV-	vyšší vek
0.10-0.29 – nízka až stredná súvislosť	RD-	dieťa vnímané ako rómske
0.30-0.49 – stredná, podstatná súvislosť	SS-	súrodenecká skupina
0.50-0.69 – silná súvislosť	TZ-	týranie/zneužívanie
0.70-0.89 – veľmi silná súvislosť	ZZ-	ťažké zdravotné postihnutie/znevýhodnenie
0.90 – 0.99 – perfektná súvislosť	PS-	poruchy správania
	DP-	duševná porucha
	DZ-	skúsenosť s drogovou závislosťou

Kladná hodnota – so vzrastajúcim počtom detí s už ukončenou náhradnou rodinnou starostlivosťou rastie asociácia spojená s očakávanými komplikáciami

Záporná hodnota –so vzrastajúcim počtom detí s už ukončenou náhradnou rodinnou starostlivosťou klesá asociácia spojená s očakávanými komplikáciami

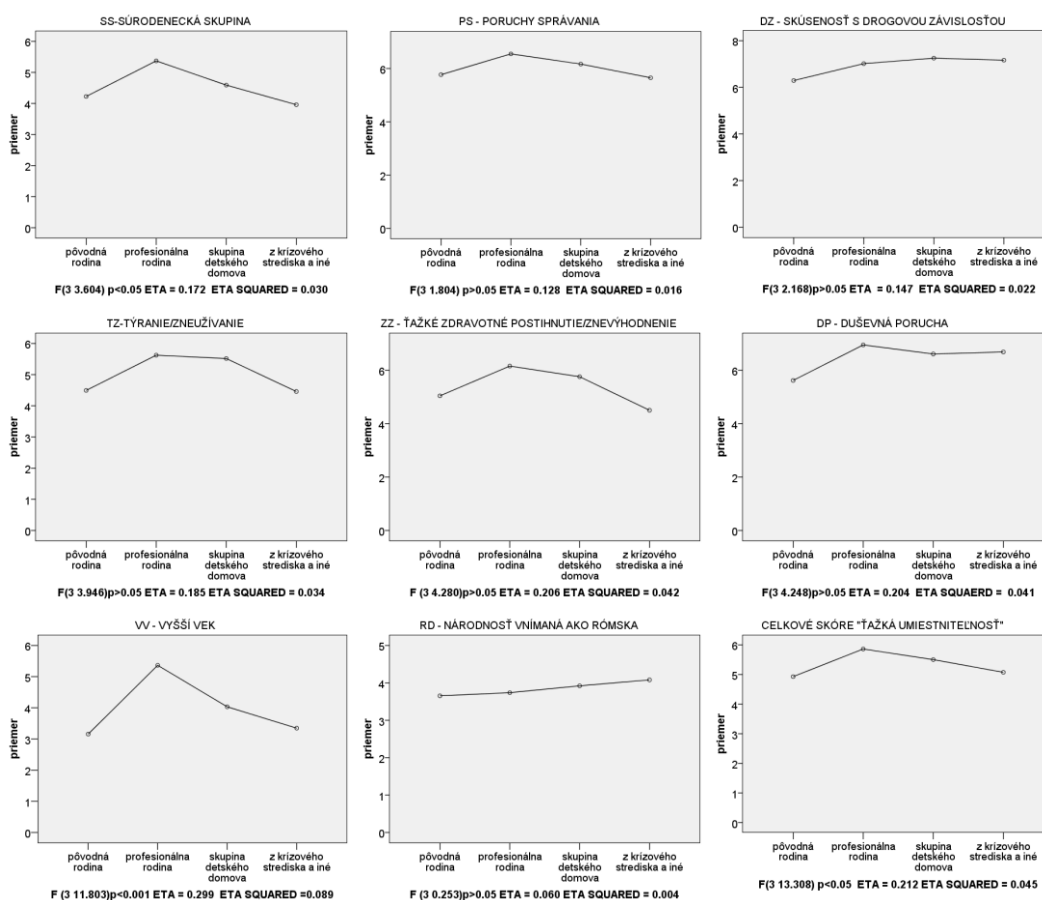
5.9. PODĽA UMIESTNENIA DIEŤAŤA PRED PRÍCHODOM DO NÁHRADNEJ RODINY

Deti prichádzajú do náhradnej rodinnej starostlivosti rôznymi cestami. Môže to byť priamo z biologickej rodiny, zo skupiny detského domova, z profesionálnej rodiny, krízových stredísk, reedukačných alebo iných zariadení. V závislosti od umiestnenia pred príchodom, mali náhradní rodičia rôzne veľké asociácie. Najviac kategórií „ťažkej umiestniteľnosti“ štatisticky významne diferencovala dvojica – pôvodná vs. profesionálna rodina. Tu sa ukázalo, že tí náhradní rodičia, ku ktorým prišli deti priamo z pôvodných rodín, mali priaznivejšie hodnotenia v porovnaní s tými, ktoré prišli z ústavnej starostlivosti profesionálnych rodín. Najväčšie rozdiely sa prejavili v kategóriách „vyššieho veku“ alebo „duševných porúch“. Tí náhradní rodičia, ktorí prijali dieťa priamo z biologickej rodiny mali v priemere u týchto detí priaznivejšie asociácie. V dvojici pôvodná rodina – skupina detská domova, tvorili zásadnejšie rozdiely dve charakteristiky – týrané/zneužívané deti a duševná porucha. Náhradní rodičia, ktorých deti pochádzali z pôvodných rodín, mali u týchto kategórií v porovnaní s náhradnými rodičmi, ktorých deti prišli z detských domovov, priaznivejšie asociácie. Pri porovnaní dvojice krízové strediská a profesionálna rodina sa štatistické diferencie ukázali u dvoch charakteristík – zdravotného znevýhodnenia a vyššieho veku detí. Náhradní rodičia detí, ktoré pochádzali z krízových stredísk mali u týchto dvoch charakteristík asociácie v štatisticky nižšom priemere. Z vecného hľadiska možno opäť konštatovať, že vplyv umiestnenia dieťaťa pred príchodom do náhradnej rodiny na asociácie hodnotenia možných komplikácií bola veľmi nízka, rovnako ako štatistické rozdiely medzi priemermi.

SS	- súrodenecká skupina
TZ	- týranie/zneužívanie
ZZ	- ťažké zdravotné postihnutie/znevýhodnenie
DP	- duševná porucha
VV	- vyšší vek v čase prijatia (viac ako 10 rokov)

- CS - celkové skóre pre všetky kategórie „ťažkej umiestniteľnosti“
 X - nie sú štatisticky významné rozdiely
 ETA SQUARED - podiel vysvetlenej variancie - čím vyššie číslo, tým lepšie
 F HODNOTA - kvalita odhadu modelu - čím vyššie číslo, tým lepšie
 * - štatistická významnosť medzi skupinami pri uvedenom čísle rozdielu v priemeroch

HODNOTY ŠTATISTICKY VÝZNAMNÝCH ROZDIELOV MEDZI PRIEMERMI ASOCIÁCIÍ „ŤAŽKEJ UMIESTNITEĽNOSTI“ *p<0.05				
	pôvodná rodina profesionálna rodina	pôvodná rodina skupina detského domova	profesionálna rodina z krízového strediska	profesionálna rodina skupina detského domova
SS	-1,146*	X	X	X
TZ	-1,130*	-1,022*	X	X
ZZ	-1,114*	X	1,653*	X
DP	-1,328*	-0,989*	X	X
VV	-2,207*	X	2,017*	1,331*
CS	-0,933*	X	X	X

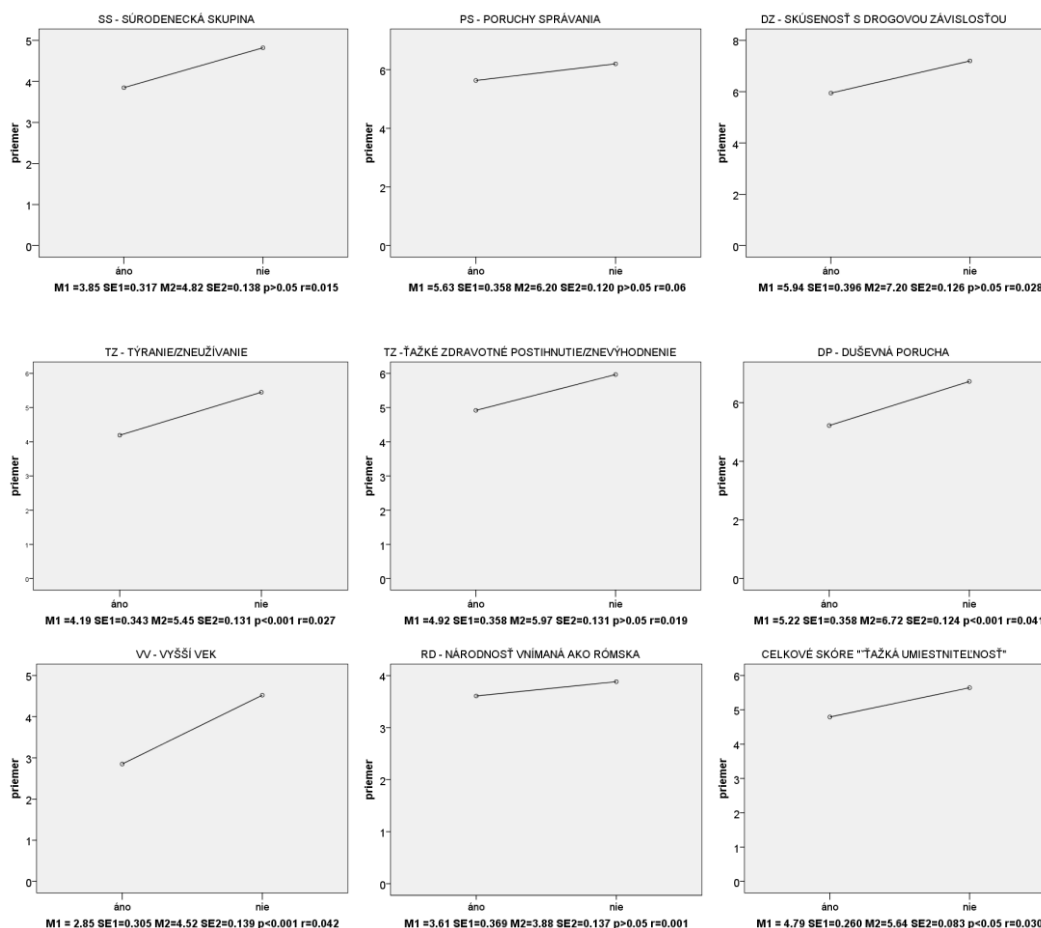
5.10. PODĽA PRÍBUZENSKÉHO VZŤAHU K NÁHRADNÝM RODIČOM

Náhradné rodiny, ktoré už v rámci príbuzenského vzťahu prijali v minulosti medzi sebou dieťa, mali v porovnaní s náhradnými rodinami bez dieťaťa z príbuzenského okolia voči trom kategóriám „ťažkej umiestniteľnosti“ asociácie priaznivejšie. Príbuzenský vzťah súvisel štatisticky významne s priaznivejšími asociáciami u týraných/zneužívaných detí, detí s duševnou poruchou, u vyššieho veku v čase prijatia ako aj v rámci celkového skóre. Najväčšie rozdiely sa ukázali u vyššieho veku v čase prijatia (10 rokov a viac). Znamená to, že náhradné rodiny s príbuzenským dieťaťom sú najmä v asociáciách vyššieho veku k týmto deťom priaznivejšie. Celková sila efektu role príbuzenskej skúsenosti sa u troch kategórií ukázala ako veľmi malá. U ostatných charakteristík sa štatisticky významne rozdiely medzi rodinami s príbuzenským dieťaťom a ostatnými nepříbuzenskými náhradnými rodinami nepreukázali. Predpokladáme preto, že príbuzenská skúsenosť s prijatým dieťaťom nemá na

intenzitu asociácií väčšiny kategórií „ťažkého umiestnenia“ vplyv. Sila efektu, rovnako ako vecné rozdiely medzi priermi boli opäť veľmi malé.

- TZ - týranie/zneužívanie
 DP - duševná porucha
 VV - vyšší vek v čase prijatia (viac ako 10 rokov)
 CS - celkové skóre pre všetky kategórie „ťažkej umiestniteľnosti“
 R - sila efektu - čím vyššie číslo, tým lepšie
 M1,M2 - hodnoty priemerov
 * - štatistická významnosť medzi skupinami pri uvedenom čísle rozdielu v priemeroch

HODNOTY ŠTATISTICKY VÝZNAMNÝCH ROZDIELOV MEDZI PRIERMAMI ASOCIÁCIÍ „ŤAŽKEJ UMIESTNITEĽNOSTI“ * $p < 0.05$	
je príbuzenský vzťah	
nie je príbuzenský vzťah	
TZ	-1,257*
DP	-1,503*
VV	-1,671*
CS	-0,853*

5.11. PODĽA PRÍJMU DOMÁCNOSTI

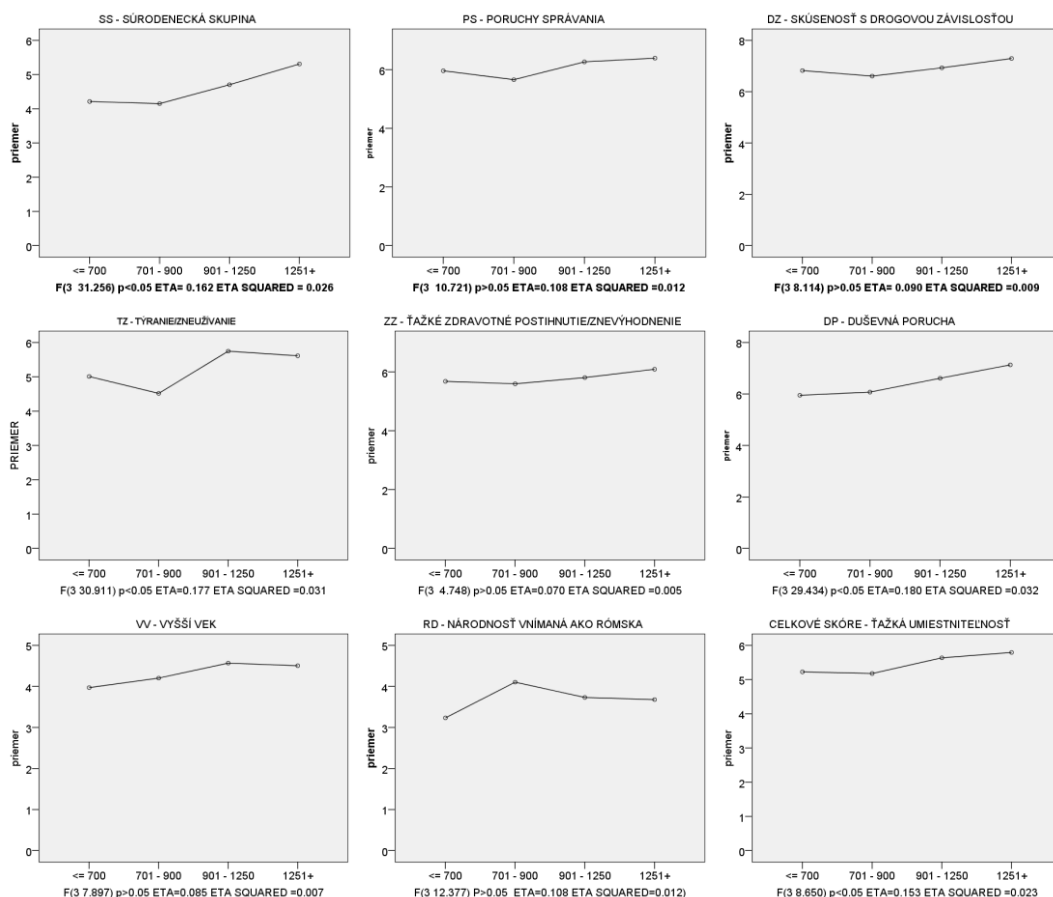
Príjem domácnosti je ukazovateľom, ktorý štatisticky významne diferencoval tri charakteristiky – súrodeneckú skupinu detí, skúsenosť s týraním a zneužívaním a duševné poruchy detí. Predpokladáme, že príjem nemá na asociácie ostatných charakteristík vplyv a podľa výšky príjmu sa zvyšné kategórie „ťažkého umiestnenia“ nelíšia v populácii náhradných rodičov. Štatisticky významné rozdiely príjmov sa u súrodeneckých skupín a duševných porúch ukázali u dvoch dvojíc - najvyššieho (nad 1250 euro) a najnižšieho zárobku (menej ako 700 euro) a najvyššieho a druhého najnižšieho zárobku (701-900 euro). Priaznivejšie hodnotenie mali k súrodeneckým skupinám a deťom s duševnou poruchou domácnosti s nižšími príjmami, v porovnaní s domácnosťami s najvyšším príjmom. U domácnosti s najnižšími príjmami sa vyskytovali priaznivejšie hodnotenia, ktoré spájali súrodeneckú

skupinu s menšími komplikáciami. Rozdiely v priemeroch sa u týraných a zneužívaných detí rovnako ukázali pri rozdieloch vo variantoch stredného a najvyššieho príjmu. Možno konštatovať, že nižšie príjmy domácnosti štatisticky významne asociovali s priaznivejšími asociáciami aj u týraných a zneužívaných detí. Z vecného hľadiska išlo v rámci uvedených troch kategórií o malé hodnoty rozdielov, rovnako aj koeficienty Eta dosahovali veľmi nízke hodnoty sily efektu.

- SS - súrodenecká skupina
- TZ - týranie/zneužívanie
- DP - duševná porucha
- X - nie sú štatisticky významné rozdiely
- ETA SQUARED - podiel vysvetlenej variance - čím vyššie číslo, tým lepšie
- F HODNOTA - kvalita odhadu modelu - čím vyššie číslo, tým lepšie
- * - štatistická významnosť medzi skupinami pri uvedenom čísle rozdielu v priemeroch

HODNOTY ŠTATISTICKY VÝZNAMNÝCH ROZDIELOV MEDZI PRIEMERMI ASOCIÁCIÍ „ŤAŽKEJ UMIESTNITELNOSTI“ * $p < 0.05$			
menej ako 700 EURO		701-900 EURO	
nad 1250 EURO		nad 1250 EURO	
SS	-1,097*	X	-1,159*
TZ	X	-1.230*	-1,095*
DP	-1,182*	X	-1,085*

Podobné výsledky ukazujú aj hodnoty korelačných koeficientov v nasledujúcich tabuľkách. Náhradní rodičia boli opäť rozdelení do dvoch skupín - s pridaním skupiny žiadateľov/záujemcov. V prvej skupine náhradných rodín - bez dieťaťa v kategórii „ťažká umiestniteľnosť“ - so zvyšujúcim príjmom štatisticky významne rástla súvislosť očakávaných komplikácií u všetkých troch kategórií „ťažkej umiestniteľnosti“, identifikovaných v predošlej tabuľke. Najvyššia – stredná až podstatná súvislosť, sa ukázala pri raste príjmu a prijatia súrodeneckej

skupiny. So zvyšujúcim sa celkovým príjmom domácnosti štatisticky významne, aj keď nízko až stredne, rástli asociácie očakávaných komplikácií aj u duševných porúch, porúch správania, týrania/zneužívania, skúseností detí s drogovými závislosťami alebo vyššieho veku. V druhej skupine náhradných rodičov - s dieťaťom v kategórii „ťažká umiestniteľnosť“ - sa nízka až stredná štatisticky významná súvislosť ukázala iba pri duševných poruchách. Čím vyšší príjem, tým je hodnotenie detí s duševnou poruchou u skupiny náhradných rodičov s prijatým dieťaťom so znevýhodňujúcimi charakteristikami menej priaznivé. U zvyšných siedmich charakteristík sa medzi príjmom a povahou asociácií neprejavili žiadne súvislosti. Príjem tak v tejto skupine nemá vplyv na to, do akej miery si náhradní rodičia asociujú u jednotlivých charakteristík možné komplikácie alebo naopak bezproblémovosť u väčšiny z nich. Žiadne štatisticky významné výsledky sa nepreukázali u žiadateľov a záujemcov, aj keď hodnoty korelačných koeficientov boli s predchádzajúcimi dvoma skupinami náhradných rodičov s rastúcim príjmom k asociáciám poukazujúcich na absenciu problémov priaznivejšie - záporné znamienka a hodnoty spadajúce do oblastí s nízkymi až strednými súvislosťami naznačovali, že u žiadateľov/záujemcov je naopak rastúci príjem priaznivejším ukazovateľom prijatia. V ani jednom prípade sa ale nepreukázali štatisticky významné výsledky.

NÁHRADNÍ RODIČIA BEZ DIEŤAŤA V KATEGÓRII „ŤAŽKÁ UMIESTNITEĽNOSŤ“	RD	ZZ	VV	DZ	TZ	PS	DP	SS	SPOLU
CELKOVÝ PRÍJEM DOMÁCNOSTI	0,076	0,190	0.196*	0.205*	0.238*	0.247*	0.285**	0.319*	0,331*

*p <0.05 **p<0.01

NÁHRADNÍ RODIČIA S DIEŤAŤOM V KATEGÓRII „ŤAŽKÁ UMIESTNITEĽNOSŤ“	PS	RD	VV	ZZ	TZ	SS	DZ	DP	SPOLU
CELKOVÝ PRÍJEM DOMÁCNOSTI	0.053	0.065	0.078	0.090	0.093	0.90	0.108	0.202**	0.140*

**p<0.01

ŽIADATELIA/ ZÁUJEMCOVIA	PS	DZ	RD	VV	DP	ZZ	TZ	SS	SPOLU
CELKOVÝ PRÍJEM DOMÁCNOSTI	-0.162	-0.157	-0.135	-0.128	-0.041	-0.022	0.052	0.103	-0.123

VŠETCI	RD	PS	VV	ZZ	DZ	TZ	SS	DP	SPOLU
CELKOVÝ PRÍJEM DOMÁCNOSTI	0.021	0.070	0.076	0.093	0.099	0.124*	0.153*	0.184**	0,150**

*p <0.05 **p<0.01

POROVNANIE PORADIA – Z PREDOŠLÝCH TROCH TABULIEK	RD	PS	VV	ZZ	DZ	TZ	SS	DP	SPOLU
BEZ DIEŤAŤA V TUD	1	6*	3*	2	4*	5*	8*	7*	4*
S DIEŤAŤOM V TUD	2	1	3	4	7	5	6	8*	2*
ŽIADATEĽ/ZÁUJEMCA	3	1	4	6	2	7	8	5	1
VŠETCI	1	2	3	4	5	6*	7*	8**	3**

*p <0.05 **p<0.01

interpretácia korelačných koeficientov:

0.01-0.09 – žiadna súvislosť
 0.10-0.29 – nízka až stredná súvislosť
 0.30-0.49 – stredná, podstatná súvislosť
 0.50-0.69 – silná súvislosť
 0.70-0.89 – veľmi silná súvislosť
 0.90 – 0.99 – perfektná súvislosť

VV- vyšší vek
 RD- dieťa vnímané ako rómske
 SS- súrodenecká skupina
 TZ- týranie/zneužívanie
 ZZ- ťažké zdravotné postihnutie/znevýhodnenie
 PS- poruchy správania
 DP- duševná porucha
 DZ- skúsenosť s drogovou závislosťou

Kladná rastúca hodnota – so vzrastajúcim príjmom rastie asociácia spojená s problémami
Záporná rastúca hodnota – so vzrastajúcim príjmom klesá asociácia spojená s problémami

* $p < 0.05$ – štatistická významnosť na 5% hladine významnosti

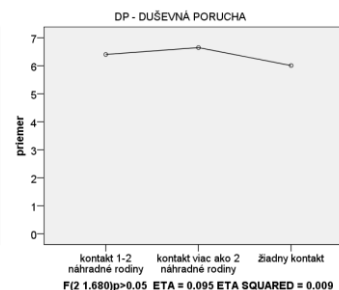
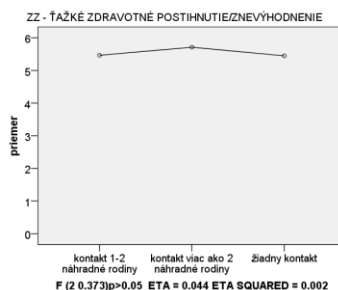
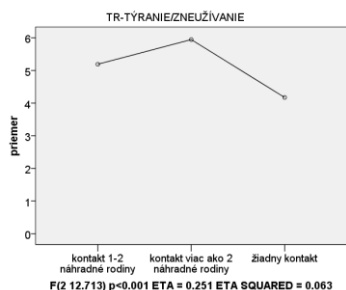
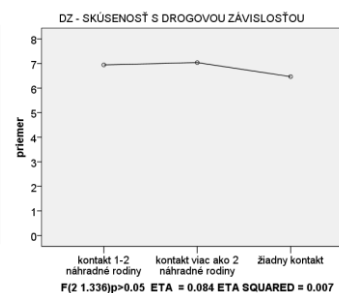
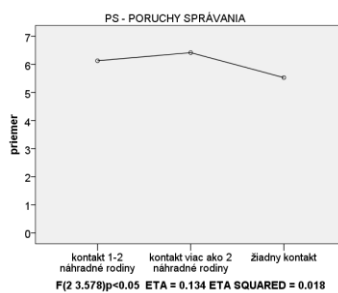
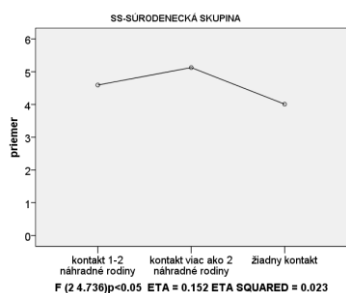
** $p < 0.01$ – štatistická významnosť na 1% hladine významnosti

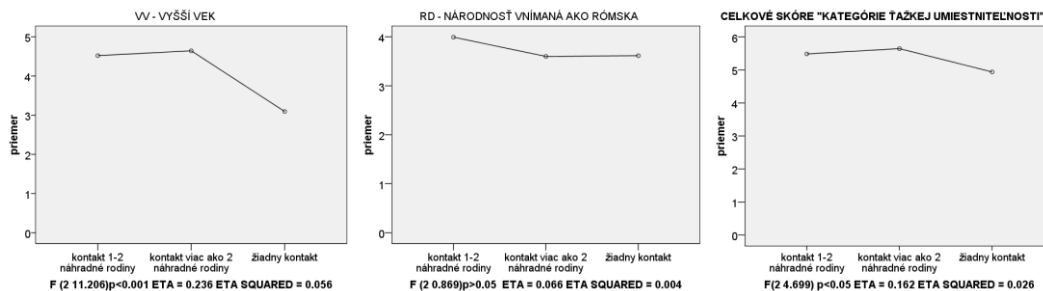
5.12. PODĽA KONTAKTOV S INÝMI NÁHRADNÝMI RODIČMI

Kontakty náhradných rodičov s prijatím ťažko umiestniteľného dieťaťa vzájomne súvisia (viď. kap.6.12.). Tí z nich, ktorí prijali dieťa s niektorou z uvedených charakteristík, sú s inými náhradnými rodinami v kontakte častejšie. Vzhľadom na povahu asociácií sa ukázalo, že tí ktorí týmito kontaktmi disponujú, majú v priemere aj štatisticky významne vyššie asociácie očakávaných komplikácií - platilo to u detí týraných/zneužívaných, u detí s vyšším vekom v čase prijatia, u súrodeneckých skupín i detí s poruchami správania. Z vecného hľadiska išlo o najvyššiu silu efektu vzájomných kontaktov u detí, ktoré si prešli týraním a zneužívaním a detí s vyšším vekom. Aj u týchto súvislostí medzi intenzitou kontaktu a hodnotením očakávaných komplikácií bol reálny vplyv pomerne slabý. Rovnako ako vecné rozdiely medzi priemermi. U zvyšných štyroch charakteristík predpokladáme neexistenciu vplyvu, ktorý by sa mohol pripísať frekvencii, s akou sa náhradní rodičia medzi sebou stretávajú.

SS	- súrodenecká skupina
PS	- poruchy správania
TZ	- týranie/zneužívanie
VV	- vyšší vek
CS	- celkové skóre pre všetky kategórie „ťažkej umiestniteľnosti“
X	- nie sú štatisticky významné rozdiely
ETA SQUARED	- podiel vysvetlenej variancie - čím vyššie číslo, tým lepšie
F HODNOTA	- kvalita odhadu modelu - čím vyššie číslo, tým lepšie
*	- štatistická významnosť medzi skupinami pri uvedenom čísle rozdielu v priemeroch

HODNOTY ŠTATISTICKY VÝZNAMNÝCH ROZDIELOV MEDZI PRIEMERMI ASOCIÁCIÍ „ŤAŽKEJ UMIESTNITEĽNOSTI“ * $p < 0.05$			
	kontakt 1-2 náhradné rodiny	kontakt viac ako 2 náhradné rodiny	kontakt viac ako 2 náhradné rodiny
	žiadny kontakt	žiadny kontakt	žiadny kontakt
SS	X	1,118*	X
PS	X	0,890*	X
TZ	1,019*	X	1,773*
VV	1,426*	1,549*	X
CS	X	0,706*	X

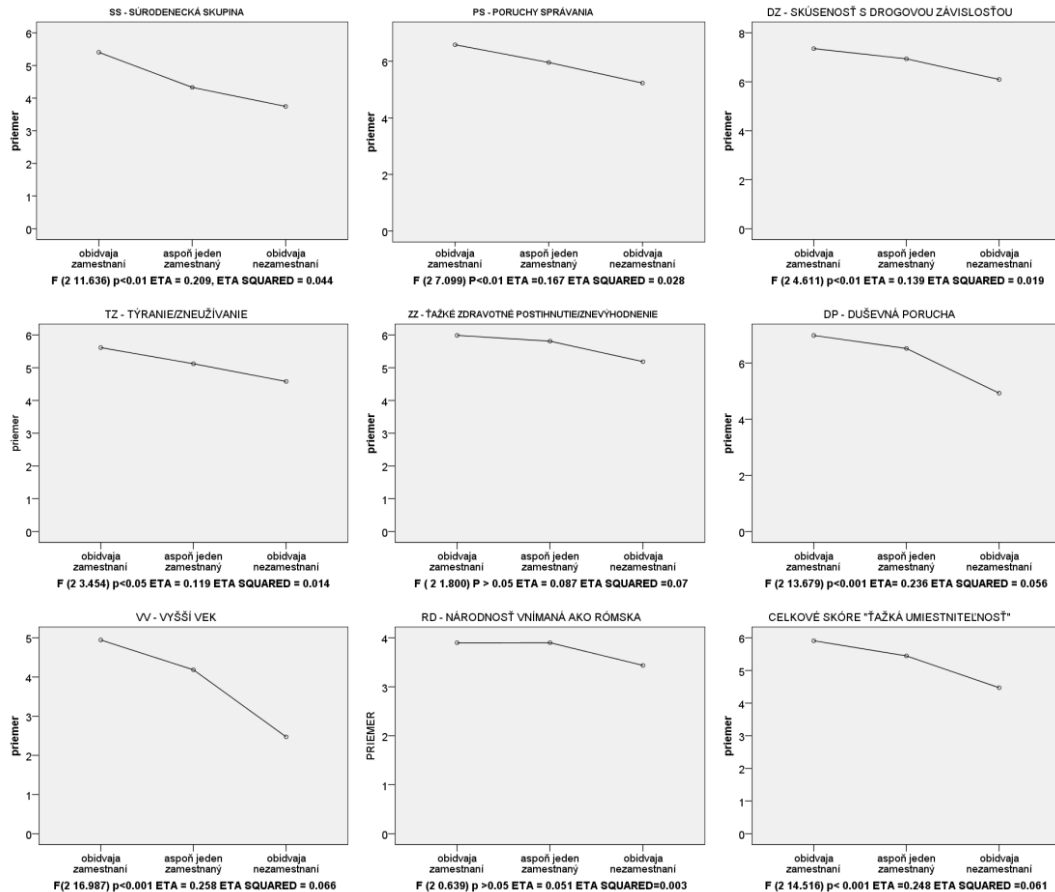

5.13. PODĽA PRACOVNÉHO STATUSU NÁHRADNÝCH RODIČOV

Pracovný status náhradných rodičov je u ťažko umiestniteľných detí jednou z dôležitých okolností, ktoré s kvalitou starostlivosti súvisia (viď. kap.6.13). Tam, kde si náhradní rodičia môžu dovoliť ostať doma so zabezpečeným príjmom a starať sa o prijaté dieťa, kvalita starostlivosti sa môže zvyšovať. Jej náročnosť závisí aj od individuálnej situácie dieťaťa a typu kategórie „ťažkej umiestniteľnosti“. Možnosť dovoliť si nemať zamestnanie sa medzi náhradnými rodičmi prezentovala ako jedna z výhod, ktorá môže zvyšovať benefity - zvlášť pre „ťažko umiestniteľné“ deti. Doleuvedené grafy ukazujú, že trend asociácií spojených s nižšími očakávanými komplikáciami bol priaznivejší v skupine obojstranne nezamestnaných rodičov. Štatistická významnosť rozdielov v porovnaní s náhradnými rodičmi, kedy mali obidvaja zamestnanie, sa ukázala u piatich z nich – u prijatia súrodeneckej skupiny, u porúch správania, u skúsenosti s drogovou závislosťou, duševnou poruchou alebo vyšším vekom. U všetkých týchto charakteristík bola akceptácia spojená s väčšou absenciou výskytu problémov štatisticky významne vyššia, v porovnaní so zamestnanými náhradnými rodičmi. Najvyššie hodnoty rozdielov sa ukázali pri vyššom veku, duševných poruchách a súrodeneckých skupinách. Z hľadiska sily efektu pracovného statusu sa najvyššie hodnoty ukázali u súrodeneckých skupín a u vyššieho veku. Tam, kde si môžu dovoliť byť obidvaja rodičia nezamestnaní, je akceptácia niektorých kategórií „ťažko umiestniteľných“ detí v asociáciách oveľa priaznivejšia nielen v porovnaní so skupinou, v ktorej obidvaja rodičia pracujú, ale aj v porovnaní s nepracujúcim jedným rodičom (duševné poruchy, vyšší vek). Obojstranná nezamestnanosť náhradných rodičov štatisticky významne znižovala aj výšku celkového priemerného skóre – išlo ale o rozdiel, ktorý patril v porovnaní s ostatnými, medzi menšie.

- SS - súrodenecká skupina
- PS - poruchy správania
- DZ - skúsenosť s drogovou závislosťou
- DP - duševná porucha
- VV - vyšší vek
- CS - celkové skóre pre všetky kategórie „ťažkej umiestniteľnosti“
- X - nie sú štatisticky významné rozdiely
- ETA SQUARED - podiel vysvetlenej variancie - čím vyššie číslo, tým lepšie
- F HODNOTA - kvalita odhadu modelu - čím vyššie číslo, tým lepšie
- * - štatistická významnosť medzi skupinami pri uvedenom čísle rozdielu v priemeroch

HODNOTY ŠTATISTICKY VÝZNAMNÝCH ROZDIELOV MEDZI PRIEMERMI ASOCIÁCIÍ „ŤAŽKEJ UMIESTNITEĽNOSTI“ *p<0.05			
	obidvaja zamestnaní aspoň jeden zamestnaný	obidvaja zamestnaní obidvaja nezamestnaní	aspoň jeden zamestnaný obidvaja nezamestnaní
SS	1,074*	1,657*	X
PS	0,627*	1,356*	X
DZ	X	1,259*	X
DP	0,706*	2,056*	1,592*
VV	0,761*	2,473*	1,712*
CS	0,465*	1,439*	0,974*

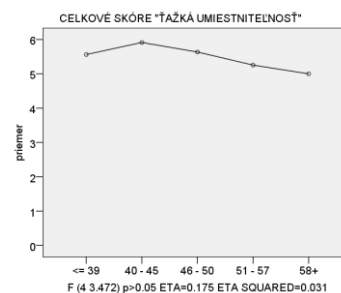
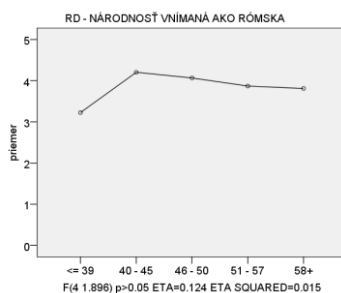
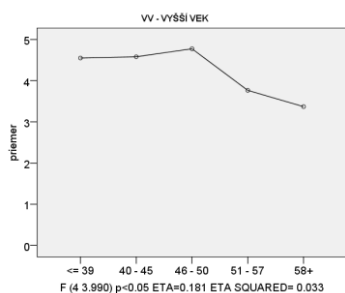
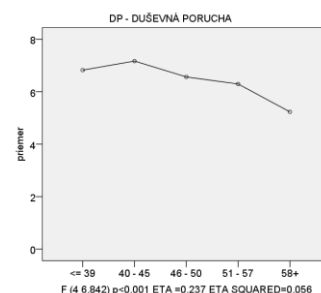
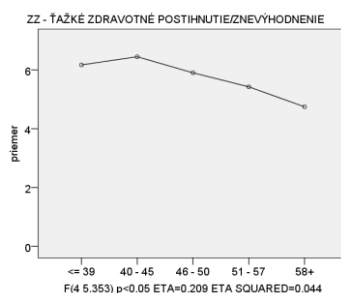
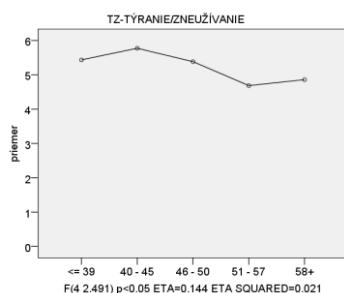
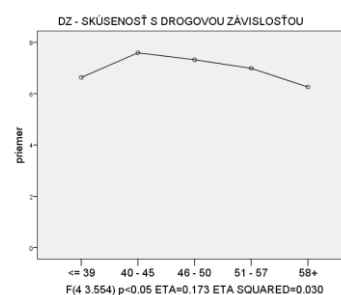
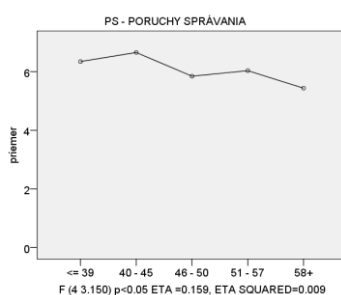
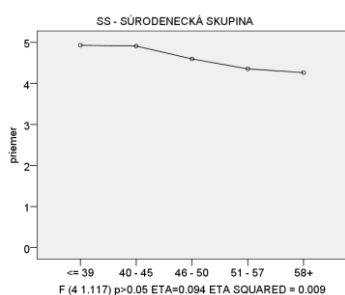
5.14. PODĽA PRIEMERNÉHO VEKU NÁHRADNÝCH RODIČOV

Vyšší vek náhradných rodičov pri prijatí „ťažko umiestniteľného“ dieťaťa môže byť skôr prekážkou ako výhodou. Často je spájaný so zdravotnými alebo inými komplikáciami samotných náhradných rodičov, ktoré môžu znižovať starostlivosť o prijaté dieťa. Aj keď nemožno hovoriť o veku ako o apriori diskvalifikujúcom faktore, náhradní rodičia s vyšším vekom boli v porovnaní s nižšími vekovými ročníkmi v asociáciách k „ťažko umiestniteľným“ deťom priaznivejší. Štatisticky významné rozdiely sa ukázali u dvojice medzi najstaršou skupinou - viac ako 58 ročných a mladšou skupinou 40-45 ročných u piatich z ôsmich charakteristík – porúch správania, skúseností s drogovou závislosťou, zdravotnými znevýhodneniami, duševnými poruchami a vyšším vekom detí. V dvojici najmladšej a najstaršej kategórie náhradných rodičov tomu bolo tak u dvoch z nich – u zdravotných znevýhodnení a duševných porúch. U všetkých z nich boli priemery, vzhľadom na posúdenie možných komplikácií, priaznivejšie u najvyšších vekových ročníkov. Ako ukazujú nasledujúce grafy, v niektorých kategóriách „ťažkého umiestnenia“ medzi rastúcim vekom a výškou priemerných asociácií možno zaznamenať náznaky lineárneho trendu – čím vyšší vek, tým priaznivejšie asociácie. Z vecného hľadiska išlo ale opäť o veľmi malé rozdiely priemerov, rovnako ako reálneho efektu priemerného veku náhradných rodičov.

- PS - poruchy správania
- DZ - skúsenosť s drogovou závislosťou
- ZZ - ťažké zdravotné postihnutie/znevýhodnenie
- VV - vyšší vek
- CS - celkové skóre pre všetky kategórie „ťažkej umiestniteľnosti“
- X - nie sú štatisticky významné rozdiely
- ETA SQUARED - podiel vysvetlenej variancie - čím vyššie číslo, tým lepšie
- F HODNOTA - kvalita odhadu modelu - čím vyššie číslo, tým lepšie
- * - štatistická významnosť medzi skupinami pri uvedenom čísle rozdielu v priemeroch

HODNOTY ŠTATISTICKY VÝZNAMNÝCH ROZDIELOV MEDZI PRIEMERMI ASOCIÁCIÍ „ŤAŽKEJ UMIESTNITEĽNOSTI“
* $p < 0.05$

	menej ako 39 rokov viac ako 58 rokov	40-45 rokov viac ako 58 rokov	46-50 rokov viac ako 58 rokov
PS	X	1,217*	X
DZ	X	1,334*	X
ZZ	1,423*	1,701*	1,155*
DP	1,591*	1,935*	1,331*
VV	X	1,211*	1,405*
CS	X	0,913*	X

Nižšie uvedené tabuľky poukazujú na súvislosti veku a asociácií v rámci troch skupín – náhradných rodín bez dieťaťa v kategórii „ťažkej umiestniteľnosti“, s dieťaťom so znevýhodňujúcimi charakteristikami a u žiadateľov/záujemcov. Iným postupom reflektujú zistenia uvedené v predošlej tabuľke a grafoch. V prvej skupine náhradných rodičov sa zvyšujúcim vekom štatisticky významne znižovala asociácia spojená s očakávanými komplikáciami u detí v siedmich kategóriách „ťažkého umiestnenia“ s výnimkou rómskych detí, kde sa vzájomná súvislosť ukázala ako nezávislá. Najsilnejšia – stredná až podstatná súvislosť dosahovala u detí s poruchami správania. U zvyšných šiestich to bola nízka až stredná súvislosť. (viď nižšie uvedená tabuľka). V skupine náhradných rodín s „ťažko umiestniteľnými“ deťmi, korelačné koeficienty dosahovali o niečo nižšie hodnoty. U týchto rodín sa vyskytlo menej charakteristík, u ktorých by sa preukazovala štatisticky významná súvislosť medzi rastúcim vekom a znižujúcou sa mierou asociácie spojenou s očakávanými komplikáciami. Bolo tomu tak u dvoch charakteristík – u duševných porúch a zdravotných znevýhodnení detí. Aj tu dosahovali hodnoty korelačných koeficientov iba nízku až strednú súvislosť. U ostatných kategórií „ťažkého umiestnenia“ boli súvislosti štatisticky nevýznamné a zároveň dosahovali hodnotu spadajúcu do oblasti vzájomnej nezávislosti.

U žiadateľov/záujemcov tomu bolo iba u jednej kategórie – zdravotných znevýhodnení, kde vzájomný vzťah spadal s rastúcim vekom do strednej až podstatnej súvislosti. U ostatných znevýhodňujúcich charakteristík bola v skupine žiadateľov/záujemcov vzájomná súvislosť buď štatisticky nevýznamná alebo hodnoty spadali do oblasti vzájomnej nezávislosti.

DIETĽA MIMO KATEGÓRIE „ŤAŽKÁ UMIESTNITEĽNOSŤ“	PS	DP	TZ	VV	ZZ	SS	DZ	RD	SPOLU
PRIEMERNÝ VEK NÁHRADNÝCH RODIČOV	-0,333**	-0,260**	-0,253**	-0,243**	-0,193*	-0,183*	-0,177*	0,062	-0,231*

*p <0.05 **p<0.01

DIETĽA V KATEGÓRII „ŤAŽKÁ UMIESTNITEĽNOSŤ“	DP	ZZ	VV	SS	RD	TZ	PS	DZ	SPOLU
PRIEMERNÝ VEK NÁHRADNÝCH RODIČOV	-0,179*	-0,127*	-0,110	-0,076	0,069	-0,049	-0,040	-0,011	-0,068

*p <0.05

ŽIADATELIA/ ZÁJEMCI	ZZ	TZ	DP	PS	VV	RD	DZ	SS	SPOLU
PRIEMERNÝ VEK ŽIADATEĽOV/ ZÁJEMCOV	-0,222*	-0,170	-0,148	-0,063	-0,011	0,042	0,059	0,095	-0,114

*p <0.05

VŠETCI	DP	ZZ	VV	PS	TZ	SS	DZ	RD	SPOLU
VEK	-0,212*	-0,190*	-0,148*	-0,131*	-0,130*	-0,086	-0,072	0,058	-0,142*

*p <0.05

POROVNANIE PORADIA – Z PREDOŠLÝCH TROCH TABULIEK	DP	ZZ	VV	PS	TZ	SS	DZ	RD	SPOLU
BEZ DIETĽA V TUD	2**	5**	4**	1**	3**	6*	7**	8	4*
S DIETĽAŤOM V TUD	1*	2*	3	7	6	4	8	5	3
ŽIADATEĽ/ ZÁJEMCA	3	1*	5	4	2	8	7	6	2
VŠETCI	1*	2*	3*	4*	5*	6	7	8	1*

*p <0.05 **p<0.01

interpretácia korelačných koeficientov:

0.01-0.09 – žiadna súvislosť

0.10-0.29 – nízka až stredná súvislosť

0.30-0.49 – stredná, podstatná súvislosť

0.50-0.69 – silná súvislosť

0.70-0.89 – veľmi silná súvislosť

0.90 – 0.99 – perfektná súvislosť

VV – vyšší vek

RD – dieťa vnímané ako rómske

SS – súrodenecká skupina

TZ – týranie/zneužívanie

ZZ – ťažké zdravotné postihnutie/znevýhodnenie

PS – poruchy správania

DP – duševná porucha

DZ – skúsenosť s drogovou závislosťou

Kladná hodnota – so vzrastajúcim priemerným vekom náhradných rodičov rastie asociácia spojená s problémami

Záporná hodnota – so vzrastajúcim priemerným vekom náhradných rodičov klesá asociácia spojená s problémami

*p <0.05 – štatistická významnosť na 5% hladine významnosti

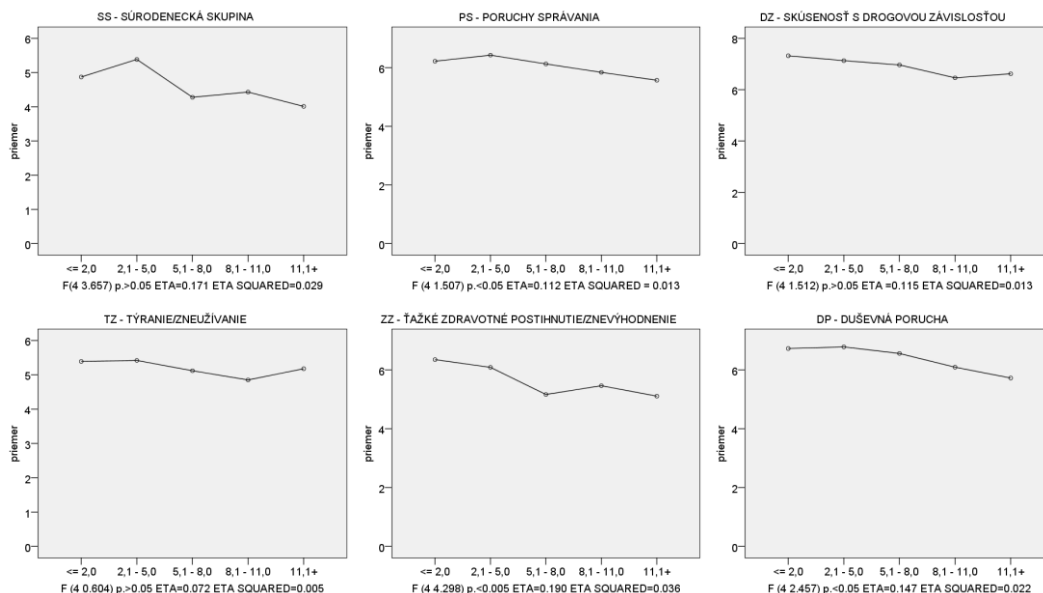
**p <0.01 – štatistická významnosť na 1% hladine významnosti

5.15. PODĽA DĹŽKY TRVANIA NÁHRADNEJ RODINNEJ STAROSTLIVOSTI

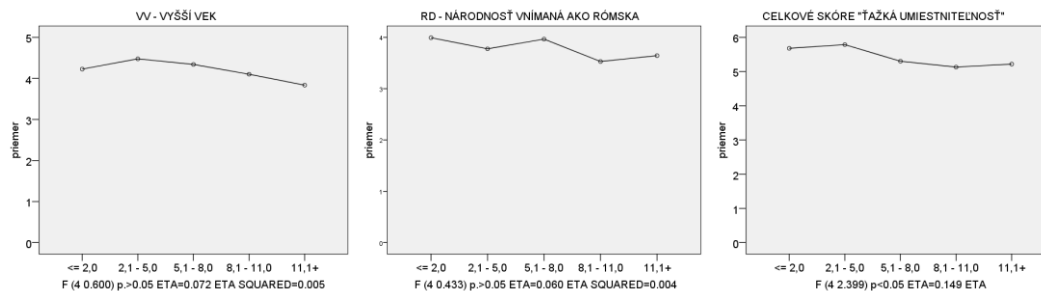
V náhradných rodinách trvala starostlivosť o prijaté dieťa v priemere 7 rokov (štandardná odchýlka 5,199), najčastejšie v dĺžke 5 rokov. Najkratšia doba zverenia bola 3 mesiace, najdlhšia 36 rokov. Pri skúmaní vplyvu dĺžky doby, počas ktorej sa náhradné rodiny starajú o prijaté deti, sa štatisticky významné rozdiely ukázali u vekovej dvojice s kratšou dĺžkou (2-5 roky) a najdlhšou dĺžkou starostlivosti (viac ako 11 rokov). Išlo o jednu kategóriu „ťažkého umiestnenia“ – súrodenecké skupiny. S rastúcou dĺžkou starostlivosti o dieťa, prijaté v náhradnej rodine, rástli priaznivejšie asociácie. Z vecného hľadiska išlo opäť o veľmi malé rozdiely a nemožno hovoriť o zásadnom vplyve. Medzi dvojicou variantov s najkratšou dĺžkou starostlivosti (menej ako 2 roky) a náhradnými rodičmi s najdlhšou praxou (viac ako 11 rokov) sa ukázal štatisticky významný rozdiel pri prijatí súrodeneckých skupín. Tí náhradní rodičia, ktorí mali dlhšiu prax, mali pri súrodeneckých skupinách priaznivejšiu asociáciu. Rovnako to platilo u dvojice s dĺžkou starostlivosti 5-8 rokov a menej ako 2 roky. Opäť ale nemožno hovoriť o výraznom vplyve dĺžky starostlivosti, vecne išlo o veľmi malé rozdiely. U ostatných kategórií „ťažkého umiestnenia“ predpokladáme, že takýto vzťah neexistuje.

- SS - súrodenecká skupina
- ZZ - ťažké zdravotné postihnutie/znevýhodnenie
- X - nie sú štatisticky významné rozdiely
- ETA SQUARED - podiel vysvetlenej variancie - čím vyššie číslo, tým silnejšia súvislosť
- F HODNOTA - kvalita odhadu modelu - čím vyššie číslo, tým lepšie
- * - štatistická významnosť medzi skupinami pri uvedenom čísle rozdielu v priemeroch

HODNOTY ŠTATISTICKY VÝZNAMNÝCH ROZDIELOV MEDZI PRIEMERMI ASOCIÁCIÍ „ŤAŽKEJ UMIESTNITEĽNOSTI“ *p<0.05			
	menej ako 2 roky	menej ako 2 roky viac ako 11 rokov	2– 5 rokov viac ako 11 rokov
SS	X	X	1,374*
ZZ	1,186*	1,243*	X

Pri opustení vekovej kategorizácie a rozdelení náhradných rodičov do troch skupín, výsledky vzťahu medzi dĺžkou starostlivosti a asociáciami v jednotlivých skupinách sa líšili. U náhradných rodičov, ktorí nemali zo svojej rodiny skúsenosť s dieťaťom s charakteristikou „ťažkej umiestniteľnosti“, zvyšujúca sa dĺžka starostlivosti spôsobovala priaznivejšie vnímanie najmä u detí, ktoré mali v čase prijatia vyšší vek a poruchy správania. Výška korelačných koeficientov bola štatisticky významná a dosahovala hodnoty spadajúce do oblasti nízka až stredná súvislosť. U druhej skupiny náhradných rodín, ktoré majú skúsenosti s dieťaťom v kategórii „ťažká umiestniteľnosť“ tomu bolo iba u veľkých súrodeneckých skupín, opäť s nízkou až strednou, ale štatisticky významnou hodnotou. Vo zvyšných siedmich kategóriách sa žiadna súvislosť s dĺžkou starostlivosti v tejto skupine neukázala. Na druhej strane žiadatelia/záujemcovia, ktorí mali v minulosti prijaté dieťa, dosahovali v porovnaní s dvoma skupinami náhradných rodičov oveľa nižšiu mieru očakávaných komplikácií u väčšiny detských charakteristík. Hodnoty korelačných koeficientov dosahovali v všetkých kategóriách záporné hodnoty, čo znamená, že s rastúcou dĺžkou starostlivosti stúpala aj tendencia k priaznivejšiemu vnímaniu problematických charakteristík. Do oblasti stredná až podstatná súvislosť spadali štyri z nich – skúsenosti s drogovou závislosťou, poruchy správania, duševné poruchy a zdravotné znevýhodnenia. Znamená to, že čím dlhšiu skúsenosť mali s náhradnou starostlivosťou žiadatelia/záujemcovia, tým rástla ich akceptácia, cez ktorú vnímali uvedené kategórie ako menej problémové. Podobne tomu bolo aj u ďalších charakteristík, ako sú súrodenecké skupiny a vyšší vek - tu bola už ale súvislosť nízka až stredná, ale stále štatisticky významná. Väčšia výška korelačných koeficientov mohla byť v tejto skupine spôsobená aj menšou vzorkou.

NÁHRADNÍ RODIČIA BEZ DIEŤAŤA V KATEGÓRII „ŤAŽKÁ UMIESTNITEĽNOSŤ“	VV	PS	DP	ZZ	DZ	TZ	RD	SS	SPOLU
DĹŽKA STAROSTLIVOSTI	-0,194*	-0,185*	-0,145	-0,142	-0,141	-0,131	-0,126	-0,115	-0,154

*p <0.05

NÁHRADNÍ RODIČIA S DIEŤAŤOM V KATEGÓRII „ŤAŽKÁ UMIESTNITEĽNOSŤ“	SS	DP	DZ	ZZ	PS	VV	TZ	RD	SPOLU
DĹŽKA STAROSTLIVOSTI	-0,124*	-0,089	-0,048	-0,041	-0,011	0,002	0,037	0,073	-0,004

*p <0.05

ŽIADATELIA/ZÁUJEMCI	DZ	PS	DP	ZZ	SS	VV	TZ	RD	SPOLU
DĹŽKA STAROSTLIVOSTI (tí, ktorí sa už v minulosti starali alebo majú prijaté dieťa)	-0,392**	-0,367*	-0,322**	-0,318**	-0,280*	-0,280*	-0,203	-0,183	-0,507**

*p <0.05 **p <0.01

VŠETCI	ZZ	DP	SS	DZ	PS	TZ	VV	RD	SPOLU
DĹŽKA STAROSTLIVOSTI	-0,154**	-0,143**	-0,133**	-0,126**	-0,083	-0,037	-0,081	-0,035	-0,128**

*p <0.05 **p <0.01

POROVNANIE PORADIA – Z PREDOŠLÝCH TROCH TABULIEK	ZZ	DP	SS	DZ	PS	TZ	VV	RD	SPOLU
BEZ DIEŤAŤA V TUD	4*	3*	8	5	2	6	1	7	2
S DIEŤAŤOM V TUD	4	2	1*	3	5	7	6	8	4
ŽIADATEĽ/ZAUJEMCA	4**	3**	5*	1**	2*	7	6*	8	1**
VŠETCI	1**	2**	3**	4**	5	6	7	8	3**

*p <0.05 **p<0.0

interpretácia korelačných koeficientov:

0.01-0.09 – žiadna súvislosť	VV	-vyšší vek
0.10-0.29 – nízka až stredná súvislosť	RD	-dieťa vnímané ako rómske
0.30-0.49 – stredná, podstatná súvislosť	SS	-súrodenecká skupina
0.50-0.69 – silná súvislosť	TZ	-týranie/zneužívanie
0.70-0.89 – veľmi silná súvislosť	ZZ	-ťažké zdravotné postihnutie/znevýhodnenie
0.90 – 0.99 – perfektná súvislosť	PS	-poruchy správania
	DP	-duševná porucha
	DZ	-skúsenosť s drogovou závislosťou

Kladná hodnota – so vzrastajúcou dĺžkou starostlivosti náhradných rodičov o dieťa rastie asociácia spojená s problémami

Záporná hodnota – so vzrastajúcou dĺžkou starostlivosti náhradných rodičov klesá asociácia spojená s problémami

*p <0.05 – štatistická významnosť na 5% hladine významnosti

**p<0.01 – štatistická významnosť na 1% hladine významnosti

5.16. POČET DETÍ PRIJATÝCH DO NÁHRADNEJ RODINY

Poslednou zo sledovaných charakteristík, o ktorej vplyv sme sa zaujímali, sa dotýkal počtu prijatých detí do náhradnej rodinnej starostlivosti. Pre ilustráciu – približne 66% z pestúnskych rodín prijalo jedno dieťa. 23% malo v starostlivosti dve deti. Ďalších 6% náhradných rodín prijalo tri deti. Štyri a viac detí vychovávalo približne 5% rodín (viď identifikácia vzorky v prílohe). Nasledujúca tabuľka ukazuje, že so vzrastajúcim počtom prijatých detí klesajú asociácie spojené s potencionálnymi komplikáciami. Celková súvislosť sa ukázala ako štatisticky významná, jej hodnota ale spadala do oblasti nezávislosti v rámci ktorej predpokladáme neexistenciu vplyvu. Pri detailnejšom pohľade sa štatisticky významný vzťah ukázal iba v rámci kategórie prijatých súrodeneckých skupín – čím bol počet prijatých detí vyšší, tým boli menšie očakávané komplikácie pri prijatí súrodeneckej skupiny. U ostatných siedmich kategórií bola výška korelačných koeficientov veľmi nízka a spadala do oblasti vzájomnej nezávislosti.

	SS	VV	PS	ZZ	DP	DZ	RD	TZ	SPOLU
POČET PRIJATÝCH DETÍ	-0,141**	-0,062	-0,059	-0,059	-0,054	-0,053	-0,043	0,046	-0,094*

*p <0.05 **p<0.01

5.17. ZHRNUTIE

V dole uvedenej tabuľke sú zhrnuté tie ukazovatele, ktoré mali na hodnotenie asociácií priebehu očakávanej starostlivosti vplyv. U jednej z nich sa súvislosť nepreukázala u žiadnej z ôsmich kategórií (ukončenie náhradnej rodinnej starostlivosti v minulosti). Bol to jediný faktor, nezávislý od všetkých priemerných asociácií. To či bola v náhradných rodinách niekedy ukončená starostlivosť v minulosti alebo nie, nezohrávalo pri priemerných očakávaniach žiadnu rolu. Iné ukazovatele zas naopak diferencovali časť alebo väčšinu z ôsmich skúmaných kategórií. Pre ilustráciu – najčastejšiu rolu s priaznivejšími asociáciami zohrávalo základne vzdelanie, ovdovení náhradní rodičia, náhradné rodiny, ktoré nemali kontakt na iných náhradných rodičov, tí z nich, ktorí boli častejšie obojstranne nezamestnaní, vo vyššom veku (viac ako 58 rokov), bez skúsenosti s prijatím dieťaťa so zariadenia na výkon rozhodnutia súdu (krízové stredisko, detský domov a pod.). Ukazovateľ vierovyznania priaznivo vplýval na hodnotenie súrodeneckých skupín, duševných porúch (rímskokatolícke) a detí, ktoré mali v čase prijatia viac ako 10 rokov (grécko-katolícke vierovyznanie). Najmä ľudia hlásiaci sa k nejakej forme vierovyznania považujú potenciálny priebeh v porovnaní s ateistami za menej komplikovaný. Z hľadiska charakteru umiestnenia pred príchodom do náhradnej rodiny mala najpriaznivejšie hodnotenia skupina, ktorá prijala deti priamo z pôvodnej rodiny. V porovnaní so skupinou, ktorá prijala deti z detských domovov, profesionálnej rodiny, krízového strediska lepšie hodnotila súrodenecké skupiny, týrané zneužívané deti, duševné poruchy a deti s vyšším vekom. Tí z nich, ktorí majú skúsenosť s prijatými deťmi z ústavných zariadení, krízových stredísk alebo iných zariadení na výkon rozhodnutia súdu, očakávali v rámci priemerných hodnotení u uvedených štyroch kategórií detí naopak väčšie komplikácie.

KATEGÓRIE Z NAJPRIAZNIVEJŠIMI ASOCIÁCIAMI uvedené iba sig. charakteristiky		SS sig.9/15	PS sig.4/15	DZ sig.3/15	TZ sig.5/15
1.	status náhradného rodiča / žiadateľa záujemcu	-	-	-	-
2.	národnosť	-	-	-	-
3.	kraj	-	-	-	-
4.	vierovyznanie	rímsko-katolícke	-	-	-
5.	veľkosť obce	do 999 obyvateľov	-	-	-
6.	rodinný stav	ovdovený/ ovdovená	-	ovdovený/ ovdovená	-
7.	vzdelanie	SŠ bez maturity	dokončené základné	dokončené základné	nedokončené základné
8.	ukončenie náhradnej rodinnej starostlivosti v minulosti	-	-	-	-
9.	typ umiestnenia pred prijatím do náhradnej rodiny	pôvodná rodina	-	-	pôvodná rodina
10.	príbuzenský vzťah k náhradným rodičom	-	-	-	áno
11.	celkový príjem domácnosti	menej ako 700 euro	-	-	701-900 euro
12.	kontakt na iné náhradné rodiny	žiadny kontakt	žiadny kontakt	-	žiadny-kontakt
13.	pracovný status náhradných rodičov	obidvaja nezamestnaní	obidvaja nezamestnaní	-	-
14.	priemerný vek náhradných rodičov	-	viac ako 58 rokov	viac ako 58 rokov	-
15.	dĺžka trvania náhradnej rodinnej starostlivosti	5-8 rokov	-	-	-
		ZZ sig.5/15	DP sig.7/15	VV sig.7/15	RD sig.4/15
1.	status náhradného rodiča/žiadateľa/záujemcu	má dieťa so znevýhodňujúcimi charakteristikami	-	-	má dieťa so znevýhodňujúcimi charakteristikami
2.	národnosť	-	-	-	rómska

3.	kraj	-	-	-	košický
4.	vierovyznanie	-	rímsko-katolícke	grécko-katolícke	-
5.	veľkosť obce	-	-	-	-
6.	rodinný stav	ovdovený/ ovdovená	ovdovený/ ovdovená	ovdovený/ ovdovená	-
7.	vzdelanie	základné	základné	základné	nedokončené základné
8.	ukončenie náhradnej rodinnej starostlivosti v minulosti	-	-	-	-
9.	typ umiestnenia pred prijatím do náhradnej rodiny	-	pôvodná rodina	pôvodná rodina	-
10.	príbuzenský vzťah k náhradným rodičom	-	áno	-	-
11.	celkový príjem domácnosti	-	-	-	-
12.	kontakt na iné náhradné rodiny	-	-	žiadny kontakt	-
13.	pracovný status náhradných rodičov	-	obidvaja nezamestnaní	obidvaja nezamestnaní	-
14.	priemerný vek náhradných rodičov	viac ako 58 rokov	viac ako 58 rokov	viac ako 58 rokov	-
15.	dĺžka trvania náhradnej rodinnej starostlivosti	viac ako 11 rokov	-	-	-

6. UKAZOVATELE VPLÝVAJÚCE NA PRIJATIE „ŤAŽKO UMIESTNITELNÉHO“ DIEŤAŤA

Náhradní rodičia sú voči „ťažko umiestniteľným“ deťom otvorení v rôznej miere a rozličné sú aj motivácie prijať dieťa do rodiny. Nie všetky náhradné rodiny sú tak odborne zdatné a pripravené, aby sa rozhodli prijať aj dieťa so stigmatizujúcimi, zdravotnými alebo psychickými problémami. Aj keď sa vo vzorke nachádzal veľký podiel z nich, ktorí mali takúto skúsenosť (rovnako ako aj medzi žiadateľmi/záujemcami, ktorí deklarovali, že nad tým uvažujú), nie u všetkých je to cieľ. Vyrastanie detí v pestúnskej starostlivosti má rôzny kontext, požiadavky náhradných rodičov obsahujú aj kritériá, ktoré pochopiteľne nemusia zahŕňať zdravotné, psychické alebo iné charakteristiky, potenciálne spôsobujúce dodatočné komplikácie. Ak navyše, náhradní rodičia majú pocit, že v tom ostanú sami, bez kvalitného servisu a podporných služieb, brány znevýhodneným deťom môžu ostať zatvorené aj tam, kde by za iných okolností mohli deti vyrastať v rodinách (viď kap.9). Jednou z kľúčových úloh bolo preto zistiť, ktoré sociodemografické charakteristiky a ďalšie okolnosti asociujú s väčšou otvorenosťou náhradného rodinného prostredia aj voči tejto špecifickej podskupine detí. Zisťovali sme, akými sociodemografickými a inými charakteristikami sa vyznačujú tí náhradní rodičia, ktorí uviedli, že prijali medzi seba aj dieťa, zaradené do jednej alebo viacerých kategórií „ťažkého umiestnenia“. Na základe získaného empirického obrazu identifikujeme ukazovatele, ktoré vplývajú na väčšiu otvorenosť náhradného rodinného prostredia. V kapitole sú uvedené dva typy tabuliek. Všeobecná tabuľka poukazuje na výšku podielov náhradných rodín s „ťažko umiestniteľným“ dieťaťom v závislosti od vybraného ukazovateľa, ktorého predpokladaný vplyv skúmate. Ilustruje biviačný vzťah, v ktorom nie je špecifikované, o aké dieťa v náhradnej rodine sa jedná. Druhá tabuľka analyzuje vzťahy hlbšie a v závislosti od predpokladaného vplyvu konkrétneho ukazovateľa poukazuje na výšku podielov prijatých detí u každej z ôsmich skúmaných kategórií „ťažkého umiestnenia“. Pri identifikovaní vzťahov sme v obidvoch tabuľkách zisťovali štatistickú významnosť a asociácie, poukazujúce na vecnú silu vzťahu. Zo získaného empirického obrazu vieme určiť, akými charakteristikami častejšie disponujú tie náhradné rodiny, v ktorých vyrastajú deti buď so zdravotnými, psychickými problémami alebo inými stigmatizujúcimi črtami.

6.1. VPLYV NÁRODNOSTI

Prvou sociodemografickou charakteristikou, u ktorej sme zisťovali existenciu asociácie, sa týkala národnosti, ku ktorej sa náhradný rodič (matka) pri vypĺňaní dotazníka prihlásila. Najväčšie podiely „ťažko umiestniteľných“ detí sa nachádzali v skupine náhradných rodičov, ktorí uviedli rómsku národnosť. Nasledovala iná národnosť (rusínska, ukrajinská iná menšinová) a nakoniec to boli náhradní rodičia v skupine slovenskej národnosti. Nepreukázala sa ale existencia štatisticky významných rozdielov. Nevieme preto, či zistené rozdiely môžeme očakávať aj v celej populácii náhradných rodičov na Slovensku. Predpokladáme preto, že sa budú líšiť pri prijatí „ťažko umiestniteľného“ dieťaťa v závislosti od národnosti, ku ktorej sa prihlásili iba minimálne s veľmi malým alebo žiadnym rozdielom. Vzťah subjektívneho prihlásenia sa k národnosti a prijatia dieťaťa s charakteristikou „ťažkej umiestniteľnosti“ do náhradnej rodiny je navzájom nezávislý.

	prvý najvyšší podiel -	rómska národnosť
	druhý najvyšší podiel –	neuvedená alebo iná národnosť
	tretí najvyšší podiel	- slovenská národnosť

NÁRODNOSŤ	NÁHRADNÉ RODINY BEZ DIEŤAŤA V KATEGÓRIÍ „ŤAŽKO UMIESTNITELNÉ“		NÁHRADNÉ RODINY S DIEŤAŤOM V KATEGÓRIÍ „ŤAŽKO UMIESTNITELNÉ“		SPOLU	
	N	Percento	N	percento	N	percento
slovenská	175	37,8%	288	62,2%	463	100%
maďarská	11	44,0%	14	56,0%	25	100%
rómska	4	14,8%	23	85,2%	27	100%
iná	2	33,3%	4	66,7%	6	100%
spolu	192	36,9%	329	63,1%	521	100%

Pri detailnejších triedeniach náhradní rodičia, hlásiaci sa k menšinovej národnosti, mali v porovnaní s majoritou vyššie podiely prijatých detí u piatich z ôsmich kategórií – veľkých súrodeneckých skupín, porúch správania, duševných porúch, detí s vyšším vekom alebo detí, ktoré sú vnímané ako rómske. V skupine náhradných rodičov, ktorí sa prihlásili k slovenskej národnosti boli naopak podiely väčšie u prijatých detí so skúsenosťou s drogovou závislosťou, u detí, týraných/zneužívaných alebo zdravotne znevýhodnených. Menšinová národnosť štatisticky významne diferencovala tri charakteristiky - prijatie detí s poruchami správania ($\Phi=0.110$, sig.<0.05), detí s duševnými poruchami ($\Phi=0.151$, sig.<0.05) alebo prijatie rómskych detí ($\Phi=0.186$, sig.<0.05) – u poslednej sa vecná súvislosť s menšinovou národnosťou ukázala ako najsilnejšia. Na prijatie detí s uvedenými tromi charakteristikami má menšinová národnosť vplyv. Rozdiely môžeme očakávať aj v populácii

náhradných rodičov, pričom v skupine menšiny sa nachádzajú takéto deti štatisticky významne častejšie ako predpokladá hypotéza nezávislosti (++/+). U ostatných charakteristík predpokladáme existenciu nezávislosti.

PRIJALI STE DO SVOJEJ RODINY AJ NIEKTORÉ Z DETÍ S UVEDENÝMI CHARAKTERISTIKAMI? (podiel odpovedí áno, oranžovým je označená štatistická významnosť a najvyšší podiel pre danú charakteristiku)				
AKÁ JE VAŠA NÁRODNOSŤ?	SS	PS	DZ	TZ
slovenská (N=463)	16,2%	-20,1%	3,9%	20,3%
menšinová (N=58)	17,2%	+34,5%	1,7%	15,5%
	ZZ	DP	VV	RD
slovenská (N=463)	14,0%	--6,3%	12,3%	--28,3%
menšinová (N=58)	13,8%	++17,2%	13,8%	++50,0%

6.2. VPLYV KRAJA

Náhradné rodiny s „ťažko umiestniteľnými“ deťmi sa nachádzajú vo všetkých ôsmich krajoch Slovenska. Pri vzájomnom porovnaní ich zastúpenia v regiónoch Slovenska, najväčší podiel náhradných rodín s dieťaťom so znevýhodňujúcou charakteristikou bol najmä v košickom, trnavskom a žilinskom kraji. Naopak, najmenší podiel sa nachádzal v bratislavskom regióne. Fakt prijatia dieťaťa zaradeného do kategórie „ťažkej umiestniteľnosti“ má s krajom, v ktorých náhradné rodiny bývajú, súvislosť (sig.<0.05). Celková asociácia sa ale ukázala ako pomerne malá (Cramers V = 0,164). Detailnejšia analýza odhalila, že náhradné rodiny, ktoré pochádzajú najmä z košického kraja, mali vo svojej rodine dieťa v kategórii „ťažkej umiestniteľnosti“ štatisticky významne častejšie ako je predpoklad nezávislosti. Košický kraj je regiónom, v ktorom vysoké podiely rodín s dieťaťom so znevýhodňujúcimi charakteristikami môžeme očakávať aj v populácii náhradných rodín. V ostatných krajoch očakávame v podieloch „ťažko umiestniteľných“ detí minimálne alebo žiadne rozdiely.

	prvý najvyšší podiel - košický kraj
	druhý najvyšší podiel - trnavský kraj
	tretí najvyšší podiel - žilinský kraj

KRAJ	NÁHRADNÉ RODINY BEZ DIEŤAŤA V KATEGÓRII „ŤAŽKO UMIESTNITEĽNÉ“			NÁHRADNÉ RODINY S DIEŤAŤOM V KATEGÓRII „ŤAŽKO UMIESTNITEĽNÉ“			SPOLU	
	N	percento	adj.r.	N	percento	adj.r.	N	percento
bratislavský	16	47,1%	o	18	52,9%	o	34	100%
trnavský	8	25,8%	o	23	74,2%	o	31	100%
nitriansky	27	38,6%	o	43	61,4%	o	70	100%
banskobystrický	51	45,1%	o	62	54,9%	o	113	100%
trenčiansky	24	42,1%	o	33	57,9%	o	57	100%
žilinský	27	34,6%	o	51	65,4%	o	78	100%
košický	18	22,8%	--	61	77,2%	++	79	100%
prešovský	23	37,7%	o	38	62,3%	o	61	100%
spolu	194	37,1%	o	329	62,9%	o	523	100%

Pri detailnejších triedeniach, u ôsmich kategórií „ťažkého umiestnenia“ sa ukázalo, že kraje štatisticky významne diferencovali rozdiely v podieloch náhradných rodín v štyroch charakteristikách – poruchách správania (Cramers V= 0,183, sig<0.05), drogových závislostí (Cramers V=0,209 sig<0.05), duševných porúch (Cramers V= 0,222 sig<0.05) a nakoniec u detí vnímaných ako rómskych (Cramers V= 0.165 sig<0.05). U všetkých z nich mal región vplyv na fakt prijatia detí s uvedenými znevýhodňujúcimi charakteristikami. Najsilnejšia miera asociácie sa ukázala u duševných porúch detí, ktoré pochádzali najmä z náhradných rodín v košickom kraji. Z rovnakého kraja pochádzali aj náhradné rodiny, ktoré prijali deti s poruchami správania alebo deti vnímané ako rómske. Z košického kraja pochádzali najvyššie podiely aj ďalších prijatých detí - súrodeneckých skupín, alebo s vyšším vekom. Naopak - podiely detí so skúsenosťou s drogovými závislosťami, boli najvyššie v náhradných rodinách v bratislavskom kraji a deti so skúsenosťou s týraním/zneužívaním v trnavskom kraji.

PRIJALI STE DO SVOJEJ RODINY AJ NIEKTORÉ Z DETÍ S UVEDENÝMI CHARAKTERISTIKAMI? (podiel odpovedí áno, oranžovým je označená štatistická významnosť a najvyšší podiel pre danú charakteristiku)				
KRAJ	SS	PS	DZ	TZ
bratislavský (N=34)	8,8%	8,8%	++17,6%	14,7%
trnavský (N=31)	19,4%	19,4%	3,2%	32,3%
nitriansky (N=70)	11,4%	20,0%	4,3%	22,9%
banskobystrický (N=113)	16,8%	16,8%	1,8%	15,9%
trenčiansky (N=57)	14,0%	15,8%	5,3%	12,3%
žilinský (N=78)	12,8%	+32,1%	1,3%	15,4%
košický (N=79)	25,3%	++32,9%	2,5%	24,1%
prešovský (N=61)	16,4%	18,0%	1,6%	27,9%
	ZZ	DP	VV	RD
bratislavský (N=34)	8,8%	2,9%	5,9%	23,5%
trnavský (N=31)	19,4%	3,2%	16,1%	35,5%
nitriansky (N=70)	21,4%	12,9%	7,1%	30,0%
banskobystrický (N=113)	8,8%	3,5%	11,5%	29,2%
trenčiansky (N=57)	12,3%	1,8%	10,5%	36,8%
žilinský (N=78)	16,7%	6,4%	12,8%	--16,7%
košický (N=79)	13,9%	+++19,0%	16,5%	+41,8%
prešovský (N=61)	16,4%	4,9%	14,8%	32,8%

6.3. VPLYV VIEROVYZNANIA

Vierovyznanie, podobne ako tomu bolo u národnosti, nemalo pri prijatí dieťaťa s charakteristikami „ťažkej umiestniteľnosti“ zásadný vplyv. Nasledujúca tabuľka ukazuje, že najväčšie podiely ťažko umiestniteľných detí sa nachádzali v náhradných rodinách s iným, nešpecifikovaným vierovyznaním, v skupine grécko-katolíckych veriacich alebo u náhradných rodičov, hlásiacich sa k reformovanému kresťanskému vierovyznaniu. Najmenší podiel takýchto detí bol v skupine náhradných rodičov evanjelíkov augsburského vyznania. Nepreukázali sa ale štatisticky významné rozdiely, z ktorých by sa dalo usudzovať na existenciu rozdielov medzi skupinami vierovyznania v celej populácii náhradných rodičov, ktorý by poukazoval na vzájomný vzťah. Predpokladáme, že náhradní rodičia sa v populácii pri prijatí „ťažko umiestniteľného“ dieťaťa v závislosti od vierovyznania zásadne nelíšia a rozdiely v závislosti od vierovyznania budú v populácii minimálne alebo žiadne.

	prvý najvyšší podiel - iné vierovyznanie
	druhý najvyšší podiel - grécko-katolícke
	tretí najvyšší podiel - reformované kresťanské

VIEROVYZNANIE	NÁHRADNÉ RODINY BEZ DIEŤAŤA V KATEGÓRII „ŤAŽKO UMIESTNITEĽNÉ“		NÁHRADNÉ RODINY S DIEŤAŤOM V KATEGÓRII „ŤAŽKO UMIESTNITEĽNÉ“		SPOLU	
	N	percento	N	percento	N	Percento
rímskokatolícke	131	38,0%	214	62,0%	345	100%
evanjelické augsburského v.	17	39,5%	26	60,5%	43	100%
grécko-katolícke	9	29,0%	22	71,0%	31	100%
reformované kresťanské	6	33,3%	12	66,7%	18	100%
bez vyznania	23	41,1%	33	58,9%	56	100%
iné	5	25,0%	15	75,0%	20	100%
spolu	191	37,2%	322	62,8%	513	100%

Pri detailnejších porovnaníach vplyvu vierovyznania na prijatie detí s kategóriami „ťažkého umiestnenia“ sa v skupine, hlásiacej k jeho niektorej forme (zlúčené skupiny), nachádzali väčšie podiely detí u šiestich z nich – veľké súrodenecké skupiny, poruchy správania, drogové závislosti, duševné poruchy, deti s vyšším vekom a deti vnímané ako rómske. Ale jedine u prijatia detí s duševnými poruchami sa rozdiely ukázali ako štatisticky významné, aj keď s pomerne malou mierou asociácie (Cramers V=0,167). Naopak v skupine náhradných rodičov, ktorá sa neprihlásila k žiadnej forme vierovyznania, boli podiely väčšie u dvoch z charakteristík – zdravotných

znevýhodnení a detí týraných a zneužívaných - nešlo ale o štatisticky významné rozdiely. Opäť predpokladáme, že v populácii náhradných rodičov sa títo nebudú v závislosti od toho, či sa hlásia k viere, odlišovať.

PRIJALI STE DO SVOJEJ RODINY AJ NIEKTORÉ Z DEŤÍ S UVEDENÝMI CHARAKTERISTIKAMI? (podiel odpovedí áno, oranžovým je označená štatistická významnosť a najvyšší podiel pre danú charakteristiku)				
VIEROVYZNANIE	SS	PS	DZ	TZ
vierovyznanie (N=437)	16,9%	21,3%	3,7%	19,5%
ateista (N=56)	7,1%	16,1%	3,6%	25,0%
	ZZ	DP	VV	RD
vierovyznanie (N=437)	13,0%	8,0%	12,8%	29,5%
ateista (N=56)	17,9%	3,6%	8,9%	28,6%

6.4. VPLYV VEĽKOSTI OBCE

Pri porovnaní podielov náhradných rodín s „ťažko umiestniteľnými“ deťmi, v závislosti od veľkosti obce, sa najvyššie z nich nachádzali v náhradných rodinách, pochádzajúcich najmä z najmenších obcí – do 999 obyvateľov. Aj druhý a tretí najvyšší podiel sa týkal náhradných rodín žijúcich vo veľmi malých mestách – do 5000 obyvateľov. Najmenší podiel náhradných rodičov s prijatým dieťaťom v kategóriách „ťažkej umiestniteľnosti“ sa nachádzal v náhradných rodinách bývajúcich naopak v najväčších mestách. Medzi veľkosťou obce a prijatím dieťaťa v kategórii „ťažkej umiestniteľnosti“ sa ukázali štatistické významné asociácie (Gamma = 0,147, sig.<0.05). Čím väčšie mesto, tým menší podiel náhradných rodín s ťažko umiestniteľnými deťmi. Vecná súvislosť je ale veľmi nízka. Predpokladáme, že prijatie dieťaťa so znevýhodňujúcimi charakteristikami má s veľkosťou obce, v ktorej náhradné rodiny bývajú, vzťah, aj keď veľmi slabý.

	prvý najvyšší podiel - do 999 obyvateľov
	druhý najvyšší podiel - 2000 – 4999 obyvateľov
	tretí najvyšší podiel - 1000-1999 obyvateľov

VEĽKOSŤ OBCE	NÁHRADNÉ RODINY BEZ DIEŤAŤA V KATEGÓRII „ŤAŽKO UMIESTNITEĽNÉ“		NÁHRADNÉ RODINY S DIEŤAŤOM V KATEGÓRII „ŤAŽKO UMIESTNITEĽNÉ“		SPOLU	
	N	percento	N	percento	N	percento
do 999	31	29,0%	76	71,0%	107	100%
1000-1999	32	38,1%	52	61,9%	84	100%
2000-4999	34	32,1%	72	67,9%	106	100%
5000-19999	29	42,6%	39	57,4%	68	100%
20000-90 000	46	40,0%	68	59,6%	114	100%
nad 90 000	17	50,0%	17	50,0%	34	100%
spolu	189	36,8%	324	63,2%	513	100%

Detailnejší pohľad na náhradné rodiny s deťmi s rôznymi „ťažko umiestniteľnými“ charakteristikami ukázal, že podiely väčšiny z nich sa s veľkosťou obce znižujú. Čím je obec/mesto väčšie, tým je podiel detí so znevýhodňujúcimi charakteristikami v náhradných rodinách menší - platí to najmä pri deťoch prijatých s veľkými súrodeneckými skupinami (Gamma =0.267 sig.<0.05), poruchami správania (Gamma =0.198 sig.<0.05), duševnými poruchami (Gamma = 0.323 sig.<0.05) a u detí s vyšším vekom (Gamma = 0.192. sig.<0.05). U uvedených štyroch charakteristík mala veľkosť obce štatisticky významný vplyv - v niektorých prípadoch pomerne s veľkou výškou vecnej asociácie (duševné poruchy). S nárastom počtu obyvateľov v meste klesal medzi náhradnými rodinami podiel rodičov, ktorí prijali dieťa s uvedenými štyrmi znevýhodneniami. U ostatných kategórií „ťažkého umiestnenia“ neboli asociácie štatisticky významné, niektoré z nich mali ale rovnako mierne klesajúcu tendenciu - jednalo sa napríklad o podiel náhradných rodín so zdravotne znevýhodnenými deťmi, kde bol tento najmenší vo veľkých mestách. Naopak náznak opačného trendu sa ukázal u náhradných rodín, ktoré prijali dieťa so skúsenosťou s drogovou závislosťou, kde sa najväčší podiel náhradných rodičov nachádzal v najväčších obciach/mestách (viď tiež bratislavský kraj a deti so skúsenosťou s drogovou závislosťou). Podiely náhradných rodín s prijatým rómskym dieťaťom s veľkosťou obce taktiež mierne klesali. Výnimku tvorili najväčšie mestá, kde podiel rómskych detí v náhradných rodinách opäť narástol. V ostatných náhradných rodinách, s deťmi týranými/zneužívanými neexistovala s veľkosťou obce žiadna asociácia. Prijatie dieťaťa do náhradnej rodiny s takouto negatívnou skúsenosťou je od veľkosti obce/mesta nezávislé.

PRIJALI STE DO SVOJEJ RODINY AJ NIEKTORE Z DETÍ S UVEDENÝMI CHARAKTERISTIKAMI? (podiel odpovedí áno, oranžovým je označená štatistická významnosť a najvyšší podiel pre danú charakteristiku)				
VEĽKOSŤ OBCE/MESTA	SS	PS	DZ	TZ
do 999 (N=107)	19,6%	29,0%	2,8%	21,5%
1000-1999 (N=84)	23,8%	26,2%	3,6%	21,4%
2000-4999 (N=106)	17,9%	20,8%	1,9%	20,8%
5000-19999 (N=68)	14,7%	19,1%	2,9%	13,2%
20000-90 000 (N=114)	9,6%	16,7%	4,4%	21,1%
nad 90 000 (N=34)	2,9%	14,7%	11,8%	20,1%
	ZZ	DP	VV	RD
do 999 (N=107)	20,6%	14,0%	12,1%	39,3%
1000-1999 (N=84)	13,1%	8,3%	19,0%	33,3%
2000-4999 (N=106)	12,3%	5,7%	11,3%	27,4%
5000-19999 (N=68)	13,2%	5,9%	10,3%	25,0%
20000-90 000 (N=114)	13,2%	6,1%	8,8%	25,4%
nad 90 000 (N=34)	8,8%	0,0%	2,9%	35,3%

6.5. VPLYV RODINNÉHO STAVU

Rodinný stav náhradných rodičov patril po kraji a veľkosti obce k tretej sociodemografickej charakteristike, ktorá ovplyvňovala prijatie. Nasledujúca tabuľka uvádza, že najvyššie podiely „ťažko umiestniteľných“ detí sa nachádzali v kategórii „vydatá/ženatý, tzn. v rodinách, ktoré prešli aktom uzavretia manželstva. Nasledovali rozvedení a nakoniec ovdovení náhradní rodičia. Najmenšie podiely znevýhodnených detí sa nachádzali v skupine slobodných jednotlivcov. Preukázala sa existencia vzťahu medzi formou rodinného stavu náhradného rodiča a faktom prijatia dieťaťa spadajúceho do charakteristiky „ťažkej umiestniteľnosti“. Celková súvislosť bola opäť relatívne nízka (Cramers $V = 0,138$). Detailnejšie porovnanie ukazuje, že najmä v prípade náhradných rodičov, ktorí žijú v rodinách s uzavretým manželstvom, sa štatisticky významne častejšie - než by odpovedalo hypotéze nezávislosti - nachádzajú deti v kategóriách „ťažkej umiestniteľnosti“. Naopak – medzi slobodnými náhradnými rodičmi to bolo štatisticky významné menej. Dve formy rodinného stavu tak zohrávajú pri prijatí dieťaťa svoju rolu.

	prvý najvyšší podiel - vydatá/ženatý
	druhý najvyšší podiel - rozvedená/rozvedený
	tretí najvyšší podiel - ovdovená/ovdovený

RODINNÝ STAV	NÁHRADNÉ RODINY BEZ DIEŤAŤA V KATEGÓRII „ŤAŽKO UMIESTNITEĽNÉ“			NÁHRADNÉ RODINY S DIEŤAŤOM V KATEGÓRII „ŤAŽKO UMIESTNITEĽNÉ“			SPOLU	
	N	percento	adj.r.	N	percento	adj.r.	N	percento
vydatá/ženatý	124	33,8%	-	243	66,2%	+	367	100%
rozvedená/rozvedený	26	38,8%	o	42	61,2%	o	67	100%
odvodená/ovdovený	17	41,5%	o	24	58,5%	o	41	100%
slobodná/slobodný	30	55,6%	++	24	44,4%	--	54	100%
spolu	197	37,2%		332	62,8%		529	100%

Detailnejší pohľad vplyvu rodinného stavu na prijatie detí s „ťažko umiestniteľnými“ charakteristikami sa pri jeho zmene z manželstva na rodinný stav iného typu (rozvedený, ovdovený, slobodný) ukázal u jednej charakteristiky – súrodeneckých skupín (Cramers $V = 0.130$ sig.< 0.05). Znamená to, že tieto deti sú štatisticky významne menej často prijaté do náhradných rodín, v ktorých náhradní rodičia nie sú vydaté/ženatý. U rómskych detí tomu bolo naopak – najväčší podiel z nich sa nachádzal v skupine vydatá/ženatý (Cramers $V = 0.130$, sig.<0.05). Aj u ostatných charakteristík môžeme pri zmene rodinného stavu (vydatá/ženatý) sledovať klesajúce podiely (týrané/zneužívané deti, zdravotné znevýhodnenia), nejde ale o štatisticky významné rozdiely. U ďalších

detí - so skúsenosťou s drogovou závislosťou, súrodeneckých skupín alebo duševných porúch je lineárny trend menej jednoznačný a rovnako štatisticky nevýznamný.

PRIJALI STE DO SVOJEJ RODINY AJ NIEKTORE Z DETÍ S UVEDENÝMI CHARAKTERISTIKAMI? (podiel odpovedí áno, oranžovým je označená štatistická významnosť a najvyšší podiel pre danú charakteristiku)				
RODINNÝ STAV	SS	PS	DZ	TZ
vydatá/ženatý (N=367)	18,0%	24,3%	3,0%	20,4%
rozvedená/rozvedený (N=67)	10,4%	20,9%	7,5%	19,4%
odvodená/odvovený (N=41)	24,4%	14,6%	7,3%	19,5%
slobodná/slobodný (N=54)	-5,6%	9,3%	0,0%	11,1%
	ZZ	DP	VV	RD
vydatá/ženatý (N=367)	15,5%	8,4%	11,4%	++34,3%
rozvedená/rozvedený (N=67)	10,4%	4,5%	14,9%	26,9%
odvodená/odvovený (N=41)	9,8%	9,8%	14,6%	19,5%
slobodná/slobodný (N=54)	13,0%	3,7%	14,8%	-18,5%

6.6. VPLYV NAJVIŠŠIEHO DOSIAHNUTÉHO VZDELANIA

Najvyšší podiel náhradných rodín s deťmi so znevýhodňujúcimi charakteristikami bol u vysokoškolsky vzdelaných náhradných rodičov (náhradná matka). Nasledovala skupina stredoškolsky vzdelaných a nakoniec to boli náhradní rodičia so základným vzdelaním. Nepreukázali sa štatisticky významné asociácie vplyvu vzdelania na prijatie dieťaťa v kategórii „ťažkej umiestniteľnosti“. Predpokladáme, že napriek rozdielom medzi podielmi, ktoré ukazujú dole uvedená tabuľka, náhradní rodičia sa v prijatí „ťažko umiestniteľného“ dieťaťa - v závislosti od výšky dosiahnutého vzdelania v populácii zásadne nelíšia, a podielový rozdiel vzdelanostných skupín je minimálny alebo žiadny.

	prvý najvyšší podiel - vysokoškolské
	druhý najvyšší podiel - základné
	tretí najvyšší podiel - stredoškolské s maturitou

VZDELANIE	NÁHRADNÉ RODINY BEZ DIEŤAŤA V KATEGÓRII „ŤAŽKO UMIESTNITEĽNÉ“		NÁHRADNÉ RODINY S DIEŤAŤOM V KATEGÓRII „ŤAŽKO UMIESTNITEĽNÉ“		SPOLU	
	N	percento	N	percento	N	percento
základné	29	36,7%	50	63,3%	79	100%
stredoškolské bez maturity	52	39,7%	79	60,3%	131	100%
stredoškolské s maturitou	73	38,0%	119	62,0%	192	100%
vysokoškolské	44	34,1%	85	65,9%	129	100%
spolu	198	37,3%	333	62,7%	531	100%

Detailnejší pohľad na súvislosti vzdelania náhradnej matky a prijatia detí s charakteristikami „ťažkého umiestnenia“ ukázal štatisticky významné asociácie prijatia detí s veľkými súrodeneckými skupinami ($\Gamma = 0.225$ sig.<0.05) a detí, ktoré mali skúsenosť s týraním a zneužívaním ($\Gamma = -0.237$ sig.<0.05). U prvej z uvedených charakteristík sa so zvyšujúcim vzdelaním znižovali podiely prijatých veľkých súrodeneckých skupín. U náhradných rodín, ktoré prijali dieťa so skúsenosťou s týraním alebo zneužívaním, s rastúcim vzdelaním tieto podiely naopak rástli. Celková súvislosť sa ukázala ako pomerne vysoká. So zvyšujúcim sa vzdelaním náhradnej matky rástli aj podiely prijatia detí s poruchami správania a detí so skúsenosťou s drogovou závislosťou. Rovnako tomu bolo aj u ostatných charakteristík „ťažkej umiestniteľnosti“, a preto bez štatistickej významnosti predpokladáme existenciu vzájomnej nezávislosti.

PRIJALI STE DO SVOJEJ RODINY AJ NIEKTORE Z DETÍ S UVEDENÝMI CHARAKTERISTIKAMI? (podiel odpovedí áno, oranžovým je označená štatistická významnosť a najvyšší podiel pre danú charakteristiku)				
VZDELANIE	SS	PS	DZ	TZ
základné (N=79)	21,5%	21,5%	1,3%	10,1%
stredoškolské bez maturity (N=131)	19,8%	26,0%	3,1%	18,3%
stredoškolské s maturitou (N=192)	15,6%	20,3%	2,6%	19,3%
vysokoškolské (N=129)	10,1%	18,6%	7,0%	27,1%
	ZZ	DP	VV	RD
základné (N=79)	12,7%	10,1%	11,4%	34,2%
stredoškolské bez maturity (N=131)	9,2%	8,4%	15,3%	23,7%
stredoškolské s maturitou (N=192)	16,7%	7,8%	8,3%	30,7%
vysokoškolské (N=129)	16,3%	4,7%	16,3%	34,1%

6.7. VPLYV UKONČENEJ NÁHRADNEJ RODINNEJ STAROSTLIVOSTI V MINULOSTI

Ukončenie náhradnej starostlivosti v minulosti bolo v poradí štvrtým sledovaným ukazovateľom s preukázanou súvislosťou. Tabuľka nižšie ukazuje, že v skupine náhradných rodičov, ktorí už niekedy vo svojej minulosti ukončili starostlivosť jednému alebo viacerým deťom, mali v súčasnosti častejšie vo svojom rodinnom prostredí dieťa aj v kategórii „ťažkého umiestnenia“. Zo skupiny náhradných rodičov s už ukončenou starostlivosťou pochádzalo až 85% náhradných rodín s „ťažko umiestniteľným“ dieťaťom. V skupine náhradných rodín bez skúsenosti s prijatím dieťaťa z minulosti to bolo približne 60% podiel. Existenciu asociácie medzi ukončenou náhradnou rodinnou starostlivosťou v minulosti a prijatím „ťažko umiestniteľného“ dieťaťa preukázal aj test nezávislosti (sig.<0.001). Celková súvislosť sa v porovnaní s predošlými charakteristikami (kraj, rodinný stav, obec) ukázala ako pomerne vysoká (Phi=0,230). Pri detailnejšom pohľade sa ukazuje, že náhradné rodiny, ktoré už v minulosti dieťa prijali, mali aj štatisticky významne častejšie prijaté dieťaťa v kategórii „ťažkej umiestniteľnosti“, než by odpovedalo predpokladu nezávislosti (+++). U tých, ktorí si touto skúsenosťou neprešli, tomu bolo presne naopak (---). Asociáciu rozdielov medzi ukončenou náhradnou rodinnou starostlivosťou a charakteristikami „ťažkej umiestniteľnosti“ môžeme očakávať aj v populácii všetkých náhradných rodičov.

 prvý najvyšší podiel - už niekedy ukončená starostlivosť v minulosti
 druhý najvyšší podiel - prvé dieťa v náhradnej rodine

UKONČENÁ NÁHRADNÁ RODINNÁ STAROSTLIVOSŤ V MINULOSTI	NÁHRADNÉ RODINY BEZ DIEŤAŤA V KATEGÓRII „ŤAŽKO UMIESTNITEĽNÉ“			NÁHRADNÉ RODINY S DIEŤAŤOM V KATEGÓRII „ŤAŽKO UMIESTNITEĽNÉ“			SPOLU	
	N	percento	adj.r.	N	percento	adj.r.	N	Percento
nie	181	41,2%	+++	258	58,8%	---	439	100%
áno	11	14,1%	---	67	85,9%	+++	78	100%
spolu	192	37,1%	o	325	62,9%	o	517	100%

Detailnejší pohľad na asociácie medzi ukončenou náhradnou rodinnou starostlivosťou a konkrétnymi kategóriami „ťažkého umiestnenia“ ukázal, že skupina náhradných rodičov, ktorá už v minulosti prijala alebo ukončila dieťaťu starostlivosť, bola zároveň tou skupinou, v rámci ktorej sa nachádzali väčšie podiely „ťažko umiestniteľných“ detí so všetkými ôsmimi znevýhodňujúcimi charakteristikami. Náhradní rodičia so skúsenosťou s poskytovanou starostlivosťou z minulosti tak boli viac otvorenými aj ďalším deťom, u ktorých je prijatie do rodiny ťažšie. Štatisticky významné rozdiely sa ukázali u štyroch kategórií - pri prijatí detí s väčšími súrodeneckými skupinami (Phi=0.320 sig.<0.05), u detí so skúsenosťou s týraním a zneužívaním (Phi=0.156 sig.<0.05), u zdravotných znevýhodnení (Phi=0.133 sig.<0.05) a pri vyššom veku Phi=0.134 sig.<0.05). Väčšia skúsenosť s náhradnou rodinnou starostlivosťou je tak jedným z ukazovateľov, ktorý predikuje väčšiu otvorenosť aj voči deťom s problémovými, zdravotnými alebo stigmatizujúcimi charakteristikami.

PRIJALI STE DO SVOJEJ RODINY AJ NIEKTORE Z DETÍ S UVEDENÝMI CHARAKTERISTIKAMI? (podiel odpovedí áno, oranžovým je označená štatistická významnosť a najvyšší podiel pre danú charakteristiku)				
UKONČENÁ NRS V MINULOSTI	SS	PS	DZ	TZ
nie (N=439)	10,9%	19,1%	3,4%	18,9%
áno (N=78)	+++43,6%	+++37,2%	5,1%	23,1%
	ZZ	DP	VV	RD

nie (N=439)	12,5%	6,6%	10,7%	29,8%
áno (N=78)	++25,6%	12,8%	++23,1%	34,6%

6.8. VPLYV TYPU UMIESTNENIA DIEŤAŤA PRED PRÍCHODOM DO NÁHRADNEJ RODINY

Deti, ktoré nedostali možnosť vyrastať vo vlastnej rodine, sa dostávajú do náhradných rodín rôznymi cestami. Môžu byť prijaté priamo z biologickej, profesionálnej rodiny, skupiny detského domova, krízového strediska, z ďalších zariadení alebo náhradných rodín. Sprievodná tabuľka ukazuje, odkiaľ najčastejšie pochádzali. Najväčšie podiely tvoria deti z krízových stredísk, kam sú umiestnené najmä deti so skúsenosťou s týraním, zneužívaním alebo zanedbávaním. Až 78% detí, ktoré boli prijaté do náhradných rodín z tohto typu zariadenia boli zaradené v kategóriách „ťažkej umiestniteľnosti“. Nasledovala skupina detí z detského domova (73%) a skupina detí z profesionálnych rodín (62%). Najmenší podiel pochádzal zo skupiny, ktoré prišli do náhradnej rodinnej starostlivosti priamo z biologických rodín (43%). Medzi typom umiestnenia pred prijatím a kategóriami „ťažkej umiestniteľnosti“ sa ukázali štatisticky významné asociácie - celková súvislosť bola najvyššia spomedzi všetkých doterajších ukazovateľov (Cramers V = 0.256). Detailnejší pohľad ukázal, že najmä zo skupiny detského domova boli štatisticky významné častejšie deti s charakteristikou „ťažkej umiestniteľnosti“ (+++). Naopak u detí, ktorí prišli do náhradnej rodiny priamo z pôvodnej rodiny, sa „ťažko umiestniteľných“ detí nachádzalo štatisticky významne menej, ako by predpokladala hypotéza nezávislosti. (---).

	prvý najvyšší podiel - krízové stredisko
	druhý najvyšší podiel - skupina detského domova
	tretí najvyšší podiel - profesionálna rodina

UMIESTNENIE DIEŤAŤA PRED PRÍCHODOM DO NÁHRADNEJ RODINY	NÁHRADNÉ RODINY BEZ DIEŤAŤA V KATEGÓRII „ŤAŽKO UMIESTNITEĽNÉ“			NÁHRADNÉ RODINY S DIEŤAŤOM V KATEGÓRII „ŤAŽKO UMIESTNITEĽNÉ“			SPOLU	
	N	percento	adj. r.	N	percento	adj. r.	N	percento
biologická rodina	69	56,6%	+++	53	43,4%	---	122	100%
profesionálna rodina	55	37,7%	o	91	62,3%	o	146	100%
skupina detského domova	51	26,6%	---	141	73,4%	+++	192	100%
krízové stredisko	7	21,9%	o	25	78,1%	o	32	100%
spolu	182	37,0%		310	63,0%		492	100%

Štatisticky významné asociácie s typom umiestnenia pred prijatím sa ukázali u detí s poruchami správania (Cramers V = 0.192 sig.<0.05), týraných/zneužívaných detí (Cramers V = 0.204 sig.<0.05), zdravotných znevýhodnení (Cramers V = 0.177, sig.<0.05), duševných porúch (Cramers V = 0.159, sig.<0.05), detí s vyšším vekom (Cramers V = 0.159 sig.<0.05) a rómskych detí (Cramers V = 0.263 sig.<0.05). Pre ilustráciu, najväčšie podiely detí prijatých so súrodeneckými skupinami, detí týraných a zneužívaných, ako aj detí vo vyššom veku, pochádzali štatisticky významne častejšie z krízových stredísk. Deti s poruchami správania, zdravotnými znevýhodneniami, duševnými poruchami a rómske deti boli do náhradných rodín prijímané štatisticky významne častejšie zo skupiny detského domova.

PRIJALI STE DO SVOJEJ RODINY AJ NIEKTORÉ Z DETÍ S UVEDENÝMI CHARAKTERISTIKAMI? (podiel odpovedí áno, oranžovým je označená štatistická významnosť a najvyšší podiel pre danú charakteristiku)				
UMIESTNENIE DIEŤAŤA PRED PRÍCHODOM DO NÁHRADNEJ RODINY	SS	PS	DZ	TZ
biologická rodina (N=122)	13,1%	-13,9%	1,6%	-13,1%
profesionálna rodina (N=146)	16,4%	17,8%	5,5%	24,7%
skupina detského domova (N=192)	16,1%	+++31,2%	4,2%	15,6%
krízové stredisko (N=26)	23,1%	19,2%	0,0%	+++46,2%
	ZZ	DP	VV	RD
biologická rodina (N=122)	10,7%	-2,5%	12,3%	---12,3%
profesionálna rodina (N=146)	13,0%	8,2%	-7,5%	36,3%
skupina detského domova (N=192)	+18,8%	++12,0%	14,1%	+++42,2%
krízové stredisko (N=26)	-0,0%	0,0%	++30,8%	23,1%

6.9. VPLYV PRÍBUZENSKÉHO VZŤAHU V NÁHRADNEJ RODINE

Uprednostňovanie náhradných rodín, ktoré majú k dieťaťu určitú formu príbuzenského vzťahu, sa zo zákona považuje za lepšiu možnosť, z ktorej dieťa môže čerpať viac benefitov ako nevýhod, a v porovnaní s prijatím do pestúnskej starostlivosti alebo umiestnením do detského domova je táto forma náhradnej rodiny vnímaná ako lepšia možnosť. Nasledujúca tabuľka ukazuje, že v skupine detí, ktorá nemá k náhradným rodičom žiadny príbuzenský vzťah, sa nachádza takmer 70% detí s nejakým druhom znevýhodňujúcej charakteristiky. Naopak u detí, ktoré boli prijaté do náhradných príbuzenských rodín, bol podiel týchto detí 42%. Ide o pomerne vysoké rozdiely, ktoré sa ukázali štatisticky významné a v porovnaní s predošlými ukazovateľmi (kraj, rodinný stav, ukončenie náhradnej rodinnej starostlivosti v minulosti, typ umiestnenia pred príchodom do náhradnej rodiny) s pomerne veľkou mierou asociácie ($\Phi = 0,256$). Náhradní rodičia bez príbuzenského vzťahu, štatisticky významne častejšie prijali dieťa v kategórii „ťažká umiestniteľnosť“ ako je predpoklad neexistencie vzťahov s rodinnou príbuznosťou. U náhradných rodín s dieťaťom s príbuzenskou väzbou tomu bolo naopak. Asociáciu s typom príbuzenskej väzby môžeme očakávať aj v populácii náhradných rodičov.

 prvý najvyšší podiel - nie je príbuzenský vzťah
 druhý najvyšší podiel - je príbuzenský vzťah

PRÍBUZENSKÝ VZŤAH K NÁHRADNÝM RO- DIČOM	NÁHRADNÉ RODINY BEZ DIE- ŤAŤA V KATEGÓRII „ŤAŽKO UMIESTNITEĽNÉ“			NÁHRADNÉ RODINY S DIEŤAŤOM V KATEGÓRII „ŤAŽKO UMIESTNITEĽNÉ“			SPOLU	
	N	percento	adj.r.	N	percento	adj.r.	N	percento
nie	130	31,3%	---	286	68,8%	+++	416	100%
áno	68	58,1%	+++	49	41,9%	---	117	100%
spolu	198	37,1%	o	335	62,9%	o	533	100%

Príbuzenský vzťah v náhradnej rodinnej starostlivosti je jednou z okolností, ktorá diferencuje aj konkrétne kategórie „ťažkého umiestnenia“. Vo všetkých ôsmich skúmaných charakteristikách boli podiely detí prijatých do náhradných rodín vyššie u náhradných rodín, ku ktorým deti nemali príbuzenský vzťah. Štatisticky významné rozdiely sa ukázali vo vzťahu ku kategórii detí s poruchami správania ($\Phi = 0,135$, sig.<0.05), u týraných zneužívaných detí ($\Phi = 0,090$, sig.<0.05), duševných porúch ($\Phi = 0,099$, sig.<0.05) a detí vnímaných ako rómske ($\Phi = 0,244$, sig.<0.05). Z hľadiska vecnej asociácie bola najsilnejšia súvislosť u rómskych detí. Najmä deti vnímané ako rómske sú prijímané do náhradných rodín, v ktorých neexistujú žiadne príbuzenské väzby.

PRIJALI STE DO SVOJEJ RODINY AJ NIEKTORÉ Z DETÍ S UVEDENÝMI CHARAKTERISTIKAMI? (podiel odpovedí áno, oranžovým je označená štatistická významnosť a najvyšší podiel pre danú charakteristiku)				
PRÍBUZENSKÝ VZŤAH K NÁHRADNÝM RODIČOM	SS	PS	DZ	TZ
áno (N=117)	12,8%	11,1%	2,6%	12,8%
nie (N=416)	17,1%	24,5%	3,8%	21,4%
	ZZ	DP	VV	RD
áno (N=117)	9,4%	2,6%	8,5%	9,4%
nie (N=416)	15,4%	8,9%	13,5%	36,5%

6.10. VPLYV CELKOVÉHO PRÍJMU DOMÁCNOSTI

Výška príjmu domácnosti v starostlivosti o „ťažko umiestniteľné“ deti bola v skupinových diskusiách považovaná za jednu z hlavných podmienok zlepšenia posilnenia starostlivosti o prijaté dieťa náhradným rodičom, ktorí nad tým uvažujú. Dostatok finančných prostriedkov sa týkal riešení objektívnych komplikácií, spojených so zdravotnou situáciou dieťaťa a jeho duševnými problémami (viď. kap.9.1). Absencia dostatočného príjmu môže spôsobiť dodatočné komplikácie, ktoré môžu mať vplyv na kvalitu starostlivosti v náhradnej rodine, špecificky u detí so zdravotnými a psychickými komplikáciami. Tabuľka ukazuje, že podiely náhradných rodín, ktoré prijali medzi seba takéto deti, s celkovým príjmom domácnosti rastie. Kým v domácnostiach s príjmom do 900 euro bolo medzi náhradnými rodinami 63% s „ťažko umiestniteľnými“ deťmi, v príjmovej kategórii nad 1250 euro to bolo približne 72%. Takto zistené rozdiely sa ukázali aj ako štatisticky významné ($\Gamma = 0,173$, sig.<0.05). Predpokladáme preto, že výška príjmu v populácii náhradných rodičov s prijatím „ťažko umiestniteľného“ dieťaťa súvisí.

	prvý najvyšší podiel - nad 1250 euro
	druhý najvyšší podiel – 901 -1250 euro
	tretí najvyšší podiel - 701 – 900 euro

CELKOVÝ PRÍJEM DOMÁCNOSTI	NÁHRADNÉ RODINY BEZ DIEŤAŤA V KATEGÓRII „ŤAŽKO UMIESTNITELNÉ“		NÁHRADNÉ RODINY S DIEŤAŤOM V KATEGÓRII „ŤAŽKO UMIESTNITELNÉ“		SPOLU	
	N	percento	N	percento	N	percento
do 700 EURO	54	42,5%	73	57,5%	127	100%
701-900 EURO	37	37,0%	63	63,0%	100	100%
901-1250 EURO	34	33,7%	67	66,3%	101	100%
nad 1250 EURO	29	28,2%	74	71,8%	103	100%
spolu	154	35,7%	277	64,3%	431	100%

Celkový príjem domácnosti zohrával svoju rolu aj pri asociáciách s niektorými konkrétnymi kategóriami detí - so zvyšujúcim sa celkovým príjmom kontinuálne štatisticky významne narastali podiely detí, ktoré mali v náhradných rodinách skúsenosť s týraním/zneužívaním (Gamma = -0.227, sig.<0.05). Štatisticky významne asociovali rozdiely príjmu so zdravotnými znevýhodneniami (Gamma = -0.244, sig.<0.05) alebo pri prijímaní rómskych detí (Gamma= -0,191, sig.<0.05). Najvyššiu mieru asociácie spôsoboval príjem vzhľadom na prijatie detí so zdravotnými znevýhodneniami, kde boli najvyššie podiely prijatých detí v hornej príjmovej skupine, rovnako ako u detí so skúsenosťou s týraním a zneužívaním. U ostatných charakteristík sa rozdiely v podieloch neukázali ako štatisticky významné a tieto nemali jednoznačne rastúcu alebo klesajúcu lineárnu podobu.

PRIJALI STE DO SVOJEJ RODINY AJ NIEKTORE Z DETÍ S UVEDENÝMI CHARAKTERISTIKAMI? (podiel odpovedí áno, oranžovým je označená štatistická významnosť a najvyšší podiel pre danú charakteristiku)				
CELKOVÝ PRÍJEM DOMÁCNOSTI	SS	PS	DZ	TZ
do 700 EURO (N=127)	18,1%	20,5%	3,9%	13,4%
701-900 EURO (N=100)	15,0%	24,0%	2,0%	19,0%
901-1250 EURO (N=101)	15,8%	23,8%	4,0%	22,8%
nad 1250 EURO (N=103)	15,5%	20,4%	3,9%	26,2%
	ZZ	DP	VV	RD
do 700 EURO (N=127)	9,4%	7,1%	11,0%	23,6%
701-900 EURO (N=100)	18,0%	7,0%	16,0%	32,0%
901-1250 EURO (N=101)	9,9%	5,9%	10,9%	42,6%
nad 1250 EURO (N=103)	24,3%	9,7%	15,5%	35,9%

6.11. VPLYV TYPU DOMÁCNOSTI

Náhradní rodičia bývajú v rôznych typoch domácností - najväčší podiel z nich žije s partnerom/manželom, nasleduje skupina osamelých a napokon sú to tí, ktorí bývajú vo viacgeneračných domácnostiach spolu s rodičmi alebo starými rodičmi. Z hľadiska vplyvu typu domácnosti na prijatie dieťaťa s „ťažko umiestniteľnými“ charakteristikami sa najväčšie podiely nachádzali medzi náhradnými rodinami žijúcimi v domácnostiach s manželom/partnerom. Naopak najmenší podiel pochádzal zo skupiny náhradných rodičov, ktorí bývajú sami. Preukázala sa existencia asociácie typu domácnosti a „ťažkej umiestniteľnosti“ (sig.<0.05). Celková súvislosť dosahovala podobné hodnoty ako u niektorých predošlých ukazovateľov a bola relatívne slabá (Cramers = 0.144). Najmä náhradní rodičia, ktorí bývajú s manželom/partnerom štatisticky významne častejšie prijali do svojej rodiny dieťa s charakteristikami „ťažkej umiestniteľnosti“ ako predpokladá hypotéza nezávislosti. U náhradných rodičov, ktorí bývajú sami, tomu bolo naopak – štatisticky významne menej v porovnaní s predpokladom neexistencie rozdielov. To, či náhradný rodič žije sám alebo v inom type domácnosti, tak zohráva svoju rolu a na prijatie detí so znevýhodňujúcimi charakteristikami má svoj vplyv, aj keď veľmi malý.

	prvý najvyšší podiel - s manželom/partnerom
	druhý najvyšší podiel - s manželom partnerom a starými rodičmi
	tretí najvyšší podiel - sám/sama

TYP DOMÁCNOSTI	NÁHRADNÉ RODINY BEZ DIEŤAŤA V KATEGÓRII „ŤAŽKO UMIESTNITELNÉ“			NÁHRADNÉ RODINY S DIEŤAŤOM V KATEGÓRII „ŤAŽKO UMIESTNITELNÉ“			SPOLU	
	N	percento	adj.r.	N	percento	adj.r.	N	percento
žijem sám/sama	46	52,3%	++	42	47,7%	--	88	100%
s manželom/partnerom	109	34,3%	-	209	65,7%	+	318	100%
s manželom/partnerom a starými rodičmi	19	37,3%	o	32	62,7%	o	51	100%
spolu	174	38,1%		283	61,9%		457	100%

V detailnejšom pohľade sa ukázali rozdiely v prijatí v závislosti od typu domácnosti u viacerých charakteristík. V medzigeneračných domácnostiach, v ktorých bývali manželia/partneri spolu so starými rodičmi v jednej domácnosti, dosahovali najvyššiu hodnotu podielu súrodenecké skupiny, detí s poruchami správania a týrané/zneužívané detí. Z domácností, v ktorých žili náhradní rodičia sami, pochádzali najväčšie podiely detí so skúsenosťou s drogovou závislosťou. Vo zvyšných štyroch charakteristikách boli najvyššie podiely v domácnostiach, v ktorých deti bývali s manželmi/partnermi. (zdravotné znevýhodnenia, duševné poruchy, vyšší vek, rómske deti). Tieto ale ani v jednom prípade nedosahovali štatistickú významnosť. Predpokladáme, že typ domácnosti je od prijatia detí s konkrétnymi ôsmymi charakteristikami nezávislý a nemá na fakt prijatia vplyv.

PRIJALI STE DO SVOJEJ RODINY AJ NIEKTORE Z DETÍ S UVEDENÝMI CHARAKTERISTIKAMI? (podiel odpovedí áno, oranžovým je označená štatistická významnosť a najvyšší podiel pre danú charakteristiku)				
TYP DOMÁCNOSTI	SS	PS	DZ	TZ
žijem sám/sama (N=88)	10,2%	13,6%	5,7%	10,2%
s manželom/partnerom (N=318)	15,7%	21,7%	2,8%	20,4%
s manželom/partnerom a starými rodičmi (N=51)	19,6%	25,5%	2,0%	21,6%
	ZZ	DP	VV	RD
žijem sám/sama (N=88)	11,4%	6,8%	8,0%	22,7%
s manželom/partnerom (N=318)	16,0%	8,2%	12,3%	34,6%
s manželom/partnerom a starými rodičmi (N=51)	11,8%	5,9%	11,8%	33,3%

6.12. VPLYV KONTAKTOV S INÝMI NÁHRADNÝMI RODINAMI

Mnoho z náhradných rodičov udržiava kontakty s jednou alebo viacerými náhradnými rodinami. Môžu tak zdieľať svoje skúsenosti, problémy alebo – vrátane prijatých detí - spoločný čas. Sprievodná tabuľka ukazuje, že medzi frekvenciou vzájomných kontaktov a prijatím „ťažko umiestniteľného“ dieťaťa existuje súvislosť. Čím častejšie udržiavajú náhradné rodiny kontakty medzi sebou, tým je medzi nimi vyšší podiel takých rodín, do ktorých boli prijaté deti so znevýhodňujúcou charakteristikou. V skupine, kde mali náhradní rodičia kontakty na dve a viac rodín, bol zo všetkých troch skupín aj najväčší podiel detí v kategórii „ťažkého umiestnenia“ (74%). Naopak v skupine náhradných rodičov, kde neexistoval žiadny kontakt, bol tento podiel 50% - ný. Koeficienty miery asociácie dosahovali po type umiestnenia pred príchodom do náhradnej rodiny štatisticky významnú hodnotu (Somers D = 0.150 <0.001).

	prvý najvyšší podiel – kontakt viac ako 2 náhradné rodiny
	druhý najvyšší podiel – kontakt 1-2 náhradné rodiny
	tretí najvyšší podiel - žiadny kontakt

KONTAKTY NA INÝCH NÁHRADNÝCH RODIČOV	NÁHRADNÉ RODINY BEZ DIEŤAŤA V KATEGÓRII „ŤAŽKO UMIESTNITELNÉ“		NÁHRADNÉ RODINY S DIEŤAŤOM V KATEGÓRII „ŤAŽKO UMIESTNITELNÉ“		SPOLU	
	N	percento	N	percento	N	percento
žiadny kontakt	78	49,1%	81	50,9%	159	100%
1-2 náhradné rodiny	67	35,4%	122	64,6%	189	100%
viac ako 2 náhradné rodiny	42	25,9%	120	74,1%	162	100%
spolu	187	36,7%	323	63,3%	510	100%

Detailnejší pohľad súvislostí s existenciou kontaktu poukázal na štatisticky významné asociácie u troch kategórií – deti s poruchami správania (Phi = 0,100, sig.<0.05), týraných a zneužívaných detí (Phi = 0.130, sig.<0.05) a

deti vnímaných ako rómskych ($\Phi = 0.191$, $\text{sig} < 0.05$). - ide tak o náhradné rodiny, kde vzájomné kontakty s inými náhradnými rodinami asociovali s kategóriami „ťažkého umiestnenia“ štatisticky významne častejšie, ako predpokladá hypotéza nezávislosti. Náhradné rodiny ktoré udržiavali kontakt s inými náhradnými rodinami vykazovali väčšie podiely aj vo všetkých ostatných kategóriách s výnimkou prijatých detí vo vyššom veku.

PRIJALI STE DO SVOJEJ RODINY AJ NIEKTORÉ Z DETÍ S UVEDENÝMI CHARAKTERISTIKAMI? (podiel odpovedí áno, oranžovým je označená štatistická významnosť a najvyšší podiel pre danú charakteristiku)				
KONTAKTY NA INÝCH NÁHRADNÝCH RODIČOV	SS	PS	DZ	TZ
nie je kontakt (N=159)	13,2%	-15,1%	1,9%	--11,9%
je kontakt (N=351)	17,4%	+23,9%	4,3%	++23,1%
	ZZ	DP	VV	RD
nie je kontakt (N=159)	8,8%	5,0%	12,6%	---18,2%
je kontakt (N=351)	16,5%	9,1%	12,5%	+++37,3%

6.13. VPLYV PRACOVNÉHO STATUSU NÁHRADNÝCH RODIČOV

Častým reflexiou náhradných rodičov, ktorí sa zúčastnili skupinových diskusií, boli ťažkosti skĺbenia zamestnania a náhradnej rodinnej starostlivosti. Toto považovali za jednu z hlavných prekážok pre prijatie dieťaťa do náhradnej rodiny, špecificky v situáciách, ak deti trpia ďalšími zdravotnými, duševnými a inými znevýhodneniami (viď kap.9.4.). Niektorí považovali problém za tak vážnu prekážku, ktorá by mohla potenciálnym žiadateľom/záujemcom znemožniť rozhodnutie stať sa náhradnými rodičmi. Dovoľiť si byť nezamestnaný a mať zároveň dostatočný príjem (napr. z náhradnej starostlivosti ako kompenzáciu za absenciu stáleho zamestnania), bolo vnímané ako jedna z motivácií posilnenia a podpory pre deti s ďalšími znevýhodňujúcimi charakteristikami. Na druhej strane sprievodná tabuľka ukazuje, že súčasný stav rozdielov v podieloch v závislosti od ich pracovného statusu, sú minimálne a zásadne sa medzi sebou nelíšila. V populácii náhradných rodičov neočakávame medzi pracovným statusom a podielom detí prijatých do náhradnej rodinnej starostlivosti so znevýhodňujúcimi charakteristikami rozdiely. Možno teda konštatovať, že na prijatie znevýhodnených detí nemá zamestnanecký status náhradných rodičov žiadny vplyv.

prvý najvyšší podiel – obidvaja zamestnaní

druhý najvyšší podiel – aspoň jeden zamestnaný/obidvaja zamestnaní

PRACOVNÝ STATUS	NÁHRADNÉ RODINY BEZ DIEŤAŤA V KATEGÓRII „ŤAŽKO UMIESTNITEĽNÉ“		NÁHRADNÉ RODINY S DIEŤAŤOM V KATEGÓRII „ŤAŽKO UMIESTNITEĽNÉ“		SPOLU	
	N	percento	N	percento	N	percento
obidvaja zamestnaní	62	34,6%	117	64,4%	179	100%
aspoň jeden zamestnaný	106	38,5%	169	61,5%	275	100%
obidvaja nezamestnaní	30	38,5%	48	61,5%	78	100%
spolu	198	37,2%	334	62,8%	532	100%

Pri detailnejších triedeniach zohral štatisticky významnú rolu u dvoch kategórií – duševných porúch (Cramers $V = 0.186$ $\text{sig} < 0.05$) a u detí s vyšším vekom (Cramers $V = 0.122$ $\text{sig} < 0.05$). V obidvoch charakteristikách štatisticky významne častejšie prijali tieto deti náhradní rodičia, z ktorých obidvaja nemali prácu a boli nezamestnaní. Ide tak zrejme o náhradné rodiny, ktoré majú dostatočný príjem aj bez toho aby mali zamestnanie a stálu prácu. Najvyššie podiely náhradných rodín s „ťažko umiestniteľným“ dieťaťom v skupine, kde boli obidvaja rodičia nezamestnaní, sa týkali aj súrodeneckých skupín, porúch správania, zdravotných znevýhodnení alebo rómskych detí. U týchto charakteristík rozdiely nedosahovali štatisticky významné výsledky, predpokladáme preto, že na fakt prijatia dieťaťa nemá zamestnanecký status vplyv.

PRIJALI STE DO SVOJEJ RODINY AJ NIEKTORÉ Z DETÍ S UVEDENÝMI CHARAKTERISTIKAMI? (podiel odpovedí áno, oranžovým je označená štatistická významnosť a najvyšší podiel pre danú charakteristiku)				
PRACOVNÝ STATUS	SS	PS	DZ	TZ
obidvaja zamestnaní (N=179)	14,5%	21,2%	2,2%	21,8%
aspoň jeden zamestnaný (N=275)	15,6%	20,0%	5,1%	18,9%
obidvaja nezamestnaní (N=78)	21,8%	26,9%	1,3%	15,4%
	ZZ	DP	VV	RD
obidvaja zamestnaní (N=179)	15,1%	4,5%	9,5%	32,4%

aspoň jeden zamestnaný (N=275)	12,0%	6,2%	11,6%	28,4%
obidvaja nezamestnaní (N=78)	19,2%	+++19,2%	++21,8%	33,3%

6.14.VPLYV PRIEMERNEHO VEKU NÁHRADNÝCH RODIČOV

Podiel náhradných rodín, ktoré prijali „ťažko umiestniteľné“ deti stúpal s pribúdajúcim priemerným vekom náhradných rodičov. Ak v najmladšej vekovej kategórii do 39 rokov dosahovali takéto náhradné rodiny ich najnižšiu hodnotu, v skupine 40-45 ročných boli vyššie, pričom najvyššiu hodnotu dosahoval podiel v skupine 46-50 ročných. U náhradných rodičov s najvyšším vekom prichádzalo opäť k poklesu. Nepodarilo sa ale preukázať, že by sme zistené rozdiely mohli očakávať aj v celej populácii náhradných rodičov – ich výška pri horných vekových ročníkoch alebo naopak pokles u rodičov s najvyšším vekom nebola štatisticky významná.

	prvý najvyšší podiel - 46-50 rokov
	druhý najvyšší podiel - 51-57 rokov
	tretí najvyšší podiel - 40-45 rokov

PRIEMERNÝ VEK NÁHRADNÝCH RODIČOV	NÁHRADNÉ RODINY BEZ DIEŤAŤA V KATEGÓRII „ŤAŽKO UMIESTNITEĽNÉ“		NÁHRADNÉ RODINY S DIEŤAŤOM V KATEGÓRII „ŤAŽKO UMIESTNITEĽNÉ“		SPOLU	
	N	percento	N	percento		
menej ako 39 rokov	37	41,1%	53	58,9%	90	100%
40-45 rokov	42	39,6%	64	60,4%	106	100%
46-50 rokov	28	27,2%	75	72,5%	103	100%
51-57 rokov	35	31,5%	76	68,5%	111	100%
viac ako 57 rokov	54	46,6%	62	53,4%	116	100%
spolu	196	37,3%	330	62,7%	526	100%

Podobné výsledky sa ukázali aj pri konkrétnych ôsmich ukazovateľoch „ťažkého umiestnenia“. U žiadneho z nich sa nepreukázala existencia lineárnej súvislosti, poukazujúca na rastúci alebo klesajúci trend. Výnimku tvorila jediná štatisticky významná asociácia, ktorá sa týkala náhradných rodín, prijímajúcich rómske deti. Tu sa ukázalo, že priemerný vek náhradných rodičov a podiely rómskych detí v rodine spolu súvisia – s rastúcim vekom podiel klesal (Gamma = 0.136 sig.<0.05). Medzi náhradnými rodinami s nižším vekom bol najväčší podiel rómskych detí. Tejto podskupine znevýhodnených detí sú otvorené najmä mladšie vekové ročníky.

PRIJALI STE DO SVOJEJ RODINY AJ NIEKTORÉ Z DEŤÍ S UVEDENÝMI CHARAKTERISTIKAMI? (podiel odpovedí áno, oranžovým je označená štatistická významnosť a najvyšší podiel pre danú charakteristiku)				
PRIEMERNÝ VEK NÁHRADNÝCH RODIČOV	SS	PS	DZ	TZ
menej ako 39 rokov (N=90)	12,2%	21,1%	3,3%	21,1%
40-45 rokov (N=106)	17,0%	20,8%	1,9%	19,8%
46-50 rokov (N=103)	14,6%	23,3%	2,9%	18,4%
51-57 rokov (N=111)	20,7%	20,7%	6,3%	21,6%
viac ako 57 rokov (N=116)	16,4%	21,6%	3,4%	17,2%
	ZZ	DP	VV	RD
menej ako 39 rokov (N=90)	8,9%	6,7%	8,9%	38,9%
40-45 rokov (N=106)	13,2%	5,7%	17,9%	27,4%
46-50 rokov (N=103)	14,6%	4,9%	10,7%	37,9%
51-57 rokov (N=111)	17,1%	9,0%	11,7%	30,6%
viac ako 57 rokov (N=116)	15,5%	11,2%	12,1%	19,8%

6.15.VPLYV DĹŽKY TRVANIA NÁHRADNEJ RODINNEJ STAROSTLIVOSTI

Náhradní rodičia mali so starostlivosťou o prijaté dieťa rôzne dlhú skúsenosť – vo vzorke sa nachádzala relatívne početná skupina tých, ktorí sa starali o prijaté dieťa kratšiu dobu - menej ako dva roky, až po skupiny, v ktorých boli náhradní rodičia už veľmi dlhý čas - viac ako 11 rokov. Najvyšší podiel detí so znevýhodňujúcimi charakteristikami sa nachádzal v „strednej“ skupine, ktorá sa venovala náhradnej rodinnej starostlivosti 5-8 rokov. Naopak, najmenší podiel bol u náhradných rodičov, ktorí mali so starostlivosťou o prijaté dieťa najkratšiu skúsenosť – menej ako 2 roky. Koeficienty asociácie nepotvrdili, že by medzi dĺžkou trvania náhradnej starostlivosti

a podielmi „ťažko umiestniteľných“ detí v náhradných rodinách existovala asociácia. Predpokladáme, že sa tieto v závislosti od dĺžky trvania náhradnej rodinnej starostlivosti v populácii nelíšia - rozdiel medzi nimi nie je štatisticky významný.

	prvý najvyšší podiel - 5,1- 8 rokov
	druhý najvyšší podiel - 8,1- 11 rokov
	tretí najvyšší podiel - 2 - 5 rokov

DĹŽKA VENOVANIA SA NÁHRADNEJ RODINNEJ STAROSTLIVOSTI	NÁHRADNÉ RODINY BEZ DIEŤAŤA V KATEGÓRII „ŤAŽKO UMIESTNITEĽNÉ“		NÁHRADNÉ RODINY S DIEŤAŤOM V KATEGÓRII „ŤAŽKO UMIESTNITEĽNÉ“		SPOLU	
	N	percento	N	percento	N	percento
menej ako 2 roky	32	41,0%	46	59,0%	78	100%
2-5 rokov	54	39,7%	82	60,3%	136	100%
5,1- 8 rokov	29	28,2%	74	71,8%	103	100%
8,1 - 11 rokov	33	36,3%	58	63,7%	91	100%
viac ako 11 rokov	46	40,0%	69	60,0%	115	100%
spolu	194	37,1%	329	62,9%	523	100%

Detailnejšie triedenia, v ktorých je výška podielov náhradných rodín s ťažko umiestniteľným dieťaťom počítaná pre konkrétne znevýhodňujúce charakteristiky, poukazujú na špecifickejšie výsledky. Nasledujúca tabuľka znázorňuje, že s dĺžkou doby trvania náhradnej rodinnej starostlivosti štatisticky významne rastú podiely náhradných rodín, ktoré medzi seba prijali veľké súrodenecké skupiny (Gamma = -0,252 sig. <0.05) a deti so zdravotnými znevýhodneniami (Gamma = -0.217 sig. <0.05). Štatisticky významné rozdiely sa ukázali aj u porúch správania (Gamma = -0.169 sig. <0.05). Najväčšie podiely náhradných rodín so súrodeneckými skupinami a so zdravotnými znevýhodneniami sa nachádzali v skupine, ktorá mala najdlhšie skúsenosti s náhradnou rodinou starostlivosťou. S dĺžkou jej trvania naopak klesajú podiely rodín s týranými a zneužívanými deťmi (Gamma = 0.193 sig. <0.05), s deťmi vo vyššom veku (Gamma = 0.206, sig. <0.05), kde naopak boli najvyššie počty typické pre náhradné rodiny s najkratšou skúsenosťou. V prípade detí prijatých vo vyššom veku to môže poukazovať na trend ich prijímania najmä u náhradných rodičov bez dlhšej praxe s náhradnou starostlivosťou. U ostatných kategórií ťažkého umiestnenia sa rozdiely v podieloch neukázali ako štatisticky významné.

PRIJALI STE DO SVOJEJ RODINY AJ NIEKTORÉ Z DETÍ S UVEDENÝMI CHARAKTERISTIKAMI? (podiel odpovedí áno, oranžovým je označená štatistická významnosť a najvyšší podiel pre danú charakteristiku)				
DĹŽKA DOBY VENOVANIA SA NÁHRADNEJ RODINNEJ STAROSTLIVOSTI	SS	PS	DZ	TZ
menej ako 2 roky (N=78)	7,7%	15,4%	1,1%	30,8%
2-5 rokov (N=136)	13,2%	13,2%	5,1%	19,1%
5,1- 8 rokov (N=103)	18,4%	33,0%	5,8%	19,4%
8,1 - 11 rokov (N=91)	14,3%	22,0%	2,2%	14,3%
viac ako 11 rokov (N=115)	24,3%	24,3%	2,6%	15,7%
	ZZ	DP	VV	RD
menej ako 2 roky (N=78)	11,5%	5,1%	20,5%	28,2%
2-5 rokov (N=136)	10,3%	6,6%	13,2%	29,4%
5,1- 8 rokov (N=103)	11,7%	10,7%	10,7%	36,9%
8,1 - 11 rokov (N=91)	14,3%	5,5%	9,9%	29,7%
viac ako 11 rokov (N=115)	21,7%	8,7%	9,6%	27,8%

6.16. PRÍTOMNOSŤ PÔVODNÝCH DETÍ V DOMÁCNOSTI

Mnohé z náhradných rodín žili vo svojich domácnostiach aj s vlastnými deťmi - vyše 60% náhradných rodičov malo vo svojej rodine aspoň jedno vlastné dieťa. Pri porovnaní s bezdetnými domácnosťami, sa v skupine s vlastným dieťaťom nachádzali vyššie podiely rodičov, ktorí prijali aj „ťažko umiestniteľné“ dieťa (69%). Skupina bez pôvodných detí v domácnosti pozostávala z 56% náhradných rodín. Rozdiel sa ukázal ako štatisticky významný - náhradné rodiny s vlastným dieťaťom boli viac otvorené aj ďalším deťom s rôznymi znevýhodňujúcimi charakteristikami. Celková súvislosť sa ukázala ale opäť veľmi nízka ($\Phi=0.136$ sig.<0.05).

PÔVODNÉ DETI V DOMÁCNOSTI	NÁHRADNÉ RODINY BEZ DIEŤAŤA V KATEGÓRII „ŤAŽKO UMIESTNITEĽNÉ“			NÁHRADNÉ RODINY S DIEŤAŤOM V KATEGÓRII „ŤAŽKO UMIESTNITEĽNÉ“			SPOLU	
	N	percento	adj.r.	N	percento	adj.r.	N	percento
nie	97	44,5%	++	121	55,5%	--	218	100%
áno	90	31,2%	--	198	68,8%	++	288	100%
spolu	187	37,0%		319	63,0%		506	100%

Pri porovnaní asociácií medzi prítomnosťou pôvodných detí v domácnosti a výškou podielov náhradných rodín s charakteristikami „ťažkého umiestnenia“ sa v skupine s pôvodnými deťmi nachádzali vyššie podiely vo všetkých ôsmich kategóriách. Štatisticky významný rozdiel, s veľmi malou vecnou mierou súvislosti, sa ukázal pri asociáciách v skupine detí s poruchami správania ($\Phi = 0.103$, sig.<0.05) a u týraných a zneužívaných detí ($\Phi = 0.111$, sig.<0.05). Predpokladáme preto, že prítomnosť vlastného dieťaťa v náhradnej rodine a prijatie ďalšieho dieťaťa do rodiny je u väčšiny znevýhodňujúcich charakteristík, napriek vyššiemu podielom v skupine náhradných rodín s pôvodným dieťaťom nezávislé.

PRIJALI STE DO SVOJEJ RODINY AJ NIEKTORE Z DETÍ S UVEDENÝMI CHARAKTERISTIKAMI? (podiel odpovedí áno, oranžovým je označená štatistická významnosť a najvyšší podiel pre danú charakteristiku)				
PÔVODNÉ DETI V DOMÁCNOSTI	SS	PS	DZ	TZ
nie (N=218)	13,8%	16,5%	3,7%	14,7%
áno (N=288)	18,4%	25,0%	3,5%	23,6%
	ZZ	DP	VV	RD
nie (N=218)	12,8%	6,0%	9,6%	28,4%
áno (N=288)	16,0%	9,4%	13,5%	32,3%

6.17. ZHRNUTIE

Súvislosti, stojace v pozadí prijímania „ťažko umiestniteľných“ detí do náhradnej rodinnej starostlivosti, je užitočné poznať z niekoľkých dôvodov. Prvým je dôležitosť identifikácie charakteristík náhradných rodín, ktoré takéto dieťa už majú a odlišiť ich tak od ostatných náhradných rodičov. Odlišením „vystúpia“ do popredia tie ukazovatele, ktoré s prijatím do rodiny viac alebo menej súvisia. Druhým dôvodom je získanie poznatkov o širšom kontexte problematiky náhradného rodičovstva - niektoré okolnosti sú priaznivejšie pre výchovu a starostlivosť viac, iné menej, alebo sú vo vzťahu k „ťažkej umiestniteľnosti“ indiferentné. Aj keď vybrané ukazovatele neposkytujú vyčerpávajúci obraz, ktorý by mapoval celú problematiku, na základe zistení je možné určiť, čím sa vyznačujú tie náhradné rodiny, ktoré takéto deti prijali. Hlbšie poznanie súvislostí je užitočné vedieť aj pre lepšie zameranie opatrení sociálnych politík a posilnenie náhradnej rodinnej starostlivosti do budúcnosti. Politiky môžu efektívnejšie zacieliť ochranné opatrenia, podporiť riešenia tam, kde sú cesty do rodiny a samotné prostredie otvorenejšie alebo naopak – odstrániť bariéry spôsobujúce hlavné komplikácie. Na skúmanie celkových súvislostí sme použili 16 ukazovateľov. Dôvodom ich výberu bolo čo najpresnejšie zistiť sociodemografický profil náhradných rodín s „ťažko umiestniteľnými“ deťmi a identifikovať kvantitatívne súvislosti kontextu ich prijatia. Zisťovali sme, ktoré zo šestnástich vybraných ukazovateľov spôsobujú štatisticky významné diferencie a ako silno vplývajú na prijatie „ťažko umiestniteľných“ detí. Zhrnutie hlavných zistení zobrazuje tabuľka na konci kapitoly. Obsahuje prehľad vzťahov a štatistickú významnosť 10 zo 16 skúmaných ukazovateľov. Zo zistení vyplýva, že na prijatie ťažko umiestniteľného dieťaťa bez jeho bližšej špecifikácie nemalo štatisticky významný vplyv šesť z nich - národnosť, vierovyznanie, vzdelanie náhradných rodičov (matka), pracovný status, vek náhradných rodičov a dĺžka trvania náhradnej rodinnej starostlivosti. Aj keď v jednotlivých variantoch šiestich ukazovateľov boli rôzne veľké podiely detí so znevýhodňujúcimi charakteristikami, rozdiely nedo-

sahovali analyticky podstatné hodnoty, nemali lineárnu povahu a zo štatistického hľadiska sa nepodarilo preukázať, že by zistené diferencie mali povahu očakávaných rozdielov v celej populácii náhradných rodičov. Inak tomu bolo u zvyšných desiatich ukazovateľov. Najsilnejšia asociácia sa netýkala sociodemografických charakteristík mapujúcich prostredie náhradných rodín, ale prostredia, z ktorého sa dieťa do náhradnej rodiny dostalo. Tu sa ukázali ako hlavné zdroje krízové strediská alebo deti prichádzajúce zo skupiny detského domova. Na rozdiel od pôvodných rodín, to boli dva hlavné typy zariadení, z ktorých prichádzali do náhradných rodín najväčšie podiely detí s problematickými charakteristikami. Vysvetlenia môžu byť rôzne - v krízových strediskách sa nachádzajú najmä deti, ktoré boli zanedbávané, vystavené týranu alebo rôznym formám násilia. V detských domovoch sú to najmä deti v rôznej miere poznačené či už ústavným prostredím, alebo extrémnymi patologickými dôsledkami zo svojich pôvodných rodín, pre ktoré museli byť v konečnom dôsledku súdnym rozhodnutím vyňaté a umiestnené do zariadenia na výkon rozhodnutia súdu. Pre ilustráciu - podiel „ťažko umiestniteľných“ detí zo skupiny profesionálnych rodín sa v porovnaní s krízovými strediskami a skupinovou starostlivosťou v detskom domove, ukázal ako najmenší. Menšiu hodnotu dosahoval už iba príchod z biologickej rodiny. Do profesionálnych rodín sú tak z ústavného skupinového prostredia zrejme prijímané „menej problémové“ deti a tie z nich, ktoré ostanú na skupinách sú ťažšie zvládnuteľné. Ostávajú v nich zrejme „najproblémovejšie“ deti, ktoré sú poznačené životnými okolnosťami najnegatívnejšie. Ďalšie ukazovatele sa týkali najmä sociodemografického profilu náhradných rodín alebo samotných skúseností náhradných rodičov s poskytovanou starostlivosťou. Po type umiestnenia pred príchodom do náhradnej rodiny, druhá najsilnejšia asociácia sa týkala príbuzenského vzťahu k samotnému dieťaťu. Neplatí, že deti, ktoré trpia ďalšími problémovými charakteristikami, sú prijímané najmä do príbuzenských náhradných rodín. Ukázalo sa, že štatisticky významne častejšie sú v nepríbuzenských (pestúnskych) rodinách, s ktorými nemajú žiadnu rodinnú väzbu. Ide tak o podskupinu náhradných rodín, ktoré prijali cudzie deti, bez motivácií rodinnej spolupatričnosti ako hlavného dôvodu, alebo v dôsledku vyriešenia životných rodinných komplikácií či tragédií. Tieto rozhodnutia robia vo vzťahu k deťom najmä neznámi ľudia, ktorí sa pre náhradnú rodinnú starostlivosť rozhodli z rôznych dôvodov. Na rozdiel od príbuzenských náhradných rodín, medzi najčastejšie odpovede patrili ochota pomôcť dieťaťu, ktorú túto pomoc potrebuje, pozitívny vzťah k deťom alebo presvedčenie, že deťom rozumejú a že to s nimi vedia. Treťou charakteristikou s najsilnejšou asociáciou sa ukázala skúsenosť náhradnej rodiny s poskytovanou starostlivosťou z minulosti. Náhradní rodičia, ktorí už niekedy ukončili výchovu inému dieťaťu, mali štatisticky významne častejšie medzi sebou ďalšie dieťa s „ťažko umiestniteľnými“ charakteristikami. Poukazuje to na fakt, že špecificky u tejto podskupiny nechcených detí môžu byť otvorenejšie tie náhradné rodiny, ktoré berú starostlivosť a výchovu o nechcené deti ako poslanie, opakovane sa k nej vracajú a integrovali ju do svojej dlhodobých životných plánov. Deti s „problémovými“ charakteristikami tak majú väčšie šance u „profesionálnych“ pestúnskych rodín, ktoré vykazujú tendenciu opakovane sa vracieť k prijatiu nechcených detí. V tomto kontexte sa ako dôležitá ukazuje aj charakteristika, merajúca súvislosti vzájomných kontaktov s inými rodinami. Tá sa rovnako ukázala ako štatisticky významná a v porovnaní so zvyšnými ukazovateľmi ako štvrtá najvyššia s pozitívnou asociáciou - čím častejšie existovali vzájomné kontakty, tým väčší podiel náhradných rodín s dieťaťom so „znevýhodňujúcimi“ charakteristikami. Tento fakt poukazuje na dôležitosť dostupnosti a efektívnosti kvalitných služieb pre nechcené deti a ich náhradných rodičov, ako aj na možnosti zlepšenia efektívnej ochrany a pomoci, ktorú by mohli s dôverou využívať. Kontakty vyhľadávajú najmä tí, ktorí prechádzajú po prijatí dieťaťa do rodiny krízou a hľadajú pomoc, ktorá by im starostlivosť uľahčila. Je vysoko pravdepodobné, že tieto kontakty existujú aj v dôsledku možných komplikácií, spôsobených novou okolnosťou prijatia dieťaťa. Optikou krajov, v ktorých náhradné rodiny bývajú, sa ako zásadné ukázali diferencie, ktoré spôsoboval košický kraj. Z tohto regiónu pochádzali štatisticky významne najvyššie podiely náhradných rodín, ktoré medzi seba prijali nechcené deti, z väčšiny zo skúmaných „znevýhodňujúcich“ charakteristík (viď tabuľka nižšie). Zároveň platí, že čím je obec/mesto menšia, tým väčší podiel náhradných rodín s „ťažko umiestniteľnými“ deťmi. Aj keď nemožno podceňovať posilnenie dostupnosti a kvality služieb aj v ostatných regiónoch Slovenska, z hľadiska opatrení sociálnej politiky je to najmä košický kraj, ktorý môže byť v tejto problematike špecifický a je mu potrebné venovať zvýšenú pozornosť. Ďalšiu rolu, aj keď už s nižším celkovým vplyvom, zohrával aktuálny vek náhradných rodičov. Išlo o najmä o vyššie vekové skupiny (40 rokov a viac), ktoré majú medzi sebou deti s problémovými charakteristikami. Na druhej strane, v skupine náhradných rodičov, ktorí mali v priemere najvyšší vek – viac ako 57 rokov, mali medzi sebou štatisticky významne menej „ťažko umiestniteľných“ detí, v porovnaní s hypotézou nezávislosti. Zvyšujúci sa vek tak zrejme zohráva rolu iba do určitej miery. Keď sa blíži k hraniciam dôchodku, deti v týchto rodinách štatisticky významne ubúda. Posledné tri sociodemografické charakteristiky s najnižšou mierou asociácie bol typ domácnosti, rodinný stav a prítomnosť biologických detí v rodine. Sú to najmä domácnosti s manželom a partnerom, ktoré boli najviac otvorené prijatiu. U domácnosti, kde náhradný rodič žije sám/sama tomu bolo naopak - štatisticky významne menej. Rovnako to platilo aj pri ukazovateli rodinného stavu – slobodní náhradní rodičia mali štatisticky významne menej detí, spadajúcich svojimi charakteristikami do kategórií „ťažkej umiestniteľnosti“ - u rodín s manželom/partnerom tomu bolo naopak. Fakt prijatia dieťaťa do náhradnej rodiny sa aj v populácii bude odlišovať v závislosti od rodinného stavu alebo typu domácnosti – sú to najmä úplné rodiny, žijúce s manželom/manželkou sami v jednej domácnos-

ti, ktoré sa vyznačovali najväčšími podielmi prijatia. Štatisticky najmenej významná asociácia sa ukázala pri ukazovateli pôvodných detí v domácnosti. Ak má náhradná rodina vlastné deti, je viac otvorená deťom s „ťažko umiestniteľnými“ charakteristikami.

SOCIODEMOGRAFICKÉ A INÉ UKAZOVATELE NÁHRADNÝCH RODÍN		ASOCIÁCIA	HODNOTA KOEFICIENTOV MIER ASOCIÁCIE	
			INTERVAL (-1,1)	SIG.
1.	národnosť	nie	-	-
2.	kraj	áno	Cramers V=0.164	<0.05
3.	vierovyznanie	nie	-	-
4.	veľkosť obce	áno	Somers D = - 0.69	<0.05
5.	rodinný stav	áno	Cramers V = 0.138	<0.05
6.	vzdelanie	nie	-	-
7.	ukončenie náhradnej rodinnej starostlivosti v minulosti	áno	Phi = 0.230	<0.001
8.	typ umiestnenia pred prijatím do náhradnej rodiny	áno	Cramers V = 0.256	<0.001
9.	príbuzenský vzťah k náhradným rodičom	áno	Phi = 0.256	<0.001
10.	celkový príjem domácnosti	áno	Gamma= 0.173	<0.05
8.	typ domácnosti	áno	Cramers V = 0.144	<0.05
9.	častosť kontaktu na iné náhradné rodiny	áno	Somers D = 0.150	<0.05
13.	pracovný status náhradných rodičov	nie	-	-
14.	priemerný vek náhradných rodičov	nie	-	-
15.	dĺžka trvania náhradnej rodinnej starostlivosti	nie	-	-
16.	prítomnosť pôvodných detí v domácnosti	áno	Phi = 0.136	<0.01

Nasledujúca tabuľka je hlbším a detailnejším zhrnutím výsledkov, ktoré sú v čiastkovej podobe uvedené v prechádzajúcich podkapitolách. Ide o sumarizačný prehľad sociodemografických a iných charakteristík, ktoré v prijatí „ťažko umiestniteľných“ detí dosahovali najväčšie podiely u konkrétnych znevýhodňujúcich kategórií. Nie všetky z nich sú štatisticky významné. Preto nevieme, či u niektorých existujú také rozdiely, ktoré by sme mohli očakávať aj v celej populácii náhradných rodín. Tie, ktoré nie sú označené oranžovou farbou, tak môžu byť výsledkom náhody, chyby výberu, nadreprezentácie náhradných rodín s určitými charakteristikami. Pre ilustráciu – najväčšie podiely náhradných rodičov, ktoré medzi seba prijali deti vnímané ako rómske pochádzajú zo skupiny menšinovej (rómskej národnosti). Sú to náhradné rodiny, najmä z košického kraja, ktoré uzavreli manželský zväzok, pochádzajú z veľmi malých obcí – do 999 obyvateľov, so základným vzdelaním. V minulosti už niekedy ukončili náhradnú rodinnú starostlivosť a majú s ňou teda skúsenosť. Rómske deti boli do náhradných rodín prijaté najmä zo skupiny detského domova, nepríbuzenskými náhradnými rodičmi. Boli najčastejšie v domácnostiach s príjmom medzi 901-1250 euro, ktoré mali kontakty na iné náhradné rodiny. Náhradní rodičia, ktorí prijali rómske dieťa, dosahovali najnižší priemerný vek zo všetkých náhradných rodín a priemernú dĺžku starostlivosti 5-8 rokov. Mali častejšie v domácnosti aj svoje vlastné dieťa. Z uvedených 16 charakteristík, je u rómskych detí osem štatisticky významných – v týchto prípadoch môžeme očakávať uvedené rozdiely výšky podielov aj v populácii náhradných rodičov. U tých charakteristík, ktoré nie sú označené oranžovou farbou, nevieme v súčasnosti urobiť silnejší záver a očakávame, že existuje oveľa vyššia pravdepodobnosť, že neodrážajú reálny stav v celej populácii náhradných rodín a súvislosť tak môže byť náhodná.

Sumarizačné výsledky možno čítať aj iným spôsobom. Tabuľka ukazuje, že väčšie podiely náhradných rodín s deťmi s „ťažko umiestniteľnými“ charakteristikami, mali kontakty na iné náhradné rodiny, ktoré boli častejšie charakteristické pre všetky náhradné rodiny s deťmi so „znevýhodňujúcimi“ charakteristikami. Nepriamo to súvisí s potrebou dostupnosti vhodných služieb a programov pre náhradné rodiny, ktoré v kontaktoch hľadajú aj vzájomnú oporu a pomoc. Sú tiež veľmi často obojstranne nezamestnaní, čo zrejme súvisí s náročnosťou starostlivosti o prijaté dieťa, s výnimkou náhradných rodín s dieťaťom so skúsenosťou s týraním a zneužívaním (obojstranne zamestnaní - bez štatistickej významnosti). Častejšie nemajú k deťom príbuzenský vzťah, hlásia sa k nejakej forme viery, majú skúsenosti s náhradnou rodinnou starostlivosťou z minulosti, ako aj vlastné deti v domácnosti. Zaujímavosťou je, že zatiaľ čo väčšina z náhradných rodín pochádzala z menších alebo veľmi malých obcí, prevažne z košického kraja, u detí so skúsenosťou s drogovou závislosťou sa tieto nachádzali najmä vo väčších mestách a v bratislavskom kraji. Najmä náhradní rodičia, ktorí medzi seba prijali zdravotne znevýhodnené deti, s duševnou poruchou a deti týrané/zneužívané, dosahovali najvyššie príjmy domácnosti – nad 1250 euro.

PODIELOVÉ ZASTÚPENIE DETÍ V KATEGÓRII „ŤAŽKÉHO UMIESTNENIA“ V ZÁVISLOSTI OD 16 UKAZOVATEĽOV (najväčšia výška podielov z predchádzajúcich tabuliek, farbou označená štatistická významnosť)		SS sig. 5/16	PS sig. 9/16	DZ sig.1/16	TZ sig.6/16
1.	národnosť	menšinová	menšinová	slovenská	slovenská
2.	kraj	košický	košický	bratislavský	trnavský
3.	vierovyznanie	prihlásenie sa k viere	prihlásenie sa k viere	prihlásenie sa k viere	ateista
4.	veľkosť obce	1000-1999	do 999	nad 90 000	do 999
5.	rodinný stav	ovdovená/ovdovený	vydatá/ženatý	ovdovená/ovdovený	vydatá/ženatý
6.	vzdelanie	základné	stredoškolské bez maturity	vysokoškolské	vysokoškolské
7.	ukončenie náhradnej rodinnej starostlivosti v minulosti	áno	áno	áno	áno
8.	typ umiestnenia pred prijatím do náhradnej rodiny	krízové stredisko	skupina detský domov	profesionálna rodina	krízové stredisko
9.	príbuzenský vzťah k náhradným rodičom	nie	nie	nie	nie
10.	celkový príjem domácnosti	do 700 euro	701-900 euro	901-1250 euro	nad 1250 euro
8.	typ domácnosti	s manželom/partnerom a starými rodičmi	s manželom/partnerom a starými rodičmi	sám/sama	s manželom/partnerom a starými rodičmi
9.	kontakt na iné náhradné rodiny	áno	áno	áno	áno
13.	pracovný status náhradných rodičov	obidvaja nezamestnaní	obidvaja nezamestnaní	jeden nezamestnaný	obidvaja zamestnaný
14.	priemerný vek náhradných rodičov	51-57 rokov	46-50 rokov	51-57 rokov	51-57 rokov
15.	dĺžka trvania náhradnej rodinnej starostlivosti	viac ako 11 rokov	5,1-8 rokov	5,1-8 rokov	menej ako 2 roky
16.	prítomnosť pôvodných detí v domácnosti	áno	áno	nie	áno
		ZZ sig. 4/16	DP sig. 7/16	VV sig. 5/16	RD sig.8 /16
1.	národnosť	slovenská	menšinová	menšinová	menšinová
2.	kraj	nitriansky	košický	košický	košický
3.	vierovyznanie	ateista	prihlásenie sa k viere	prihlásenie sa k viere	prihlásenie sa k viere
4.	veľkosť obce	do 999	do 999	1 000 – 1 999	do 999
5.	rodinný stav	vydatá/ženatý	ovdovená/ovdovený	rozvedená/rozvedený	vydatá/ženatý
6.	vzdelanie	stredoškolské s maturitou	základné	vysokoškolské	základné
7.	ukončenie náhradnej rodinnej starostlivosti v minulosti	áno	áno	áno	áno
8.	typ umiestnenia pred prijatím do náhradnej rodiny	skupina detského domova	skupina detského domova	krízové stredisko	skupina detského domova
9.	príbuzenský vzťah k náhradným rodičom	nie	nie	nie	nie

10.	celkový príjem domácnosti	nad 1250 euro	nad 1250 euro	701-900 euro	901-1250 euro
11.	typ domácnosti	s manželom/ partnerom	s manželom/ partnerom	s manželom/ partnerom	s manželom/ partnerom
12.	kontakt na iné náhradné rodiny	áno	áno	nie	áno
13.	pracovný status náhradných rodičov	obidvaja nezamestnaní	obidvaja neza- mestnaní	obidvaja neza- mestnaní	obidvaja neza- mestnaní
14.	priemerný vek náhradných rodičov	51-57 rokov	viac ako 57 rokov	40-45 rokov	menej ako 39 rokov
15.	dĺžka trvania náhradnej rodinnej starostli- vosti	viac ako 11 rokov	5,1-8 rokov	menej ako 2 roky	5,1-8 rokov
16.	prítomnosť pôvodných detí v domácnosti	áno	áno	áno	áno

7.UKAZOVATELE PODPORUJÚCE PRIJATIE DETÍ S VIACERÝMI ZNEVÝHODENIAMÍ

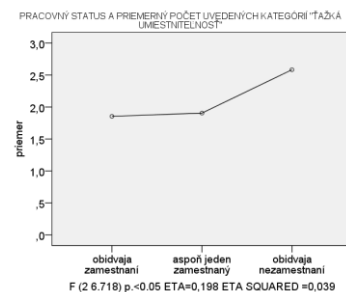
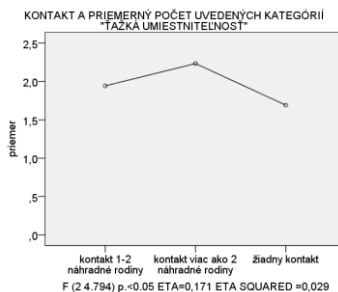
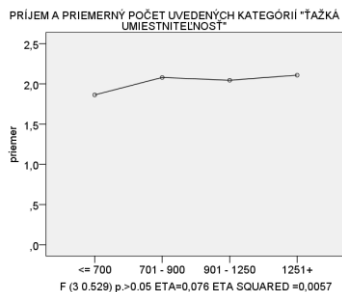
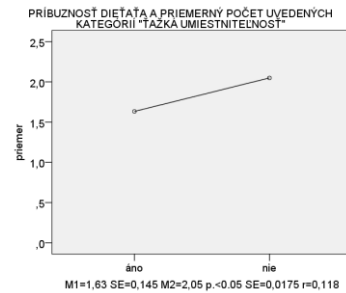
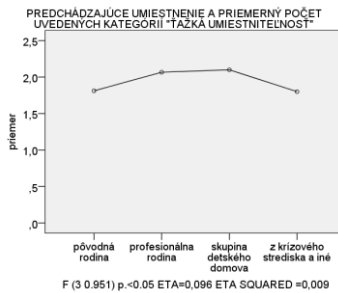
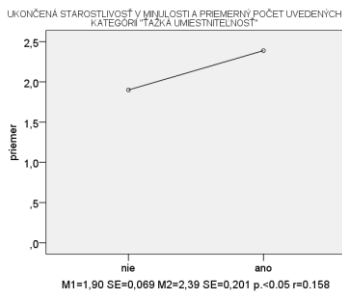
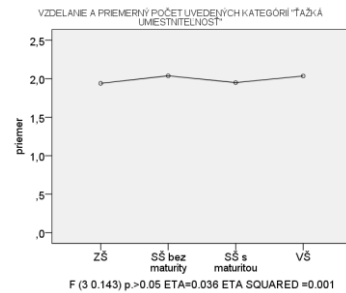
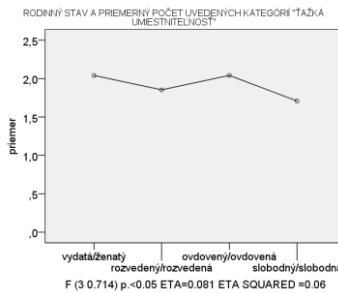
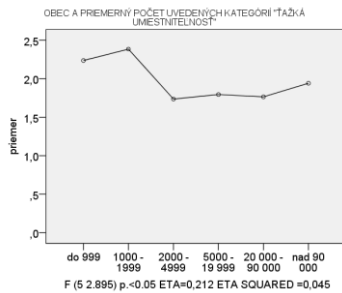
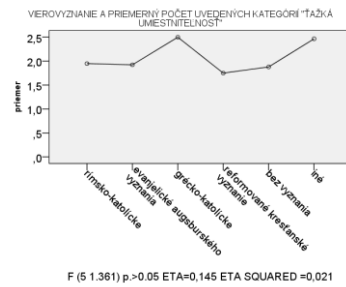
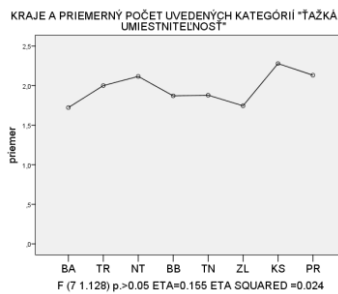
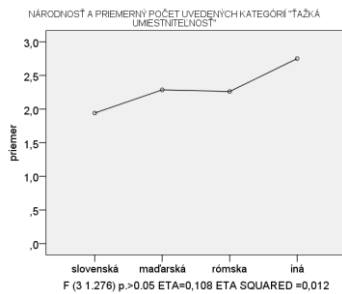
Vyššie 46% náhradných rodičov prijalo do svojej rodiny dieťa, ktoré disponovalo iba jednou z charakteristík „ťažkej umiestniteľnosti“ (N=335). Tieto charakteristiky majú rôznu štruktúru a z hľadiska možných komplikácií starostlivosti v rodine aj rôznu závažnosť. Prijatie rómskeho dieťaťa (v porovnaní s ostatnými charakteristikami) nemusí byť závažné, pretože vonkajšie znaky ľudskej etnicity samé o sebe neodkazujú na zdravotné, psychické alebo iné komplikácie, zvyšujúce náročnosť starostlivosti. Jej zaradenie vyjadrovalo potrebu preskúmať prekážky spojené s predsudkami, ktoré vytvárajú možnú bariéru pri potenciálnych možnostiach prijatia, ako aj zistenie, v ktorých ukazovateľoch existuje voči rómskym deťom väčšia otvorenosť, a kde sa naopak stretávajú s väčšími prekážkami. Pre ilustráciu - najväčší podiel náhradných rodín, ktoré uviedli jednu charakteristiku „ťažkej umiestniteľnosti“ súvisí s prijatím rómskeho dieťaťa - pred charakteristikami porúch správania alebo skúsenosťou s týraním/zneužívaním. Vyskytli sa ale aj náhradné rodiny, ktoré prijali dieťa s viacerými znevýhodňujúcimi charakteristikami. Približne 28% náhradných rodičov zo skupiny, ktoré nimi disponovali, uviedlo dve a ďalších 22% tri a viac (N=335) (viď. kap.2). Keďže deti v náhradných rodinách často disponovali viacerými charakteristikami súčasne, zaujímalo nás, či v podskupine náhradných rodičov, ktorí tieto deti prijali medzi sebou, existujú ukazovatele, ktoré zvyšujú ich priemerný počet. Znamená to identifikovať také prostredie a okolnosti, ktoré súvisia s prijatím detí s rastúcim znevýhodňujúcim pozadím a určiť ukazovatele, ktoré otvárajú bránu do života deťom, so závažnejšími problémami. Základný empirický pohľad ukazuje pripojená tabuľka a grafy, z ktorých vyplýva niekoľko zistení. Prvým je, že pri porovnaní priemerov počtu kategórií „ťažkej umiestniteľnosti“, štatisticky významné diferencie sa ukázali pri štyroch charakteristikách – častotou kontaktu s náhradnými rodinami, pracovným statusom náhradných rodičov, rodinnou príbuznosťou k dieťaťu a ukončením náhradnej rodinnej starostlivosti v minulosti. Ide o štyri charakteristiky, kde sa priemer počtu uvedených kategórií štatisticky významne líšil. Z vecného hľadiska to znamená, že priemery počtu kategórií znevýhodňujúcich charakteristík boli väčšie tam, kde prichádzalo k intenzívnejším vzájomným kontaktom, v rodinách, kde boli obidvaja náhradní rodičia nezamestnaní a v rodinách, kde nemali náhradní rodičia k dieťaťu príbuzenský rodinný vzťah. Zároveň to boli častejšie rodiny, ktoré už ukončili náhradnú rodinnú starostlivosť v minulosti. S výnimkou pracovného statusu (nezamestnanosť obidvoch rodičov), ide o rovnaké varianty charakteristík, ktoré sa ukázali ako štatisticky významné aj v predošlej kapitole. Sila efektu ukazovateľov vplyvu na priemerný rozsah bola ale minimálna – koeficienty eta uvedené pod grafmi sa vo všetkých prípadoch ukázali ako veľmi malé, čo znamená slabý vplyv reálneho efektu. Za pozornosť stojí tiež fakt, že aj rozdiely uvedené v tabuľke sú vecne veľmi malé a nedosahujú vyššie hodnoty.

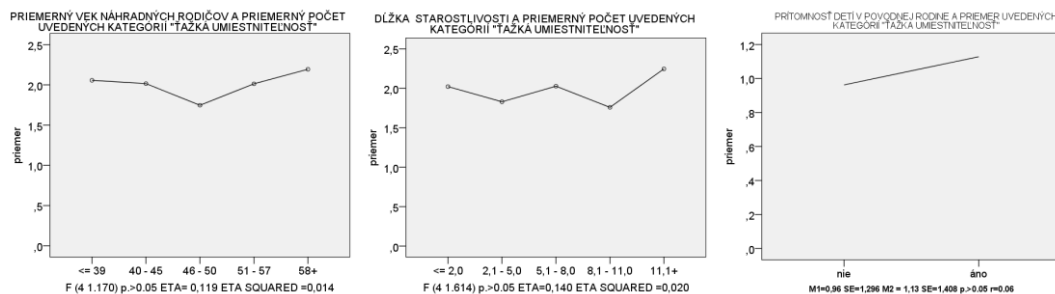
HODNOTY ŠTATISTICKY VÝZNAMNÝCH ROZDIELOV MEDZI PRIEMERNÝM POČTOM UVEDENÝCH KATEGÓRIÍ „ŤAŽKEJ UMIESTNITEĽNOSTI“ *p<0.05		
ČASTOSŤ KONTAKTU S INÝMI NÁHRADNÝMI RODINAMI	kontakt viac ako 2 náhradné rodiny	
	žiadny kontakt	
	0,542*	-
PRACOVNÝ STATUS NÁHRADNÝCH RODIČOV	obidvaja zamestnaní	aspoň jeden zamestnaný
	obidvaja nezamestnaní	obidvaja nezamestnaní
	-0,729*	-0,678*
RODINNÁ PRÍBUZNOSŤ K DIEŤAŤU	áno	
	nie	
	-0,416*	-
UKONČENÁ NÁHRADNÁ RODINNÁ STAROSTLIVOSŤ V MINULOSTI	áno	
	nie	
	-0,489*	-

Nasledujúce grafy poukazujú na hodnoty priemerov v závislosti od všetkých sledovaných ukazovateľov. Pri porovnaní so zisteniami v predchádzajúcej kapitole, možno vidieť niekoľko súvislostí. Prvou sú diferencie na základe krajov. Košický kraj je nielen tým, kde podiel náhradných rodín s takýmito deťmi je najväčší, ale zároveň je v ňom aj najväčší priemer počtu znevýhodňujúcich charakteristík. Rovnako tomu bolo pri porovnaní obcí (do 1999 obyvateľov), pri rodinnom stave (vydatá/ženatý), type umiestnenia pred prijatím do náhradnej rodiny (skupina detského domova), charaktere domácností (bývanie s partnerom/manželom) alebo prítomnosti detí v pôvodnej rodine. Išlo o varianty ukazovateľov, v ktorých boli jednak najväčšie podiely náhradných rodín s „ťažko umiestniteľným“ dieťaťom a rovnako ako aj najvyššie hodnoty priemerov počtu kategórií „ťažkej umiestniteľnosti“. Ako ukazujú uvedené grafy, v žiadnom z týchto výsledkov ale nejde o štatisticky významné rozdiely. Ak pri ďalšom porovnaní ignorujeme zovšeobecnenia na populáciu a pracujeme iba so vzorkou, nájdeme aj niektoré diskrepancie. V predchádzajúcej kapitole existovali náznaky, že to môžu byť rómski náhradní rodičia, u ktorých sa nachádzajú najväčšie podiely takýchto detí. Z hľadiska najväčšieho priemerného rozsahu tomu bolo

ale v skupine inej menšinovej národnosti. V rámci vierovyznania boli najväčšie podiely detí so znevýhodňujúcimi charakteristikami v kategórii „iné“, rozsahom ale dosahoval priemer počtu kategórií „ťažkého umiestnenia“ najväčšie hodnoty u grécko-katolíckeho vyznania. V kontexte pracovného statusu sa najväčšie podiely nachádzali u zamestnaných náhradných rodičov. Najvyšší priemer charakteristik „ťažkej umiestniteľnosti“ bol ale naopak tam, kde boli obidvaja rodičia nezamestnaní. Podobné diskrepancie sa dajú nájsť aj v prípade veku alebo dĺžky trvania náhradnej rodinnej starostlivosti. Pri týchto ukazovateľoch ale nevieme povedať, či sú tieto rozdiely zanedbateľné alebo nie. Pre ilustráciu, mediánové hodnoty boli - v porovnaní s priermi – buď rovnaké alebo veľmi s minimálnymi rozdielmi u všetkých 15 ukazovateľov. Na grafoch môžeme vidieť, že aj priemery sa líšia len veľmi málo a z vecného hľadiska ide o zanedbateľné rozdiely. Pri pohľade na hore uvedenú tabuľku, rozdiely, ktoré vyšli ako štatisticky významné, majú z vecného hľadiska veľmi malé hodnoty.

Komplexnejší pohľad na okolnosti vplyvajúce na počet kategórií „ťažkej umiestniteľnosti“ popisujú tri alternatívy regresných modelov. Zahrnuli sme do nich tie ukazovatele, ktoré predikovali, o akú hodnotu a akým smerom sa zmení rozsah „znevýhodňujúcich charakteristík, ak budeme ich vplyv posudzovať v komplexnejšom kontexte. Každý z ukazovateľov je hodnotený z hľadiska jeho individuálnej predikčnej sily, pri kontrole konštantnosti vplyvu ostatných premenných. Vieme tak odhadnúť, o koľko sa zmení rozsah kategórií „znevýhodňujúcich“ charakteristík, ak sa zmení hodnota vplyvajúceho ukazovateľa o jednotku, za predpokladu, že ostatné charakteristiky ostanú konštantné. Jedinečný a celkový vplyv ovplyvňuje aj počet zahrnutých ukazovateľov. Uvádzame tri rôzne alternatívy, načrtávajúce základné tendencie, ktoré súvisia s rozsahom „ťažkej umiestniteľnosti“ a najlepšie vysvetľovali jej rozptyl. Pri vyhodnocovaní sme najskôr zisťovali, ako vplyva na rast/pokles vždy jedna z charakteristík. Ako naznačujú súvislosti z predošlých grafov ako aj v niektorých prípadoch predpoklady na vstup premenných do modelov, predikcia sa pomocou regresie nehodila pre nasledujúce charakteristiky – národnosť, kraj, vierovyznanie, vzdelanie, celkový príjem domácnosti, pracovný status náhradných rodičov, vek náhradných rodičov a počet pôvodných detí v domácnosti. Pre uvedené ukazovatele sa model neukázal ako vhodný. Do regresie sme zahrnuli najmä charakteristiky, dotýkajúce sa rodinného prostredia náhradnej rodiny. Nižšie uvedené tri alternatívy poukazujú na komplexnejší obraz tých z nich, pri ktorých práca s regresným modelom dávala zmysel. V rámci prvej alternatívy boli zahrnuté štyri ukazovatele – počet detí prijatých do náhradnej starostlivosti, počet detí, ktorým už náhradná rodina ukončila v minulosti starostlivosť, rodinná príbuznosť k dieťaťu a existencia kontaktu s inými náhradnými rodinami. Tabuľka nižšie ukazuje, že všetky zahrnuté charakteristiky mali štatisticky významný vplyv na počet kategórií „znevýhodňujúcich“ charakteristík. Najväčší – pozitívny vplyv mal ukazovateľ počtu detí prijatých do náhradnej rodinnej starostlivosti. Čím viac prijala náhradná rodina detí, tým sa viac zvyšoval počet „znevýhodňujúcich“ kategórií. Nárast počtu o každé jedno dieťa, pri konštantnosti vplyvu ostatných charakteristík, rozšíril tento rozsah o hodnotu 0,4. Rovnako to platilo aj pri počte detí, ktorým už bola v minulosti ukončená starostlivosť. Každý nárast tohto počtu o jedno dieťa, zvýšil rozsah o hodnotu 0,36. Tie náhradné rodiny, ktoré majú kontakt na iné náhradné rodiny, zvyšovali rozsah o hodnotu 0,3. Všetky tri ukazovatele tak priaznivo ovplyvňovali otvorenosť rodinného prostredia aj deťom s viacerými „znevýhodňujúcimi“ charakteristikami, aj keď išlo z vecného hľadiska o veľmi malé hodnoty. Opačne tomu bolo u rodinnej príbuznosti. Ako už naznačili niektoré predošlé zistenia, prijatie dieťaťa rodinnými príbuznými skôr „ťažko umiestniteľným“ deťom nepraje ako praje. Do tejto formy náhradnej starostlivosti tak prichádzajú deti s inou sociodemografickou štruktúrou vlastností s menšou náročnosťou na ich starostlivosť. Ukázalo sa, že rodinný vzťah k dieťaťu znížil počet znevýhodňujúcich kategórií o 0,48. Ide o jedinú zápornú hodnotu, ktorá je síce malá, ale najvyššia zo všetkých skúmaných ukazovateľov. Venovanie sa náhradnej rodinnej starostlivosti ako dlhodobej životnej stratégii, spolu so sieťovaním sa s ostatnými náhradnými rodičmi, pri koordinovaní vzájomnej pomoci a podpory, síce spôsobovalo vplyv väčšej otvorenosti sa deťom s väčšími problémami, z vecného hľadiska išlo ale o veľmi malý vplyv – ako pri individuálnych súvislostiach, tak aj pri celkovom rozptyle - model vysvetľoval iba 21% variácie, čo je relatívne slabá predikčná sila, aj keď v porovnaní so zvyšnými dvoma alternatívami išlo o najvyšší podiel. Kľúčové ukazovatele, ktoré by otvárali cestu deťom s komplikovanejším pozadím, je nutné hľadať v iných oblastiach alebo charakteristikách.

MODEL 1	B	SE	β	95% interval spoľahlivosti (B)	
				dolná hranica	horná hranica
konštanta	0,068	0,167	-	-0,259	0,396
počet detí prijatých do náhradnej starostlivosti	0,422***	0,069	0,268	0,286	0,558
počet detí, ktorým už bola ukončená starostlivosť	0,367***	0,084	0,191	0,202	0,531
rodinná príbuznosť k dieťaťu	-0,479**	0,148	-0,142	-0,771	-0,188
existencia kontaktu s inými náhradnými rodinami	0,303*	0,132	0,100	0,044	0,561

R2 = 0,210(p < .001) * p < .05, ** p < .01 *** p < .001 rodinná príbuznosť k dieťaťu: 0-nie 1 –áno. existencia kontaktu s inými náhradnými rodinami: 0-nie 1 –áno,

Druhá alternatíva, ktorá sa ukázala ako zmysluplná, sa skladala z troch charakteristík, ktoré opäť pochádzali z oblasti rodinného prostredia. Týkali sa dĺžky venovania sa náhradnej rodinnej starostlivosti, uvedenej národnosti a rodinnému stavu. Všetky tri štatisticky významne vplývali na rozsah počtu „znevýhodňujúcich“ kategórií. Každé zvýšenie skúsenosti s náhradnou rodinnou starostlivosťou o jeden rok zvyšuje - pri kontrole ostatných ukazovateľov - počet znevýhodňujúcich charakteristík o 0,02. Vecne ide o zanedbateľnú, ale stále pozitívnu hodnotu. Dlhšia skúsenosť s náhradnou rodinnou starostlivosťou mierne otvára brány aj deťom s väčšími zdravotnými alebo inými komplikáciami. Zmena národnosti zo slovenskej na menšinovú tento počet naopak znižuje o hodnotu 0,4. Rovnako ak je dieťa prijaté do rodiny, v ktorej nie sú náhradní rodičia zosobášení a pochádzajú z iného ako úplného rodinného prostredia, spôsobuje znížene hodnoty o 0,3. Znamená to, že deťom s rastúcim počtom „znevýhodňujúcich“ charakteristík prajú skôr náhradné rodiny, ktoré sa dlhšie venujú poskytovaniu starostlivosti, nehlásia sa k menšinovej národnosti, a žijú s manželom/partnerom v jednej domácnosti.

MODEL 2	B	SE	β	95% interval spoľahlivosti (B)	
				dolná hranica	horná hranica
konštanta	1,547	0,208	-	1,138	1,955
dĺžka náhradnej rodinnej starostlivosti	0,024*	0,012	0,090	0,001	0,047
národnosť	-0,426*	0,194	-0,097	-0,807	-0,046
rodinný stav	-0,324*	0,130	-0,110	-0,580	-0,069

R2 = 0,031(p < .001) * p < .05, národnosť 0-menšinová 1-slovenská, rodinný stav 0- vydatá/ženatý 1-ostatné

V niektorých prípadoch môžu ukazovatele zmeniť hodnoty svojho individuálneho vplyvu, aj svoju štatistickú významnosť. Sú na to dva dôvody – buď to spôsobuje multikolinearita, kedy sa vplyv novo zahrnutých premenných v celkovom rozptyle prekrýva, ruší individuálny vplyv, znižuje štatistickú signifikanciu zvyšných ukazovateľov. Alebo je to v dôsledku toho, že boli do modelu zahrnuté nové premenné, ktoré zohrávali pri celkovom vplyve zásadnejšiu rolu, meniacu hodnoty ostatných, pôvodne štatisticky významných charakteristík. Príkladom vplyvu novo zahrnutého ukazovateľa na pôvodné premenné je tretí model, v ktorom rodinná príbuznosť znížila dôležitosť rodinného stavu. Ten prestal byť štatisticky významný a rovnako sa znížila aj jeho predikčná hodnota. Klesla aj sila vplyvu národnosti. Naopak – pri konštantnosti vplyvu ostatných charakteristík sa mierne zvýšil vplyv dĺžky venovania sa náhradnej rodinnej starostlivosti. V porovnaní s predošlou variantou, vyššia bola aj celkovo vysvetlená variácia, ktorá ale naďalej ostala veľmi nízka (7,8%). Z vecného hľadiska tak majú všetky uvedené charakteristiky minimálny celkový vplyv a kľúčovejšie ukazovatele je preto nutné hľadať v iných oblastiach.

MODEL 3	B	SE	β	95% interval spoľahlivosti (B)	
				dolná hranica	horná hranica
konštanta	1,534	0,203	-	1,135	1,933
dĺžka náhradnej rodinnej starostlivosti	0,036**	0,012	0,137	0,013	0,059
národnosť	-0,384*	0,189	-0,087	-0,757	-0,012
rodinný stav	-0,183	0,130	-0,062	-0,439	0,073
rodinná príbuznosť k dieťaťu	-0,745***	0,148	-0,225	-1,036	-0,454

R2 = 0,078(p < .001) * p < .05, národnosť 0-menšinová 1-slovenská, rodinný stav 0 - vydatá/ženatý 1- ostatné, rodinná príbuznosť k dieťaťu, 0 - nie, 1 - áno

R2	- podiel vysvetlenej variácie - čím vyššie číslo, tým je model ako celok lepší
B hodnota	-čím vyššia hodnota, tým väčší vplyv na nárast (pokles) počtu kategórií „ťažká umiestniteľnosť“
B kladná hodnota	-so zvyšujúcou hodnotou charakteristiky narastá počet kategórií „ťažkej umiestniteľnosti“
B záporná hodnota	-so zvyšujúcou hodnotou charakteristiky klesá počet uvedených kategórií „ťažkej umiestniteľnosti“
SE	-čím menšia hodnota, tým väčšia spoľahlivosť individuálneho vplyvu danej charakteristiky
*p < 0.05	-štatistická významnosť na 5% hladine významnosti
**p < 0.01	-štatistická významnosť na 1% hladine významnosti
*** p < 0.001	-štatistická významnosť na 0,1% hladine významnosti

7.1.ZHRNUTIE

Dôležitou súčasťou otvorenia ciest pre „ťažko umiestniteľné“ deti, žijúce mimo svojich pôvodných rodín, je poznanie charakteristík rodinného prostredia s väčšími predpokladmi prijatia detí s rôznymi druhmi stigmy, alebo závažnejšími a komplexnejšími problémami. Niektoré z kategórií „ťažkej umiestniteľnosti“ tvoria v náhradnej rodinnej starostlivosti bariéry v súvislosti so stereotypmi a predsudkami. Iné, v dôsledku zvýšenej náročnosti, spôsobujú tlak na náhradné rodinné prostredie ako následok psychických zdravotných alebo iných komplikácií. Na základe zozbieraných dát sa nedajú identifikovať ukazovatele, o ktorých by sa dalo povedať, že markantne zvyšujú otvorenosť voči deťom, disponujúcim vyšším počtom komplikácií alebo znevýhodnení. Ukázalo sa ale, že niektoré z nich rozdiely (aj keď veľmi malé) spôsobujú. Na základe interpretácie získaných údajov predpokladáme, že v populácii náhradných rodín sú voči týmto deťom otvorenejšie náhradné rodiny, ktoré majú väčšiu skúsenosť so starostlivosťou z minulosti a prešli si skúsenosťou viacerých prijatých detí. Zároveň sú to náhradné rodiny, ktoré už majú zo svojej minulosti skúsenosť s ukončenou náhradnou starostlivosťou. Viac otvorené sú nepríbuzenské náhradné rodiny a rodiny, ktoré majú vytvorené medzi sebou vzájomné svojpomocné siete, v ktorých môžu spolupracovať na vzájomnej pomoci alebo podpore. Rast počtu kategórií „ťažkej umiestniteľnosti“ v rodinnom prostredí je viac determinovaný úplnými rodinami, manželmi, ktorí žijú spolu v jednej domácnosti v porovnaní so slobodnými, vdovcami alebo rozvedenými. Otvorenejší sú aj tí, ktorí sa hlásia k nie menšinovej, ale slovenskej národnosti, a ktorí majú dlhšiu skúsenosť s poskytovaním náhradnej rodinnej starostlivosti. Majú tak dlhšiu prax ohľadom prijatia detí nepochádzajúcich z ich rodinného prostredia. Určitú rolu môže zohrávať aj zamestnanecký status, keď si obidvaja rodičia môžu dovoliť byť nezamestnaní a venovať sa iba prijatému dieťaťu. Náročnosť, ktorú takáto starostlivosť vyžaduje ohľadne zdravotného alebo psychologického servisu ako pre rodiča, tak aj pre dieťa, často nekorešponduje so zamestnaním na trvalý pracovný pomer, ktoré zároveň neumožňuje sa plne venovať deťom najmä so zdravotnými alebo psychickými znevýhodneniami a problémami. Svoj vplyv zohráva aj veľkosť obce/mesta, z ktorých náhradní rodičia pochádzajú – väčšiu otvorenosť determinovali menšie obce/mestá – do 2000 obyvateľov.

8.SLUŽBY, OPATRENIA, PODPORA A POMOC

Na otvorenie ciest do náhradnej rodinnej starostlivosti aj deťom s rôznymi „znevýhodňujúcimi“ charakteristikami je dobré poznať nielen sociodemografické, ale aj iné ukazovatele, ktoré s prijatím do rodiny viac alebo menej súvisia. Dôležité je tiež vedieť o hlbších súvislostiach, ktoré sa týkajú spôsobov, akými náhradní rodičia prístupujú k službám, aké formy pomoci využívajú, ako sú spokojní s prípravou na náhradnú rodinnú starostlivosť (či už všeobecne alebo podľa kategórií „ťažkého umiestnenia“). Okrem uvedených oblastí sme preto na skupinových stretnutiach hľadali odpovede na najpodstatnejšiu otázku – „Čo by sa malo zmeniť, aby sa podporila pestúnska starostlivosť aj pre skupiny detí so znevýhodňujúcimi charakteristikami?“ Inými slovami sme chceli zistiť, čo by im ju uľahčilo, kde vidia najväčšie bariéry, a čo by sa vo využívaní zo strany sociálnoprávnej ochrany malo zmeniť, aby sa podporila pestúnska starostlivosť aj do budúcnosti. Nasledujúce podkapitoly tak obsahujú zistenia, týkajúce sa rôznych ciest, ktorými sa dve skupiny náhradných rodičov dostávajú k službám, aké jej formy využívajú ako aj návrhy na zlepšenie prípravy na pestúnsku starostlivosť.

8.1.CESTY, KTORÝMI SA DOSTÁVAJÚ NÁHRADNÍ RODIČIA K INFORMÁCIAM O SLUŽBÁCH

Cesty, ktorými sa môžu náhradní rodičia dostať k informáciám o využívaní služieb, sú pri istom stupni zjednodušenia dve – buď je táto cesta sprostredkovaná od úradu (orgánu sociálnoprávnej ochrany), alebo si túto pomoc hľadajú na základe vlastnej iniciatívy, cez príbuzenské kanály alebo vlastne siete. Treťou možnosťou je, že služby, či už akreditovaných subjektov alebo sociálnoprávnej ochrany, počas celého priebehu náhradnej rodinnej starostlivosti nevyužívajú vôbec a nemajú tak o nich detailnejšiu vedomosť. Pri porovnaní dvoch skupín náhradných rodičov – bez dieťaťa a s dieťaťom v kategórii „ťažká umiestniteľnosť“ sa ukázalo niekoľko zistení. V prvej skupine bol najväčší podiel náhradných rodín, ktoré nevyužívajú žiadne služby – približne 45% z nich uviedlo, že aktuálne služby nevyužívajú. Ďalších 35% túto informáciu dostali od úradov a približne u 20% to bolo z vlastnej iniciatívy. Pri porovnaní s druhou skupinou – náhradnými rodinami, ktoré prijali deti v kategóriách „ťažkého umiestnenia“ sa zmenšili podiely tých, ktorí ju nevyužívali vôbec. Stále to bolo ale pomerne vysoké číslo- približne 32% náhradných rodín. Zvýšil sa podiel tých, ktorí si ich našli z vlastnej iniciatívy.

INFORMÁCIE O VYUŽÍVANÍ SLUŽIEB	NÁHRADNÉ RODINY BEZ DIEŤAŤA V KATEGÓRII „ŤAŽKO UMIESTNITELNÉ“		NÁHRADNÉ RODINY S DIEŤAŤOM V KATEGÓRII „ŤAŽKO UMIESTNITELNÉ“		SPOLU	
	N	percento	N	percento	N	percento
informácia od ÚPSVaR	67	34,5%	111	31,9%	178	32,8%
z vlastnej iniciatívy	40	20,6%	126	36,2%	166	30,6%
nie je využívaná	87	44,8%	111	31,9%	198	36,5%
spolu	194	100%	348	100%	542	100%

- - prvá najčastejšia odpoveď
- - druhá najčastejšia odpoveď
- - tretia najčastejšia odpoveď

8.2.CESTY K SLUŽBÁM - PODĽA KATEGÓRIE „ŤAŽKÁ UMIESTNITELNOSŤ“

Pri detailnejších triedeniach v závislosti od prijatého dieťaťa v konkrétnej kategórii „ťažkého umiestnenia“ sa ukázalo niekoľko zistení - u šiestich z nich bolo najčastejšou odpoveďou informovania sa o službách fakt, že išlo najmä o vlastnú iniciatívu náhradných rodičov. Cesty ku pomoci a podpory si tak podľa ich výpovedí nachádzali z vlastnej iniciatívy. Dialo sa tak najmä v náhradných rodinách u detí s poruchami správania, skúsenosťami s drogovou závislosťou, týraním/zneužívaním, zdravotnými znevýhodneniami, duševnými poruchami a deťmi vnímanými ako rómskymi. Pre vzájomnú kooperáciu a lepšiu informovanosť to vytvára priestor na posilnenie a zlepšenie vzájomnej dôvery pri poskytovaní informácií, sprehľadnenie a zlepšenie otvorenia ciest medzi úradmi a náhradných rodičmi aj ohľadom vzájomného informovania sa o tom, na čo majú náhradní rodičia nárok, a na koho sa môžu obrátiť v prípade vzniknutých komplikácií.

INFORMÁCIE O VYUŽÍVANÍ SLUŽIEB V ZÁVISLOSTI OD KATEGÓRII „ŤAŽKÁ UMIESTNITELNOSŤ“	SS		PS		DZ		TZ		ZZ		DP		VV		RD	
	odp.	%	odp.	%	odp.	%	odp.	%	odp.	%	odp.	%	odp.	%	odp.	%
informácia od ÚPSVaR	28	33,3	39	30,7	3	14,3	38	31,4	24	31,2	12	29,3	24	34,3	56	33,3
vlastná iniciatíva	28	33,3	53	41,7	11	52,4	49	40,5	29	37,7	19	46,3	18	25,7	63	37,5
nie je využívaná	28	33,3	35	27,6	7	33,3	34	28,1	24	31,2	10	24,4	28	40,0	49	29,2
spolu (podiel odpovedí)	84	100	127	100	21	100	121	100	77	100	41	100	70	100	168	100

- - prvá najčastejšia odpoveď
- - druhá najčastejšia odpoveď
- - tretia najčastejšia odpoveď

- SS - súrodenecká skupina
- PS - poruchy správania
- DZ - skúsenosť s drogovou závislosťou
- TZ - týranie/zneužívanie
- ZZ - ťažké zdravotné postihnutie/znevýhodnenie
- DP - skúsenosť s drogovou závislosťou
- VV - vyšší vek v čase prijatia (viac ako 10 rokov)
- RD - národnosť vnímaná ako rómska

8.3.FORMY VYUŽÍVANEJ ODBORNEJ POMOCI

Z hľadiska využívania foriem odbornej pomoci sú medzi dvoma skupinami náhradných rodín rozdiely aj vo formách využívanej pomoci. Aj keď nešlo o diametrálne rozdiely, prvá skupina – bez „ťažko umiestniteľného“ dieťaťa mala na prvých troch miestach skúsenosti s využívaním najmä sociálneho poradenstva na ÚPSVaR, stretávaním sa náhradných rodín alebo s využívaním psychologických služieb. V druhej skupine náhradných rodičov s „ťažko umiestniteľným“ dieťaťom to bolo na prvom mieste stretávanie sa náhradných rodín. Za ním nasledovalo sociálne poradenstvo a služby mimovládnych organizácií.

FORMY VYUŽÍVANEJ ODBORNEJ POMOCI		BEZ DIEŤAŤA V KATEGÓRII „ŤAŽKO UMIESTNITEĽNÉ“			S DIEŤAŤOM V KATEGÓRII „ŤAŽKO UMIESTNITEĽNÉ“		
		N	% dôvodov	% odpovedí	N	% dôvodov	% odpovedí
1.	sociálne poradenstvo na ÚPSVaR	40	32,5%	47,6%	76	21,8%	39,6%
2.	stretávanie sa náhradných rodín	37	30,1%	44,0%	110	31,6%	57,3%
3.	využívanie psychologických služieb	25	20,3%	29,8%	57	16,4%	29,7%
4.	využívanie služieb MVO	12	9,8%	14,3%	68	19,5%	35,4%
5.	odľahčovacia starostlivosť	7	5,7%	8,3%	20	5,7%	10,4%
6.	sociálne služby (stacionár, ambulancia)	2	1,6%	2,4%	17	4,9%	8,9%
7.	spolu (možnosť uviesť viac odpovedí)	123	100%	146,4%	348	100%	181,2%

- prvá najčastejšia odpoveď
- druhá najčastejšia odpoveď
- tretia najčastejšia odpoveď

8.4.FORMY ODBORNEJ POMOCI A KATEGÓRIE „ŤAŽKEJ UMIESTNITEĽNOSTI“

Podľa kategórií „ťažkej umiestniteľnosti“ patrili najčastejšie formy využívanej odbornej pomoci sociálnemu poradenstvu na ÚPSVaR. Platilo to u sedmich charakteristík, pričom najväčší podiel, ktorý sociálne poradenstvo využíval, sa nachádzal u náhradných rodín, ktoré prijali rómske dieťa alebo dieťa so zdravotnými znevýhodneniami. Druhou najčastejšou formou využívanej odbornej pomoci, bolo vzájomné stretávanie sa náhradných rodín. Platilo to pre náhradné rodiny, ktoré mali deti v kategóriách väčších súrodeneckých skupín, porúch správania, duševných porúch, vyššieho veku alebo u náhradných rodín, ktoré prijali rómske dieťa. Skupina náhradných rodičov, ktorí prijali deti so skúsenosťou s drogovou závislosťou najčastejšie využívali služby mimovládnych organizácií.

FORMY VYUŽÍVANEJ ODBORNEJ POMOCI V ZÁVISLOSTI OD KATEGÓRIÍ „ŤAŽKÁ UMIESTNITEĽNOSŤ“	SS		PS		DZ		TZ		ZZ		DP		VV		RD	
	odp.	%	odp.	%	odp.	%	odp.	%	odp.	%	odp.	%	odp.	%	odp.	%
1	27	26,2	44	30,8	5	35,7	37	30,8	30	31,9	17	30,4	16	28,6	69	35,6
2	23	22,3	31	21,7	0	0,0	26	21,7	18	19,1	15	26,8	12	21,4	41	21,1
3	23	22,3	27	18,9	2	14,3	17	14,2	14	14,9	9	16,1	10	17,9	34	17,5
4	16	15,5	24	16,8	6	42,9	27	22,5	20	21,3	8	14,3	11	19,6	36	18,6
5	5	4,9	9	6,3	1	7,1	3	2,5	6	6,4	2	3,6	3	5,4	7	3,6
6	9	8,7	8	5,6	0	0,0	10	8,3	6	6,4	5	8,9	4	7,1	7	3,6
spolu (podiel odpovedí)	103	100	143	100	14	100	120	100	91	100	56	100	56	100	194	100

1. sociálne poradenstvo na ÚPSVaR
2. stretávanie sa náhradných rodín
3. využívanie psychologických služieb
4. využívanie služieb MVO
5. odľahčovacia starostlivosť
6. sociálne služby (stacionár, ambulancia)

- prvá najčastejšie využívaná v danej kategórii
- druhá najčastejšie využívaná v danej kategórii
- tretia najčastejšie využívaná v danej kategórii

- SS - súrodenecká skupina
- PS - poruchy správania
- DZ - skúsenosť s drogovou závislosťou
- TZ - týranie/zneužívanie
- ZZ - ťažké zdravotné postihnutie/znevýhodnenie
- DP - skúsenosť s drogovou závislosťou
- VV - vyšší vek v čase prijatia (viac ako 10 rokov)
- RD - národnosť vnímaná ako rómska

8.5.POTREBA ODBORNEJ POMOCI A KATEGÓRIE „ŤAŽKEJ UMIESTNITEĽNOSTI“

Náhradných rodičov sme sa tiež pýtali, akú formu odbornej pomoci by pri starostlivosti o prijaté deti najviac potrebovali. Išlo o otázku, na ktorú neboli vopred stanovené varianty odpovedí, ako tomu bolo v niektorých predošlých otázkach. Náhradné rodiny tak mohli spontánne uviesť, ktoré služby, opatrenia, formy podpory zo strany sociálnoprávnej ochrany, mimovládnych organizácií im najviac chýbajú, a čo by pri poskytovanej starostlivosti o prijaté dieťa najviac uvítali. Celkovo reflektovali 13 najrôznejších oblastí vrátane alternatívy, ktorá nepožadovala žiadnu pomoc. Vo vyhodnotení bola na prvom mieste najdôležitejšia finančná podpora. Nešlo tak o službu, opatrenie, ale potrebu vyššieho finančného príspevku. Výnimku tvorili dve skupiny náhradných rodičov, ktorí prijali do svojej rodiny dieťa s väčším vekom a rómske dieťa – v týchto dvoch skupinách bola na prvom mieste reflektovaná potreba psychologického poradenstva. Práve psychologické poradenstvo bolo druhou najčastejšie uvádzanou odpoveďou u tých náhradných rodín, ktoré prijali deti s veľkými súrodeneckými skupinami, u detí s poruchami správania alebo so skúsenosťou s drogovou závislosťou. Na treťom mieste bola prevkypivo zastúpená odpoveď, ktorou náhradní rodičia zdôrazňovali, že nepotrebujú žiadnu podporu alebo pomoc. Išlo o formu odpovede, ktorá bola na treťom mieste u väčšiny z ôsmich kategórií „ťažkej umiestniteľnosti“. Okrem zlepšenia finančných možností, potreby psychologického poradenstva a nevyužívania žiadnej formy podpory, boli na niektorých z troch prvých priečok reflektované aj ďalšie alternatívy. Išlo o potrebu dobrovoľníka, asistenta (poruchy správania), kultúrno-relaxačnú pomoc (skúsenosť s drogovou závislosťou, deti so skúsenosťou s týraním a zneužívaním, zdravotne znevýhodnenia, duševné poruchy) alebo potrebu vzájomného stretávania sa pestúnskych rodín (zdravotne znevýhodnenia). Medzi najčastejšie tri reflektované oblasti patrili aj pomoc od sociálnych pracovníkov (poruchy správania) alebo pomoc so školou (deti so skúsenosťou s týraním/zneužívaním).

POTREBA ODBORNEJ POMOCI V ZÁVISLOSTI OD KATEGÓRIÍ „ŤAŽKÁ UMIESTNITEĽNOSŤ“	SS		PS		DZ		TZ		ZZ		DP		VV		RD	
	odp.	%	odp.	%	odp.	%	odp.	%	odp.	%	odp.	%	odp.	%	odp.	%
1	21	31,3	18	19,8	5	29,4	20	22,2	12	18,2	7	18,4	9	19,1	16	13,6
2	13	19,4	24	26,1	4	23,5	20	22,2	12	18,2	7	18,4	11	23,4	30	25,4
3	2	3,0	2	2,2	-	-	5	5,6	3	4,5	2	5,3	1	2,1	6	5,1
4	4	6,0	8	8,7	1	5,9	6	6,7	7	10,6	2	5,3	2	4,3	6	5,1
5	5	7,5	8	8,7	2	11,8	8	8,9	10	15,2	5	13,2	4	8,5	11	9,3
6	3	4,5	2	2,2	-	-	3	3,3	4	6,1	1	2,6	2	4,3	5	4,2
7	4	6,0	4	4,3	-	-	1	1,1	2	3,0	3	7,9	4	8,5	7	5,9
8	2	3,0	3	3,3	1	5,9	2	2,2	5	7,6	-	-	-	-	9	7,6
9	2	3,0	2	2,2	-	-	1	1,1	2	3,0	2	5,3	1	2,1	2	1,7
10	3	4,5	2	2,2	2	11,8	6	6,7	3	4,5	2	5,3	3	6,4	4	3,4
11	2	3,0	9	9,8	1	5,9	9	10,0	3	4,5	3	7,9	2	2,1	6	5,1
12	-	-	2	2,2	-	-	1	1,1	1	1,5	-	-	1	2,1	3	2,5
13	6	9,0	8	8,7	1	5,9	8	8,9	2	3,0	4	10,5	7	14,9	13	11,0
spolu (podiel odpovedí)	67	100	92	100	17	100	90	100	66	100	38	100	47	100	118	100

1. finančná pomoc
2. psychologická pomoc, poradenstvo
3. informovanosť, osвета
4. dobrovoľníctvo, asistent
5. kultúrno-relaxačná pomoc
6. zdravotná pomoc
7. materiálna pomoc
8. stretávanie sa pestúnskych rodín
9. právna pomoc
10. pomoc od sociálnych pracovníkov
8. pomoc v škole
9. pomoc s prácou a bývaním
13. žiadna pomoc

- prvý najčastejší návrh v danej kategórii
- druhý najčastejší návrh v danej kategórii
- tretí najčastejší návrh v danej kategórii

- SS - súrodenecká skupina
- PS - poruchy správania
- DZ - skúsenosť s drogovou závislosťou
- TZ - týranie/zneužívanie
- ZZ - ťažké zdravotné postihnutie/znevýhodnenie
- DP - skúsenosť s drogovou závislosťou
- VV - vyšší vek v čase prijatia (viac ako 10 rokov)
- RD - národnosť vnímaná ako rómska

8.6. NÁVRHY NA ZLEPŠENIE PRÍPRAVY NA NÁHRADNÚ RODINNÚ STAROSTLIVOSŤ

Dôležitou okolnosťou, ktorá zvyšuje kvalitu náhradnej rodinnej starostlivosti o prijaté deti a predpoklady žiadateľov/záujemcov o pestúnsku starostlivosť, je kvalitná príprava na kurzoch, zaoberajúcich sa náhradnou rodinnou starostlivosťou. Všetci pestúnski rodičia museli pred poskytovaním náhradnej rodinnej starostlivosti touto prípravou prejsť. Zaujímalo nás preto, ako túto prípravu vnímali, a či ju považujú za aktivitu, ktorá ich dostatočne pripravila na prijatie dieťaťa so znevýhodňujúcimi charakteristikami. Voľné výpovede boli kategorizované do 15 oblastí. Z výsledkov sa ukázalo, že bez ohľadu na to, či išlo o skupinu žiadateľov/záujemcov alebo bolo do náhradnej rodiny prijaté dieťa v kategórii „ťažkej umiestniteľnosti“, bolo najčastejšou formou odpovede u všetkých z nich spokojnosť s prípravou. Najvyšší podiel spokojnosti sa ukázal u žiadateľov/záujemcov. Naopak najmenší podiel spokojných obsahovala skupina náhradných rodín s „ťažko umiestniteľným“ dieťaťom. Druhá najčastejšia forma odpovede narážala u náhradných rodín na potrebu naviazania prípravy na ďalšie podporné stretávanie sa pestúnov medzi sebou. Zdôrazňovali tak nutnosť vymieňania si vzájomných skúseností aj po ukončení prípravy a pokračovanie v ďalších kontaktoch a stretnutiach. Tretí najčastejšie uvádzaný návrh sa týkal lepšej informovanosti o pestúnskej starostlivosti. Táto forma odpovedí zdôrazňovala hlbšie poznatky o jej reálnom priebehu, viac príkladov a situácií, ktoré môžu očakávať po prijatí dieťaťa, a ako ich efektívne spolu s dieťaťom aj riešiť. Ďalšie návrhy obsahovali zlepšenia prístupu a komunikácie úradov a sociálnych pracovníkov (žiadatelia/záujemcovia). V prípade náhradných rodín bez dieťaťa v kategórii „ťažkej umiestniteľnosti“ sa návrhy týkali aj skrátenia prípravy.

ČO BY STE ZLEPŠILI V PRÍPRAVE NA NÁHRADNÚ RODINNÚ STAROSTLIVOSŤ?		BEZ DIEŤAŤA V KATEGÓRII „ŤAŽKO UMIESTNITEĽNÉ“ N=72			S DIEŤAŤOM V KATEGÓRII „ŤAŽKO UMIESTNITEĽNÉ“ N=184			ŽIADATELIA/ZÁUJEMCOVIA N=51		
		N	% dôvodov	% odpovedí	N	% dôvodov	% odpovedí	N	% dôvodov	% odpovedí
1.	spokojnosť s prípravou	21	25,6%	29,2%	47	22,6%	25,5%	21	38,2%	41,2%
2.	stretávanie sa s pestúnskými rodičmi	10	12,2%	13,9%	27	13,0%	14,7%	4	7,3%	7,8%
3.	informovanosť o pestúnskej starostlivosti	8	9,8%	11,1%	30	14,4%	16,3%	4	7,3%	7,8%
4.	skrátenie prípravy	8	9,8%	11,1%	13	6,2%	7,1%	3	5,5%	5,9%
5.	financie	7	8,5%	9,7%	7	3,4%	3,8%	1	1,8%	2,0%
6.	informovanosť o dieťati	6	7,3%	8,3%	-	-	-	1	1,8%	2,0%
7.	psychológia, poradenstvo	6	7,3%	8,3%	7	3,4%	3,8%	2	3,6%	3,9%
8.	menej byrokracie	3	3,7%	4,2%	4	1,9%	2,2%	1	1,8%	2,0%
9.	viac praxe	3	3,7%	4,2%	15	7,2%	8,2%	2	3,6%	3,9%
10.	úrady a sociálni pracovníci	2	2,4%	2,8%	10	4,8%	5,4%	4	7,3%	7,8%
8.	iné	7	8,5%	9,7%	17	8,2%	9,2%	7	12,7%	13,7%
9.	zlepšenie spôsobu testovania	-	-	-	3	1,4%	1,6%	1	1,8%	2,0%
13.	skoršie prijatie dieťaťa do rodiny	-	-	-	2	1,0%	1,1%	2	3,6%	3,9%
14.	ochrana pestúna pred biologickou rodinou	3	1,4%	1,6%	3	1,4%	1,6%	1	1,8%	2,0%
15.	predĺženie prípravy	-	-	-	-	-	-	1	1,8%	2,0%
16.	spolu	82	100%	113,9%	208	100%	113,0%	55	100%	107,8%

 - prvá najčastejšia odpoveď
 - druhá najčastejšia odpoveď
 - tretia najčastejšia odpoveď

8.7. NÁVRHY NA ZLEPŠENIE PODĽA KATEGÓRIE „ŤAŽKEJ UMIESTNITELNOSTI“

Pri triedení podľa kategórií „ťažkého umiestnenia“ sme zisťovali detailnejšie preferencie. Zaujímalo nás, ako budú vyzerať návrhy v jednotlivých skupinách náhradných rodín podľa prijatých detí v kategóriách „ťažkého umiestnenia“. Predpokladali sme, že deti majú rôzne potreby a v rámci prebiehajúcej náhradnej starostlivosti si vyžadujú odlišné prístupy a rozličné vedomosti o tom, ako k deťom pristupovať, čo sa následne môže odrážať na požiadavkách alebo obsahu v príprave na náhradnú rodinnú starostlivosť. Opäť sa ukázalo, že najväčšie podiely vo väčšine skupín reflektovali spokojnosti s prípravou. Títo náhradní rodičia nemali na náhradnú rodinnú starostlivosť žiadne ďalšie požiadavky a s jej priebehom a kvalitou boli spokojní. Najčastejšie tomu tak bolo u odpovedí v skupine tých, ktorí medzi sebou prijali dieťa so skúsenosťou s týraním/zneužívaním. Výnimku tvorili odpovede náhradných rodín s deťmi s poruchami správania, u ktorých bolo najvyšší podiel odpovedí zdôrazňujúcich potrebu posilnenia najrôznejších informácií o reálnom priebehu pestúnskej starostlivosti. Ďalšie návrhy sa týkali najmä potreby ďalšieho stretávania sa s ďalšími pestúnskými rodinami (SS, PS, DZ, TZ, VV, RD), lepšej informovanosti o pestúnskej starostlivosti (PS, DZ, TZ, DP, RD), návrhy zdôrazňujúce finančnú stránku (SS) alebo lepšiu informovanosť o biografii dieťaťa (SS, PS, DZ, DP, VV). Pomerne často reflektovaným dôvodom bol aj dôraz na menej byrokracie (DZ), potreba väčšej praxe ľudí, ktorí kurzy prípravy vedú (DZ, DP). U skupiny náhradných rodičov, ktorá prijala dieťa so skúsenosťou s drogovou závislosťou, prevažovali aj námety, týkajúce sa potreby skoršieho prijatia dieťaťa do rodiny, potreby predĺženia samotnej prípravy, pričom zdôrazňovali aj nutnosť spôsobilosti samotných pestúnov.

ČO BY STE ZLEPŠILI V PRÍPRAVE NA NÁHRADNÚ RODINNÚ STAROSTLIVOSŤ?	SS		PS		DZ		TZ		ZZ		DP		VV		RD	
	odp.	%	odp.	%	odp.	%	odp.	%	odp.	%	odp.	%	odp.	%	odp.	%
1	8	18,2	12	16,4	3	14,3	18	31,6	12	23,1	7	25,9	9	25,7	23	21,9
2	6	13,6	9	12,3	2	9,5	7	12,3	5	9,6	1	3,7	4	11,4	15	14,3
3	3	6,8	14	19,2	3	14,3	10	17,5	4	7,7	4	14,8	3	8,6	16	15,2
4	3	6,8	3	4,1	2	9,5	3	5,3	3	5,8	2	7,4	1	2,9	7	6,7
5	4	9,1	1	1,4	-	-	-	-	3	5,8	-	-	1	2,9	1	1,0
6	4	9,1	9	12,3	1	4,8	3	5,3	5	9,6	4	14,8	8	22,9	13	12,4
7	1	2,3	3	4,1	-	-	-	-	2	3,8	1	3,7	2	5,7	5	4,8
8	-	-	1	1,4	2	9,5	-	-	1	1,9	1	3,7	1	2,9	1	1,0
9	4	9,1	4	5,5	2	9,5	6	10,5	7	13,5	1	3,7	2	5,7	7	6,7
10	2	4,5	3	4,1	1	4,8	-	-	3	5,8	1	3,7	2	5,7	5	4,8
11	6	13,6	8	11,0	2	9,5	-	-	6	11,5	4	14,8	2	5,7	9	8,6
12	2	4,5	1	1,4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
13	1	2,3	1	1,4	1	4,8	1	1,8	-	-	-	-	-	-	-	-
14	-	-	2	2,7	-	-	2	3,5	1	1,9	-	-	-	-	-	-
15	-	-	0	0,0	1	4,8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
16	-	-	2	2,7	1	4,8	1	1,8	-	-	1	3,7	-	-	3	2,9
spolu (podiel odpovedí)	44	100	73	100	21	100	57	100	52	100	27	100	35	100	105	100

- spokojnosť s prípravou
- stretávanie sa s pestúnskými rodičmi
- informovanosť o pestúnskej starostlivosti
- skrátene prípravy
- financie
- informovanosť o dieťaťi
- psychológia, poradenstvo
- menej byrokracie
- viac praxe
- úradu a sociálni pracovníci
- iné
- zlepšenie spôsobu testovania
- skoršie prijatie dieťaťa do rodiny
- ochrana pestúna pred biologickou rodinou
- predĺženie prípravy
- spôsobilosť pestúnov

- - prvý najčastejší návrh v danej kategórii
  - - druhý najčastejší návrh v danej kategórii
  - - tretí najčastejší návrh v danej kategórii
- SS - súrodenecká skupina
  - PS - poruchy správania
  - DZ - skúsenosť s drogovou závislosťou
  - TZ - týranie/zneužívanie
  - ZZ - ťažké zdravotné postihnutie/znevýhodnenie
  - DP - skúsenosť s drogovou závislosťou
  - VV - vyšší vek v čase prijatia (viac ako 10 rokov)
  - RD - národnosť vnímaná ako rómska

8.8.NÁVRHY NA ZLEPŠENIE PODPORY PESTÚNSKEJ STAROSTLIVOSTI

Po informáciách o príprave na náhradnú rodinnú starostlivosť nás v kvantitatívnom zisťovaní zaujímali námety, ktoré by podľa pestúnnych rodičov mohli podporiť pestúnsku starostlivosť do budúcnosti. Tieto boli opäť vyhodnotené a zosumarizované najskôr v závislosti od dvoch skupín náhradných rodičov a žiadateľov/záujemcov, a následne podľa typu kategórií „ťažkého umiestnenia“. Z výsledkov sa ukázalo, že finančná pomoc (podobne ako tomu bolo na skupinových diskusiách) tvorí najväčšie podiely zo všetkých variantov odpovedí. Pri ich porovnaní vidieť, že náhradní rodičia s dieťaťom v kategórii „ťažkej umiestniteľnosti“ nie sú tými, ktorí ju najviac vyžadujú. V rámci porovnania náhradných rodín bol tento podiel menší a štruktúra odpovedí mala inú podobu – týkala sa najmä lepšej osvetu a informovanosti o reálnom priebehu náhradnej rodinnej starostlivosti a posilnenia psychologického poradenstva. No pomerne veľké podiely odpovedí zdôrazňovali aj pestúnstvo ako zamestnanie alebo dostupnejšiu zdravotnú pomoc. V skupine náhradných rodičov bez dieťaťa v kategórii „ťažkej umiestniteľnosti“ a žiadateľov/záujemcov mali vysoké hodnoty podielov aj odpovede spadajúce do kategórie „iné“. Tieto odpovede sa netýkali predmetného okruhu, na ktorý sme sa v dotazníku pýtali, a súviseli s osobnými starosťami alebo medziľudskými vzťahmi.

NÁVRHY NA ZLEPŠENIE PODPORY NÁHRADNEJ RODINNEJ STAROSTLI- VOSTI		BEZ DIEŤAŤA V KATEGÓRIÍ „ŤAŽKO UMIESTNITEĽNÉ“ N=113			S DIEŤAŤOM V KATEGÓRIÍ „ŤAŽKO UMIESTNITEĽNÉ“ N=240			ŽIADATELIA/ ZÁUJEMCOVIA N=66		
		N	% dôvo- dov	% odpo- vedí	N	% dôvo- dov	% odpo- vedí	N	% dôvo- dov	% odpo- vedí
1.	zlepšenie finančnej pomoci	62	40,3%	54,9%	135	36,1%	56,3%	32	32,3%	48,5%
2.	lepšia osвета a informovanosť	14	9,1%	12,4%	37	9,9%	15,4%	10	10,1%	15,2%
3.	psychologické poradenstvo	13	8,4%	11,5%	36	9,6%	15,0%	11	11,1%	16,7%
4.	pestúni ako zamestnanci	9	5,8%	8,0%	26	7,0%	10,8%	3	3,0%	4,5%
5.	dostupnejšia zdravotná pomoc	8	5,2%	7,1%	28	7,5%	11,7%	9	9,1%	13,6%
6.	podpora asistencie, dobrovoľníctva	6	3,9%	5,3%	17	4,5%	7,1%	8	8,1%	12,1%
7.	zlepšenie materiálnej pomoci	5	3,2%	4,4%	13	3,5%	5,4%	6	6,1%	9,1%
8.	kultúrne a relaxačné aktivity	4	2,6%	3,5%	19	5,1%	7,9%	4	4,0%	6,1%
9.	úprava styku s biologickou rodinou	3	1,9%	2,7%	7	1,9%	2,9%	1	1,0%	1,5%
10.	zmenšenie byrokracie	3	1,9%	2,7%	9	2,4%	3,8%	-	-	-
8.	zlepšenie pomoci v škole	2	1,3%	1,8%	6	1,6%	2,5%	-	-	-
9.	zlepšenie kritérií náhradných rodičov	2	1,3%	1,8%	-	-	-	-	-	-
13.	podpora vzájomného stretávania sa	2	1,3%	1,8%	6	1,6%	2,5%	-	-	-
14.	podpora s prácou a ubytovaním	1	0,6%	0,9%	7	1,9%	2,9%	-	-	-
15.	podpora sociálnych pracovníkov	1	0,6%	0,9%	3	0,8%	2,9%	2	2,0%	3,0%
16.	iné	19	12,3%	16,8%	25	6,7%	10,4%	13	13,1%	19,7%
SPOLU		154	100%	136,6%	374	100%	155,8%	99	100%	150%

1. finančná pomoc
2. osвета a informovanosť
3. psychologické poradenstvo
4. pestúni ako zamestnanci
5. zdravotná pomoc
6. asistencia, dobrovoľníctvo
7. materiálna pomoc
8. kultúrne a relaxačné aktivity
9. úprava styku s biologickou rodinou

- prvý najčastejší návrh v danej kategórii
- druhý najčastejší návrh v danej kategórii
- tretí najčastejší návrh v danej kategórii
- SS - súrodenecká skupina
- PS - poruchy správania
- DZ - skúsenosť s drogovou závislosťou
- TZ - týranie/zneužívanie
- ZZ - ťažké zdravotné postihnutie/znevýhodnenie

10. byrokracia	DP	- skúsenosť s drogovou závislosťou
8. škola	VV	- vyšší vek v čase prijatia (viac ako 10 rokov)
9. zlepšenie kritérií na náhradných rodičov	RD	- národnosť vnímaná ako rómska
13. pomoc s prácou a ubytovaním		
14. pomoc sociálnych pracovníkov		
15. iné		

8.9. NÁVRHY NA ZLEPŠENIE PODPORY PODĽA KATEGÓRIE „ŤAŽKÁ UMIESTNITEĽNOSŤ“

Návrhy zlepšenia podpory náhradnej rodinnej starostlivosti sme opäť triedili podľa skupín náhradných rodičov - v závislosti od prijatého dieťaťa. V rámci všetkých kategórií „ťažkého umiestnenia“ na prvých miestach prevládala potreba vyšších finančných prostriedkov, ktoré by uľahčili starostlivosť o prijaté dieťa. Najväčšie podiely dosahovala požiadavka finančného príspevku v náhradných rodinách, ktoré prijali dieťa so zdravotnými znevýhodneniami, alebo vyšším vekom. Veľmi často uvádzaným dôvodom bola aj potreba informovanosti a osvety. Táto sa týkala zlepšenia a sprehľadnenia dostupnej pomoci, služieb, transparentnej výmeny informácií. Opäť to tiež bola najmä potreba psychologického poradenstva. V niektorých skupinách náhradných rodín sa medzi najdôležitejšie námety dostala aj potreba zdravotnej pomoci a podpory (SS, PS, DP, VV). V skupine náhradných rodín s prijatým zdravotne znevýhodneným dieťaťom bol tiež často reflektovaný námet kultúrnych a relaxačných aktivít.

NÁVRHY NA ZLEPŠENIE PODPORY NÁHRADNEJ RODINNEJ STAROSTLIVOSTI	SS		PS		DZ		TZ		ZZ		DP		VV		RD	
	odp.	%	odp.	%	odp.	%	odp.	%	odp.	%	odp.	%	odp.	%	odp.	%
1	36	38,7	52	35,1	8	38,1	38	31,7	39	40,6	18	36,7	28	40,6	62	34,6
2	8	8,6	12	8,1	3	14,3	12	10,0	9	9,4	2	4,1	4	5,8	18	10,1
3	5	5,4	16	10,8	4	19,0	15	12,5	4	4,2	2	4,1	7	10,1	12	6,7
4	7	7,5	8	5,4	1	4,8	9	7,5	7	7,3	3	6,1	2	2,9	13	7,3
5	10	10,8	14	9,5	-	-	11	9,2	5	5,2	7	14,3	9	13,0	11	6,1
6	3	3,2	6	4,1	1	4,8	4	3,3	4	4,2	3	6,1	-	-	10	5,6
7	4	4,3	7	4,7	-	-	4	3,3	2	2,1	1	2,0	4	5,8	8	4,5
8	5	5,4	8	5,4	1	4,8	5	4,2	9	9,4	3	6,1	2	2,9	6	3,4
9	3	3,2	5	3,4	-	-	2	1,7	2	2,1	-	-	-	-	5	2,8
10	-	-	2	1,4	1	4,8	5	4,2	3	3,1	-	-	-	-	5	2,8
11	1	1,1	-	-	-	-	2	1,7	2	2,1	1	2,0	1	1,4	4	2,2
12	1	1,1	1	0,7	-	-	-	-	3	3,1	-	-	0	0,0	3	1,7
13	2	2,2	7	4,7	1	4,8	4	3,3	2	2,1	4	8,2	5	7,2	6	3,4
14	1	1,1	1	0,7	-	-	2	1,7	-	-	-	-	-	-	1	0,6
15	7	7,5	9	6,1	1	4,8	7	5,8	5	5,2	5	10,2	7	10,1	15	8,4
spolu (podiel odpovedí)	93	100	148	100	21	100	120	100	96	100	49	100	69	100	179	100

1. finančná pomoc
2. osвета a informovanosť
3. psychologické poradenstvo
4. pestúni ako zamestnanci
5. zdravotná pomoc
6. asistancia, dobrovoľníctvo
7. materiálna pomoc
8. kultúrne a relaxačné aktivity
9. úprava styku s biologickou rodinou
10. byrokracia
8. škola
9. podpora vzájomného stretávania sa
13. pomoc s prácou a ubytovaním
14. pomoc sociálnych pracovníkov
15. iné

- prvý najčastejší návrh v danej kategórii
- druhý najčastejší návrh v danej kategórii
- tretí najčastejší návrh v danej kategórii

- SS - súrodenecká skupina
- PS - poruchy správania
- DZ - skúsenosť s drogovou závislosťou
- TZ - týranie/zneužívanie
- ZZ - ťažké zdravotné postihnutie/znevýhodnenie
- DP - skúsenosť s drogovou závislosťou
- VV - vyšší vek v čase prijatia (viac ako 10 rokov)
- RD - národnosť vnímaná ako rómska

9. ZHRNUTIE DISKUSÍ – NAJČASTEJŠIE REFLEKTOVANÉ TEMATICKÉ OBLASTI

V poslednej časti sa venujeme tematickému zhrnutiu najdôležitejších tém, ktoré vyplynuli z diskusií o podpore náhradnej rodinnej starostlivosti pre deti so znevýhodňujúcimi charakteristikami. Rozhovory boli realizované vo väčšine krajov Slovenska pomocou skupinových stretnutí na Úradoch práce sociálnych vecí a rodiny. Náhradní rodičia boli do diskusie pozvaní na základe telefonických kontaktov, v súčinnosti s oddeleniami sociálnoprávnej ochrany v jednotlivých krajoch Slovenska. Skupiny obsahovali rôzne počty náhradných rodičov. Účastníkmi boli všetci náhradní rodičia, ktoré prijali deti nielen do pestúnskej starostlivosti ale aj profesionálnej rodiny. Niektorí z nich mali deti v oboch formách náhradných rodín. Mnohí z nich mali osobnú skúsenosť s dieťaťom klasifikovaným v kategórii „ťažká umiestniteľnosť“. V priebehu stretnutí boli preberané najrôznejšie témy súvisiace s dostupnosťou a kvalitou pomoci a podpory náhradnej starostlivosti. Diskusia bola tematicky rozdelená do niekoľkých oblastí, v rámci ktorých sme chceli zistiť, čím títo ľudia žijú. Pýtali sme sa, čo by sa malo zmeniť, aby rozhodnutie stať sa náhradnými rodičmi bolo podporené aj u ľudí, ktorí nad takýmto rozhodnutím uvažujú v budúcnosti. Náhradní rodičia sa radi vyjadria k tomu, čo by im najviac uľahčilo starostlivosť, kde vidia najväčšie bariéry a medzery vzhľadom na dostupnú pomoc. Výpovede boli doplnené o názory pracovníkov/pracovníčky sociálnoprávnej ochrany. Najhlavnejšie tematické okruhy, ktoré sa v skupinových diskusiách dostali do centra záujmu sú zhrnuté v nasledujúcich kapitolách.

9.1. FINANČNÁ POMOC

Prijatie a starostlivosť o deti so zdravotnými, osobnostnými znevýhodneniami si v pestúnskej starostlivosti vyžaduje zvýšené nároky na finančné prostriedky. Pestúnska starostlivosť je medzi náhradnými rodičmi v porovnaní s profesionálnymi rodinami vnímaná skôr ako „pomoc“ a nie ako „zamestnanie“. Ak u profesionálnych rodičov sa pri zdravotných a iných komplikáciách detí prepláca väčšina výdavkov, u pestúnskeho rodín výdavky preplácané nie sú. Pestúnska starostlivosť nie je ani aktivita, ktorá by bola započítavaná do dôchodku. Jej podpora pre „ťažko umiestniteľné“ deti si vyžaduje úpravu spôsobu financovania, ktorú pestúnski náhradní rodičia vnímajú ako zásadnú a problematiku nastavenú ako v porovnaní s profesionálnymi rodinami, tak aj v kontexte financovania detských domovov. V tejto súvislosti považujú pestúni ako nespravodlivé názory, cez ktoré sú vnímaní ako tí, ktorí využívajú prijaté deti ako zdroj príjmu. Dodatočný príjem je dôležitý ako nutnosť zvýšených výdavkov súvisiacich so zdravotnými komplikáciami alebo špeciálnymi potrebami týchto detí. Nutnosť finančných prostriedkov je samozrejme diferencovaná aj v závislosti od situácie náhradných rodičov. Jednou z najohrozenejších kategórií sú najmä dôchodcovia alebo nezamestnaní. Z hľadiska detí so „znevýhodňujúcimi“ charakteristikami to sú najmä deti so zdravotnými alebo psychickými znevýhodneniami, kde je starostlivosť náročnejšia na čas. Aj v súvislosti s problematickým financovaním navrhujú niektorí náhradní rodičia zrušenie pravidla vrátenia príspevku na náhradnú rodinnú starostlivosť, ak si dieťa privyrába na brigádach, alebo zaviesť pestúnstvo ako zamestnanie platené štátom, podobne ako je to v prípade profesionálnych rodín (viď ďalej).

Deti nemôžu za to, že ich biologickí rodičia nemôžu, nechcú alebo nevedia sa o nich postarať. Celý svoj život si budú niesť so sebou tento fakt, túto traumú. Prečo im nevyjsť v ústrety a priznať príspevok na dieťa v pestúnstve (čo je teda v súčasnosti 138,13 eur- a z toho minimálne dieťa "preje"- t.j. minie na stravu) bez toho, aby sa neovplyvnila ich "zárobková činnosť"? Alebo postaviť zákon tak, že pokiaľ dieťa nezarobí napr. viac ako je min. mzda, na tento príspevok sa mu nesiahne?! Príspevky v pestúnstve sú síce štátnou sociálnou dávkou, ale v istých (hore spomínaných) prípadoch vôbec nepomáhajú ani neuľahčujú život pestúnske rodinám. Prečo sa napr. nezavedú "symbolické dávky", napr. každý september pri nástupe dieťaťa do školy- 15-20 eur!? alebo vianočný príspevok pre dieťa na dar (doklad o kúpe daru by sa potom odovzdal kontrolnému ÚPSVaR.

(náhradný rodič)

Nie je záujem sa starať o deti iba tak. To ľudia okolo nás napríklad nepochopia, keď máme 4 deti, prečo sme si zobrali piate a ešte šieste. To sa ťažko vysvetľuje, že vám to nedalo, a že kvôli tomu neviete spať, lebo to málokto nevie spať kvôli voľakomu cudziemu, že?! To súvisí vôbec s celou štátnou politikou, s postavením učiteľov,

že je absolútne nulové, s nedoplatením týchto sociálnych pracovníkov, ktorí potom robia papiere namiesto skutočnej práce a s nedocenením takejto práce, keď si zoberiete to dieťa, pretože to zázemie nie je všetko. To je to posledné, čo to dieťa potrebuje nájsť si strechu nad hlavou. Naozaj to je to posledné. Ono potrebuje pochopenie, ono je zranené, lebo nie je so svojimi rodičmi, ono potrebuje náplast' na to zranenie. A o tomto hovoríme, že možno tam by bolo treba viac tých prostriedkov, lebo mnohí ľudia by si zrejme tie deti zobrali, keby na to tie peniaze mali. Len aby sme potom naozaj sa nedostali tam, že je to výhodný biznis, tak si to dieťa zoberiem, pri nižších kritériách na nich. Ja som sa divila, prečo my sme nerobili základné vývinové testy, vývinové obdobia psychologické, alebo niečo, aby som ja vedela, že a prečo ma neposlúcha? To nebolo súčasťou prípravy na pestúnsku starostlivosť.

(náhradný rodič)

Keby sa deťom so špecifickými potrebami zdvihla odmena pestúna. Bolo by dobré, keby sa zvýšila pestúnom, ktorí zoberú deti so špecifickými potrebami, aby mohli zostať. Tri a viac súrodencov sú viazané príspevky, lenže tam sú aj nie súrodenci, takže viazať to aj na nie súrodencov so špecifickými potrebami. Ak je to teraz, tak, že sa dávajú odmeny pre tri a viac súrodencov, rozšíriť to na 3 a viac detí + deti si špecifickými potrebami.

(sociálna pracovníčka)

Ak by náhradní rodičia dostali polovičku nákladov, ktoré dostávajú detské domovy, nemožno na to nazerať ako na zdroj príjmu, nech si ktokoľvek skúsi dve staršie rómske deti, poskytnúť im domov a naučiť ich ako to v normálnej rodiny funguje. To nie je o tom prijať blond'avé dievčatko. Život sa s nimi nemaznal, sú nasiaknutí problémami, mali by čo robiť. Toto čo robia, akoby štát nevidel, sú neviditeľní tí, ktorí pripravujú deti do života a veľmi úspešné. A tam, kde nie je problém, tam to nie je vidieť. Pozitívne nekričí ako negatívne.

(sociálna pracovníčka)

Od určitého veku, keď je dieťa v domove, už tam chce ostať, lebo mu je tam lepšie, zvykne si, v rodine sú naňho nároky, rodina funguje na základe iných pravidiel, nie všetko tam dostanem, rodina je často chudobná, neposkytne dieťaťu všetko. Dieťa mi povie – ja jem iba snickers, nie horalky a na kolotočoch povieme, že sme z detského domova a dajú nám zadarmo. Všetci vidia iba veľké detské domovy, ja ako pestún sám seba vnímam ako tieňovú charitu. Detské domovy majú sponzorov, reklamu, ja nemám nič. Vreckové v detskom domove je príprava na sociálne dávky. Šetríme štátu finančné prostriedky, náhradná rodinná starostlivosť je lacnejšia a efektívnejšia ako starostlivosť v detskom domove. Sponzorské príspevky idú nesprávnym smerom, Ja ho vychovávam, ja ho pripravím na život a nie detský domov. Keď ostane v detskom domove, bude na ťarchu celý život.

(náhradný rodič)

Keď príde nečakané zlyhanie orgánov, vážne ochorenia, chemoterapia a k lekárovi to máte 120km tam aj späť tri krát týždenne, finančná pomoc je nevyhnutná. Ak štát platí za dieťa v detskom domove, prečo my nedostávame tú istú čiastku, keď dieťa potrebuje v rodine to isté čo v detskom domove? Individuálny prístup k deťom po duševnej, duchovnej a zdravotnej stránke. Finančná podpora pre deti hlboko poddimenzovaná, na jedno dieťa 162 eur, ak chce svoje poslanie robiť zodpovedne a s efektom nemôže byť zamestnaný!!!

(náhradný rodič)

Problém, ktorý trápi mnohé deti v pestúnskych. rodinách je, že aj si nájdú nejakú brigádu popri škole, aby si prilepšili alebo pomohli sami k vyššej životnej úrovni, o príspevok na dieťa v pestúnstve prídu. To značí, že radšej budú sedieť doma a mať istý príspevok, bez zbytočných "papierovačiek" alebo riskujú zamestnanie "na čierne".

(náhradný rodič)

Alternatívnym návrhom ako uľahčiť a zlepšiť financovanie sa týkalo daňových úľav, ktoré by sa zdravotne a duševne znevýhodneným deťom náhradným rodičom odpočítavali. Spôsobov a alternatív je preto viac. Niektoré viac iné menej reálne a skôr ako inšpirácia do budúcnosti.

Štát by mal rodinám, ktoré poskytujú pestúnsku starostlivosť takýmto deťom, dať úľavy na daniach, resp. odvodoch do zdravotnej a sociálnej poisťovne. Peniaze takto získané by rodičia mali možnosť venovať výlučne len na riešenie zdravotných problémov detí (liečenia, ozdravovne, kúpele, šp. tábory...) Peniaze by mali byť zhromaždené vo "fonde" a boli by pod priamou kontrolou sociálnymi úradmi

(náhradný rodič)

Ja som živnostník, ale mám tak prispôsobiteľnú prácu, síce minimum robím, ale v podstate aj keby som mala chodiť 8 hodín do práce, nedá sa to. Nedá sa. Lebo aj teraz my sme, síce len tretí mesiac, čo máme aj tú druhú ako dievčatko u nás, ale ja som napriek tomu, že nemám pevnú pracovnú dobu, že my vychádzajú v ústrety, ja som tak málo chodila do práce, ja som tak zameškala si, aj keď to viem posunúť, lebo jednoducho musíte to vybaviť, či lekára, či vyšetrenie, či proste s ňou niečo obehať, lebo prišla bez nejakých oblečení, komplet bolo treba zabezpečiť, a to všetko my sme hradili, hej?! Že aspoň... tie prvé mesiace sú najhoršie, podľa mňa. A financie ešte nemám žiadne, ale potreby sú a musím to hneď naštartovať.

(náhradný rodič)

Kto si zoberie dieťa, keď je to napr. podhodnotené, hej?! Keby to bolo, keby tie kompenzácie a tie príplatky a tie možnosti ako vlastne zlepšiť tú kvalitu života aj pre tú rodinu boli lepšie, tak by bolo viacej rodín, ktoré by chceli také dieťa, hej?! Čiže, proste nie je to motivujúce, už keď... nie je to motivujúce a doba je zlá, hej?! My všetci vieme, že tie náklady sú vysoké, stále sú vysoké. A kto si zoberie...

(náhradný rodič)

9.2. OSVETA A INFORMOVANOSŤ

Druhým najreflektovanejším okruhom je potreba osvedy a informovanosti. Táto sa netýka iba propagácie náhradného rodičovstva ako takého, aby sa predišlo negatívnym predsudkom alebo naopak prílišnému idealizovaniu priebehu starostlivosti o prijaté dieťa. Samotní náhradní rodičia aj laická verejnosť majú v mnohých prípadoch málo informácií. Často nepoznajú, na čo majú nárok a právo, aké sú možnosti pomoci a služieb, existuje slabá výmena informácií, môže sa tiež stať, že dôkladne nepoznajú minulosť dieťaťa po zdravotnej, osobnostnej alebo rodinnej stránke. Ak informácie majú, je to často z vlastnej iniciatívy alebo z vyvíjania nadmerného úsilia z ich vlastnej strany. „Ťažko umiestniteľné“ deti vyžadujú potrebu odborného servisu a čo najväčšie odstránenie bariér pri výmene informácií, v prípade nutnosti čo najrýchlejšie riešenia možných komplikácií alebo problémov. Preto je dôležité odbúrať akékoľvek prekážky brániace v komunikácii náhradný rodič – dostupnosť služieb, pôvodná rodina. Vo vnímaní náhradných rodín absentuje voľný tok informácií, existencia oficiálnych kanálov, na ktorých by sa náhradní rodičia mohli s dôverou obracať, a u ktorých by vedeli, že tam môžu nájsť odbornú radu alebo pomoc – nielen v oblasti podpory náhradného rodičovstva, ale aj pri integrácii do školy alebo v iných oblastiach.

Nízka informovanosť, ako tieto deti podporiť napr. integrácia do školy. Všetko si musíte doslova vydupať a pozisťovať, žiadna starostlivosť zo strany sociálneho úradu proste kontrola, či je všetko ok, a to je asi všetko, nik vás nepripaví na to, že sú tieto deti "poškodené" a keď chcete pomoc, tak si ju nájdite.

(náhradný rodič)

Ja som si síce podala po mužovej smrti, ja som si to s láskou podala, a ja som to chcela jednoducho. Ja by som bola umrela, keby mi neboli dali, ale to za to, že ja bych to robila kvôli peniazom?! Ja neviem, koho by to aj napadlo. Vedť to decko, či má 6, 7 alebo 8 rokov, jemu musíte kúpiť, jemu musíte kúpiť každý rok boty, vy musíte nejaké krúžky, dať do školy, každý týždeň nosiť.

(náhradný rodič)

Dôležitým sa stáva siet'ovanie informácií medzi subjektmi, ktoré robia prípravu pre žiadateľov. Aby žiadatelia/záujemcovia mali vždy presné a korektné informácie o zdravotnom a duševnom stave detí. Ako užitočné by mohlo byť vytvorenie príručiek pre náhradných rodičov s deťmi – vždy podľa typu porúch, zdravotných znevýhodnení, ktorými deti prijaté do náhradných rodín trpia. Tieto by sa mohli týkať spôsobov nadväzovania vzťahov, komunikácie pre deti s rovnakým postihnutím alebo znevýhodnením. Aby náhradní rodičia boli lepšie pripravení na to, čo ich čaká, ako sa vyrovnáť s problémami, typickejšími pre rôzne druhy porúch alebo zdravotných komplikácií. Ako inšpiratívne sa ukázali niektoré návrhy, týkajúce sa nielen problematiky samotných detí, ale aj iných oblastí a na prípadových príkladoch, ako je napríklad spôsob komunikácie a vychádzania s biologickými rodičmi si nacvičiť spôsoby zvládania, ak sú vzájomné vzťahy vnímané ako problémové.

Bolo by potrebné vypracovať dokument, ktorý by pomohol žiadateľom zorientovať sa v postupe súvisiacom s pestúnskou starostlivosťou - ktoré úrady, aké dokumenty, postup vybavovania súdnych záležitostí, čakacie lehoty. Prípravu na NRS by mal robiť človek, ktorý má osobnú skúsenosť s touto formou RS, nie nezainteresovaná osoba, ktorá nič nevie o tejto problematike, má iba teoretické vedomosti. To je veľmi dôležité. Skrátiť čakaciu dobu na prijatie dieťaťa, opustených detí je veľa a napriek tomu sa okolo toho robia priesťahy - zbytočné.

(náhradný rodič)

Databáza, naše e-mailové adresy majte tie čo máme, aj na sociálke majú naše telefónne čísla. Skrátka, spraviť si tú databázu o takýchto veciach, že pracuje takéto a takéto združenie, aby sme to mali tieto informácie. Robí sa takáto a takáto.. Návrat robí, skrátka všetky tieto organizácie, ktoré sa venujú týmto deťom mimo biologických rodín, alebo aj ohrozených biologických rodín, aby sme mali tie informácie a vedeli si vybrať tie aktivity pre tie deti, alebo pre nás. Tá databáza.. Ak máte problém, psychológ ktorý je, alebo teraz, keď som sa dozvedela, poviem tak, Elisa bola u jedného psychológa vedená, zobrali sme si ju, chcela som do roka znova nejaké vyšetrenie ako na tom je, či sme už postúpili troška harmonicky v niečom.

(náhradný rodič)

Informovať o probléme a riešeníach problému. Výber a porada odborných lekárov, terapeutov, rehabilitácie. Zoznam miest, ktoré poskytujú istú odbornú pomoc- dotyková terapia, rôzne sústredenia, kurzy, Zlepšiť tok informácií na čo má dieťa nárok, aby ste vedeli na koho sa obrátiť. Poradenstvo a terapie (odborné, špecializované na náhradnú rodinnú starostlivosť), sprevádzanie, respitná starostlivosť, záujem zo strany "štátu" o dieťa.

(náhradný rodič)

Aby som hneď vedela, kam v momente zavolať alebo môžem sa na toho obrátiť, alebo opýtať sa hej, lebo s nikým...stále niečo, čo neviem predvídať hej, alebo neočakávam. Na niektoré veci sa človek pripraví, ale niektoré veci vyjdú najavo až keď vlastne príde to dieťa a potrebujem to riešiť, hej?! Chcem to urobiť aj v prospech neho aj v prospech seba, aby proste nejak nerozpadol sa... systém, ktorý máme, hej?! Lebo väčšinou to je – dáte mi väčšinou za pravdu – to je jak bomba do domácnosti, keď príde nejaké dieťa.

(náhradný rodič)

.. že vlastne niektoré veci nás v priebehu vlastne toho vývoja prekvapia a možno by bolo dobre, keby sme aj my ako pestúni mohli niekde buď zatelefonovať, alebo sa s niekým poradiť. Lebo ja sa väčšinou radím len s mojimi známymi. o ktorých viem, že sú špecialisti v niektorej oblasti, ktorá mňa zaujíma. Že ja si vyhladáam sama buď na internete informácie, alebo obraciam sa na svojich známych, alebo aj keď mi poradia, tak znovu len nejakých svojich známych, takže...

(náhradný rodič)

Zaznamenali sme aj pokusy zo strany oddelení sociálnoprávnej ochrany propagovať náhradné rodičovstvo medzi kresťanskými veriacimi. Zo skúseností, ktoré z aktivity vyplynuli sa ukázalo, že nestačí posunúť takúto informáciu kňazom, ktorý dajú o nej vedieť pri kázňach v kostoloch, ale je potrebná zručnejšia, dlhodobejšia komu-

nikačná stratégia, ktorá by okamžite reagovala aj na aktuálne otázky potenciálnych žiadateľov a odbúrala zbytočné obavy pri prvotných úvahách.

Raz sme oslovili biskupov, aby išli na to vo vzťahu ku svojim kňazom, aby pôsobili na svoje ovečky. Napísali pastoračný list, oslovilo to niekoľkých ľudí, ale to musíte vedieť podať ľuďom čo chceme, správne komunikovať, potrebné zdôrazniť potenciál prijatia, aby sa nehanbili, aby prišli za kňazom, bola to jednorázovka, prečítali to vo všeobecnosti a nemalo to efekt.

(sociálna pracovníčka)

Ako jeden zo zaujímavých príkladov osvetu a informovanosti v oblasti propagácie náhradného rodičovstva môže byť kooperácia s obcami a mestami, hlavne v prípade prijímania väčších súrodeneckých skupín. Zákonný predpis neoddeľovať súrodencov bez výnimky sa ukazuje ako prekážka, ktorá v prípade, ak sa deti navzájom nepoznajú a nemajú medzi sebou vytvorené vzájomné väzby, je skôr bariérou ako podporou pre potenciál prijatia do rodiny. Pri väčších súrodeneckých skupinách je okrem náročnosti na kvalitu náhradného rodinného prostredia aj zvýšenie problému skĺbenia s pracovným časom. Medzi deťmi nemusí byť vždy ideálny vzťah a niektoré skúsenosti naznačujú, že v týchto prípadoch je niekedy lepšie, aby neboli v jednej rodine za súčasného otvorenia ciest, ktorými by si mohli budovať a nachádzať vzťah.

Ak by sme oslovili starostov a starostovia by vytypovali 2-3 rodiny, neverím, že by sa nenašli také obce, kde by deti zobrali po dvoch so súrodeneckej skupiny navzájom cez ulicu. Nič im nebráni byť v kontakte, ak by boli prijatí do dvoch, troch rodín, ktorá by bývala blízko seba navzájom. Čiže spolupracovať so starostami, s VÚC, a predstierať im tie požiadavky. Tí, ktorých by sa podarilo získať, to by mohlo mať efekt. Byť v domkoch vedľa seba a môžu pestovať vzťahy.

(sociálna pracovníčka)

Problém môže nastať aj vtedy, ak je dieťa súčasťou súrodeneckej skupiny a jedno alebo viac súrodencov môžu trpieť nejakými poruchami. Tým, že je problém ich rozdeliť ako súrodencov, strácajú šancu byť skôr umiestnené, myslím si, že aj pre pestúnov je ľahšie zvládnuť jedno nanajvýš 2 deti so špeciálnymi potrebami, je to nielen finančne ale najmä časovo náročné, väčšinou v súrodeneckých skupinách skoro každé dieťa má nejakú špecifickú poruchu alebo handicap.

(náhradný rodič)

9.3. PSYCHOLOGICKÉ, ODBORNÉ PORADENSTVO A SUPERVÍZIA

Potenciálni záujemcovia musia mať istotu, že ak sa pre náhradnú starostlivosť rozhodnú, neostanú v tom sami a budú mať k dispozícii kvalitné služby, pravdivé informácie o dieťati a bude im vytvorený priestor na riešenie potenciálnych komplikácií aj do budúcnosti. Pohľadom náhradných rodičov je súčasná prax skôr taká, že tí, ktorí majú vo svojej rodine „ťažko umiestniteľné“ dieťa, služby nevyužívajú skoro vôbec, alebo si ich našli z vlastnej iniciatívy. Informáciu od ÚPSVAR o dostupnosti služieb dostala približne tretina náhradných rodín v kategórii „ťažko umiestniteľných“ detí. Táto podskupina vníma priebeh starostlivosti ako náročnejší v porovnaní s náhradnými rodinami s deťmi, ktoré sa nevyznačujú problematickými charakteristikami. Čím viac kategórií „ťažkej umiestniteľnosti“, tým bola náhradná starostlivosť vnímaná ako komplikovanejšia. Podľa vyjadrení sociálnej pracovníčky, mnoho pestúnskych rodičov si nemusí byť istý svojou starostlivosťou, a v prípade, ak sa táto nevyvíja podľa predstáv, môžu vzniknúť zábrany pri žiadaní o supervíziu a pomoc, ktoré by samotnému dieťaťu aj náhradného rodičovi vytvorili priestor pri hľadaní vhodných riešení. Náhradný rodič to môže vnímať ako zlyhanie, s ktorým sa nechce veľmi zdôverovať, a ktoré môže narušiť dôveru v rodičovské kompetencie. Tu je preto dôležité nielen poskytnutie odborného servisu ale aj vzájomná dôvera, nestigmatizácia, odstránenie prekážok, ktoré by ju mohli naštříbiť, rýchlosť, s akou sa pomoc k náhradnému rodičovi dostane. Jedná sa tak o dostupnosť psychologickej pomoci nielen deťom ale aj samotným náhradným rodičom, pretože aj pre dospelých (nielen pre dieťa) ide o zásadnú zmenu, ktorá redefinuje vzťahy v budúcej náhradnej rodine.

Pestún sa hanbí, ak vzniknú problémy, to nie je jeho zlyhanie, zameriavajú sa na to, aby to nepovažovali za zlyhanie. Lenže otázka nie je, či príde, ale kedy príde. Takže buď majú obavu zo zlyhania, myslia si, že to zvládnu, len potom sa to prehĺbi natoľko, že sa to už nevyrieši. Človek, od ktorého chceme, aby si zobral dieťa, musíme mu čosi ponúknuť, aby s tým nemal trable, lebo nechceme, aby sa budúci náhradný rodič dostal do problémov.

(sociálna pracovníčka)

Mali by viacej pomáhať takýmto rodinám, nielen či už po finančnej, ale aj po morálnej stránke a zabezpečiť pomoc hneď v danej chvíli, a nie aby sa pestún musel doprosovať o pomoc pol roka a aj tak ju nedostane. Pestún odíde z práce, aby sa mohol o dieťa postarať, ostane tak bez príjmu a nikoho to nezaujíma.

(sociálna pracovníčka)

Áno, ale z tej stránky psychologickkej, ako som podotkla, že nielen to dieťa to potrebuje, ale aj my rodičia alebo dospelí. ...lebo častokrát sa otvárajú naše zranenia s nejakým problémom a čiže vlastne neni to hanba priznať, že ja mám s týmto problém a ja potrebujem že na sebe pracovať. Nielenže ja mám problém s dieťaťom, ja mám možno v sebe problém, niečo. čo potrebujem, aby som si vedela pristúpiť k tomu dieťaťu. Že ja by som povedala, že tá terapia a psychoterapia celej rodiny a nielen toho dieťaťa. Nielen to, ako mám k tomu pristupovať, ale aj to, ako sa mám ja správať a čo vlastne.. Prečo ja reagujem tak ako reagujem, že ma niečo vytočí hej, ale pritom to môže byť len moje vlastné zranenie, s ktorým by som ja mala pracovať na svojom sebarozvoji. Čiže taká psychoterapia celej rodiny ja by som povedala, a to mám na mysli. Nie?!

(náhradný rodič – špeciálna pedagogička)

Zlepšenie aktuálneho stavu sa v oblasti psychologických a odborných služieb týka niekoľkých oblastí. Prvou bolo zvýšenie špecializácie psychológov/čiek iba na problematiku detí vyňatých z pôvodných rodín, aby poznali do hĺbky procesy, okolnosti, problémy spájané s deťmi vyrastajúcich mimo svojich pôvodných, ako aj ich zdravotnými a psychickými problémami. Niektorí z náhradných rodičov nepovažovali psychológov za dostatočne kvalifikovaných pre poradenstvo a v porovnaní s kritériami, ktoré sú pri príprave kladené na nich, to považovali za znevýhodňujú okolnosť. Samotná skúsenosť školiaceho odborníka v náhradnej starostlivosti bola reflektovaná ako benefit, prispievajúci ku kvalite poskytovaného poradenstva.

Možno by bolo dobré aj sa poradiť s niekým, aj so psychológom, lebo tie deti väčšinou nie sú úplne... a zrejme aj tá zmena pre nich niečo znamená, potrebujem sa poradiť, že či to neprežíva veľmi intenzívne, či to je normálne, hej?! Takže to sú také veci, že potrebovali by sme sa s niekým poradiť, hej?! Keď nemám svojich známych, tak nemám koho... Na úrad práce, keď zavolám a sa snažím poradiť, tak mi dajú len buď právnu, alebo sociálnu pomoc, ale takú práve špecifickú, hlavne z tej stránky psychologickkej.

(náhradný rodič)

Na náhradných rodičov sú prísne kritériá, na psychológov, ktorí im radia, kritériá nie sú žiadne, nemusia mať ani deti alebo deti v náhradných rodinách. Niečo ako odborná pedagogická asistencia o rovesníka alebo staršieho dieťaťa, ktoré samotné odrástlo v náhradnej rodine alebo v detskom domove a vedelo by zo svojej skúsenosti naše deti usmerniť alebo im poradiť.

(náhradný rodič)

Keby som mala také dieťa, potrebovala by som mať v blízkosti alebo aspoň v telefonickej poradni odborníkov na takúto problematiku. Mať možnosť ísť čisto na rehabilitáciu. Pestúnski rodičia väčšinou pracujú, je veľmi ťažké sklbiť chodenie po lekároch s prácou.

(náhradný rodič)

Ja osobne by som potrebovala opatrovateľku, ktorá by poznala problematiku pripútania – poruchy pripútania, aby prišla k malej na 2-3 hodinky do týždňa, aby som si ja mohla oddýchnuť, ale zároveň bola pokojná, že malá je s odborníkom.

(náhradný rodič)

V niektorých prípadoch bola nutnosť odbornej špecializácie a školení pre psychologov/čky úzko zameraných iba na túto problematiku reflektovaná aj sociálnymi pracovníčkami. Aj keď sa kvalita praxe môže v jednotlivých krajoch a okresov Slovenska líšiť, posilnenie poradenskej a odbornej pomoci je jedným z hlavných predpokladov podpory pestúnskej starostlivosti. V kategóriách „ťažko umiestniteľných detí“ ide ešte o väčšiu potrebu konzultácií a odborného poradenstva, pretože možno očakávať komplikovanejší priebeh náhradnej rodinnej starostlivosti.

Nevedia prijať psychologov alebo urobiť centrá, čo by vedeli usmerniť. Máme tam troch psychologov, posudzujú náhradných rodičov, plus všetko iné, rozvody, zverenia, úprava styku, sú kvalifikovaní na dospelú populáciu, nie na deti. Všetko robia - rozvody, príprava na náhradnú rodinnú starostlivosť. Nie je to kryté, kto by pomohol prípravu na náhradnú rodinnú starostlivosť. Teraz by ich bolo treba viesť, a nemá kto, lebo referát robí s dospelými..Nutne potrebujú poradenskú pomoc, nemá ju kto poskytnúť.

(sociálna pracovníčka)

Pokiaľ ide o tú psychoterapiu, aby ten psychologický pracovník mal aj skúsenosti s deťmi, nie, že príde radiť ten, kto deti nemá, akurát skončil školu a vie akurát všetko, čo má prečítané. Prax nemá žiadnu, dieťa nemá navrhovať, ako ja mám pristupovať k dieťaťu, ako mám riešiť problémy a ako mám postupovať a pritom nemá žiadne dieťa. Ja už mám síce odrasteného syna a ona mi radí, ako mám zaobchádzať s 12 ročným dieťaťom, lebo mám syna v puberte, ale ona nemá žiadne dieťa. Kludne si zoberte deti na mesiac, s dávkou, so všetkým. Po mesiaci môžete vrátiť, skôr nie. Nie, ďakujem, neprosím. Ja nemám žiadne skúsenosti. Tak mi neradte, čo mám robiť a čo nemám. Lebo to nejde dokopy, radiť...

(náhradný rodič)

Náhradnými rodičmi boli spomínané aj ďalšie okolnosti, ktoré im spôsobujú ťažkosti a komplikácie. Medzi námetmi sa vyskytovala nutnosť dlhodobej spolupráce so špecialistami, ktorí by detailne poznali celkovú genézu a situáciu detí, a ktorý by sa nemali tendenciu v priebehu času meniť. Odborný servis môže byť vnímaný aj ako „neustále začínanie“ práve v dôsledku fluktuácie odborných pracovníkov. Aj keď je nutná špecializácia a návšteva rôznych odborných profesií, mali by byť v nich ľudia, ktorí tejto problematike rozumejú, ktorých dieťa a náhradný rodič pozná a má k nemu dlhodobú dôveru. Potreba psychologického sprevádzania bola uvádzaná ako veľmi potrebná aj pri samotnom prechode do rodiny, ako supervízia. Potreba kontinuity, zamedzenie fragmentácie bola reflektovaná aj v súvislosti s realizáciou programov pre náhradné rodiny, spolu so zvýšením ich dostupnosti a ich flexibility.

Je nutná dlhodobá spolupráca s jedným psychologom, špeciálnym pedagógom, pravidelné stretnutia pestúnov, odovzdávanie skúseností. Aby bol jeden konzultant pre riešenie vzniknutých problémov. Ku jednému treba ísť na školskú psychológiu, k inému na klinickú, a tým každý začína, lepšie by to bolo, keby jeden s ním robil. Momentálne chodím s malým po pedopsychiatroch, nakoľko majú podozrenie na autizmus. Nie je nejaká štátna, ktorá by sa venovala vyslovene deťom zvereným do náhradnej rodinnej starostlivosti.

(náhradný rodič)

Sprevádzanie psychológom v adaptačnej fáze a pri budovaní novej vzťahovej väzby. Pomoc som hľadala pre agresívne správanie dieťaťa a ďalšie špecifiká v prejavoch, ktorým som nerozumela a nevedela som, či na ne dobre reagujem, konzultácie so psychológom aj pre dospelých.

(náhradný rodič)

Nemeniť tábory, nenútiť nikde, kde dieťa nechce ísť, napasovať tábory na jeho potreby, na potreby dieťaťa, tam, kam chce ísť, kde pozná deti, kde má vytvorené vzťahy, a nie meniť podľa toho, ako sa menia akreditované subjekty pôsobiace v kraji.

(náhradný rodič)

mať takú psychologičku alebo psychológa, ktorý by – keď ja potrebujem, čo ja viem, tento týždeň, alebo tento mesiac tú pomoc, tak ktorý by sa mi vedel venovať. A prispôbiť sa vlastne on mne, nie akože ja budem čakať pol roka, kým sa a zatiaľ ten problém sa môže ďaleko zhoršiť, alebo teda možno aj zlepšiť.

(náhradný rodič)

.. nech viem, že tento je tu pre mňa. Lebo teraz viem, že Lucia bola v jednom centre, teraz nám povedali, že z toho centra škola neberie výsledky do úvahy, tak musíme ísť do druhého centra, ale tam sa robí len na intelekt toho dieťaťa, ale nie vzťahy, lebo toto, čo som vám hovorila, potrebuje robiť so strachom a hnevom toho dieťaťa, lebo ono sa nad tým niekto zasmieje, keď mi povie, že on bude prezident republiky, aby vyhlásil vojnu Američanom, aby sa už žiadne dieťa... vystrela Američanov, aby sa už žiadne dieťa nemuselo učiť anglicky. To je niečo, čo mne hovorí bacha, v budúcnosti môže byť problém. Teraz je to akože detské, čo... nad čím sa voľakdo zasmieje, lebo to povedal 10 ročný. Ale 10 ročný si už, žiaľ, uvedomuje nezvratnosť smrti, takže on vie, čo hovorí. Nie ešte celkom a ten hnev je tam. Za kým mám ísť? Jeden rieši intelekt, druhý rieši toto, tretí rieši toto a uniká nám dieťa. Ja, keď ma bolí hlava alebo noha, idem k svojmu doktorovi. Či je to raz za štvrt'roka, alebo ja neviem, raz za rok, a možno, že tú pomoc ona potrebuje viac a ja menej, ale možno by sme ju teda potrebovali.

(náhradný rodič)

Náhradným rodičom by pomohla aj stála databáza odborníkov so špecializáciou na nechcené deti, ktorá by bola oficiálne dostupná, pravidelne sa obnovovala a mala by oficiálny status. Jej užitočnosť by bola v prehľade, ktorý by umožnil náhradným rodičom v rýchlom zorientovaní sa v pomáhajúcich profesiách, alebo v poskytovaní poradenstva. Poskytovala by prehľad o sieti odborníkov podpory v rodine, v poradenstve. Podobne bola reflektovaná aj potreba špecializovaných centier, podobne ako je tomu u profesionálnych rodín. Centrá a špecializované pracoviská komunitného typu, pracujúce s deťmi v náhradných rodinách ako forma odbornej pomoci nielen ohľadom samotnej starostlivosti ale aj prípravy do školy, porúch učenia. Znamená to aj zosieťovanie a posilnenie vzájomnej spolupráce medzi diagnostickými centrami a špeciálno-poradenskými službami alebo zavedenie emailového poradenstva, ktoré by bolo možné využívať podľa požiadaviek náhradných rodičov na bezplatnú komunikáciu.

Mal by zabezpečiť dostatok terapeutov, nielen odborníkov, ktorí stanovia diagnózu, školských logopédov, pedopsychiatrov, psychológov, klinických logopédov, ktorí nebudú mať terapiu 20-30 minút za týždeň a neskôr raz za mesiac, dva mesiace. A terapie by nemali byť finančne nedostupné, napr. filiálna terapia (1 sedenie 15 eur).

(náhradný rodič)

Štát i iné organizácie by mali vychádzať v ústrety pestúnom v zabezpečení zdravotných pomôcok, dostatočných poradenských a psychologických služieb, dostatok financií, pretože nestačí poskytnúť financie na stravu a oblečenie. Väčšina detí nechodí na výlety a dovolenky, takže aj nejaké príspevky. Možno nejaké ozdravovacie pobyty špeciálne pre dané diagnózy detí.

(náhradný rodič)

Ak by mala byť sieť pestúnских rodín, nemôžu existovať samostatne, vždy je treba predpokladať, že tam budú problémy, potrebujú pomoc a podporu, centrá profesionálnych rodín, aj pre pestúnov, poradenské centrum a zároveň aj kontrolovaná starostlivosť.

(sociálna pracovníčka)

My máme dieťa ZŤP (autizmus, agresivita, poruchy správania, úzkostné poruchy, poruchy metabolizmu, celiakia) a VEELMI nám chýba podporná starostlivosť, praktická pomoc (máme aj ďalšie deti), poradenstvo (ale nie všeobecné, ale náhradné špecializované sprevádzanie, terapie). Dôležité ale je, aby sa o naše "špeciálne" deti nestarali len všeobecní odborníci, ale vyškolení NKS!!!.

(náhradný rodič)

Vyberať rodiny zvlášť starostlivo, poskytovať rodinám podporu, služby, sprístupnenie odbornej pomoci, preplatenie terapie deťom. Ale nie zvýšenie pestúnских príspevkov - prispieva to z finančnej motivácie ľudí, ktorí majú záujem o financie, nie o dieťa! Poskytovanie odľahčovacej starostlivosti - napr. raz týždenne počas letných prázdnin, resp. asistent počas vyučovania - dieťa ho potrebuje. Ale nemá ho pre nedostatok financií v škole a tak aj učenie je celé na mojich pleciach.

(náhradný rodič)

Námety sa týkali aj ďalších alternatív, ktoré zohľadňujú konkrétnu situáciu náhradného rodiča a prijatého dieťaťa. Tieto sa týkali napríklad v prípade zdravotných a duševných porúch vytvorenia a posilnenia možností asistenta, na určitý čas v týždni dlhodobjšie sprevádzanie psychológom hneď po prijatí do náhradnej rodiny asistenčnej služby, ktorá by bola poskytovaná bez toho, aby sa siahalo na odmenu pestúna. Vytvorenia dobrovoľných koordinátorov, ktorý by v okrese kooperovali na asistencii v rodinách. U detí so zdravotnými poruchami sa návrhy týkali bezplatných rehabilitačných pobytov. Náhradnými rodičmi bola reflektovaná aj potreba táborov, ktorá by im ako forma odľahčovacej starostlivosti pomohla si oddýchnuť a získať ďalšiu motiváciu do budúcnosti. Ich rozšírenie aj do menších miest, spolu s ostatnými službami.

Bezplatný tábor aspoň 3-4 týždňový (nemusí byť len v lete), aby pestúni nabrali nový elán, nápady, chuť ďalej vychovávať a vzdelávať deti, všetky deti si zaslúžia plavecký, lyžiarsky, poznávací pobyt alebo kultúrne vyžitie. Je toľko nezamestnaných ľudí, ktorí by chceli pomôcť. Študentom dať aktívnu prax pri pestúnских deťoch.

(náhradný rodič)

9.4. PESTÚNSKI RODIČIA AKO ZAMESTNANCI/KYNE

Okrem toho, že vyrastanie detí s rôznymi zdravotnými a ďalšími komplikáciami si vyžaduje zvýšené nároky aj na finančné prostriedky, pri ďalšej podpore prijatia znevýhodnených detí sa vyžaduje pozornosť aj v súvislosti so sklbením pracovného času a času venovaného prijatému dieťaťu. Niektorí náhradní rodičia preto navrhujú, aby bola pestúnська starostlivosť vnímaná ako zamestnanie, rovnako ako je tomu u profesionálnych rodín alebo pri chodení do každodennej práce. Znamenalo by to, že štát by im platil zamestnanie, poistenie a započítavanie platieb do dôchodku. Deti vyžadujú náročnejší a individuálny prístup, ako po zdravotnej, tak aj po duševnej stránke. Pri komplexnejších zdravotných a iných komplikáciách, je nutná ich stála prítomnosť. Ide o prípady, kedy sa náhle musí rodič uvoľniť zo zamestnania, a príjem domácnosti sa tak môže ešte viac znižovať. Pestúnski rodičia preto zdôvodňujú potrebu zamestnania ako jednu z možností odstránenia bariér ako vytvoriť rodinné prostredie aj pre deti so zdravotnými a inými znevýhodneniami. Opatrenie by sa nemuselo týkať automaticky obidvoch pestúnov, alebo iba jedného z nich, ktorý by sa mohol starať o dieťa profesionálne 24 hodín denne so zabezpečením zdravotného a sociálneho poistenia.

Ten, kto je zamestnaný, nemôže stíhať popri svojej práci návštevy lekárov, čakanie v čakárňach, rehabilitácie a pod. Ak niekto vychováva 1 alebo viac detí so zdravotným handicapom, zamestnávateľa nemajú radi takého pestúna (zamestnanca), lebo sa boja jeho častejšej absencie v zamestnaní. Sama mám syna ZŤP, bola som s ním

5 rokov na materskej dovolenke (celý čas sme navštevovali množstvo lekárov) a po materskej ma nechceli ani zamestnať. Preto navrhujem, aby pestúnstvo bolo brané ako zamestnanie, pretože je veľa ľudí bez práce. Okrem prípravy na pestúnstvo by museli mať špeciálne vzdelávanie špeciálnej pedagogiky s celoročnou podporou tímu odborníkov (psychológ, psychiater, logopéd, rehabilitačný lekár + dobrovoľníci).

(náhradný rodič)

Veľmi, aby som mohla ostať doma, štát by za mňa platil odvody a počítali by sa mi roky venované deťom do dôchodku. Mala som v pestúnstve dieťa, dostala som sa do problémov, jej ťažko postihnutá sestra. Chcela som si ju vziať do profesionálneho rodičovstva, to sociálny odbor odmietol, lebo by musela ísť do detského domova. Nakoniec som ju vzala do pestúnstva, dochádzame denne dvoma spojmi MHD, robím na skrátenej úväzok a cez prázdniny sa stresujem, lebo postihnuté dieťa je problém dať do tábora. Tolko dovolenky koľko je prázdnin nemám, som slobodná, nemá mi okrem tej staršej dcéry kto pomôcť + ona nie je právne zodpovedná, a preto sa nemôžem venovať deťom tak veľmi, ako by som chcela.

(náhradný rodič)

Ja osobne mám v pestúnskej starostlivosti dieťa, ktoré je "mierne znevýhodnené.". Dala som výpoveď v práci, aby som sa o neho mohla starať. A teraz, keď by už mohli chodiť do materskej školy, nikde mi ho nevezmú. Má 5 rokov a materskú školu veľmi potrebuje. A ja zas potrebujem prácu, lenže nemôžem pracovať, nakoľko sa starám o dieťa, štát resp. zriaďovateľ základnej školy, materskej školy (obec, mesto) by malo mať za povinnosť prijať dieťa z detského domova do zariadenia, v prípade malej kapacity zriadiť viac zariadení. Zvyšiť odmenu pestúnovi, aj opakovaný príspevok pre dieťa.

(náhradný rodič)

Alternatívne návrhy sa týkali zapracovania zákonných úprav, ktoré by umožnili náhradným rodičom uvoľnenie zo zamestnania pri adaptačnej fáze dieťaťa a v začiatkoch prijatia do náhradnej rodiny. Rovnako zdôrazňovali, že potrebu vlastnej rodičovskej supervízie alebo opatrovateľskej služby, ktorá by bola k dispozícii vždy, keď si to situácia v rodine vyžaduje. Znamená to zamerať sa nielen na čo najlepšie naplnenie potrieb dieťaťa, ale v konečnom dôsledku sú dôležité aj nároky a osobnostné predpoklady náhradného rodiča, ktoré by mu poskytli podporu a servis vždy, keď to bude potrebné, alebo si to situácia v rodine bude vyžadovať. Dôležité je preto, aby všetci už od samotného začiatku mali kontakty a informácie na koho sa v prípade nutnosti môžu s dôverou obrátiť, bez toho, aby museli prekonávať rôzne prekážky, alebo narážať na neochotu či zdĺhavosť pri hľadaní riešení.

Takéto deti si vyžadujú 24 hodinovú opateru. Nie každý na to má. Ak sa taký človek nájde, treba s ním pracovať, školiť ho, umožniť mu, aby mal priestor aj pre seba (napr. zabezpečiť kúpele, liečenie,...) a poskytnúť mu odbornú zdravotnú pomoc s dieťaťom (napr. 24 hod. non-stop poradná linka) a samozrejme jeho finančné ohodnotenie nemá byť almužnou, ale niečím, čo zabezpečí slušný život s možnosťou užívať si aj tie lepšie stránky života. Postihnuté dieťa má právo na opatrovateľskú službu, ak pestún potrebuje stráviť čas v práci. Zariadenie by sa zišlo, kde by mohli byť deti, lebo nie sú také škôlky, ktoré by sa postarali o postihnuté dieťa v priebehu dňa, aby si ho človek potom vyzdvihol. Aby si mali možnosť vybrať, či to budem mať ako platenú prácu alebo to bude asistenčná služba.

(sociálna pracovníčka)

9.5. DOSTUPNOSŤ ZDRAVOTNEJ POMOCI A PODPORY, KRITÉRIÁ NA ASISTENTA

Poskytovanie dostupnejšej zdravotnej pomoci sa týkalo umožnenia u tých detí, ktoré trpia zdravotnými poruchami, zvýšiť poskytovanie možností finančných výhod pri zdravotných vyšetreniach. Išlo teda najmä o reflektovanie finančných opatrení ako bariér, ktoré znemožňujú lepšie využívanie zdravotnej starostlivosti. Jednalo sa o alternatívy preplácania zdravotného opatrovania tak, ako je tomu v detských domovoch, možnosti liečebných pobytov zdarma, preplácania cestovného a výdavkov spojených s liečením. Problémy s financovaním môžu pociťovať pestúnski rodičia s „ťažko umiestniteľnými“ deťmi v mnohých ďalších smeroch. Pestúni zdôrazňovali potrebu najrôznejších príspevkov za účelom potreby uhrádzania nákladov v rozmanitých oblastiach, spojených so zdravotným a duševným stavom dieťaťa: Bariéry videli v dostupnosti, kritériách poskytovania alebo nutnosti vytvorenia nových príspevkov na lieky, výdavky na cesty na nemocničné ošetrovanie, zdravotné pomôcky, možnosti platby u špecializovaných doktorov, pri opatovaní, na auto, na školského asistenta, invalidný vozík a pod. Na druhej strane bolo možné zaznamenať aj názory, že ide o veľmi ťažkú situáciu, keďže deti, ktoré trpia veľkými zdravotnými problémami, sú skôr vhodnejšie pre domovy sociálnych služieb, ktoré síce neposkytnú rodinné prostredie, ale lepší servis. Navyše sa tieto nemusia borit s finančnými komplikáciami, so sklbením zamestnania a špeciálnej starostlivosti a inými bariérami, ako je tomu u náhradných rodičov. Potrebné je preto zvážiť, kedy za akých okolností u koho, a ako silno zdravotne znevýhodnené dieťa môže benefitovať z rodinného prostredia a kedy ide skôr o riziko, ktoré nie je aj ten najlepší náhradný rodič s dostupnou zdravotnou podporou zvládnuť. Alternatívou sa môže ukázať aj dostupnosť opatrovateľskej služby, ktorá by bola prítomná vždy, keď by to situácia v náhradnej rodine nevyhnutne vyžadovala alebo kompletný presun nákladov na zdravotnú starostlivosť na štát, ako je tomu v prípade detských domovov. V súvislosti so zdravotnými a inými znevýhodneniami sa vyskytli aj úvahy nad nastaveniami kritérií na asistenta pre dieťa, ktorému sa v školskom prostredí nedarí.

To je veľmi ťažké, pretože dieťa ťažko zdravotne postihnuté, mentálne postihnuté alebo trpiace duševnou poruchou spravidla potrebuje, aby ho umiestnili v zodpovedajúcom zariadení, ktoré mu môže pomôcť- domov sociálnych služieb,- denný, týždenný pobyt, myslím, že nie je možné zo strany štátu podporovať aj umiestnenie v DSS aj umiestnenie v rodine súčasne.

(náhradný rodič)

Školský psychológ poradí naučiť dieťa to a to. Ale ako? Ako? Tie deti sa neučia normálne, ako všetky ostatné a majú problémy na školách, tie decká aj keď majú napríklad poruchy správania. A majú problémy na školách a napríklad podmienky na asistenta nespĺňajú, hej?! Čiže napríklad, lepšie by bolo, keby sedel asistent, ale podmienka tu nie je ZŤP, nemá poruchu správania a nie je ani mimoriadne talentované, hej?! Ale má všetky: disgrafia, neviem čo všetky dis.. všetko všetky ja neviem má poruchu orientácie a poruchu, čo sa týka sústredenia a nie je v tej škole schopný sedieť. Áno, keď ho psychologička skúša, tak inteligentne je v poriadku, lebo tam je jedna na jedného, je to v poriadku. Ale v škole 0 bodov. Viete, že ten rodič vlastne... príde dieťa domov zo školy a môžeš všetko, čo bolo v škole, ale to dieťa tam 4 hodiny odsedelo, 5, 6 – podľa veku, a vlastne všetko toto môže doma prebiehať ako keby nanovo. Lebo z toho nevie nič. Ono nie je sústredené, nie je tam človek nad ním, že tu urob, toto urob, tamto urob hej, a to dieťa je ale unavené jak po šiestich hodinách a vlastne má ďalšiu šichtu. A je schopné sa to naučiť, len potrebuje jeden na jedného, hej?! Malo by spĺňať podmienky na asistenta, ak to odporučí vlastne učiteľ alebo ten psychológ, hej?! Ale podmienky na asistenta v škole nespĺňa, lebo nemá poruchu správania, nie je ZŤP a nie je mimoriadne talentované. To je tak.

(náhradný rodič)

Keď ideme my s ním na vyšetrenie, naozaj si musíme brať celodenné i keď to vyšetrenie trvá hodinu, pretože to je stres pre celú rodinu, hej?! Že tam čakáme, nemáme ani prednosť – mali by sme mať prednosť keďže sme ZŤP, ale to tak nefunguje, nie prednostné vyšetrenie – naše dieťa stresované, že ideme do nemocnice, 2x sa pokaká, pociká. Klopete na dvere, lebo malá má problém, musíte čakať, hej, ste v poradi. Čiže tá... už len to vyšetrenie samotné je problém, je problém na celý deň. Potom, keď ideme z nemocnice, my to musíme všetci stráviť, pretože tam bol taký záchvat, taký záchvat, nie? To dieťa nie je schopné ísť do školy a my už do roboty nie, hej?! Čiže, ja

by som ocenila napríklad, aj môj muž, keďže sme obidvaja zamestnaní, že my by sme mali napríklad mať možnosť prekážok v práci viac ako zákon udáva, hej?! Päť na seba.

(náhradný rodič)

9.6. KULTÚRNE A RELAXAČNÉ AKTIVITY

Pestúni, ktorí prijali do svojich rodín deti v kategóriách „ťažká umiestniteľnosť“ uvádzali, že na to, aby mohli dlhodobo poskytovať kvalitnú náhradnú starostlivosť, potrebujú mať vytvorený priestor aj na oddych, ktorý by im umožnil zregenerovať sily a dodať ďalšiu motiváciu do budúcnosti. Ak majú prijaté dieťa dôchodcovia, nemusia mať toľko síl, ako mladší pestúnski rodičia, ktorí môžu byť viac flexibilnejší a dokázať tak lepšie reagovať na aktuálnosť situácie, ktoré sa pravidelne vyskytujú. Podľa názorov niektorých sociálnych pracovníčiek nie sú dôchodcovia najvhodnejšími žiadateľmi, pretože sami už môžu mať rôzne zdravotné a iné problémy. Konkrétne návrhy sa týkali možnosti oddychu pre pestúnov, tak aj pre deti, v podobe financovania letných táborov.

Stari rodičia už nevládu chodiť s deťmi dovolenkovať, nech im štát zabezpečí cez prázdniny aspoň 1 týždňový pobyt v nejakom zariadení, nech sa to týka aj študentov.

(náhradný rodič)

Aspoň 1krát polročne bezplatný relaxačný oddych pre pestúna, prípadne aspoň 2krát ročne možnosť umiestniť dieťa do primeraného zariadenia z dôvodu psychického oddychu pestúna.

(náhradný rodič)

Vysoký vek náhradného rodiča nie je v záujme dieťaťa. Do takej rodiny by nemalo ísť, starí ľudia si majú užívať kludu, existuje u nich samých riziko zdravotných a iných problémov, a nie, aby išlo dieťa so zdravotnými a inými znevýhodneniami do takej rodiny.

sociálna pracovníčka)

9.7. ÚPRAVA STYKU S BIOLOGICKOU RODINOU

Náhradní rodičia veľmi často uvádzajú problematické vzťahy s pôvodnými rodičmi dieťaťa. Aj keď aj tu existujú rozdiely v kontextoch - niekde je vzťah s pôvodným rodičom dobrý, inde ho dieťa odmieta, má z neho strach alebo sa stáva nátlakovou zbraňou zo strany dospelých, čo spôsobuje stratu jeho orientácie, komu vlastne patrí a pod. Ak sa vzťahy stávajú komplikovanými do takej miery, že zasahujú aj samotné dieťa, ide už o hlavný faktor zvyšujúci riziko predčasného ukončenia náhradnej rodinnej starostlivosti. Biologickí rodičia sa veľakrát snažia o kontakt rôznymi spôsobmi, veľmi často prichádza k nedorozumeniam medzi dospelými, čo môže mať vplyv aj na samotné dieťa. Pôvodná rodina dieťaťa je dôležitá, ak za ňou dieťa stráda, ak sa chce do nej vrátiť, ak existuje medzi ním a rodičmi vzťah s potenciálne pozitívnym vývojom. Ak ale dieťa pochádza zo silne patologického prostredia, bez akýchkoľvek väzieb, stretávanie sa s vlastnými rodičmi môže mať viac negatív ako pozitív – ako pre dieťa, tak aj pre náhradných rodičov, ktorí sa o dieťa starajú. Súčasťou zlepšenia podpory by preto mohli byť manuály pre náhradných rodičov ako komunikovať s biologickými rodičmi, ako riešiť rôzne situácie, ktoré sa počas náhradnej rodinnej starostlivosti vyskytnú, ako reagovať na konflikty, ako podporiť vzájomné kontakty, ak sú vzťahy s biologickými rodičmi zlé a je potrebné ich zlepšiť. Náhradní rodičia reflektovali aj vysoké práva biologických rodičov, ktorí napriek tomu, že sa o dieťa nezaujímajú, roky ho nevidia, majú rozhodujúce slovo v zásadných okolnostiach, ktoré v konečnom dôsledku môžu poškodiť samotné dieťa a zmariť priebeh náhradnej rodinnej starostlivosti, zabrániť adopcii, súdnym procesom alebo skomplikovať rôzne náročné zdravotné vyšetrenia, ktoré dieťa musí potenciálne podstúpiť. Tam, kde sú tieto vzťahy zlé, sa pestúni cítia ohrození, že musia poskytovať biologickým rodičom aj dôverné informácie o daňovom priznaní alebo adresu svojho bydliska.

Sami si nie sme istí ako udržiavať vzťah s biologickými rodičmi (formálne vieme, ale nechceme ubližovať zbytočným zmätkom, ktorý v ňom nastal, keď sme ho o všetkom informovali, ohľadom biologických rodičov), uvítali by

sme viac informácií o činnosti mimovládnych organizácií v našom kraji, pomoc úradu v oblasti kontaktu s biologickou rodinou.

(náhradný rodič)

Bolo by vhodné, ak dieťa bolo týrané, upraviť zákon a styk s biologickými rodičmi v týchto prípadoch zamedziť, veľmi zle to vplýva na psychiku dieťaťa. Vy ho cez pomoc psychológov z toho najhoršieho dostanete, zrazu príde matka a dieťa je zase tam, kde bolo na začiatku.

(náhradný rodič)

Prvé dieťaťko si chceme adoptovať. Práve prebieha súdny proces. Sme v očakávaní, no napriek tomu, že biologickí rodičia sa o deti zaujímali počas 7 rokov len 2krát, majú nie že právo, ale povinnosť sa vyjadriť, či nám dajú súhlas na adopciu. Pýtam sa, kde sú práva dieťaťa, a či biologický rodič bude mať vždy väčšie právo ako dieťa, ktoré potrebuje zapustiť korene,

(náhradný rodič)

I keď dieťa nie je v ohrození života, tak je potrebná operácia, ošetrovanie, kozmetické úpravy, ktoré sú dôležité a musíte mať súhlas biologických rodičov. Túto vec by som v zákone zmenila, ponechala by som iba stretávanie sa rodičov s deťmi, ak majú záujem.

(náhradný rodič)

Mama je na drogách a raz nám volali z nemocnice, že chcela sa predrogovať, či čo?! Ležala voľakde tu, na internom, takže aby sme došli, lebo v podstate my tým, že sme sa na súde nestretali, však ona nechodila. Ja som ju ani nepoznala, tam nás volali do nemocnice, že si ona želala ešte ju vidieť. To sme tam raz boli... boli a malá dostala z toho šok, lebo keď ju tam videla.

(špeciálna pedagogička, náhradný rodič)

Títo nezodpovední rodičia majú viac práv ako povinností, a to sa mi nepáči, že pokiaľ nemá práva, či pokiaľ nemá povinnosti a neplní si povinnosti, tak nemal by mať práva. Lebo ja si dovoľím ako ten, čo má peniaze, platí sociálku, platí správať sa tak ako oni, tak ja o niečo prídem. A on nepríde o nič, ani len o svoje.. Jednoducho, ja som nerozumela, načo bolo moje daňové priznanie otcovi Cigáňovi, ktorý bol trestaný za lúpežné prepadnutie. Ja som sa to dozvedela len od svojho právnikovi, že to bude doručené jemu do väznice. A hovorím, prečo? Aby ma našiel a aby ma ozbíjal alebo... Načo mu je naše daňové priznanie? On má na to právo.

(náhradný rodič)

V prvom rade, biologický rodič, pokiaľ sa riadne nestará o svoje dieťa, lebo iné je, keď sa stane niečo a dostane sa to dieťa do domova, aj s tým sme sa stretli, to je iná situácia, iná situácia je, keď je tam alkohol, drogy, nezodpovednosť, neschopnosť pracovať, nie neschopnosť – nechcenie pracovať, nechcenie sa starať o to dieťa, jednoducho on nemá kto vedieť, kto som ja, kto sa stará, nemá to čo vedieť, kto som ja, pretože samozrejme aj v zlom zasahuje do tej výchovy dieťaťa. To vzťahová väzba je vzťahová väzba. Pokiaľ dieťa žilo prvé 2 alebo 3 roky s matkou a s tou matkou sa stretáva len raz do týždňa, tak tam ten vzťah bude. To dieťa bude na tú matku naviazané a vždy budem ja tá zlá. Už tie staršie deti to neriešia, ale u týchto mladších detí to veľmi dokáže narušiť ten ich vzťah k pestúnovi a ten pestún musí byť sakra silný na to, aby to zvládol, takúto situáciu. Že ja ťa živím, ja sa o teba starám a aj tak je tá matka pre teba lepšia a prečo? Lebo raz príde plakať, že zobrala by som si ťa, keby som mala robotu a keď náhodou má robotu, tak by som si ťa zobrala, keby som ju nemala, lebo teraz nemám čas. A to, čo vieme o vzťahovej väzbe, pokiaľ nie je šanca, že tá matka si to dieťa chce vziať späť – a ja si myslím, že to sa dá veľmi rýchlo zistiť, prídite, načo má vedieť, kde to dieťa je a zbytočne ho rozhadzovať. Ona

ho jednoducho rozháďže, sú to deti. Takže k tomu by nemalo dochádzať. Aj keď rozumiem tomu, čo je biologická rodina a biologická väzba veľmi dobre, lenže čas hrá proti tým deťom.

(náhradný rodič)

Ja som chcela nadviazať na to, čo pani hovorila, že veľakrát jako že biologickí majú väčšie tie práva, ako majú náhradní rodičia. Napr. konkrétne sme to zažili na situácii, keď už bol záverečný, posledný súd, kedy akože mali rozhodnúť, že... My sme požiadali o pestúnsku starostlivosť o chlapčeka a na tom záverečnom súde... vlastne ako že predtým samozrejme začali sme chlapčeka navštevovať a tak. A postupom času sme sa rozhodli, alebo teda chceli sme, že namiesto pestúnskej by sme si ho adoptovali. Na tom poslednom záverečnom súde sa mi nepáčilo, že keď zoči-voči tým biologickým rodičom, ktorí... ona tá pani každý rok porodí dieťa. Jak ho porodí, do dvoch mesiacov sociálka dieťa zobere. Oni na deti neplatia, sú zadĺžení, tam im hrozí exekútor a strašne sa mi nepáčilo, keď som jej na tom súdnom pojednávaní, som sa jej snažila po lopate, sudca mi dal slovo, tak som sa jej snažila po lopate vysvetliť, že keby zvolili, pristúpili na tú adopciu tak. Majú exekútora, nemajú z čoho platiť. Tak zvolte nám tú adopciu, miesto tej pestúnskej starostlivosti a máte pokoj. Kdežto ako oni na tom súde hrdo sa bili, jak oni sú biologickí rodičia. My ho máme vyše tri roky, chlapca nevideli, ale proste dali súhlas k tej adopcii alebo na tú pestúnsku starostlivosť. Oni nedali súhlas na tú adopciu, tak akože, malého nám dali do pestúnstva. To je akože, to je ich Janko, to je ich syn, proste nie, bude iba v pestúnskej starostlivosti, to je ich syn. A hovorím, že máme chlapca vyše tri roky a doteraz v živote ani len pohľadnicu mu nenapísali ani nič. A každé dieťa, čo sa dozvedáme, tak akože ona porodí, každý rok porodí, do dva mesiace nemá a už aj sociálka bere.

(náhradný rodič)

Ak sa nestará, dovidenia. Matka má práva, my sme mali deti v domove a matka zmenila zdravotnú poisťovňu, pretože vtedy zrovna dostala nejaký príspevok, od Dôvery dostala asi 500 korún. Ona si vybrala 1500 korún za tri deti, ktoré vložila do inej poisťovne a my sme o tri mesiace u doktorky zistili, že nemáme poistené deti. Takže tie práva ako kde sú? A tri roky ich nemala pri sebe, deti. Teraz nemá 8 rokov pri sebe deti a furt má veľké práva, ale žiadne povinnosti. A to nehovorím, že voči nám, ale voči deťom. Ja som pestúnka, ktorá na deťoch zarába v jej očiach, robím to len pre peniaze, ale pritom špinavé prádlo perieme my.

(náhradný rodič)

No ja mám zdravých rodičov, aj teda širokú rodinu a ja si myslím, že keby tam sociálka prišla každý týždeň a kontrolovala pomery a povedala „A dost!“ . Teraz už si deti musíte zobrať, ste zdravá, pracujete, žiadne patologické veci tam nie sú a zbytočne ja balamutím deti, ona balamutí deti a neviem, čo a ja ich klamem, že si ich nemôže zobrať. Nie, ona si ich môže zobrať, len ich nechce. Momentálne jej vyhovuje prísť z roboty a vyložiť si nohy a ja pestúnka na nich zarábam. Akonáhle sú tam ako, ja neviem, na 80 %, alebo na 70 % podmienky na to, aby sa tam deti mohli vrátiť, lebo je tam väzba, deti chcú ísť k matke, ale ona ich odpinkne, že ona nemá bývanie a potom zas čosi iné nemá a ona nemá dost peňazí.

(náhradný rodič)

A tak teda máš tu deti, tak nech sa páči. Ak chodíš do práce a máš kde bývať, tak úrad práce, alebo poverený úrad by mal tlačiť na tú matku, upraví sa ti podmienky, dobre v minulosti sa niečo stalo, ale teraz máš tuná rodinu, máš neviem čo, máš pri sebe staršie deti alebo neviem, tak ako tlačiť na tých biologických rodičov, pokiaľ sú len trochu schopní, aby si tie deti brali naspäť. Aby im naozaj boli zverené naspäť, lebo to ako hovoríte, biologická matka je Boh.

(náhradný rodič)

9.8. BYROKRACIA A PRÍSTUP SOCIÁLNYCH PRACOVNÍČIEK

Bariéry v oblasti byrokracie vnímali náhradní rodičia najmä v súvislosti s prácou sociálnych pracovníkov/čiek. Vzťahy medzi sociálnymi pracovníčkami a náhradnými rodičmi sú rôzne. Niekde sú vnímaní ako bariéra v atmosfére represie, neosobnosti a kontroly bez skutočného záujmu o to, ako sa dieťaťu a náhradným rodinám skutočne darí. Inde je spolupráca lepšia, postavená na vzájomnej dôvere, ochote, ústretovosti a kvalifikovanom prístupe. Sociálne pracovníčky sú vnímané najmä ako administratívne vyťažené. Niektorí náhradní rodičia nemajú s nimi kontakt vôbec, iný zažívajú častú fluktuáciu. Zdôrazňovaná bola u nich potreba supervízie a ďalšieho vzdelávania. Zaujímavou výpoveďou sa ukázala prax z Nemecka, v ktorej je sociálny pracovník v intenzívnom kontakte s náhradnou rodinou a má flexibilný čas.

Myslím, že by potrebovali úradníčky na ÚPSVaR väčšiu podporu a psychohygienu, možno vzdelávanie, aby vedeli podporovať pestúnske rodiny, z mojej skúsenosti sú obetavé, ale veľmi vyťažené a často by aj chceli a vedeli viac pomôcť napr. pri kontakte s biologickou rodinou, ale nemajú kapacitu, inokedy vedomosti.

(náhradný rodič)

Omnoho viac prejaveneho záujmu o pestúnsku rodinu zo strany ÚPSVaR a soc. pracovníkov. za 5 rokov pestúnskej starostlivosti bola návšteva z úradu dvakrát. Nepáči sa mi, že sociálne pracovníčky nepoznajú a ani nikdy nevideli deti, ktoré riešia. Aby sa nestriedali úradníci na ÚPSVaR pri pravidelných návštevách som za 4 roky zakaždým rozprávala to isté 5 rozličným ženám.

(náhradný rodič)

Teraz som rozprávala s jedným známym sociálnym pracovníkom, tiež má na starosti takéto rodiny a máte záujem, ste si blízki, nech sa páči. Som tu v pondelok po škole, všetko, na desať minút som tu v utorok, stredu, štvrtok, piatok, prídem v pondelok, stredu, piatok a potom znova raz do týždňa, ale nekladiem prekážky tomu, však to nie je kus nábytku, ale to je dieťa! Takže ten sociálny pracovník zo začiatku chodí každý deň, potom trikrát do týždňa, potom dvakrát. Toto je zasa model z Nemecka, že akonáhle sú rodiny nejakým spôsobom ohrozené, či je to alkoholizmus, či je to gamblerstvo, alebo čokoľvek, ten sociálny pracovník je tam 2-3 krát do týždňa. Deti majú svojho sociálneho pracovníka, nie každý mesiac zmeneného, ktorému môžu kedykoľvek zavolať na súkromný mobil. Na druhej strane, ten sociálny pracovník je odmenený. Takže to je niekoľko takých pohľadov, že keď oni nevedia úlohu, tak zavolajú jemu, že dostali na úlohu to a to. On im volá a pomáha. Lebo aj tí rodičia majú zrejme nejaký problém, a to dosť vážny, keď sa nedokážu starať o svoje vlastné deti, keď tam čosi zlyhalo. A ten sociálny pracovník, máte pravdu, má byť od toho, aby napomohol tej rodine znova fungovať.

(špeciálna pedagogička, náhradný rodič)

Ja som bola zhrozená, keď som zistila, že pol roka trvalo, kým k nám dieťa dali a potom k nám rok nikto neprišiel a nestaral sa, či je najedená, či je v škôlke, či máme svojho lekára, či chodíme... a potom žiadna kontrola a ja som očakávala, že prídu aspoň raz do mesiaca. A čakala som, že prídu o 6-tej večer. Čo robíte? Je vonku? Chlascete? Ste doma z roboty?

(náhradný rodič)

Zbytočne mi oni volajú, že o druhej prídu. No, nech sa páči, ja som nie jej matka, ja pracujem, manžel tak isto a deti sú v škôlke a v škole. O druhej by bolo čudné, keby mňa našli doma a nie v práci, nemyslíte?! Mali by prísť ešte raz, mali by prísť vtedy, keď sme všetci doma.

(náhradný rodič)

9.9. ŠKOLA

Náhradní rodičia vyjadrovali svoje názory aj na prostredie školy, v ktorom deti trávajú väčšinu svojho času. Ich výpovede obsahovali vyjadrenia, ktoré sa týkali vylučovania detí zo školského prostredia v dôsledku vyrastania v náhradnej rodinnej starostlivosti. Tieto deti môžu byť za situáciu, v ktorej sa ocitli stigmatizované, môže im byť pripomínané, že nežijú so svojimi rodičmi, či už zo strany detí alebo učiteľov. Deti vyrastajúce mimo svojich rodín dosahujú slabšie výsledky v škole a v porovnaní s ostatnou populáciou sú vo zvýšenom riziku nedostiahnutia vyššieho vzdelania. U detí v kategórii „ťažká umiestniteľnosť“ je toto riziko ešte väčšie a v súvislosti s problematickým školským prostredím existuje aj zvýšené riziko presunutia do špeciálnych škôl a celkového vylúčenia zo štandardného vzdelávania stredného prúdu. Zlyhávanie v školskom prostredí je tiež jedným z hlavných faktorov, ktoré súvisí s predčasným ukončovaním náhradnej rodinnej starostlivosti. Ako dôležité sa preto ukazuje supervízia, pomoc pre dieťa, potreba vzdelávacieho asistenta, ktoré by ho sprevádzalo. Podpora spolupráce, osvetu, školení na školách pre učiteľov, ohľadom znalostí o tom, čím sú špecifické deti z náhradného rodinného prostredia, aké sú ich potreby, ako k nim pristupovať. O to viac, ak trpia zdravotnými znevýhodneniami alebo rôznymi ďalšími traumami. Náhradní rodičia ťažko niesli, ak sa museli na školách udávať o deťoch podrobné informácie ohľadom ich minulosti. Tieto informácie vnímali v rukách učiteľov ako nežiaduce, kedy mohlo podľa ich slov prísť k predsudkom a k stigmatizácii samotného dieťaťa.

Dostala som dieťa, ktorých rodičia boli drogovovo závislí a prišli o bývanie. Matka bola v tom čase vo výkone väzby a poprosila ma, aby som pomohla jej dcére. Dieťa nemalo zaužívané základné pravidlá. Bola to ťažká práca, ju v 5 rokoch na všetko naučiť. Poprosila by som, aj sa dá vysvetliť pedagogickým pracovníkom, s ktorými sa dieťa dostane do styku, aby nerobili rozdiely medzi deťmi v triedach, aby nedávali najavo, že sú to deti z problémových rodín, lebo tým ešte viac trpia, keď im to dávajú pedagógovia najavo. Počas 4 rokov mala 3 učiteľky, jedna bola úžasná, a ostatné nezvládali takéto dieťa a dávali to dieťaťu pocítiť. Boli chvíle, keď už nechcela chodiť aj do školy, a pritom je vyznamenaná. Aj postoj pedagóga je veľmi dôležitý, aby takéto dieťa bolo obľúbené u pedagógov, lebo ešte väčší problém môžu spôsobiť u takéhoto dieťaťa oznámiť riaditeľom škôl, čo je vlastne pestúnska starostlivosť, a že za veľa problémov nemôžu náhradní rodičia ani deti. Verejnosť tomu nerozumie a veľmi "útočí" na rodičov a deti.

(náhradný rodič)

V prvom rade má byť už pri zverení dieťa diagnostikovaná dostupnosť a riešenie dieťaťa komplexne u psychiatri, psychológa, špeciálneho pedagóga a iných odborníkov, spolupráca so školou, nesmie chýbať osobná asistencia v škole, ľahká dostupnosť psychológa, špeciálneho pedagóga, skupinová terapia, školský psychológ pre integrované deti s poruchami učenia a správania.

(náhradný rodič)

Vzdelávanie a podpora pedagógov v súvislosti s rôznymi poruchami detí - napr. ADHD spojené s hyperaktivitou. Zároveň motivovať ich pre zdravý vývoj takýchto detí a pod. Starostlivosť o deti je pekné, ale veľmi ťažké, ak sa jedná o hyperaktívne deti s postihnutím, najčastejšie problémy sú v školách, kde sú pedagogickí pracovníci špeciálne vzdelaní, no ich čas je 4 hodiny odučiť a nech si po nich rýchlo prídu rodičia.

(náhradný rodič)

Mám skúsenosti, že vo väčších mestách si berú už rómske deti do náhradných rodín, tam už to nie je taký problém, ako na dedinách, kde sú oči každého na každom a nekladú sa otázky, či je to Vaše alebo štátne. Aby ľudia nerobili rozdiely v národnostiach a to sa v dnešnej dobe nedá vlastným úsilím a spravovaním, musíte okolie presvedčať o opaku a poukazovať na to, že aj rómske deti sú ako ostatné a ničím sa neodlišujú.

(náhradný rodič)

Školský asistent (dnes môže byť školský asistent len nadaným deťom, ZŤP, s poruchami správania a „náhradkárské“ deti mnohokrát tieto podmienky nespĺňajú a samostatne hlavne prvý stupeň základnej školy nezvládajú -

poruchy pozornosti, orientácie, dieťa v domove môže byť do 25. roku a tak by to malo byť aj v pestúnstve, minimálne po maturitu strednej školy, aj keď dospelé, ale stále sú to deti.

(náhradný rodič)

Ako sú deti prijaté v škole zo strany učiteľov a detí. Prečo sú väčšinou presúvané do špeciálnych tried? Áno, supervízie by mali mať aj učitelia a tam by sa mali niečo dozvedieť o deťoch z náhradných rodín, aby pochopili, že tie deti majú za sebou niekedy hroznú minulosť a nie vždy a nie všetky sú zlé. Niekedy sú len nepochopené.

(náhradný rodič)

V piatom ročníku mala prepadnúť. Hovorím, a to som psychologičke v detskom domove vysvetľovala, hovorím, neexistuje, že normálne zdravé dieťa, pretože som ju poznala, prepadáva z nejakého predmetu. Už len keby ja ako rodič som išla do školy a modlila sa učiteľovi, tak jej tú štvorku dajú a hlúpa taká nie je. A skutočne sa to ukázalo, že ona bola zrejme len nejak zanedbávaná, v tom zmysle, že nikto sa o to nestaral. Prepadávam? Tak prepadávam, tak čo, však je z detského domova, hej?! Možno aj učitelia to tak mali prístup, čiže moja motivácia bola zobrať ju do pestúnskej práve preto, že som cítila, že tam kde je, momentálne neprospeje a nevedie to k ničomu. Lebo keď ona v 5. alebo v 6. ročníku prepadne, už to bude sa s ňou ťahať ďalej. Čo bude stredná škola, aká? A potom to bude ďalší poberateľ sociálnych dávok? Pretože čo z nej vyrastie? Prácu akú bude mať? K ničomu to nevedlo.

Malo by existovať nejaké také potvrdenie, na základe čoho proste by človek zdokladoval, že áno, to dieťa mám v pestúnskej starostlivosti, ale nie, aby som niekomu musela odovzdávať celý rozsudok. A hovorím, že iba k nahliadnutiu a nie, aby si oni z toho urobili kópiu. A teprve sa nám stalo tak, že dva roky nám trvalo, lež sme malého dostali do materskej škôlky, keďže ja som tmavá, malého sme si zobrali tmavého a dieťa nám nezobrali. Jako dôvod uviedli, že pre nedostatok miesta a potom sme sa dozvedeli, že náš malý bol aj o vyššie roka starší, než tie deti, čo sa do tej materskej škôlky dostali. Trebárs, že dieťa ešte len v septembri dovърšilo 3 roky, ale do tej škôlky ho zebali, ale nášho malého nezobrali. Jeho zobrali, až keď podľa zákona ho museli zobrať jako predškôlaka. Tak. A neboli sme na zápise v jednej materskej škôlke.

(náhradný rodič)

No keď niekedy ho čaká skúška, keď musí riešiť, lebo my teraz stále akože bojujeme so školou, lebo je druhák, je pestún, je Róm, tak čo? Treba integrovať koho? Tak najlepšie Róma v pestúnskej rodine. Takže ideme. Karpat-ská Centrum pedagogicko-psychologické. Výsledok taký, že nie je potrebné integrovať, hej, nie sú tam nejaké opozdenia a nie je potrebné. Ale podporuje vyšetrenie ešte musí byť na Bogatyrovej (?), špeciálne pedagogické centrum. Tak isto výsledok, nie je potrebné integrovať. Ale škola čo? Po doručení všetkých výsledkov: „Pani učiteľka, podpíšte mi, že žiadate o integráciu.“, ale však my nežiadame, vy ste žiadali. Ale treba ho tak, aspoň zo zdravotnej stránky, čiže.. štát potrebuje peniažky, štát potrebuje peniažky.

(náhradný rodič)

9.10. PODPORA VZÁJOMNÝCH STRETNUTÍ

Podpora vzájomného stretávania sa je aktivitou, ktorá je hodnotená veľmi pozitívne. Aj keď aj tu sa vyskytli názory niektorých náhradných rodičov poukazujúce na to, že vzájomné stretávania sa náhradných rodičov a ich detí nemusí byť tým najlepším riešením. Títo vyslovovali názor, že nechcú, aby sa deti líšili od svojich vrstovníkov a aby im bolo pripomínané, že nežijú so svojimi pôvodnými rodičmi.

Nesúhlasím so skupinkovaním a stretávaním s inými deťmi z pestúnskej starostlivosti. Nemali by sa skupinkovať, ale vyrastať ako každé milujúce dieťa. Nedávať mu dôvod, aby premýšľalo, že je niečím iné. Moje dievčatko je pre mňa všetko, tak ako moja prvorođená.

(náhradný rodič)

Všetko si to zháňame pod rukou svojpomocne, požičiavame si, predávame si to navzájom rodička náhradní, chodíme na nákupy na burzy rodičov trebárs. Tam si vypomáhame, ten vie to, ten vie ono, ten prešiel takým, ten prešiel onakým, navzájom si dávame rady. A keď už si nevieme rady, tak nám pomôže Návrat, alebo Asociácia náhradných rodín, alebo ja neviem aké občianske združenie, ktoré nám dohodí psychológov, dohodí nám dobrovoľníkov, dohodí nám nejakú aktivitu pre deti, dohodne nám nejaký výlet, dohodne nám týždenný pobyt, sponzorov, áno to je akože... ja mám skriňu vďaka sponzorom, sama by som nemala, ale je to tak, že proste občianske združenie sa o nás postaralo najviac, keď sme to potrebovali.

(náhradný rodič)

9.11. DOVRŠENIE PLNOLETOSTI

Mnoho z náhradných rodičov, ktorí majú dieťa pred dosiahnutím plnoletosti, si robia starosti s tým, čo bude, keď dosiahnu plnoletosť. Pýtajú sa, čo bude s nimi, keď odídu, ako im zabezpečiť budúcnosť, ako riešiť spoločné finančné potreby po dovršení plnoletosti. Mnoho mladých ľudí nad 18 rokov, ktorí pochádzajú z väčšinovej populácie, zo svojich pôvodných rodín majú problémy pri uplatnení sa na trhu práce, v ďalšom živote. Špecifiky tu ide o kategóriu detí, ktorá čelí zvýšenému riziku dosiahnutia vyššieho vzdelania, čo následne zvyšuje pri nachádzaní si stabilného bývania, práce, ak mladí ľudia naďalej neostávajú v domácnostiach pestúnskych rodín a nežijú ďalej, aj po dovršení plnoletosti s náhradnými rodičmi. Pestúnski rodičia vnímajú ťažkú situáciu týchto detí, ich životný štart, v ktorom musia zvládnuť komplikovanejšie existenčné situácie, vyplývajúce z odlišnej minulosti týchto detí.

Každá pestúnska rodina, ktorá sa stará o dieťa (a o toto dieťa rodičia nejavia záujem, neuplatnia výživné) má jeden a ten istý problém: čo bude ďalej s dieťaťom po 18. roku, keď pestúnska starostlivosť skončí? Mnohé deti nemajú ešte ani stredoškolské vzdelanie, nemajú sa kam vrátiť. Myslím biologickú rodinu a pestúnska rodina naďalej toto dieťa podporuje, živi, stará sa o neho, poskytne bývanie, až kým sa neosamostatní. Dospievanie a vstup do dospelosti je u detí ten najkomplikovanejší medzník v živote. Ak by stratilo toto dieťa, resp. mladý dospelý ešte aj zázemie pestúnskej rodiny po 18 rokoch kvôli zle nastavenému zákonu, čo by s ním bolo? Kam by šlo? Vo väčšine prípadov sa pestúni starajú o "cudzie" dieťa s láskou, sebaobetovaním, s obrovskou zodpovednosťou a odvahou. A nevyhodia ho z domu kvôli dovršeniu 18. roku života. Tento dôležitý fakt kompetentní nevidia, resp. nechcú vidieť.

(náhradný rodič)

Zbytočne sa podporuje pestúnska starostlivosť, vlastne podporuje sa len to, aby sa dieťa dostalo do rodiny. Keď nastane problém - automaticky zlyhal pestún. Ale častokrát to tak nie je. A čo s deťmi, ktoré majú 18 rokov a mali by sa osamostatniť? Nikto sa o to nestará. A ony nevedia samé začať. A pestún na to finančne nemá, lebo celý život podporoval deti v pestúnstve, hoci spoločnosť ho vníma tak, že sa na ňom priživujeme, skúste dieťa užiť z dávok, čo na nich dostávajú.

(náhradný rodič)

Študent nad 18 rokov zrazu stráca pôdu pod nohami. Nielenže má ťažké obdobie spojené s dokončovaním strednej školy, zaradením sa do spoločnosti, ale ešte sa musí sám súdiť s rodičmi, ktorí neprispievali alebo neprispievajú svoju zákonom stanovenú časť. Mladý človek má chodiť po súdoch, úspešne zmaturovať, nájsť a platiť si ubytovanie a asi aj rovno zarábať na živobytie, lebo to, čo dostane má na cestovné a topánky. Mnoho záleží aj od personálu a sociálnom pracovníkovi, ktorý svoju prácu neberie ako poslanie. Často tolerujú aj informácie o zlom zaobchádzaní s deťmi, ich zneužívaní a psychickom týraní. Stačí, že si s pestúnmi prezrú ubytovanie. Mali by spolupracovať so školou a so psychológom a viesť vyšetrovanie s výpoveďou.

(náhradný rodič)

9.12. VEĽKÉ SÚRODENECKÉ SKUPINY

Prax nerozdeľovania súrodeneckých skupín bola vnímaná skepticky. Tam, kde sú súrodenci na seba naviazaní, a kde je vytvorený vzájomný vzťah, ide o dobrú prax. Komplikácie nastávajú, ak je vzťah zlý, alebo vtedy, ak ide o čo najrýchlejšie prijatie detí do rodiny. V takých prípadoch je prax nerozdeľovania skôr na prekážku, zvyšuje náročnosť na kvalitu náhradného rodinného prostredia a pripravenosť samotných náhradných rodičov. Znižuje sa šanca ich prijatia, pretože existuje minimálna šanca, že niekto prijme viac detí. V takomto prípade je prax nerozdeľovania vnímaná ako komplikovaná. Ako alternatívou je možné udržiavanie kontaktov a ich zabezpečenie aj napriek tomu, že súrodenci nie sú v jednej rodine. Podľa niektorých skúseností náhradných rodičov, môže byť aj pre samotných súrodencov, ak sú medzi nimi komplikované vzťahy, problematickejšie byť v jednej náhradnej rodine.

Zabezpečiť kontakt, ale rozdeliť. Lebo jedno dieťa vy lepšie zvládnete. Aj to dieťa sa... Moje decká samé hovoria, že prečo nás nerozdelili, že mohli sme sa mať lepšie. Že nemusel som tu mať sprostého brata, ktorý mňa tlčie. Nech tí súrodenci vedia o sebe, nech sú, ja neviem, v blízkych dedinách, nech je zabezpečený kontakt, ale nech je každý inde. Však preboha, sme dospeli ľudia. Koľko sa stretávate so svojimi súrodencami, ste každý deň? Áno, keď sa naruší vzťahová väzba, ten súrodenec tomu môže napomôcť, od toho tam má byť ten psychológ, ktorý povie, že nie je to až také vážne, že by sa niečo stalo, keby sa stretávali len raz za týždeň. My to s týmto Lucianom máme tak. A im dvom – a teraz o tom bratovi hovorím – je omnoho lepšie, keď je 5 dní u nás a dva dni s bratom. Omnoho lepšie. Len my sme to tak nejako odkukali, že keď teda mamička ich porodí 5, tak všetkých 5 do jednej rodiny. Kto má 10 izbový dom, aby tam zobral tie deti? A vždy je lepšie, keď sa aspoň jedno, dve, tri dostanú do tej rodiny a majú šancu žiť normálny život, ako z tých piatich žiadne. Z tých piatich jednoducho, tam je šanca veľmi nízka, že založia normálnu rodinu a normálne žijú.

(náhradný rodič)

Odišla z domova v 18-ke, alebo v 17 mala, a jak hovorí, zostala na ulici, dostala nejaký príspevok, za ktorý si kúpila, babke dala nejakú stenu alebo čo, ale malá bola na ňu strašne naviazaná, ale tým, že ona zostala... Nedokončila školu a ja neviem čo, tak tá malá videla, jak ona zle dopadla. Takže on sa ten vzťah potom už troška obmedzuje. Ono, už ani tá staršia nejde k tej malej tak, jako keď boli v domove, lebo v domove tam boli na jednej izbe, tam sa aj hrali a všetko možné, ale už teraz je to také, že malá je radšej, že je v usporiadanom prostredí. A vidí, jak na tej staršej sestre, jak sa dostala do tej spoločnosti, kde sa dostala všetko možné. Keď dostala z toho domova išla preč, lebo ja som si ju už ako 18 ročnú jako nemohla zobrať. A nejde ani ku mne, lebo musí dodržiavať nejaké pravidlá v rodine. Ona si chce tak na voľno žiť. To je tiež ten problém, jak hovoríte, že ich potom nikto nekontroluje a zostávajú takto, nedokončia si školu, nikto sa už potom o nich nestará, lebo mám 18 rokov, robím si čo chcem. A už ide mať druhé decko a ešte nemá ani 20 rokov a nevie od koho. A kde tie deti skončia?

(náhradný rodič)

Nám vyslovene na začiatku povedali, že idete dávať všetky deti... alebo teda, že problém je, že všetky deti aby šli do rodiny. Všetky deti nemôžu ísť do rodiny. Lebo toto je základný problém toho, že niektoré deti sú nerodinne založené. Už sú veľké, už sú neviem čo, prešli všeličím. Boli rodiny, ktoré si zobrali veľké deti, tie rodiny možno dneska už ani neexistujú ako rodiny, že sú rozpadnuté, alebo majú obrovské problémy, alebo ani nechcú o tom hovoriť. Lebo dôverne poznám x prípadov, že si zobrali väčšieho chlapčeka a ten tak rozbil rodinu, že buď rodičia potom sa rozviedli a všeličo tam sa stalo. Tí súrodenci boli potom týraní a neviem čo. Vlastné biologické deti boli týrané tým starším chlapcom, ktorý prišiel do rodiny. Čiže nie som za to, že všetky deti musia byť zásadne v rodine. Nie, nemusia. Niektoré deti sú jednoducho už tak ďaleko, že nedokážu byť v rodine. Že na to tie inštitúcie sú určite.. v zahraničí majú nejaké, ja neviem, krízové centrá alebo čo, pre tie deti 12 a viac, ktoré už majú za sebou, ja neviem, týranie alebo všeličo a už nevedia to inak.

(náhradný rodič)

9.13. PODPORA PRÍPRAVY

Návrhy v zlepšení podpory prípravy na náhradnú rodinnú starostlivosť zdôrazňovali rôzne skutočnosti. Predovšetkým boli zamerané na dostatočné poznanie biografie dieťaťa – jeho minulosť, z akej rodiny pochádza, s čím má problémy - aby žiadatelia/záujemcovia vedeli, do čoho idú a nemali skreslené informácie. Zdôrazňovali potrebu spolupráce štátu a akreditovaných subjektov pri príprave. Aby vedeli vyhodnotiť, ktorí náhradní rodičia sú pre dieťa najviac vhodný. Ako užitočnú vyhodnotili aj nutnosť dostatočného počtu stretnutí pred samotným príchodom do rodiny. V samotnej praxe prípravy by ocenili nácvik rôznych situácií, ktoré sa vždy v súvislosti so špecifickým problémom dieťaťa môžu v náhradnej rodine vyskytnúť. Pripraviť ich, ako reagovať na poruchy správania, ako sa zachovať pri zdravotných alebo iných duševných znevýhodneniach a poruchách. Rozšíriť zameranie prípravy nielen na potreby dieťaťa ale aj na potreby samotných náhradných rodičov. Ocenili by lektorov, ktorí majú sami vo svojej rodine prijaté dieťa.

Každý kto žiada o náhradnú starostlivosť si musí uvedomiť a byť informovaný, že prijaté deti sú komplikovanejšie, každý deň potrebujú poznať hranice, potrebujú väčšiu starostlivosť. Ale to by musel každý žiadateľ o prvé dieťa prežiť jeden mesiac v detskom domove alebo v profirodine, aby si to uvedomil, do čoho ide. Deti by mali ísť do rodiny ešte pred rozhodnutím súdu a mali by byť spolu s rodinou odborne sledované s poradenstvom, preverila by sa tým vhodnosť rodiny na pestúnstvo na rodiny by zistili do čoho vlastne idú.

(náhradný rodič)

Myslím, že by štát mal zlepšiť spoluprácu so subjektmi, ktoré robia prípravu pre žiadateľov. Keby oni mali informácie o týchto konkrétnych „ťažko umiestniteľných“ deťoch, mohli by už pri príprave selektovať možných náhradných rodičov. Mohli by tak vopred pripraviť uchádzača na konkrétne dieťa, aby mal dostatok času to v sebe spracovať, získať informácie o možných spôsoboch riešenia a podpory.

(náhradný rodič)

Upozorňovať na to, že prijaté dieťa s prežitými traumami do rodiny neprichádza ako "čistý nepopísaný list", aj keby to bolo batola. Informovať viac o špecifikách náhradného rodičovstva. Starostlivosť pestúna musí byť zakódovaná v povahe jedinca, lebo je to poslanie, nie povolanie viac zážitkovou formou, stretávanie a možno pobyt pre žiadateľov spolu s náhradnými rodinami a deťmi, pokiaľ by to bolo možné, zariadiť dlhodobjší pobyt dieťaťa v rodine, ešte pred pestúnskou starostlivosťou. V OZ Návrat robia dobrú prípravu prehrávaním si rôznych situácií, ktoré sa môžu vyskytnúť. Ja som robila prípravu na Úrade práce a sociálnych vecí - bola veľmi formálna - vypísanie dotazníkov, krátky predhovor, keby som nemala skúsenosti s Návratom, bola by som stratená. Viac rozprávať o typických problémoch detí v náhradnej starostlivosťi, pripraviť náhradných rodičov na možné poruchy správania a ich riešenie, na poruchy učenia a ich riešenie. Skrátila by som dobu čakania.

(náhradný rodič)

Príprava cez nadáciu Úsmev ako dar bola skvelá avšak, všetky prípravy sú zamerané na potreby dieťaťa, zabúda sa na to, aby sa poukázalo aj na to, aké to môže mať ťažké aj rodič, viac psychológie, učiť prežívanie situácií a stretnutie už s pestúnskými rodičmi, mali by to realizovať aj lektori, ktorí sú sami náhradnými rodičmi. Najviac by som skrátila to čakanie na zapísanie do poradia stať sa pestúnom.

(náhradný rodič)

Stretávanie sa dlho vopred s reálnymi deťmi počas prípravy, návšteva detských domovov a naživo sa stretnúť s deťmi. Kompetentné osoby, ktoré dieťa dávajú do pestúnstva priamo pestúnom, by mali pestúna viac informovať o povahe a minulosti dieťaťa.

(náhradný rodič)

Viac sa zamerať individuálnejšie na prípravu podľa toho, aké dieťa (deti) majú žiadatelia prijať - nielen všeobecne. Len život ukáže, či si náhradní rodičia a dieťa "sadli" a či sa vytvorí medzi nimi puto. Nám príprava nedala nič. Našťastie mali sme veľa skúseností s takýmito deťmi. Mal by to ozaj robiť človek, ktorý je osobnosť a zrelý a skúsený a bez predsudkov. Keď som povedala na príprave: „poďme sa porozprávať o rasizme“ psychologička povedala, že je už veľa hodín a musíme rýchlo skončiť, všetci ľudia chceli modrookého bloňďáčka.. Nevykresľovať v príprave iba to pekné, lepšia odborná príprava, viac pripraviť na komplikácie s biorodičmi. Ako riešiť vzniknuté situácie, viac prípravy na možné konflikty s biorodinou.

(náhradný rodič)

Mne osobne chýba konkrétny kontakt (rozumiem, že deti je potrebné chrániť), ale nejaké to otvorené osobné stretnutie s deťmi formou nejakej besiedky – akcie, myslím, že by bolo veľmi prospešné pre uchádzačov a rovnako aj pre tých, ktorí ich hodnotia a dávajú im súhlas na zápis do zoznamu žiadateľov.

(náhradný rodič)

Keď už sú zapísaní, príprava im skončila a keď majú sprostredkované dieťa, bolo by dobré, aby mali povinnosť ísť do subjektu, kde prípravu robili, že máme mať sprostredkované dieťa, aby ten psychológ si mohol prečítať o podklade rodiny, čo je to za dieťa, aby to prebrali na príprave, aby psychológ mohol poukázať na riziká vzťahu, ktorý by si pestún neuvedomoval a málo pripúšťal. Keď budú mať sprostredkované dieťa, aby museli konzultovať, aké je to dieťa.

(sociálna pracovníčka)

Príprava by mala byť viac realistickejšia, treba viac informácií o správaní sa takýchto detí, vytrhnutých z vlastnej rodiny, ako sa k nim správať, príprava je len v teoretickej rovine, skutočnosť je oveľa ťažšia. Na kurzoch nám nepovedali presne, o aké zdravotné problémy u zverených detí ide. Mala som sa o to hlbšie zaujímať. Nevedela som o množstve porúch správania, psychologických problémoch až psychiatrických problémoch.

(sociálna pracovníčka)

Prípravu pestúnov by som zabezpečila cez víkend alebo po pracovnej dobe. Nemanipulovala by som pestúnov, (ak sa rozhodli prijať 1 dieťa, lebo necítia silu na 2 deti), aby prijali celú súrodeneckú skupinu. Snažila by som sa podporovať stretnutia pestúnov, ktorí by mali ostatných súrodencov.

(náhradný rodič)

10. CELKOVÉ ZHRNUTIE A ODPORÚČANIA

Deti vyrastajúce mimo svojich rodín predstavujú približne 1,4% z celej detskej populácie. Ide o deti, ktoré z najrôznejších dôvodov nemohli vyrastať vo svojich vlastných rodinách. Ich následné cesty vedú buď k prijatiu do náhradných rodín alebo k umiestneniu do zariadení na výkon rozhodnutia súdu (krízové, resocializačné strediská, detské domovy, reedukačné centrá a pod.) Jednou z foriem náhradných rodín je aj pestúnska starostlivosť, ktorá v dlhodobom medziročnom vývoji neustále klesá. Pre ilustráciu – kým v roku 2005 vyrastalo na Slovensku v 2035 pestúnskych rodinách 2776 detí, v roku 2013 bolo v 1565 pestúnskych rodinách 2060 detí. (výkazy SPODaSK). Ide o nežiadúci vývoj, ktorý sa nemá tendenciu meniť. Sprevádzaný je dlhodobým nárastom profesionálneho rodičovstva, čo možno naopak označiť za pozitívny vývoj. Profesionálne rodiny ale nie sú náhradnou rodinou. Ide o formu ústavnej starostlivosti, poskytovanú v detských domovoch. Práve v detských domovoch možno od roku 2010 zaznamenať zvyšujúce sa počty detí. Kým v roku 2010 v nich ku koncu roka bolo 4423 detí, v roku 2013 bol tento počet 4798 detí. Na vývoj v pestúnskych rodinách i detských domovoch reagujú zistenia v tejto správe. Jej cieľom bolo preskúmať priaznivé okolnosti podporujúce pestúnsku starostlivosť pre deti so znevýhodňujúcimi charakteristikami, u ktorých nie je možný skorý návrat do pôvodnej rodiny a zamedziť tak ich dlhodobému pobytu v ústavnej starostlivosti detských domovov v zariadeniach na výkon rozhodnutia súdu. Ide o špecifickú podskupinu detskej populácie. V dôsledku traum z predchádzajúceho obdobia, môžu deti trpieť najrozličnejšími zdravotnými, psychickými a inými problémami. V správe sme sa preto zamerali na osem hlavných kategórií „ťažkého umiestnenia“, z ktorých mnohé sú dôsledkom povahy pôvodného rodinného prostredia, v ktorom vyrastali, alebo spôsobu a kvality vykonávania opatrení sociálnoprávnej ochrany. Niektoré kategórie sme vybrali preto, lebo môžu byť vnímané ako stigma (národnosť vyhodnotená ako rómska, vyšší vek dieťaťa v čase prijatia). Iné odkazujú na ďalšie objektívne ťažkosti, vytvárajúce dodatočný nárok na náhradné rodinné prostredie a kompetencie náhradných rodičov (veľké súrodenecké skupiny, poruchy správania, duševné poruchy, ťažké zdravotné znevýhodnenia alebo skúsenosť detí s drogovými závislosťami). Priamo tak súvisia aj s dostupnosťou a kvalitou služieb pre náhradné rodiny, na ktoré by sa mohli pestúni s dôverou obracať a pravidelne ich využívať ako prevenciu predčasného ukončenia pri starostlivosti o prijaté deti. Každá zo skúmaných charakteristík vyžaduje odlišný prístup a je sprevádzaná inými požiadavkami zo strany náhradných rodičov, ako aj zamerania opatrení a služieb. V prvej časti práce, pri potencionálnom prijatí dieťaťa do pestúnskej rodiny sme najskôr zisťovali, ako je osem kategórií „ťažkého umiestnenia“ vnímaných samotnými náhradnými rodičmi a žiadateľmi/záujemcami z pohľadu hodnotenia očakávaného priebehu starostlivosti. Ukázalo sa, že bez ohľadu na status dvoch skupín náhradných rodičov a žiadateľov/záujemcov, všetky kategórie boli spájané s istou mierou komplikovaných hodnotení a dosahovali približne rovnaké poradie. Najmenšie komplikácie boli spájané s priebehom starostlivosti pri prijatí dieťaťa bez zdravotných a psychických komplikácií. Išlo o deti, ktoré boli vnímané ako rómske, deti s vyšším vekom, veľké súrodenecké skupiny a týrané a zneužívané deti. Komplikovanejšie hodnotenia dosahovali deti zdravotne znevýhodnené, s poruchami správania a s duševnými poruchami. Najväčšie komplikácie sprevádzali deti so skúsenosťami s drogovou závislosťou. Pri detailnejšom pohľade na vplyv 15 faktorov sa ukázalo viacero zistení. Vo všeobecnosti, sú niektoré z nich pre všetky alebo časť z ôsmich skúmaných kategórií detí buď nezávislé alebo prevažne s veľmi malým vecným vplyvom. Určitú rolu zohrávala obojstranná nezamestnanosť, absencia kontaktu na iné náhradné rodiny, vyšší vek náhradného rodiča, prijatie dieťaťa priamo z biologickej rodiny a nie zo zariadenia na výkon rozhodnutia súdu a základné vzdelanie. Iba výnimočne šlo o markantnejšiu vecnú súvislosť, ktorá by rozhodujúcim spôsobom vplývala na priaznivejšiu povahu asociácií. S kvantitatívnymi zisteniami súvisia aj vecné a etické otázky potenciálnej pripravenosti náhradných rodičov na zvládanie možných komplikácií. Ako im zabezpečiť čo najlepšie služby, vzájomnú koordináciu a pomoc, aby neprišlo k predčasnemu ukončeniu? Možno najpriaznivejšie asociácie prijatia automaticky spájať aj s lepšími riešeniami pre nechcené deti? Znamenajú lepšie asociácie aj benefit zaručujúci lepšiu starostlivosť a výchovu? Ide o ťažké otázky, na ktoré zatiaľ nie sú jednoznačné odpovede a bude ich treba zodpovedať v budúcnosti. Podobne je to aj vo vzťahu k ôsmim sociodemografickým profilom žiadateľov/záujemcov, identifikovaných ako najotvorenejších voči „ťažko umiestniteľným“ deťom. Tieto sa už netýkajú iba samotného hodnotenia potencionálneho prijatia, ale aj charakteru a kvality starostlivosti po prijatí dieťaťa. Keďže samotné asociácie náhradných rodičov a žiadateľov záujemcov nehovoria nič o faktoroch reálneho prijatia, skúmali sme ich vplyv aj na výšku podielov kategórií detí nachádzajúcich sa priamo v náhradných rodinách. Tieto nám umožnili zistiť, nakoľko súvisia s reálnym prijatím alebo sú navzájom nezávislé. Na základe výsledkov je ich následne možné porovnať s predstavami a zistiť ako sa vzájomne líšia. Pre ilustráciu - svoj vplyv tu zohrali najmä miesto umiestnenia dieťaťa pred príchodom do náhradnej rodiny, kraj, veľkosť obce, forma príbuzenského vzťahu, dĺžka trvania náhradnej rodinnej starostlivosti a ďalšie. Vecne išlo ale o veľmi malé rozdiely. Uvedené zistenia majú aj obmedzenia - u niektorých ukazovateľov (napr. kraj/veľkosť obce) nevieme zistiť, či vysoké podiely detí v nich prijatých nie sú skôr dôsledkom inej štruktúry detskej populácie v danom kraji/obci. V takom prípade by

to znamenalo, že väčšie podiely náhradných rodín pochádzajúcich z menších miest/obcí košického kraja súvisia s inou povahou detskej populácie. Rovnako existujú obmedzenia v interpretácii štatistickej významnosti, ktorá obsahuje presné odhady na celú populáciu náhradných rodín iba vtedy, ak je vzorka reprezentatívna, získaná náhodným výberom. V praxi sa tiež zriedkakedy vyskytujú situácie, kedy dieťa trpí jednou charakteristikou – ako ukázali výsledky pri identifikácii vzorky, veľmi často sú to dve alebo aj viac. Preto sme snažili určiť ukazovatele, predikujúce prijatie detí s viacerými znevýhodňujúcimi črtami. Nepodarilo sa ale definovať profil, ktorý by markantne otváral rodinné prostredie deťom s viacerými znevýhodneniami a problémami. Existovali síce premenné, ktoré rodinné prostredie otvárali (napr. počet prijatých detí, počet detí, ktorým bola už ukončená starostlivosť, absencia rodinnej príbuznosti k dieťaťu, dĺžka venovania sa náhradnej starostlivosti, rodinný stav). Ide tak zrejme o skúsenejšie pestúnske rodiny, s dlhšou praxou, ktoré chápu pestúnstvo ako jednu zo svojich životných stratégií. Vplyv týchto ukazovateľov dosahoval z vecného hľadiska opäť veľmi malé alebo zanedbateľné hodnoty. Celkovo majú uvedené kvantitatívne zistenia aj ďalší význam – vieme, kde sa najčastejšie nachádzajú a ako vyzerajú náhradné rodiny s „ťažko umiestniteľnými“ deťmi, čo následne umožňuje lepšie zacieliť opatrenia, služby pre náhradných rodičov. Bariéry prijatia môžu vznikáť nielen v dôsledku štruktúry nechcených detí, náhradných rodín, ale aj ako následok nastavenia systému podpory služieb. Zistenia o ich využívaní ukázali, že približne tretina náhradných rodín s ťažko umiestniteľným dieťaťom si našla informácie o službách z vlastnej iniciatívy, tretina ich dostala od ÚPSVaR a posledná tretina ich nevyužíva vôbec. Najväčšie podiely náhradných rodín ju z vlastnej iniciatívy hľadali s prijatými deťmi so skúsenosťou s drogovými závislosťami, duševnými poruchami, s týranými/zneužívanými deťmi. Najmä u náhradných rodín, ktorí odbornú pomoc hľadali sami alebo ju nevyužívajú, vzniká priestor na vzájomné spriechodnenie kanálov informácií, posilnenie vzájomného sieťovania, osvety a informovanosti. Všetci náhradní rodičia zdôrazňovali najmä finančnú podporu a lepšiu dostupnosť psychologického poradenstva. V príprave na náhradnú rodinnú starostlivosť vnímali potrebu ďalšieho vzájomného stretávania sa, lepšiu informovanosť o pestúnskej starostlivosti. Ako základ pre jej posilnenie považovali najmä finančnú pomoc. Otázka financií je pri týchto deťoch považovaná za zásadnú. Pestúnske rodiny vnímali starostlivosť o prijaté dieťa ako druh „charity“, kedy idú peniaze od štátu zlým smerom - k zariadeniam detských domovov, čo vnímajú ako nie vždy spravodlivé, keďže sami seba považujú ako tých, ktorí tieto prostriedky štátu šetria. Poukazovali na to, že starostlivosť je náročná na čas, ťažko sklbitelná so zamestnaním a špecificky u zdravotne a psychicky znevýhodnení je nutnosť jej naviazania na ďalšie opatrenia a služby, bez ktorých táto nie je možná. Všeobecne je pri podpore pestúnskej starostlivosti pre „ťažko umiestniteľné“ deti dôležité zamedziť tomu, aby pestúnski rodičia nemali pocit, že v tom ostanú sami. Musia cítiť, že im štát, akreditované subjekty a mimovládne organizácie majú pri starostlivosti o nechcené a znevýhodnené deti čo ponúknuť. Najmä v porovnaní s profesionálnymi rodinami poukazovali na znevýhodňujúcu situáciu - tieto disponujú lepšou dostupnosťou služieb, možnosťou supervízií a zároveň aj lepšími finančnými možnosťami. Pestúni reflektovali potrebu oficiálnych kanálov, ktoré by im boli dostupné pri vyhľadávaní služieb a pomoci (stála databáza, oficiálna internetová stránka, kde by mohli nájsť všetko, čo by potrebovali na jednom mieste, 24 hodinové telefonické a internetové poradenstvo). Aby hneď vedeli, na koho sa obrátiť, kam zavolať. Ťažko znášali absenciu odbornosti a kontinuity, ktorá sprevádza ich náhradnú starostlivosť, čo vyžaduje neustále „začínanie“. Požadovali zvýšenie kritérií na psychológov, ale aj náhradných rodičov, špecializáciu na úradoch pre deti s konkrétnymi znevýhodňujúcimi charakteristikami, zamedzenie striedaniu akreditovaných subjektov v krajoch, asistenciu odborníkov priamo v domácnosti v závislosti od typu problému prijatého dieťaťa. Mnohí považovali za veľmi dôležitú samotnú prípravu na rodičovstvo, aby vedeli ako reagovať na špecifickosť prežívania a správania nechcených detí, viac ich zoznámiť so špecifikami, ktoré ich čakajú, aby lepšie poznali, čo sa s dieťaťom deje a prečo sa to deje. Navrhovali právne úpravy príspevku v pestúnskej starostlivosti, zmenu právneho statusu pestúnskyh rodín, úpravu pravidiel pri prijímaní veľkých súrodeneckých skupín, rozšírenie centier pre profesionálnych rodičov aj na pestúnov, zacielené servisu podľa typu problému dieťaťa - aby ich mal kto sprevádzať v prípade vzniknutých problémov (odľahčovanie starostlivosti, rozšírenie služieb asistenta v škole, rehabilitácie, relaxačné aktivity). Veľké témy sa netýkali len samotných detí, ale aj zásahov zo strany biologických rodičov, úpravy styku s biologickou rodinou, prístupu sociálnych pracovníčok (dôvera vs. represia) alebo problematiky budúcich ciest dieťaťa po dovŕšení jeho plnoletosti.

11. PRÍLOHA

IDENTIFIKÁCIA VZORKY (DETAILNEJŠIE TRIEDENIA)

AKÁ JE VAŠA NÁRODNOSŤ?	NR bez dieťaťa v kategórii „ťažká umiestniteľnosť“		NR s dieťaťom v kategórii „ťažká umiestniteľnosť“		žiadatelia/záujemcovia		SPOLU	
	frekvencia	percento	frekvencia	percento	frekvencia	percento	frekvencia	percento
slovenská	175	91,1%	288	87,5%	89	91,8%	552	89,3%
maďarská	11	5,7%	14	4,3%	6	6,2%	31	5,0%
rómska	4	2,1%	23	7,0%	2	2,1%	29	4,7%
iná	2	1,0%	4	1,2%	0	0,0%	6	1,0%
spolu	192	100%	329	100%	97	100%	618	100%

V KTOROM KRAJI BÝVA-TE?	NR bez dieťaťa v kategórii „ťažká umiestniteľnosť“		NR s dieťaťom v kategórii „ťažká umiestniteľnosť“		žiadatelia/záujemcovia		SPOLU	
	frekvencia	percento	frekvencia	percento	frekvencia	percento	frekvencia	percento
bratislavský	16	8,2%	18	5,5%	5	5,2%	39	6,3%
trnavský	8	4,1%	23	7,0%	7	7,2%	38	6,1%
nitriansky	27	13,9%	43	13,1%	16	16,5%	86	13,9%
banskobystrický	51	26,3%	62	18,8%	16	16,5%	129	20,8%
trenčiansky	24	12,4%	33	10,0%	6	6,2%	63	10,2%
žilinský	27	13,9%	51	15,5%	8	8,2%	86	13,9%
košický	18	9,3%	61	18,5%	28	28,9%	107	17,3%
prešovský	23	11,9%	38	11,6%	11	11,3%	72	11,6%
spolu	194	100%	329	100%	97	100%	620	100%

K AKÉMU VIERO-VYZNANIU SA HLÁSITE?	NR bez dieťaťa v kategórii „ťažká umiestniteľnosť“		NR s dieťaťom v kategórii „ťažká umiestniteľnosť“		žiadatelia/záujemcovia		SPOLU	
	frekvencia	percento	frekvencia	percento	frekvencia	percento	frekvencia	percento
rímsko-katolícke	131	68,6%	214	66,5%	64	66,0%	409	67,0%
evanjelické a.v.	17	8,9%	26	8,1%	9	9,3%	52	8,5%
grécko-katolícke	9	4,7%	22	6,8%	5	5,2%	36	5,9%
reformované kresťanské	6	3,1%	12	3,7%	5	5,2%	23	3,8%
bez vyznania	23	12,0%	33	10,2%	10	10,3%	66	10,8%
iné	5	2,6%	15	4,7%	4	4,1%	24	3,9%
spolu	191	100%	322	100%	97	100%	610	100%

AKÁ JE PŘIBLIŽNE VEĽKÁ OBEC/MESTO, V KTOROM BÝVATE?	NR bez dieťaťa v kategórii „ťažká umiestniteľnosť“		NR s dieťaťom v kategórii „ťažká umiestniteľnosť“		žiadatelia/záujemcovia		SPOLU	
	frekvencia	percento	frekvencia	percento	frekvencia	percento	frekvencia	percento
do 999	31	16,4%	76	23,5%	25	27,2%	132	21,8%
1000 – 1999	32	16,9%	52	16,0%	17	18,5%	101	16,7%
2000 – 4999	34	18,0%	72	22,2%	15	16,3%	121	20,0%
5000 – 19 999	29	15,3%	39	12,0%	7	7,6%	75	12,4%
20 000 – 90 000	46	24,3%	68	21,0%	20	21,7%	134	22,1%
nad 90 000	17	9,0%	17	5,2%	8	8,7%	42	6,9%
spolu	189	100%	324	100%	92	100%	605	100%

AKÝ JE VÁŠ RODINNÝ STAV?	NR bez dieťaťa v kategórii „ťažká umiestniteľnosť“		NR s dieťaťom v kategórii „ťažká umiestniteľnosť“		žiadatelia/záujemcovia		SPOLU	
	frekvencia	percento	frekvencia	percento	frekvencia	percento	frekvencia	percento
vydatá/ženatý	124	62,9%	243	73,2%	67	70,5%	434	69,6%
rozvedená/rozvedený	26	13,2%	42	12,3%	8	8,4%	75	12,0%
ovdovený/ovdovený	17	8,6%	24	7,2%	2	2,1%	43	6,9%
slobodná/slobodný	30	15,2%	24	7,2%	18	18,9%	72	11,5%
spolu	197	100%	332	100%	95	100%	624	100%

NAJvyššie dosiahnuté vzdelanie	NR bez dieťaťa v kategórii „ťažká umiestniteľnosť“		NR s dieťaťom v kategórii „ťažká umiestniteľnosť“		žiadatelia/záujemcovia		SPOLU	
	frekvencia	percento	frekvencia	percento	frekvencia	percento	frekvencia	percento
nedokončené základné	3	1,5%	4	1,2%	0	0%	7	1,1%
dokončené základné	26	13,1%	46	13,8%	12	12,4%	84	13,4%
stredoškolské bez maturity	52	26,3%	79	23,7%	18	18,6%	149	23,7%
stredoškolské s maturitou	73	36,9%	119	35,7%	34	35,1%	226	36,0%
vysokoškolské	44	22,2%	85	25,5%	33	34,0%	162	25,8%
spolu	198	100%	333	100%	97	100%	628	100%

UKONČILI STE UŽ V MINULOSTI STAROSTLIVOSŤ INÉMU DIEŤAŤU?	NR bez dieťaťa v kategórii „ťažká umiestniteľnosť“		NR s dieťaťom v kategórii „ťažká umiestniteľnosť“		žiadatelia/záujemcovia		SPOLU	
	frekvencia	percento	frekvencia	percento	frekvencia	percento	frekvencia	percento
nie	181	94,3%	258	79,4%	83	91,2%	522	85,9%
áno	11	5,7%	67	20,6%	8	8,8%	86	14,1%
spolu	192	100%	325	100%	91	100%	608	100%

KDE BOLO UMIESTNENÉ DIEŤA PRED PRÍCHODOM DO RODINY?	NR bez dieťaťa v kategórii „ťažká umiestniteľnosť“		NR s dieťaťom v kategórii „ťažká umiestniteľnosť“		žiadatelia/záujemcovia		SPOLU	
	frekvencia	percento	frekvencia	percento	frekvencia	percento	frekvencia	percento
biologická rodina	69	37,7%	53	17,0%	0	0%	122	24,7%
profesionálna rodina	55	30,1%	91	29,3%	0	0%	146	29,6%
skupina detského domova	51	27,9%	141	45,3%	0	0%	192	38,9%
krízové stredisko	6	3,3%	20	6,4%	0	0%	26	5,3%
iné zariadenie (reedukačný detský domov)	1	0,5%	5	1,6%	0	0%	6	1,2%
iná náhradná rodina	1	0,5%	1	0,3%	0	0%	2	0,4%
spolu	182	100%	311	100%	0	0%	494	100%

MÁ PRIJATÉ DIEŤA S VAMI PRÍBUZENSKÝ VZŤAH?	NR bez dieťaťa v kategórii „ťažká umiestniteľnosť“		NR s dieťaťom v kategórii „ťažká umiestniteľnosť“		žiadatelia/záujemcovia		SPOLU	
	frekvencia	percento	frekvencia	percento	frekvencia	percento	frekvencia	percento
áno	68	34,3%	49	14,6%	0	0%	117	22,0%
nie	130	65,7%	286	85,4%	0	100%	416	78,0%
spolu	198	100%	335	100%	0	100%	533	100%

AKÝ JE CEL- KOVÝ PRÍJEM DOMÁCNOSTI?	NR bez dieťaťa v kategórii „ťažká umiestniteľnosť“		NR s dieťaťom v kategórii „ťažká umiestniteľnosť“		žiadatelia/záujemcovia		SPOLU	
	frekvencia	percento	frekvencia	percento	frekvencia	percento	frekvencia	percento
do 700 EURO	54	35,1%	73	26,4%	21	26,6%	148	29,0%
701-900 EURO	37	24,0%	63	22,7%	16	20,3%	116	22,7%
901-1250 EURO	34	22,1%	67	24,2%	20	25,3%	121	23,7%
nad 1250 EURO	29	18,8%	74	26,7%	22	27,8%	125	24,5%
spolu	154	100%	277	100%	79	100%	510	100%

V AKOM TYPE DOMÁCNOSTI BÝVATE?	NR bez dieťaťa v kategórii „ťažká umiestniteľnosť“		NR s dieťaťom v kategórii „ťažká umiestniteľnosť“		žiadatelia/záujemcovia		SPOLU	
	frekvencia	percento	frekvencia	percento	frekvencia	percento	frekvencia	percento
sám/sama	46	26,4%	42	14,8%	11	13,3%	99	18,3%
s manže- lom/partnerom	109	62,6%	209	73,9%	59	71,1%	377	69,8%
s manže- lom/partnerom a starými rodičmi	19	10,9%	32	11,3%	13	15,7%	64	11,9%
spolu	174	100%	283	100%	83	100%	540	100%

MÁTE KONTAKT AJ NA INÝCH NÁHRADNÝCH RODIČOV?	NR bez dieťaťa v kategórii „ťažká umiestniteľnosť“		NR s dieťaťom v kategórii „ťažká umiestniteľnosť“		žiadatelia/záujemcovia		SPOLU	
	frekvencia	percento	frekvencia	percento	frekvencia	percento	frekvencia	percento
žiadny kontakt	78	41,7%	81	25,1%	0	0%	159	31,2%
kontakt 1-2 náhrad- né rodiny	67	35,8%	122	37,8%	0	0%	189	37,1%
kontakt viac ako 2 náhradné rodiny	42	22,5%	120	37,2%	0	0%	162	31,8%
spolu	187	100%	323	100%	0	0%	510	100%

STE ZAMESTNA- NÝ?	NR bez dieťaťa v kategórii „ťažká umiestniteľnosť“		NR s dieťaťom v kategórii „ťažká umiestniteľnosť“		žiadatelia/záujemcovia		SPOLU	
	frekvencia	percento	frekvencia	percento	frekvencia	percento	frekvencia	percento
obidvaja zamestnaní	62	31,3%	117	35,0%	46	47,4%	225	35,8%
aspoň jeden zamest- naný	106	53,5%	169	50,6%	46	47,4%	321	51,0%
obidvaja nezamest- naní	30	15,2%	48	14,4%	5	5,2%	83	13,2%
spolu	198	100%	334	100%	97	100%	629	100%

AKÝ JE VÁŠ VEK (priemer, ak boli uvedení obidvaja)	NR bez dieťaťa v kategórii „ťažká umiestniteľnosť“		NR s dieťaťom v kategórii „ťažká umiestniteľnosť“		žiadatelia/záujemcovia		SPOLU	
	frekvencia	percento	frekvencia	percento	frekvencia	percento	frekvencia	percento
menej ako 39 rokov	37	18,9%	53	16,1%	38	39,6%	128	20,6%
40-45 rokov	42	21,4%	64	19,4%	17	17,7%	123	19,8%
46-50 rokov	28	14,3%	75	22,7%	22	22,9%	125	20,1%
51-57 rokov	35	17,9%	76	23,0%	12	12,5%	123	19,8%
viac ako 57 rokov	54	27,6%	62	18,8%	7	7,3%	123	19,8%
spolu	196	100%	330	100%	96	100%	622	100%

AKO DHLO SA VENUJETE NÁHRADNEJ RODINNEJ STAROSTLIVOSTI?	NR bez dieťaťa v kategórii „ťažká umiestniteľnosť“		NR s dieťaťom v kategórii „ťažká umiestniteľnosť“		žiadatelia/záujemcovia		SPOLU	
	frekvencia	percento	frekvencia	percento	frekvencia	percento	frekvencia	percento
menej ako 2 roky	32	16,5%	46	14,0%	0	0%	78	14,9%
2-5 rokov	54	27,8%	82	24,9%	0	0%	136	26,0%
5,1– 8 rokov	29	14,9%	74	22,5%	0	0%	103	19,7%
8,1 – 11 rokov	33	17,0%	58	17,6%	0	0%	91	17,4%
viac ako 11 rokov	46	23,7%	69	21,0%	0	0%	115	22,0%
spolu	194	100%	329	100%	0	0%	523	100%

AKÉ BOLI VAŠE MOTIVÁCIE PRIJAŤ DIEŤA?	NR bez dieťaťa v kategórii „ťažká umiestniteľnosť“		NR s dieťaťom v kategórii „ťažká umiestniteľnosť“		žiadatelia/záujemcovia		SPOLU	
	frekvencia	percento	frekvencia	percento	frekvencia	percento	frekvencia	percento
rodinná spolupatričnosť	67	15,1%	68	8,5%	0	0%	135	10,9%
ochota pomôcť dieťaťu, ktoré to potrebuje	137	30,9%	276	34,6%	0	0%	413	33,3%
presvedčenie, že deťom rozumiem	66	14,9%	127	15,9%	0	0%	193	15,6%
pozitívny vzťah k deťom	95	21,4%	181	22,7%	0	0%	276	22,3%
chcel som dieťa, nemal som partnera	15	3,4%	14	1,8%	0	0%	29	2,3%
nemali sme s partnerkou vlastné dieťa	35	7,9%	54	6,8%	0	0%	89	7,2%
vlastné deti odišli z domova a chceli sme ďalšie	12	2,7%	44	5,5%	0	0%	56	4,5%
podelenie sa o materiálny dostatok	16	3,6%	33	4,1%	0	0%	49	1,0%
spolu	443	100%	797	100%	0	100%	1240	100%

POČET PÔVODNÝCH DETÍ V DOMÁCNOSTI	NR bez dieťaťa v kategórii „ťažká umiestniteľnosť“		NR s dieťaťom v kategórii „ťažká umiestniteľnosť“		žiadatelia/záujemcovia		SPOLU	
	frekvencia	percento	frekvencia	percento	frekvencia	percento	frekvencia	percento
0	97	51,9%	121	37,9%	21	22,6%	239	39,9%
1	43	23,0%	91	28,5%	17	18,3%	151	25,2%
2	27	14,4%	59	18,5%	28	30,1%	114	19,0%
3	17	9,1%	29	9,1%	16	17,2%	62	10,4%
4	2	1,1%	15	4,7%	5	5,4%	22	3,7%
5	0	0,0%	1	0,3%	1	1,1%	2	0,3%
6	0	0,0%	1	0,3%	2	2,2%	3	0,5%
7	1	0,5%	2	0,6%	2	2,2%	5	0,8%
8	0	0,0%	0	0,0%	1	1,1%	1	0,2%

spolu	187	100%	319	100%	93	100%	599	100%
-------	-----	------	-----	------	----	------	-----	------

POČET PRIJATÝCH DEŤÍ DO NÁHRADNEJ RODINY	NÁHRADNÉ RODINY BEZ DIEŤAŤA V KATEGÓRII „ŤAŽKO UMIESTNITEĽNÉ“		NÁHRADNÉ RODINY S DIEŤAŤOM V KATEGÓRII „ŤAŽKO UMIESTNITEĽNÉ“		SPOLU	
	frekvencia	percento	frekvencia	percento	frekvencia	percento
1	156	80,0%	185	57,3%	341	65,8%
2	35	17,9%	87	26,9%	122	23,6%
3	4	2,1%	26	8,0%	30	5,8%
4	0	0%	18	5,6%	18	3,5%
5	0	0%	6	1,9%	6	1,2%
6	0	0%	1	0,3%	1	0,2%
spolu	195	100%	323	100%	518	100%

VNÍMANIE NÁROČNOSTI PESTÚNSKEJ STAROSTLIVOSTI	NÁHRADNÉ RODINY BEZ DIEŤAŤA V KATEGÓRII „ŤAŽKO UMIESTNITEĽNÉ“		NÁHRADNÉ RODINY S DIEŤAŤOM V KATEGÓRII „ŤAŽKO UMIESTNITEĽNÉ“		SPOLU	
	frekvencia	percento	frekvencia	percento	frekvencia	percento
jednoznačne náročná	30	15,5%	108	32,5%	138	26,2%
náročná	59	30,4%	106	31,9%	165	31,4%
ani náročná, ani nenáročná	74	38,1%	91	27,4%	165	31,4%
nenáročná	17	8,8%	17	5,1%	34	6,5%
jednoznačne nenáročná	14	7,2%	10	3,0%	24	4,6%
spolu	194	100%	332	100%	526	100%

CELKOVÝ PRÍJEM DOMÁCNOSTI	NÁHRADNÉ RODINY BEZ DIEŤAŤA V KATEGÓRII „ŤAŽKO UMIESTNITEĽNÉ“	NÁHRADNÉ RODINY S DIEŤAŤOM V KATEGÓRII „ŤAŽKO UMIESTNITEĽNÉ“	ŽIADATELIA ZÁUJEMCOVIA	SPOLU
	N=154	N=277	N=79	N=510
priemer	944,28	1029,85	1055,62	1000,8
medián	805	940	923	900
modus	800 (viac)	1000	1000	1000
štandardná odchýlka	469,7	462,6	500,2	471,7
min	230	215	320	215
max	3000	3000	2560	3000

PRIEMERNÝ VEK	NÁHRADNÉ RODINY BEZ DIEŤAŤA V KATEGÓRII „ŤAŽKO UMIESTNITEĽNÉ“	NÁHRADNÉ RODINY S DIEŤAŤOM V KATEGÓRII „ŤAŽKO UMIESTNITEĽNÉ“	ŽIADATELIA /ZÁUJEMCI	SPOLU
	N=196	N=330	N=96	N=622
priemer	49,49	48,49	42,64	47,9
medián	49,00	48,50	41,00	47,5
modus	43	49	37	49
štandardná odchýlka	11,2	9,4	9,4	10,2
min	25	24	26	24
max	75	75	67	75

DĹŽKA VENOVANIA SA NÁHRADNEJ RODINNEJ STAROSTLIVOSTI (v rokoch)	NÁHRADNÉ RODINY BEZ DIEŤAŤA V KATEGÓRII „ŤAŽKO UMIESTNITEĽNÉ“	NÁHRADNÉ RODINY S DIEŤAŤOM V KATEGÓRII „ŤAŽKO UMIESTNITEĽNÉ“	SPOLU
	N=194	N=329	N=523
priemer	7,604	7,850	7,759
medián	7,0	7,000	7,000
modus	5	3 (viac modusov)	5,0
štandardná odchýlka	4,9272	5,2937	5,154
min	0,1	0,1	0,1
max	20	36,0	36

POČET PŮVODNÝCH DETI V DOMÁCNOSTI	NÁHRADNÉ RODINY BEZ DIEŤAŤA V KATEGÓRII „ŤAŽKO UMIESTNITEĽNÉ“	NÁHRADNÉ RODINY S DIEŤAŤOM V KATEGÓRII „ŤAŽKO UMIESTNITEĽNÉ“	ŽIADATELIA/ZÁUJEMCI	SPOLU
	N=187	N=319	N=93	N=599
priemer	0,87	1,19	1,94	1,21
medián	0,00	1,00	2,00	1,00
modus	0	0	2	0
štandardná odchýlka	1,143	1,293	1,693	1,362
min	0	0	0	0
max	7	7	8	8

POČET PRIJATÝCH DETI DO NÁHRADNEJ RODINY	NÁHRADNÉ RODINY BEZ DIEŤAŤA V KATEGÓRII „ŤAŽKO UMIESTNITEĽNÉ“	NÁHRADNÉ RODINY S DIEŤAŤOM V KATEGÓRII „ŤAŽKO UMIESTNITEĽNÉ“	SPOLU
	N=195	N=323	N=518
priemer	1,22	1,69	1,51
medián	1,00	1,00	1,00
modus	1	1	1
štandardná odchýlka	0,463	0,999	0,868
min	1	1	1
max	3	6	6